

**Witold Bartoszewicz
Teresa Skalska**

**Zagraniczna turystyka
przyjazdowa do Polski
w 2002 roku**

Warszawa 2003

Instytut Turystyki

Wprowadzenie. Cel i zakres opracowania	7
Część I. Metodologia i charakterystyka badań zagranicznej turystyki przyjazdowej	8
1. Metody badania	8
2. Metodologia badań	9
2.1. Sposób organizowania i planowania badań w 2002 roku	10
2.2. Charakterystyka narzędzi badawczych	10
2.3. Ładowanie próby	12
2.4. Charakterystyka badanych populacji	13
2.5. Szacowanie liczebności turystyki	14
2.6. Szacowanie przedziałowe i woluminów jednostkowych	15
2.7. Zakreślenie pracy nad danymi w turystyce przyjazdowej do Polski	17
Witold Bartoszewicz, Teresa Skalska	19
Część II. Turystyka	19
3. Sytuacja ogólna	19
3.1. Trendy w turystyce europejskiej w 2002 roku	22
Zagraniczna turystyka przyjazdowa	22
do Polski w 2002 roku	24
4. Ruch przyjazdowy	24
5. Wydatki cudzoziemców w Polsce	29
5.1. Procentowe wydatki turystów	29
5.2. Struktura wydatków według rodzaju wydatku	33
5.3. Wydatki odwiedzin w kraju	37
5.4. Programy promocyjne	40
6. Cele, metody i organizacja badań	47
6.1. Cel badań	47
6.2. Diagnoza	50
6.3. Organizacja badań	50
6.4. Typy turystyki, sposoby spędzania czasu podczas pobytu w Polsce	52
6.5. Miejsca noclegów	52
6.6. Krytykowane aspekty pobytu w Polsce	54
6.7. Liczba wycieczek w ciągu roku	58
6.8. Rozkład terytorialny zagranicznego ruchu turystycznego w Polsce	59
6.9. Charakterystyka demograficzna	61
6.10. Profile turystów z wybranych krajów	63
6.11. Charakterystyka turystyki przyjazdowej do Polski w latach 1997-2002	82
7. Segmenty rynku	89
7.1. Przyjazdy w celach typowo turystycznych	93
7.2. Wycieczki krajoznawcze lub naukowe	95
7.3. Przyjazdy służbowe lub w sprawach	97
7.4. Przyjazdy na wakacje	100
7.5. Transyt	101
Warszawa 2003	102
8. Podsumowanie	102
Omówienie stosowanych pojęć	104
Literatura	106
Analiza ankiety	107

Wykonano w Instytucie Turystyki na zlecenie
Departamentu Turystyki Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej,
w ramach Programu Badań Statystycznych Statystyki Publicznej na rok 2003.
Temat nr 1.30.05(080) „Turystyka zagraniczna”.
Umowa nr U-7/d/03.

ISBN 83-88376-31-4

Instytut Turystyki, 02-511 Warszawa, ul. Merliniego 9a
tel. (22) 844-63-47, fax. (22) 844-12-63
www.intur.com.pl, E-mail: it@intur.com.pl

Spis treści

Wprowadzenie. Cel i zawartość opracowania.....	7
Część I. Metodologia i charakterystyka badań zagranicznej turystyki przyjazdowej	8
1. Metody badania stosowane w wybranych krajach.....	8
2. Metodologia polskich badań granicznych	9
2.1. Sposób organizacji i przebieg badań w 2002 roku.....	10
2.2. Charakterystyka narzędzi badawczych	10
2.3. Losowanie próby.....	12
2.4. Charakterystyka badanej populacji	13
2.5. Szacowanie liczby turystów	14
2.6. Szacowanie przeciętnych wydatków turystów i odwiedzających jednodniowych	15
2.7. Założenia pracy nad doskonaleniem badań turystyki przyjazdowej do Polski.....	17
Część II. Tendencje w turystyce światowej i europejskiej w latach 1997-2002	19
3. Sytuacja ogólna.....	19
3.1. Trendy w turystyce europejskiej w 2002 roku.....	22
3.2. Podstawowe rynki generujące i przyjmujące międzynarodowy ruch turystyczny.....	22
Część III. Wyniki badań Instytutu Turystyki: stan i tendencje wieloletnie	24
4. Ruch przyjazdowy do Polski	24
5. Wydatki cudzoziemców w Polsce: podstawowe trendy i kierunki zmian.....	29
5.1. Przeciętne wydatki turystów.....	29
5.2. Struktura wydatków według rodzajów i miejsca ponoszenia	33
5.3. Wydatki odwiedzających jednodniowych	37
5.4. Przychody dewizowe Polski z tytułu zagranicznej turystyki przyjazdowej	40
6. Cele, motywy i formy przyjazdów turystów do Polski w 2002 roku.....	47
6.1. Cele pobytu.....	47
6.2. Długość pobytu.....	50
6.3. Organizacja podróży	50
6.4. Typy turystyki: sposoby spędzania czasu podczas pobytu w Polsce	52
6.5. Miejsca noclegów	52
6.6. Krytykowane aspekty pobytu w Polsce.....	54
6.7. Liczba wizyt w ciągu roku	58
6.8. Rozmieszczenie terytorialne zagranicznego ruchu turystycznego w Polsce	59
6.9. Charakterystyka demograficzna.....	61
6.10. Profile turystów z wybranych krajów	63
6.11. Charakterystyka turystyki przyjazdowej do Polski w latach 1997-2002.....	82
7. Segmenty rynku	89
7.1. Przyjazdy w celach typowo turystycznych.....	93
7.2. Wizyty u krewnych lub znajomych.....	95
7.3. Przyjazdy służbowe lub w interesach.....	97
7.4. Przyjazdy na zakupy	100
7.5. Tranzyt	102
8. Podsumowanie.....	102
Omówienie stosowanych pojęć.....	104
Literatura	106
Aneks – wzory ankiet	107

Spis tabel

Tab. 1.	Przyjazdy turystów zagranicznych na świecie według regionów WTO	19
Tab. 2.	Przyjazdy cudzoziemców do Polski według granic	24
Tab. 3.	Przyjazdy do Polski według grup krajów	25
Tab. 4.	Przyjazdy cudzoziemców do Polski według krajów	26
Tab. 5.	Przyjazdy turystów do Polski w latach 1997-2002	28
Tab. 6.	Liczba turystów zagranicznych w bazie noclegowej w latach 1997-2002	28
Tab. 7.	Przeciętne wydatki turystów zagranicznych poniesione na terenie Polski w latach 2000-2002 według krajów	30
Tab. 8.	Struktura wydatków poniesionych przez turystów na terenie Polski w latach 1999-2002	34
Tab. 9.	Struktura wydatków turystów poniesionych przed podróżą w latach 1999-2002	35
Tab. 10.	Przeciętne wydatki turystów w latach 1999-2002 według odwiedzanych województw	36
Tab. 11.	Przeciętne wydatki turystów w latach 1999-2002 według odwiedzanych miast	37
Tab. 12.	Przeciętne wydatki odwiedzających jednodniowych w latach 2000-2002	38
Tab. 13.	Wydatki odwiedzających jednodniowych według krajów w 2002 roku	39
Tab. 14.	Wielkość i struktura łącznych przychodów dewizowych Polski w latach 2000-2002	40
Tab. 15.	Skorygowane przychody dewizowe Polski w latach 2001-2002 z tytułu turystyki przyjazdowej (w mln USD)	41
Tab. 16.	Skorygowane przychody dewizowe Polski w 2002 z tytułu turystyki przyjazdowej (w mln EUR)	42
Tab. 17.	Zmiany w PKB wybranych krajów w latach 2000-2002	44
Tab. 18.	Przychody z tytułu przyjazdów cudzoziemców a wpływy z eksportu towarów i usług (1996-2002)	46
Tab. 19.	Podstawowe cele pobytu w Polsce	47
Tab. 20.	Struktura przyjazdów w interesach	49
Tab. 21.	Długość pobytu w Polsce	50
Tab. 22.	Sposób organizacji podróży	50
Tab. 23.	Sposób spędzania czasu podczas pobytu	52
Tab. 24.	Główne miejsca noclegów	53
Tab. 25.	Co krytykowano w związku z podróżą i pobytem	54
Tab. 26.	Liczba wizyt w ciągu 12 miesięcy	58
Tab. 27.	Wizyty turystów zagranicznych w wybranych miastach Polski	61
Tab. 28.	Średnia długość wizyt w wybranych miastach	61
Tab. 29.	Płeć	62
Tab. 30.	Wiek	62
Tab. 31.	Poziom wykształcenia	62
Tab. 32.	Inne informacje o turystach	62

Spis rysunków

Rys. 1.	Zmiany w turystyce światowej w latach 1991-2004 (liczba podróży i wysokość wydatków)	21
Rys. 2.	Przejścia graniczne o dużym nasileniu ruchu tranzytowego	25
Rys. 3.	Przeciętne wydatki turystów na osobę w latach 2001-2002	29
Rys. 4.	Przeciętne wydatki turystów na jeden dzień pobytu w 2002 roku w relacji do średniej	31
Rys. 5.	Zmiany wielkości przeciętnych wydatków nierezydentów w latach 1998-2002	32
Rys. 6.	Wydatki turystów w latach 2001-2002 według rodzaju wykorzystywanej bazy noclegowej	32
Rys. 7.	Wydatki turystów w 2002 roku według rodzaju wykorzystywanej bazy noclegowej w relacji do średniej ważonej	33
Rys. 8.	Wydatki turystów w 2002 roku według sposobu organizacji podróży w relacji do średniej ważonej	33
Rys. 9.	Struktura wydatków poniesionych przez turystów na terenie Polski w latach 1999-2002	34
Rys. 10.	Przeciętne wydatki turystów w latach 2001-2002 r. według miejsca najdłuższego pobytu	36
Rys. 11.	Przeciętne wydatki odwiedzających jednodniowych w 2002 roku według krajów	37
Rys. 12.	Struktura wydatków odwiedzających jednodniowych w 2002 roku	38
Rys. 13.	Zmiany wielkości przeciętnych wydatków odwiedzających jednodniowych w latach 2000-2002	40
Rys. 14.	Łączne przychody dewizowe Polski z tytułu przyjazdów cudzoziemców w latach 1996-2002	41
Rys. 15.	Struktura przychodów dewizowych w latach 1998-2002 według grup krajów	42
Rys. 16.	Zmiany przeciętnych wydatków Niemców w Polsce na tle wybranych wskaźników ekonomicznych w gospodarce niemieckiej	43
Rys. 17.	Przychody rejestrowane przez NBP w bilansie płatniczym na bazie płatności w latach 1996-2002	45
Rys. 18.	Udział przychodów z turystyki w wartości eksportu towarów i usług	46
Rys. 19.	Typowa turystyka: zróżnicowanie według kraju pochodzenia turystów	48
Rys. 20.	Sprawy służbowe lub interesy według kraju pochodzenia turystów	48
Rys. 21.	Odwiedziny u krewnych lub znajomych jako główny cel pobytu: zróżnicowanie według kraju pochodzenia turystów	49
Rys. 22.	Zróżnicowanie długości pobytu według kraju pochodzenia turystów	51
Rys. 23.	Zakup usług w biurach podróży według kraju pochodzenia turystów	51
Rys. 24.	Noclegi w obiektach hotelowych według kraju pochodzenia turystów	53
Rys. 25.	Noclegi w prywatnej bazie noclegowej według kraju pochodzenia turystów	54
Rys. 26.	Krytyka kosztów pobytu według kraju pochodzenia turystów	55
Rys. 27.	Krytyka warunków dojazdu według kraju pochodzenia turystów	56
Rys. 28.	Krytyka jakości usług według kraju pochodzenia turystów	56
Rys. 29.	Krytyka czystości i stanu sanitarnego według kraju pochodzenia turystów	57
Rys. 30.	Krytyka stanu bezpieczeństwa publicznego według kraju pochodzenia turystów	57
Rys. 31.	Średnia liczba wizyt w Polsce w ciągu roku według kraju pochodzenia turystów	58
Rys. 32.	Przyjazdy turystów do województw w 2002 roku	60
Rys. 33.	Rozmieszczenie terytorialne zagranicznego ruchu turystycznego według celów pobytu	60
Rys. 34.	Ogólna charakterystyka turystów zagranicznych odwiedzających Polskę w 2002 roku	63
Rys. 35.	Porównanie turystów niemieckich z ogółem turystów odwiedzających Polskę	64
Rys. 36.	Porównanie turystów z zachodnich landów z ogółem turystów niemieckich odwiedzających Polskę	65
Rys. 37.	Porównanie turystów z Rosji, Litwy, Białorusi i Ukrainy z ogółem turystów odwiedzających Polskę	66
Rys. 38.	Porównanie turystów z Rosji z ogółem sąsiadów ze wschodu	67
Rys. 39.	Porównanie turystów z Białorusi z ogółem sąsiadów ze wschodu	68

Rys. 40.	Porównanie turystów z Litwy z ogółem sąsiadów ze wschodu	69
Rys. 41.	Porównanie turystów z Ukrainy z ogółem sąsiadów ze wschodu	70
Rys. 42.	Porównanie turystów z nieościennych krajów Unii Europejskiej z ogółem turystów odwiedzających Polskę	71
Rys. 43.	Porównanie turystów z Belgii z ogółem turystów z Unii Europejskiej	72
Rys. 44.	Porównanie turystów z Holandii z ogółem turystów z Unii Europejskiej	73
Rys. 45.	Porównanie turystów ze Szwecji z ogółem turystów z Unii Europejskiej	74
Rys. 46.	Porównanie turystów z Danii z ogółem turystów z Unii Europejskiej	75
Rys. 47.	Porównanie turystów z Austrii z ogółem turystów Unii Europejskiej	76
Rys. 48.	Porównanie turystów z Francji z ogółem turystów z Unii Europejskiej	77
Rys. 49.	Porównanie turystów z Wielkiej Brytanii z ogółem turystów Unii Europejskiej	78
Rys. 50.	Porównanie turystów z Włoch z ogółem turystów Unii Europejskiej	79
Rys. 51.	Porównanie turystów z Czech i Słowacji z ogółem turystów odwiedzających Polskę	80
Rys. 52.	Porównanie turystów z krajów zamorskich z ogółem turystów odwiedzających Polskę	81
Rys. 53.	Zmiany długości pobytu w Polsce	82
Rys. 54.	Turystyka i wypoczynek	83
Rys. 55.	Interesy lub sprawy służbowe	83
Rys. 56.	Zakupy	84
Rys. 57.	Odsetki przyjazdów zorganizowanych z udziałem biur podróży lub innych dostawców usług turystycznych	84
Rys. 58.	Odsetki turystów korzystających z bazy hotelowej	85
Rys. 59.	Uciążliwy dojazd, trudności komunikacyjne	85
Rys. 60.	Koszty pobytu	86
Rys. 61.	Jakość usług turystycznych	86
Rys. 62.	Stan sanitarny	87
Rys. 63.	Stan bezpieczeństwa	87
Rys. 64.	Średnia liczba wizyt w ciągu 12 miesięcy	88
Rys. 65.	Przyjazdy turystów według podstawowych cech pobytu	89
Rys. 66.	Wydatki turystów w latach 2001-2002 według celu podróży	90
Rys. 67.	Wydatki turystów w 2002 roku według celu podróży w relacji do średniej ważonej	90
Rys. 68.	Łączne wydatki poniesione przez turystów na terenie Polski według podstawowych segmentów rynku	91
Rys. 69.	Przeciętne wydatki turystów w latach 1998-2002 (wybrane segmenty rynku)	91
Rys. 70.	Rozkład przeciętnych wydatków na osobę – wybrane segmenty rynku	92
Rys. 71.	Przeciętne wydatki na osobę – rozkład w wybranych segmentach rynku	92
Rys. 72.	Przeciętne wydatki osób deklarujących cele typowo turystyczne – wybrane kraje	94
Rys. 73.	Wydatki osób deklarujących cele typowo turystyczne – struktura rodzajowa	94
Rys. 74.	Przeciętne wydatki osób deklarujących odwiedziny u krewnych i znajomych – wybrane kraje	96
Rys. 75.	Wydatki osób deklarujących odwiedziny u krewnych i znajomych – struktura rodzajowa	97
Rys. 76.	Przeciętne wydatki turystów deklaruujących interesy lub sprawy służbowe – wybrane kraje	98
Rys. 77.	Wydatki osób deklaruujących interesy lub sprawy służbowe – struktura rodzajowa	99
Rys. 78.	Przeciętne wydatki osób deklaruujących zakupy – wybrane kraje	101
Rys. 79.	Wydatki osób deklaruujących zakupy – struktura rodzajowa	101

WPROWADZENIE. CEL I ZAWARTOŚĆ OPRACOWANIA

Badania przyjazdowej turystyki zagranicznej do Polski są prowadzone przez Instytut Turystyki w ramach Programu Badań Statystycznych Statystyki Publicznej. Finansuje je Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej.

Przedmiotem tych badań są: charakterystyka turystów zagranicznych odwiedzających Polskę, charakterystyka ich pobytu w Polsce oraz określenie wielkości i struktury wydatków poniesionych w Polsce przez odwiedzających jednostkowych i turystów.

Uzyskane wyniki stanowią bazę źródłową do szczegółowych analiz turystyki przyjazdowej pod kątem: kraju pochodzenia turystów, poszczególnych segmentów rynku, regionalnego zróżnicowania turystyki itp. Dzięki cykliczności badań możliwa jest obserwacja wieloletnich trendów. Badanie wydatków służy ponadto do oszacowania wpływów z turystyki przyjazdowej i wykonania analiz na potrzeby rachunku satelitarnego turystyki. Wyniki badań wykorzystuje się też do przygotowywania materiałów dla międzynarodowych organizacji zajmujących się statystyką turystyki, jak np. WTO.

Do 2001 roku wyniki badań przedstawiano w dwu odrębnych publikacjach: jedna poświęcona była wydatkom cudzoziemców, druga zaś – szczegółowej charakterystyce przyjazdów turystów do Polski. W 2002 roku wyniki całości badań ankietowych zrealizowanych w ramach tematu „Turystyka zagraniczna” omówiono w jednej publikacji. Tak też jest obecnie.

Pierwsza część jest poświęcona zagadnieniom metodologicznym. Ponieważ organizacja i przebieg badań wykonanych w Polsce w 2002 roku nie zmieniły się, podobne były też metody szacowania liczby turystów i globalnych wpływów dewizowych z turystyki przyjazdowej, dla wygody czytelników powtarzamy odpowiednie fragmenty za publikacją z 2002 roku¹. Dodatkowo rozważamy plany i zamierzenia na przyszłość w zakresie badań turystyki przyjazdowej w Polsce.

W drugiej części omawiamy tendencje w turystyce światowej i europejskiej w latach 1997-2002 (międzynarodowy ruch turystyczny, przychody z turystyki międzynarodowej i nowe zjawiska w turystyce europejskiej w 2002 roku).

Prezentacja wyników badań Instytutu Turystyki w trzeciej części nie ogranicza się do omówienia rezultatów uzyskanych w 2002 roku: stan obecny turystyki przyjazdowej pokazano na tle zjawisk zaobserwowanych w latach 1997-2002. Tego samego okresu dotyczy oparta na danych GUS analiza ruchu przyjazdowego do Polski.

Szczegółowo omówiono następujące zagadnienia: cele pobytu w Polsce, długość pobytu, formę organizacyjną przyjazdów do Polski, wykorzystywaną bazę noclegową, sposoby spędzania czasu w Polsce, odwiedzane regiony i miasta, środki transportu, ocenę pobytu w Polsce i cechy demograficzne turystów. W rozdziałach poświęconych wydatkom określono przychody dewizowe Polski z tytułu zagranicznej turystyki przyjazdowej na podstawie analizy wielkości wydatków turystów zagranicznych i odwiedzających jednostkowych oraz struktury wydatków według podstawowych grup (nocleg, wyżywienie, usługi rekreacyjne, zakupy oraz inne wydatki), z uwzględnieniem kraju zamieszkania cudzoziemców, długości i celu wizyty, typu wykorzystywanej bazy noclegowej, miejsca pobytu i innych zmiennych. Szczególną uwagę poświęciliśmy segmentacji rynku według głównego celu przyjazdu i najważniejszych krajów generujących ruch turystyczny do Polski.

Publikację zamyka omówienie stosowanych pojęć, wykaz wykorzystanej literatury oraz aneks zawierający wzory ankiet wykorzystanych w badaniach.

¹ W. Bartoszewicz, T. Skalska: *Zagraniczna turystyka przyjazdowa do Polski w 2001 roku* Instytut Turystyki, Warszawa 2002.

CZĘŚĆ I. METODOLOGIA I CHARAKTERYSTYKA BADAŃ ZAGRANICZNEJ TURYSTYKI PRZYJAZDOWEJ

1. Metody badania stosowane w wybranych krajach

W wielu krajach zachodniej Europy system zbierania danych opiera się na informacjach zbieranych bezpośrednio od turystów w miejscach ich zakwaterowania (hotelach, motelach, pensjonatach) bądź na przejściach granicznych.

Te dwa podejścia do statystyki turystyki stosowane przez różne kraje europejskie znajdują odzwierciedlenie w zbiorczych opracowaniach statystycznych ogłaszanych przez WTO. Informacje o liczbie turystów międzynarodowych odwiedzających poszczególne kraje oznaczone są następująco:

- TF - międzynarodowe przyjazdy turystów liczone na granicach (wyłączając odwiedzających jednodniowych);
- VF - międzynarodowe przyjazdy liczone na granicach (włączając odwiedzających jednodniowych);
- TCE - turyści zagraniczni korzystający z obiektów noclegowych zakwaterowania zbiorowego

Dane gromadzone przy użyciu różnych metod są z konieczności prezentowane obok siebie w jednym zestawieniu. Tymczasem z różnych sposobów gromadzenia informacji statystycznych wynika ich ograniczona porównywalność. Jeśli porównujemy na przykład zbliżone liczby przyjazdów do Polski i Austrii, musimy być świadomi, że nie mówią one o tym samym: czym innym jest bowiem liczba turystów w ogóle, czym innym zaś liczba turystów zarejestrowanych w obiektach noclegowych zakwaterowania zbiorowego.

Tabele ogłaszane przez WTO ujawniają jakim rodzajem danych dysponują poszczególne kraje.

- Turyści zagraniczni korzystający z obiektów noclegowych zakwaterowania zbiorowego (TCE): Austria, Niemcy, Holandia, Belgia, Chorwacja, Czechy, Norwegia, Szwecja, Dania, Słowenia, Słowacja, Luksemburg.
- Międzynarodowe przyjazdy turystów na granicach, wyłączając odwiedzających jednodniowych (TF): Francja, Hiszpania, Włochy, Polska, Grecja, Portugalia, Szwajcaria, Turcja, Irlandia, Ukraina, Rumunia, Bułgaria, Finlandia, Cypr, Estonia, Malta, Litwa, Łotwa.
- Międzynarodowe przyjazdy na granicach, włączając odwiedzających jednodniowych (VF): W. Brytania, Rosja.
- Proste oszacowanie polegające na podzieleniu liczby przyjazdów przez dwa (VF/2): Węgry.

Odrębnym zagadnieniem jest to, w jaki sposób dokonuje się pomiaru: czy stosuje się metodę reprezentacyjną, czy metodę pełną (rejestr całej populacji), czy wreszcie – metodę doboru celowego. W wielu wypadkach jest to metoda reprezentacyjna, z rozmaitymi korektami polegającymi na doszacowaniu brakujących wielkości i zastosowaniu wag korygujących próbę. Z reguły wynika to z ograniczeń finansowych – prawidłowo wykonane badanie ruchu turystycznego wymaga dużych prób i jest kosztowne.

Jeśli chodzi o badanie wydatków turystów, to oprócz problemów związanych z dokładnym określeniem rozmiarów badanej populacji, nastrocza ono dodatkowe trudności. Postęp w procesie integracji Europy, przystąpienie przez wielu członków Unii Europejskiej do układu z Schengen, likwidującego kontrole graniczne pomiędzy niektórymi krajami europejskimi, oraz wprowadzenie jednolitej waluty powodują, że monitorowanie przepływu pieniądza podą-

żającego za turystą staje się niemożliwe, a tam, gdzie jeszcze występuje, choć w okrojonej formie – nieadekwatne w stosunku do potrzeb. Szacuje się, że po wprowadzeniu euro około 50% globalnych przepływów finansowych pomiędzy krajami członkowskimi UE przestaje być w ogóle uchwytne. W tej sytuacji jedynym wyjściem jest stworzenie takich mechanizmów statystycznej rejestracji zjawisk, które pozwolą ujawnić potoki podróżnych, ich wielkość, strukturę i kierunki oraz pozwolą ustalić rozmiar przeciętnych wydatków na osobę. Z kolei tam, gdzie ciągle możliwe jest szacowanie wartości transakcji dokonywanych przez jednostki gospodarki turystycznej lub szacowanie wielkości wydatków indywidualnych turystów, potrzebne są dane do analizy tych wydatków według poszczególnych kategorii, takich chociażby jak transport, żywność czy zakupy lub też w poszczególnych segmentach rynku. Dalsza analiza wydatków w takich kategoriach, jak: sposób przekroczenia granicy, kraj stałego pobytu, cele i motywy podróży, rodzaj zakwaterowania czy stopień „spakietyzowania” produktu, jest niezwykle pożyteczna, a jej rezultaty przydatne na różnych poziomach agregacji.

Według analiz WTO, uwzględniających projekty badawcze Kanady, Finlandii, Francji, Włoch, Meksyku, Hiszpanii, Szwecji i USA, szacowanie wydatków cudzoziemców poniesionych na terenie odwiedzanego kraju z reguły związane jest ze stosowaniem kilku różnych, łączonych metod, uwzględniających zarówno rejestrację zjawisk (administracyjna rejestracja ruchu na granicach, liczenie przejeżdżających pojazdów, rejestracja przepływów finansowych dokonywana przez banki centralne itp.), jak i badania ankietowe (na granicach, w obiektach bazy noclegowej, na stacjach benzynowych). Wymagają one zróżnicowanych sposobów organizacji. Co więcej, w poszczególnych krajach badania te przeprowadzane są według niejednorodnych metodologii, co zagraża porównywalności danych w skali międzynarodowej. Różnorodność dotyczy nie tylko sposobu projektowania narzędzi badawczych, ale także aspektów organizacyjnych. Stąd próba zaproponowania przez instytucje współpracujące w ramach WTO takiej metody prowadzenia badań, która byłaby w miarę jednolita i porównywalna².

2. Metodologia polskich badań granicznych

Instytut Turystyki prowadzi regularne (sześć razy w roku) badania sondażowe na przejściach granicznych. Podstawą tych badań są zamówienia rządowe w ramach Programu Badań Statystycznych Statystyki Publicznej.

Realizując badania wśród turystów i odwiedzających jednodniowych, Instytut Turystyki posługuje się trzema narzędziami badawczymi:

1. ankietą przeznaczoną dla turystów (osób korzystających na terenie Polski przynajmniej z jednego noclegu), ukierunkowaną na badanie celów, motywów i form przyjazdów do Polski (ITTZ-2),
2. rozbudowaną ankietą przeznaczoną dla turystów, ukierunkowaną na badanie wydatków poniesionych w związku z pobytem w Polsce – zarówno na terenie naszego kraju, jak i przed podróżą (ITTZ-1),
3. skróconym kwestionariuszem dla odwiedzających jednodniowych, dostosowanym do charakteru ich pobytu w Polsce (ITTZ-4). Osobne badanie wśród odwiedzających jednodniowych przeprowadzane jest od wielu lat ze względu na specyfikę ruchu podróżnych do Polski, a zwłaszcza ze względu na duży udział wydatków na zakupy, spowodowany różnicami cen, oraz niejednorodną sytuacją gospodarczą na rynkach polskim i krajów ościennych.

² Założenia metodyczne *Measuring Visitor Expenditure for Inbound Tourism* i wzór kwestionariusza są dostępne na stronach WTO pod adresem: http://www.world-tourism.org/statistics/tsa_project/Visitor_expenditure_en_la_web/tablecontents.htm.

2.1. Sposób organizacji i przebieg badań w 2002 roku

Podobnie jak w poprzednich latach, badania realizowano na przejściach granicznych. Ankieterzy rozdawali ankiety (w dziesięciu wersjach językowych) cudzoziemcom opuszczającym nasz kraj. Każdy rodzaj ankiety wręcza się niezależnie różnym respondentom. Badaniem objęte są osoby w wieku 15 i więcej lat.

Ankiety ITTZ-2 wypełniają pojedyncze osoby.

Ankiety ITTZ-1 i ITTZ-4 może wypełnić osoba bądź grupa osób wspólnie ponoszących wydatki w czasie pobytu w Polsce i dysponujących na ten czas wspólnym budżetem.

Badania wykonano w sześciu turach: w lutym, kwietniu, na przełomie czerwca i lipca, w sierpniu, październiku i grudniu 2002 roku. Każda tura badań obejmowała 12 lub 13 przejść granicznych.

Łącznie w ciągu całego roku prowadzono badania na 33 przejściach granicznych:

- granica wschodnia i północna: Bezledy, Bobrowniki, Budzisko, Dorohusk, Gronowo, Hrebenne, Medyka (drogowe), Ogrodniki, Połowce, Sławatycze, Terespol (drogowe);
- granica południowa: Barwinek, Chałupki, Chyżne, Cieszyn, Jakuszyce, Kudowa-Słone, Łysa Polana, Niedzica;
- granica zachodnia: Jędrzychowice, Kołbaskowo, Kostrzyń, Krajnik Dln., Kunowice (kolejowe), Lubieszyn, Olszyna, Słubice, Świecko, Zgorzelec (drogowe);
- porty lotnicze: Warszawa - Okęcie, Kraków - Balice;
- porty morskie: Gdynia i Świnoujście.

Nie określa się godzin realizacji badań ankietowych, uzależniając to od specyfiki poszczególnych przejść granicznych.

2.2. Charakterystyka narzędzi badawczych

Ankieta ITTZ-2 (cele, motywy i formy przyjazdów)

W ankiecie ITTZ-2 warto zwrócić uwagę na możliwości do uzyskania na jej podstawie podział respondentów ze względu na stopień korzystania z usług pośredniczących i stopień „spakietowania” usług, czyli:

- osoby korzystające z wyjazdów w całości zorganizowanych przez biuro podróży lub inne organizacje (zakupione wszystkie podstawowe usługi: noclegi, transport, wyżywienie),
- osoby wykupujące część usług,
- korzystających jedynie z rezerwacji,
- organizujących wyjazd zupełnie samodzielnie, bez wcześniejszej rezerwacji i pośrednictwa.

Istnieje ponadto możliwość określenia głównego celu przyjazdu i dezagregacji zawodowych lub służbowych celów podróży (udział w targach, kongresach, prowadzenie samodzielnych interesów, prowadzenie interesów w imieniu firmy itp.).

Jeśli chodzi o przestrzenną alokację popytu turystów-nierezydentów (pyt. 6), jest ona utrudniona przede wszystkim ze względu na to, że respondenci wskazują na odwiedzenie kilku regionów (województw) w czasie tej samej podróży, nie podając liczby noclegów związanych z pobytami w różnych miejscach. Istnieje tylko możliwość wyodrębnienia długości pobytu w wybranych dużych miastach (pyt. 7). Podobne zastrzeżenia dotyczą kwestionariusza ITTZ-1, omówionego niżej.

Ankiety ITTZ-1 i ITTZ-4 (wydatki turystów)

Jeśli chodzi o ankiety ukierunkowane na badanie wydatków poniesionych w związku z pobytem w Polsce, trzeba przede wszystkim podkreślić, że badanie wydatków konsumentów, w tym także turystów, jest zadaniem niezwykle trudnym, z reguły obciążonym dużym ryzykiem błędu. Wynika to z trzech głównych powodów:

- łatwego zapominania, ile, gdzie i na co konsumenci wydali pieniądze, oraz częstego niedoszacowania bądź przeszacowania podawanych sum, w zależności od miejsca i czasu badania,
- braku możliwości podziału wydatków ponoszonych w grupach (np. rodzinach) na wydatki indywidualne,
- często spotykanej niechęci do podawania informacji na ten temat.

Utrudnienia te napotyka się również w badaniach wydatków cudzoziemców (nierezydentów) – nie tylko w Polsce, ale i w innych krajach. Mimo świadomości, że uzyskiwane wyniki nie są precyzyjne, warto pamiętać, że w turystyce międzynarodowej, zwłaszcza europejskiej, badanie ankietowe jest w praktyce jedynym sposobem ustalania poziomu wydatków.

We wszystkich dotychczasowych badaniach Instytutu Turystyki przyjęto zasadę, że jedną ankietę może wypełnić osoba bądź grupa osób wspólnie ponoszących wydatki w czasie pobytu w Polsce i dysponujących na ten czas wspólnym budżetem (w jęz. angielskim nazywana często *travelling party*). Taki sposób badania dopuszczany jest w zaleceniach metodologicznych WTO³, jak również stosowany w innych krajach, zarówno europejskich, jak i pozaeuropejskich (np. w Hiszpanii, Finlandii, Szwecji, Kanadzie, USA). Warto podkreślić ponadto, że istotną z punktu widzenia metodologii badań wydatków zasadą ustalania ich wielkości jest w pierwszym rzędzie pytanie o całą pozostawioną w Polsce sumę, a następnie o szacunkowy podział ogółu wydatków na wymienione w ankiecie grupy. Podobna zasada ustalania wielkości wydatków przyjęta jest np. w badaniach kanadyjskich, amerykańskich czy fińskich. Należy pamiętać, że jest to jedna z podstawowych różnic metodologicznych między badaniami Instytutu Turystyki a GUS.

Zgodnie z zaleceniami WTO, w badaniu Instytutu Turystyki z grupy wydatków na turystykę wyłączono: a) zakupy w celach handlowych, tj. w celu odsprzedaży, b) inwestycje kapitałowe dokonywane na terenie odwiedzanego kraju, c) darowizny gotówkowe na rzecz krewnych i znajomych, a także darowizny dla instytucji. Ta pierwsza grupa wydatków może być wyłączona zarówno za pomocą pytania o główne cele przyjazdu do Polski (ITTZ-1: pyt. 9), jak i o rodzajową strukturę wydatków (ITTZ-1: pyt. 7). Ankieta pozwoliła także na pominięcie wydatków na transport międzynarodowy (zgodnie z zaleceniami MFW) – kwestionariusz ITTZ-1: pyt. 6.

Warto zwrócić uwagę, że w ankiecie zastosowanej do badania wydatków turystów odrębnemu badaniu poddano wydatki czterech grup respondentów, wyróżnionych ze względu na sposób organizacji podróży i stopień zaangażowania organizatorów turystyki (pyt. 3):

- tych, którzy korzystali z pełnej obsługi biur podróży (przyjeżdżali na zorganizowane, z reguły grupowe wycieczki, pobyty) lub przyjeżdżali indywidualnie, ale korzystali z pośrednictwa biur podróży bądź agencji turystycznych wykupując wszystkie podstawowe świadczenia;
- tych, którzy wykupili w biurach podróży lub agencjach część usług (np. tylko noclegi);
- tych, którzy korzystali jedynie z pośrednictwa w rezerwacji;
- tych, którzy przyjeżdżali indywidualnie i w ogóle nie korzystali z usług pośredników.

Taki podział respondentów sprawia, że pytanie 3 w połączeniu z pytaniem 6 pozwala w przybliżeniu oszacować wartość usług sprzedawanych w formie pakietów w miejscu zamieszkania turystów. Wynika to z treści pytania 6, w którym poproszono turystów o podjęcie próby określenia wysokości wydatków poniesionych przed podróżą i ich podziału na trzy podstawowe kategorie:

1. koszty zakupu całego pakietu bądź przedpłaty na rzecz części usług,
2. koszty transportu,

³ *Collection of Tourism Expenditure Statistics. A Technical Manual*. WTO Madryt 1995, s. 37.

3. inne wydatki.

Należy jednak pamiętać, że dane o wydatkach ponoszonych przed podróżą nie są w pełni miarodajne i nie mogą służyć jako źródło informacji o ewentualnych wpływach dewizowych Polski. W tej grupie wydatków znalazły się bowiem zarówno sumy, które wpłynęły pośrednio do Polski poprzez biura podróży i polskich przewoźników, jak i te, które pozostały za granicą (koszty usług transportowych zakupionych u obcych przewoźników, prowizje zagranicznych biur podróży itp.). A zatem uzyskane dane nie pozwalają wyodrębnić tej części wydatków, która jest przeznaczona na pokrycie kosztów świadczenia usług na terenie Polski. Nie dają również odpowiedzi na pytanie o strukturę pakietów.

Osoby, które przyjechały indywidualnie i nie korzystały z usług pośredników, oraz osoby, które korzystały jedynie z pośrednictwa w rezerwacji, poproszone zostały o dokonanie podziału wydatków poniesionych na terenie Polski na sześć podstawowych rodzajów:

1. koszty noclegów,
2. wydatki na wyżywienie,
3. koszty transportu (w tym zakup paliwa),
4. usługi rekreacyjne, sportowe, związane ze zwiedzaniem,
5. wydatki na zakupy (upominki bądź zakupy przeznaczone na własny użytek, bez zamiaru odsprzedaży),
6. wydatki na zakupy dokonane w celu odsprzedaży,
7. inne koszty, nie uwzględnione w sześciu poprzednich punktach.

Skrócona i uproszczona wersja ankiety dla odwiedzających jednodniowych (ITTZ-4) ma przede wszystkim na celu ustalenie łącznych wydatków tej grupy nierezydentów. Wprawdzie w kwestionariuszu nie dopuszczono możliwości wskazania na *zakupy w celu odsprzedaży* jako jeden z celów podróży (można się spodziewać, że ta grupa podróżnych wskazała na *służbowy lub handlowy* charakter podróży), poproszono jednak o podział dokonanych wydatków na wyżywienie, transport, usługi rekreacyjne, zakupy (w tym: na własne potrzeby i w celu odsprzedaży) oraz inne wydatki. Taka konstrukcja pytania jest z pewnością lepiej dostosowana do specyfiki jednodniowego ruchu przyjazdowego do Polski, zwłaszcza z krajów sąsiedzkich. Pozwala na ujawnienie wielkości zakupów, a co za tym idzie, oszacowanie udziału wydatków na zakupy w strukturze wydatków ogółem. Pozwala również na wyłączenie – zgodnie z zaleceniami WTO – zakupów w celach handlowych (tj. w celu odsprzedaży) z grupy wydatków na turystykę. Dzięki temu można skorygować sposób liczenia łącznych przychodów dewizowych i w pełni dostosować go do wymagań metodologicznych WTO. Badanie struktury rodzajowej wydatków jest badaniem stosunkowo nowym, a więc jego wyniki – do czasu potwierdzenia w kolejnych latach – powinny być wykorzystywane z dużą ostrożnością.

2.3. Losowanie próby

Na procedurę losowania próby składa się kilka etapów.

I. Na podstawie danych GUS z poprzedniego roku o liczbie cudzoziemców wyjeżdżających z Polski wybiera się bazę losowania: są to najistotniejsze pod względem liczby przekroczeń granicy przejścia lądowe (także kolejowe) oraz lotniska – Okęcie, Kraków-Balice i porty morskie – Świnoujście i Gdynia. W 2002 roku, podobnie jak w poprzednim, było to:

- 16 przejść na granicy północnej i wschodniej (w tym 3 kolejowe),
- 22 na południowej: 6 – granica ze Słowacją i 16 – z Czechami (w tym 2 kolejowe),
- 20 na zachodniej (w tym 1 kolejowe),
- dwa porty morskie: Świnoujście, Gdynia,
- dwa porty lotnicze: Okęcie, Kraków – Balice.

Przejścia te reprezentują 90% ruchu cudzoziemców (wyjeżdżających z Polski).

II. Oszacowanie udziału turystów (czyli cudzoziemców nocujących w Polsce) w całkowitym ruchu wyjazdowym na poszczególnych typach granic. Na tej podstawie oblicza się strukturę ruchu na granicach: północnej, wschodniej, południowej i zachodniej, ze względu na udział turystów i odwiedzających jednodniowych – udział ten jest różny zależnie od kierunku i typu granic.

III. Następnie – odrębnie dla każdej tury badań – dokonuje się celowego wyboru przejść o dużym i różnorodnym pod względem krajów pochodzenia ruchu podróżnych (Cieszyn, Świecko) lub o ruchu niedużym, ale charakterystycznym (Gdynia, Świnoujście i Okęcie). Potem dołosowuje się pozostałych reprezentantów poszczególnych granic tak, by suma wszystkich przejść objętych badaniami w danej turze wyniosła 12 lub 13. Łącznie w ciągu 2002 roku badania prowadzono na 33 przejściach, które obsługiwały około 60% całkowitego ruchu cudzoziemców wyjeżdżających z Polski.

IV. Wyznaczenie liczby ankiet do realizacji na przejściach wybranych dla danej tury. Na podstawie oszacowanej (w etapie II) struktury ruchu na poszczególnych kierunkach (granica wschodnia, południowa, zachodnia, morska, porty lotnicze) wylicza się przypadające na nie liczby ankiet. Z kolei z udziału wylosowanych przejść w ruchu na odpowiedniej granicy wynika liczba ankiet dla poszczególnych punktów badawczych.

Liczby ankiet dla przejść lotniczych i promowych ustala się z niewielką nadwyżką. Ta nadreprezentacja ma na celu uzyskanie danych o turystach przybywających z krajów o niewielkim udziale w całym ruchu turystycznym, a stosunkowo często korzystających tych przejść (Ameryka, Europa Zachodnia, Skandynawia).

Na tych przejściach, o których na podstawie danych GUS wiemy, że są uczęszczane również przez cudzoziemców z krajów nie sąsiadujących z Polską, określono górny limit ankiet do przeprowadzenia z Czechami, Słowakami i Niemcami (na południu – ok. 35%, na zachodzie – ok. 65%).

2.4. Charakterystyka badanej populacji

Turyści

Na pytania ankiety poświęconej szczegółowej charakterystyce turystów i ich pobytowi w Polsce odpowiedziało w 2002 roku 11 989 osób.

Liczba ankiet prawidłowo wypełnionych przez turystów odpowiadających na pytania o wydatki wyniosła w 2002 roku 11 978. Łącznie uzyskano informację o wielkości i strukturze wydatków poniesionych przez 21 107 osób (o 1,8% więcej niż w 2001 roku). Podobnie jak w poprzednich latach, jedną ankietę mogła wypełnić cała rodzina bądź grupa osób podróżujących razem, pod warunkiem korzystania ze wspólnego budżetu.

W 2002 roku wśród turystów dominowały osoby podróżujące z rodziną lub znajomymi – 72,4%. Tendencja ta jest trwała, utrzymuje się od wielu lat. Najliczniejszą grupę badanych stanowili turyści z Niemiec (42,4%); blisko połowa z nich to mieszkańcy Berlina i landów wschodnich. Podobnie jak w poprzednich latach struktura próby według krajów zamieszkania respondentów różni się nieco od oszacowanej struktury zbiorowości generalnej; wynika to z konieczności objęcia badaniem wielu ważnych rynków generujących ruch turystyczny do Polski i zapewnienia im dostatecznej reprezentacji. W dalszych obliczeniach (np. w szacowaniu wydatków) struktura próby jest korygowana systemem wag.

Odwiedzający jednodniowi

Jeśli chodzi o tę część badania, która została poświęcona odwiedzającym jednodniowym, to w 2002 roku liczba prawidłowo wypełnionych ankiet wyniosła 10 085. Łącznie we wszystkich turach badań uzyskano informację o wielkości i strukturze wydatków poniesionych przez 18 378 osób (o 6,7% więcej niż w 2001 roku). Podobnie jak w wypadku turystów, jedną ankietę

mogła wypełnić cała rodzina bądź grupa osób podróżujących razem. Najliczniejszą grupę badanych stanowili Niemcy (59,2%); 77,1% z nich to mieszkańcy Berlina i landów wschodnich. Ponad 77% odwiedzających jednodniowych (o 3 punkty procentowe więcej niż w 2001 roku) wskazało na prywatny, turystyczny cel wizyty, 16,9% – na cel służbowy lub handlowy a 5,5% przejeżdżało przez Polskę tranzytem. Nieco więcej niż w poprzednim roku przyjechało do Polski z rodziną lub znajomymi (74,4%).

2.5. Szacowanie liczby turystów

W Polsce wielkość populacji turystów zagranicznych nie jest dokładnie mierzona. Dysponujemy jedynie ogłaszanymi przez GUS danymi o liczbie cudzoziemców przekraczających granice. Z braku innych źródeł określających liczbę przyjazdów turystycznych musimy się opierać na przybliżonych oszacowaniach. Punktem wyjścia oszacowań są: analiza wyników badań z poprzednich lat, sprawozdania ankietatorów Instytutu Turystyki z przebiegu pracy na przejściach granicznych (gdzie podają oni na podstawie własnych obserwacji proporcje ruchu jednodniowego i turystycznego), analiza danych GUS o strukturze ruchu na poszczególnych przejściach według krajów pochodzenia oraz – pomocniczo – szacowane przez GUS rozmiary ruchu pieszego⁴.

Zasadniczo badania sondażowe Instytutu Turystyki prowadzone na przejściach granicznych są nastawione na określenie struktury ruchu przyjazdowego i profilu odwiedzających Polskę turystów. Pomiar bezwzględnej liczby przyjazdów turystycznych nie jest ich zasadniczym celem. Oszacowania Instytutu Turystyki są zatem koniecznością wynikającą z braku niezależnych informacji o rzeczywistej liczbie turystów odwiedzających Polskę. Jednym z kierunków doskonalenia badań statystycznych turystyki jest wypracowanie nowej metody pomiaru liczby turystów zagranicznych.

Najlepszym rozwiązaniem byłoby przeprowadzenie odrębnych badań, specjalnie w tym celu zaprojektowanych – na większej próbie przejść granicznych i co najmniej dwanaście razy w roku, przy czym każda tura badań powinna na każdym wylosowanym przejściu granicznym trwać siedem dni. Konieczne byłoby też objęcie całego okresu działania danego przejścia: jeśli jest czynne całą dobę, badania powinno się prowadzić w równych interwałach czasowych przez cały ten czas. Wydaje się, że badania takie – niewątpliwie kosztowne – wystarczyłoby prowadzić raz na 3-4 lata.

Innym rozwiązaniem może być oparcie się na danych uzyskanych w bazie noclegowej. Porównanie oficjalnych danych z tej bazy z wielkościami szacowanymi przez Instytut Turystyki wykazuje znaczne rozbieżności. Największe różnice dotyczą sąsiadów ze wschodu: Białorusi, Litwy, Ukrainy i Rosji. Być może ich liczba jest przeszacowana. Ale z drugiej strony wiele obserwacji świadczy, że turyści z tych krajów szczególnie często korzystają z takich obiektów, które umykają statystyce bazy noclegowej. Niemal równie duże różnice stwierdza się w odniesieniu do takich krajów jak Grecja, Austria, Belgia, Holandia, Węgry i Francja, czyli należących do grupy, której rozmiarów Instytut Turystyki nie szacuje przyjmując, że liczba turystów jest zbliżona do liczby przyjazdów ogółem. Jeśli porównamy liczby przyjazdów z tych krajów rejestrowane przez Straż Graniczną z danymi z bazy noclegowej, to po odliczeniu gości, o których na podstawie ankiet wiemy, że nocowali w kwaterach prywatnych i u krewnych lub znajomych, otrzymamy nawet kilkakrotne różnice.

W konkluzji można uznać, że doskonalenia wymagają oba sposoby mierzenia rozmiarów ruchu turystycznego – zarówno na granicach, jak i w obiektach noclegowych.

⁴ Por. *Ruch graniczny i wydatki cudzoziemców w Polsce oraz Polaków za granicą w 2001 r.* GUS 2002.

2.6. Szacowanie przeciętnych wydatków turystów i odwiedzających jednodniowych⁵

Zarówno przeciętne wydatki nierezydentów poniesione na terenie Polski, jak i globalne przychody kraju z turystyki przyjazdowej od lat szacowane są w porównywalny sposób, z wykorzystaniem tej samej metodologii. Zmianom ulegają tylko te jej elementy, które wiążą się z modyfikacjami dokonywanymi w narzędziach badawczych. Mimo że metodologia ta została omówiona w poprzednich pracach Instytutu Turystyki, warto i w tym miejscu przedstawić jej podstawowe założenia.

Przeciętne wydatki nierezydentów

Podstawą do analizy przeciętnych wydatków nierezydentów (turystów i odwiedzających jednodniowych), jak też łącznych wpływów z poszczególnych krajów są średnie arytmetyczne z próby (na osobę i na dzień pobytu) i średnie ważone. Średnie arytmetyczne z całej próby nie są upowszechniane, gdyż powielająby błąd wynikający ze struktury próby nie odpowiadającej strukturze zbiorowości generalnej. Próba nie jest proporcjonalna do struktury przyjazdów wynikającej z danych Straży Granicznej, o czym była mowa w części poświęconej zasadom losowania.

Jako średnie arytmetyczne z próby liczone są jednak i upowszechniane przeciętne wydatki nierezydentów (turystów i odwiedzających jednodniowych) z poszczególnych krajów i poszczególnych grup wyróżnionych ze względu na wybrane cechy (np. wg celu podróży, środków transportu, miejsc zakwaterowania). Należy podkreślić, że możliwość i zasadność posługiwania się średnimi arytmetycznymi z próby dla wybranych segmentów rynku jest – w wypadku niektórych krajów – dość ograniczona. Dotyczy to zwłaszcza tych grup turystów i odwiedzających jednodniowych, które nie są w próbie dostatecznie licznie reprezentowane. Posługując się średnimi arytmetycznymi z próby podzielonej ze względu na wybrane cechy należy zawsze mieć na względzie liczebność tej próby w danym segmencie rynku.

Średnie ważone z kolei nie są i nie powinny być wykorzystywane do dalszych oszacowań (np. do obliczania globalnych przychodów dewizowych z tytułu przyjazdów turystów). Średnie te, zarówno obliczone dla turystów, jak i odwiedzających jednodniowych, służą głównie do analizy dynamiki zmian przeciętnych wydatków w poszczególnych latach. Ani średnie z próby, ani średnie ważone nie obejmują wydatków poniesionych przed podróżą.

Globalne przychody z turystyki

We wszystkich dotychczasowych badaniach oszacowane przychody kraju z tytułu przyjazdu cudzoziemców (tzn. turystów i odwiedzających jednodniowych łącznie)⁶ składają się z trzech części:

- wydatków poniesionych przez turystów,
- wydatków poniesionych przez odwiedzających jednodniowych podczas ich pobytu w Polsce, niezależnie od celu przyjazdu, z wyjątkiem wykonywania pracy zarobkowej,
- zarejestrowanych przez NBP dochodów podmiotów gospodarczych pochodzących z eksportu polskich usług turystycznych.

⁵ Metoda szacowania wydatków została omówiona szerzej w opracowaniach: T. Skalska: *Wydatki cudzoziemców w Polsce w 1998 r.* Warszawa Instytut Turystyki 1999, T. Skalska: *Wydatki cudzoziemców w Polsce w 1999 r.* Warszawa Instytut Turystyki 2000 oraz W. Bartoszewicz, T. Skalska: *Zagraniczna turystyka przyjazdowa do Polski w 2001 roku.* Warszawa Instytut Turystyki 2002.

⁶ *Przychody dewizowe kraju z turystyki międzynarodowej to łączne wydatki osób odwiedzających dany kraj, w tym opłaty za transport międzynarodowy na rzecz miejscowych przewoźników oraz wszystkie przedpłaty na dobra i usługi odbierane w kraju docelowym. Należy do nich zaliczyć również przychody od odwiedzających jednodniowych, poza przypadkami, kiedy ich wielkość usprawiedliwia ich wyodrębnienie (WTO).*

Szacując wielkość przychodów Polski uzyskanych z tytułu *przyjazdów nierezydentów (turyistów i odwiedzających jednodniowych)* wykorzystuje się następujące źródła informacji:

- wyniki przeprowadzonych na granicach, odrębnie wśród turystów zagranicznych i odwiedzających jednodniowych, badań ankietowych dotyczących ich wydatków poniesionych podczas pobytu w Polsce (badania graniczne Instytutu Turystyki),
- dane o wielkości i strukturze przyjazdów z poszczególnych krajów (informacje publikowane przez GUS na podstawie rejestracji przekroczeń granicy dokonywanej przez Straż Graniczną),
- szacunki Instytutu Turystyki dotyczące struktury ruchu granicznego w podziale na turystów nocujących na terenie Polski i odwiedzających jednodniowych⁷,
- zarejestrowane przez NBP wpływy ze sprzedaży polskich usług turystycznych za granicą (dane z bilansu płatniczego).

Łączne przychody z poszczególnych krajów składają się z dwóch części: wydatków turystów poniesionych na terenie Polski oraz wydatków odwiedzających jednodniowych poniesionych na terenie Polski.

Warto podkreślić, że łączne przychody z poszczególnych rynków nie zawierają tej części wpływów, które są zarejestrowane przez NBP, a pochodzą ze sprzedaży polskich usług turystycznych na terenie tych rynków. Wynika to z braku informacji o strukturze danych NBP w podziale na kraje, które są źródłem przychodów. Dane NBP są dołączane do kwoty globalnych wpływów kraju z tytułu przyjazdów cudzoziemców i nie są w żaden sposób dezagregowane⁸.

Przychody z tytułu przyjazdu turystów z danego kraju obliczane są przez pomnożenie przeciętnych wydatków na osobę dla danego kraju (średnia arytmetyczna uzyskana z próby) przez skorygowaną⁹ liczbę przyjazdów turystów z tego kraju.

Przychody z tytułu przyjazdów odwiedzających jednodniowych z danego kraju oblicza się mnożąc przeciętne wydatki na osobę dla danego kraju (średnia arytmetyczna uzyskana z próby) przez skorygowaną liczbę przyjazdów odwiedzających jednodniowych z tego kraju.

Łączne wydatki podróży są obliczane oddzielnie dla każdego kraju, a następnie sumowane. Dla państw ościennych obliczenia takie dokonywane są z podziałem na wydatki turystów i odwiedzających jednodniowych. Udział odwiedzających jednodniowych w przyjazdach z innych krajów niż sąsiedzkie szacowany jest na około 2-3%. Liczba ankiet przeprowadzonych w tej grupie przyjezdnych jest tak niewielka, że nie upoważnia do osobnego oszacowania przeciętnych wydatków dla każdego kraju z osobna. Dla uproszczenia rachunku wszystkie przyjazdy jednodniowe z krajów pozasąsiedzkich traktuje się łącznie (grupa: pozostałe).

Metoda liczenia globalnych przychodów kraju z turystyki przyjazdowej powinna także uwzględniać wydatki ponoszone za granicą, jeszcze przed podróżą, na rzecz polskich podmiotów gospodarczych. Ta część przychodów jest częściowo uwzględniona w pozycji „płatności rejestrowane przez NBP”. Wielkość kwot rejestrowanych przez NBP pozwala przypuszczać, że nie odzwierciedlają one w pełni tej pozycji wydatków turystów¹⁰. Chodzi tu przede wszystkim o koszty zakupu całych pakietów turystycznych oraz przedpłat na niektóre usługi (np. koszty zakwaterowania). Wśród tych wydatków znajdują się jednak zarówno kwoty pozostające w kraju, w którym pakiet został zakupiony (np. marża, część kosztów transportu krajowego), jak i kwoty przekazywane do kraju, na którego terenie usługa jest świadczona. Problem

⁷ Por. także W. Bartoszewicz: *Cele i motywy przyjazdów do Polski w 1998 r.* Warszawa Instytut Turystyki 1999.

⁸ Ani w podziale na kraje, ani też w podziale na wpływy od turystów i od odwiedzających jednodniowych.

⁹ Korygowanie dotyczy przyjazdów z krajów ościennych, a jego metoda zostanie omówiona w dalszych fragmentach opracowania.

¹⁰ Zwłaszcza jeśli uwzględnimy, że w strukturze przychodów lwia część stanowią rozliczenia z tytułu kart płatniczych, nie zaś z tytułu przyjazdów obcokrajowców.

znalezienia metody pozwalającej na oszacowanie poszczególnych elementów pakietu turystycznego nie został jeszcze rozwiązany i wymaga odrębnych badań.

W 2002 roku przed dokonaniem rachunku łącznych przychodów z tytułu przyjazdów nierezydentów (turystów i odwiedzających jednodniowych) przyjęto następujące założenia, wynikające z szacunkowej struktury podróży:

- ogólna liczba przyjazdów ze wszystkich krajów ościennych została podzielona na ruch jednodniowy i turystyczny,
- w 2002 roku liczbę przyjazdów z Ukrainy (po odjęciu ruchu jednodniowego) pomniejszono o 10%, a z Białorusi o 5% – na nielegalne czasowe migracje zarobkowe,
- przyjęto, że nielegalne czasowe migracje zarobkowe z Litwy i Rosji są od kilku lat minimalne i nie dokonano z tego tytułu żadnych korekt liczby przyjazdów turystów,
- od łącznej sumy przyjazdów z niektórych krajów nieościennych (poza np. krajami zamorskimi) odjęto 2-3% na ruch jednodniowy; przychody z tego tytułu oszacowano osobno.

Zmiany wprowadzone w 2000 roku do ankiety, za której pomocą badano odwiedzających jednodniowych, a zwłaszcza możliwość wyłączenia z analizy wydatków na zakupy w celu odprzedania (zarówno w grupie turystów, jak i odwiedzających jednodniowych), pozwalają – począwszy od 2000 roku – korygować sposób liczenia łącznych przychodów dewizowych i dostosować go do wymagań metodologicznych WTO. Korekty tej dokonano także w 2002 roku.

Omawiając metodologię szacowania wydatków, którą posłużono się w 2002 roku, warto zwrócić uwagę na nowe elementy analizy, a szczególnie na sposób obliczania przychodów uzyskanych z poszczególnych segmentów rynku. Warto zwłaszcza pamiętać, że:

- oszacowane przychody w czterech głównych segmentach rynku (*typowa turystyka, turystyka biznesowa, odwiedziny u rodzin i znajomych oraz przyjazdy po zakupy*) **dotyczą tylko turystów**; pominięcie odwiedzających jednodniowych wynika z braku oszacowań liczby przyjazdów w poszczególnych segmentach;
- sumy dla kolejnych segmentów obliczono przez przemnożenie liczby przyjazdów turystów z poszczególnych krajów deklarujących dany cel pobytu przez średnie arytmetyczne wydatki z próby (dla danego kraju i danego segmentu);
- w łącznych przychodach z segmentów nie uwzględniono sum rejestrowanych przez NBP, a pochodzących ze sprzedaży polskich usług turystycznych turystom zaliczanym do tych segmentów. Wynika to z braku tak szczegółowych informacji o strukturze danych NBP.

2.7. Założenia pracy nad doskonaleniem badań turystyki przyjazdowej do Polski

W badaniach statystycznych i marketingowych turystyki mogą zachodzić dwie sytuacje badawcze: [a] kiedy mamy do czynienia z układem zamkniętym (o określonych i dających się kontrolować granicach i punktach wejścia/wyjścia), albo [b] kiedy badamy turystów w układzie otwartym (określona przestrzeń bez kontroli wejścia/wyjścia).

W ciągu najbliższych kilku lat Polska jako kraj docelowy będzie ewoluował ku układowi otwartemu, nie osiągając jednak w pełni tego stanu. Wynika to z tego, że na granicach z krajami nie będącymi członkami UE będzie obowiązywała kontrola przejść granicznych. Również pozostałe granice – przynajmniej do daty przystąpienia Polski do układu z Schengen (około 2007 r.) będą kontrolowane. Czynniki te istotnie wpływają na warunki realizacji badań. Należy też zwrócić uwagę na inne okoliczności determinujące możliwość rejestrowania przepływów pieniądza związanego z turystyką zagraniczną (jak np. upowszechnienie kart płatniczych). Tak więc okres do 2007 roku należy traktować jako przejściowy; w tym czasie należy wprowadzić nową metodę badania turystów zagranicznych.

Podstawowe zadania projektu badań można określić następująco:

1. określenie badanej populacji, czyli podzielenie potoku podróżnych na:
 - 1.1. mieszkańców Polski,
 - 1.2. mieszkańców innych krajów (nierezydentów), a tych ostatnich na:
 - 1.2.1. przebywających w Polsce jeden dzień,
 - 1.2.2. przebywających w Polsce dłużej niż jeden dzień;
2. określenie struktury cudzoziemców według kraju zamieszkania;
3. określenie innych cech turystów i ich pobytu w Polsce, takich jak:
 - 3.1. cele pobytu, długość pobytu, odwiedzane województwa i liczba noclegów wg województw, organizacja podróży, wykorzystywana baza noclegowa,
 - 3.2. wydatki poniesione w Polsce i przed podróżą,
 - 3.3. inne (zależnie od szczegółowych ustaleń);
4. określenie innych cech odwiedzających jednodniowych i ich pobytu w Polsce, jak np.:
 - 4.1. cele pobytu, długość pobytu, odwiedzane województwa, organizacja podróży,
 - 4.2. wydatki poniesione w Polsce,
 - 4.3. inne (zależnie od szczegółowych ustaleń);
5. o ile określony w punktach 1-4 zakres badań zaspokaja podstawowe wymagania badań statystycznych turystów, o tyle ze względu na potrzeby odbiorców badań, powinny one także umożliwić zbieranie informacji o zastosowaniach marketingowych, jak wykorzystanie produktów turystycznych, kanały dystrybucji, źródła informacji, ocena różnych aspektów pobytu i inne (zależnie od szczegółowych ustaleń).

Dane określone w pkt 1 i 2 powinny pozwalać na prezentację wyników w układzie miesięcznym, w pkt 3 i 4 – w układzie kwartalnym, a w pkt 5 – rocznym. Projektowany system badań statystycznych powinien podolać zarysowanym wyżej zadaniom przy racjonalnych kosztach.

W pracach metodologicznych zamierza się rozważyć następujące szczegółowe zagadnienia:

- miejsce prowadzenia badań: granice, baza noclegowa, ewentualnie inne (możliwe jest zastosowanie metody mieszanej),
- nowoczesne techniki pomiaru potoków podróżnych (np. pomiar elektroniczny na granicach),
- konstrukcję i wielkość prób,
- projektowanie kwestionariuszy,
- metody realizacji badań ankietowych,
- zakres i metody wykorzystania danych pochodzących z innych źródeł,
- zasady współpracy z innymi instytucjami (GUS, Straż Graniczna na wschodzie, NBP),
- metody uogólniania wyników na zbiorowość globalną.

Studia te będą stanowiły podstawę wdrożenia nowego systemu około 2007 roku. W etapie przejściowym, na przyszły rok (2004) planuje się udoskonalenie próby, organizacji pracy na przejściach granicznych (wprowadzenie ścisłych rygorów czasowych realizacji ankiet) i zwiększenie częstości badań do ośmiu w ciągu roku.

CZĘŚĆ II. TENDENCJE W TURYSTYCE ŚWIATOWEJ I EUROPEJSKIEJ W LATACH 1997-2002

3. Sytuacja ogólna

Zmiany na międzynarodowym rynku turystycznym nie były w 2002 roku jednorodne. Wyraźnie dają się wyróżnić dwie grupy krajów, w których notuje się zupełnie odrębne tendencje. Z jednej strony z perspektywy wielu rynków europejskich i krajów obu Ameryk postrzegany jest kryzys w gospodarce turystycznej, z drugiej zaś zanotowano znaczący wzrost w krajach Azji Południowo-wschodniej i na Bliskim Wschodzie.

Tab. 1. Przyjazdy turystów zagranicznych na świecie według regionów WTO (w mln)

	Liczba przyjazdów					Zmiana (%)		
	1990	1995	2000	2001	2002	00/99	01/00	02/01
Świat ogółem	456,8	551,7	696,1	692,9	714,6	6,8	0,5	3,1
Europa	282,2	324,2	402,8	401,4	411,0	5,8	0,3	2,4
Europa Północna	29,1	37,6	44,1	41,5	42,5	1,2	5,9	2,3
Europa Zachodnia	113,8	116,7	141,2	138,9	141,4	4,0	1,6	1,8
Europa Środkowa i Wschodnia	43,8	67,1	76,8	78,0	81,1	4,1	1,6	3,9
Europa Południowa wraz z regionem Wschodnio-Śródziemnomorskim	95,5	102,7	140,7	143,0	146,1	10,4	1,6	2,2
Azja	57,7	85,6	115,3	121,0	130,6	12,3	5,0	7,9
Ameryki	92,9	108,9	128,3	121,0	120,2	5,0	5,7	-0,6
w tym Ameryka Północna	71,7	80,5	91,2	85,0	85,3	4,9	6,8	0,4
Afryka	15,0	20,0	27,0	27,7	28,7	3,2	2,5	3,7
Bliski Wschód	9,0	13,1	22,7	21,8	24,1	13,1	3,9	10,6

Źródło: Światowa Organizacja Turystyki (WTO): *World Tourism in 2002: Better than expected*.

Wbrew pesymistycznym przewidywaniom, w skali całego świata liczba podróży zagranicznych osiągnęła w 2002 roku blisko 715 mln, co oznacza wzrost o prawie 3,1%. Powód do satysfakcji mieli przede wszystkim przedstawiciele przemysłu turystycznego w krajach azjatyckich (w sumie notujących wzrost liczby przyjazdów o 7,9%), a zwłaszcza w Chinach (+11%), Japonii (+10%) i chińskim Hongkongu (+21%). Znacznie gorzej wyglądała sytuacja w państwach amerykańskich i niektórych afrykańskich. Spadki zanotowano nie tyle w USA (o 0,1%), co w Ameryce Południowej (Brazylia -7,2%) i Środkowej (Kuba -6,7%, Dominikana -2,5%) oraz w śródziemnomorskich krajach afrykańskich (Tunezja -6,0%, Maroko -2,7%).

Zmiany związane są z narastającą tendencją do podróży wewnątrzregionalnych. Na tym tle Polska również należy do krajów notujących stosunkowo duży regres¹¹.

Wzrost liczby podróży w Europie był nieco mniejszy (o 2,4%) niż średnia światowa. Najlepsze wyniki zanotowano w Europie Środkowej i Wschodniej (+3,9%). Region ten, przyjmując 81 mln wizyt, ma dwudziestoprocentowy udział w turystyce europejskiej, pozostając w tyle za Europą Południową (36%) i Zachodnią (34%).

Do czołowej piątki pod względem liczby odwiedzających należą: Francja – 76,7 mln przyjazdów (wzrost o 2%), Hiszpania – 51,7 mln (wzrost o 3,3%), Stany Zjednoczone – 45,4 mln (spadek o 0,1%), Włochy – ok. 39,5 mln (wzrost o 1% oszacowany na podstawie wyników z 10 miesięcy 2002) oraz Chiny – 36,8 mln (wzrost o 11%).

Światowa Organizacja Turystyki nie dokonała do tej pory oceny łącznych wpływów z turystyki w skali całego świata za 2002 rok. Podkreśla się jednak, że wzrost liczby przyjazdów może nie pociągnąć za sobą takiego samego tempa wzrostu wydatków turystów, przede wszystkim ze względu na recesję na rynkach generujących ruch turystyczny (Niemcy, USA, Japonia), wraz z recesją przyszło bowiem relatywne obniżenie poziomu konsumpcji, w tym skłonności do wydawania na cele turystyczne. Tendencję tę można było zauważyć już w 2001 roku, kiedy to przeciętny wydatek na podróż zagraniczną obniżył się do 670 USD (z 750 USD w 2000 r.). Zauważyć też można, że ważną cechą charakteryzującą rok 2002 jest spadek wydatków turystów – nawet na tych rynkach, które notują wzrost liczby przyjazdów¹². Zwraca się uwagę, że przyczyny tego zjawiska są dwojakiego rodzaju:

1. nasiloną konkurencją na rynkach recesyjnych, a także pojawienie się tanich linii lotniczych spowodowało w wielu regionach znaczące obniżki cen usług turystycznych; niektóre kraje europejskie pozostały jednak dość drogie dla klientów ze strefy dolarowej (mocne euro);
2. tendencja do podejmowania podróży krótszych, na mniejsze dystanse, oraz spadek liczby podróży lotniczych również skutkują obniżeniem wydatków.

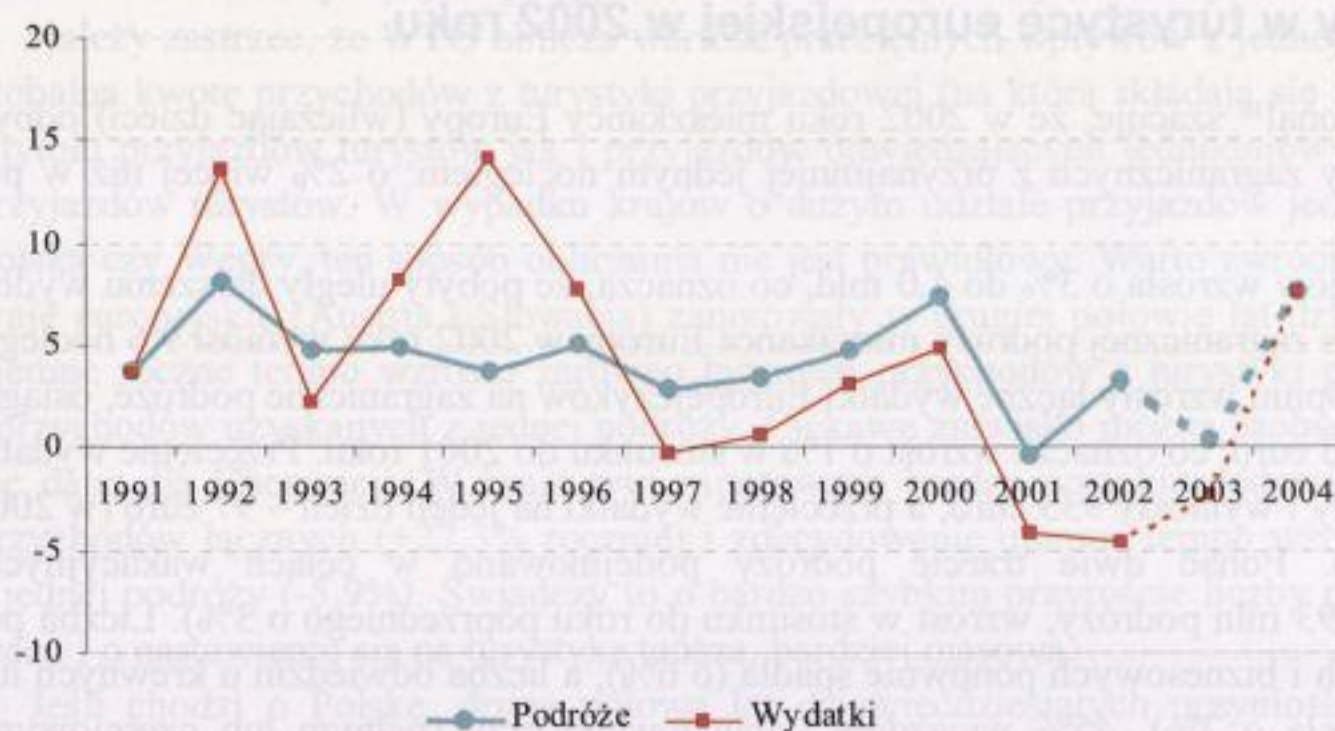
Szacuje się, że te zmiany we wzorcach konsumpcji turystycznej spowodowały w 2002 roku spadek łącznych wydatków w skali globalnej o ponad 4%¹³. Byłby on jeszcze większy, gdyby nie obniżenie kursu dolara wobec innych liczących się walut świata. Deprecjacja dolara podnosi wartość wydatków, a właśnie w tej walucie dokonywana jest większość analiz porównawczych. Relacje między zmianami w liczbie przyjazdów a wysokością wydatków obrazuje rys. 1. Wyraźnie widać tu nieproporcjonalny do wielkości ruchu wzrost wydatków (liczonych w USD) w tych okresach, kiedy obserwowano spadek kursu dolara wobec innych liczących się walut światowych (lata: 1992 i 1995). W latach 1997-2000, kiedy dolar był silny, zmiany liczby przyjazdów i wydatków są dość równomierne. W ostatnim okresie (2001-2002) sytuacja jest – zdaniem ekspertów – inna. Spadek cen na rynku usług turystycznych ma większy wpływ na poziom wydatków (powodując ich obniżkę) niż spadek kursu dolara (który powinien powodować ich wzrost). A zatem korzyści płynące z rosnącej w 2002 roku liczby przyjezdnych nie były tak duże, aby pokryć straty wynikające ze spadku cen. Przewidywany wzrost kursu dolara w najbliższych latach powinien korzystnie wpłynąć na poziom wydatków.

¹¹ Wstępne dane WTO. *World Tourism in 2002: Better Than Expected*. Materiał niepublikowany, prezentowany na konferencji prasowej WTO. ITB, Berlin, marzec 2003; dostępny w internecie pod adresem <http://www.world-tourism.org/newsroom/Releases/2003/jan/numbers2002.htm>.

¹² *Global Tourism Report*, Global Insight 2003, s.1.

¹³ Tamże, s. 2.

Rys. 1. Zmiany w turystyce światowej w latach 1991-2004 (liczba podróży i wysokość wydatków) – w procentach

Źródło: *Global Tourism Report. Global Insight 2003.*

Zjawisko wpływu zmian kursów walut na wielkość międzynarodowego ruchu turystycznego i związanych z tym wydatków warto także prześledzić na kilku innych przykładach, które można było obserwować w latach dziewięćdziesiątych XX i na początku XXI wieku. Na przykład wzrost siły nabywczej japońskiego jena w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych spowodował w pięcioleciu 1991-1995 spadek liczby przyjazdów turystów zagranicznych do tego kraju o ponad 10% i spadek przychodów dewizowych z tego tytułu aż o 28,8%. Zanotowano wówczas równoczesny wzrost liczby wyjazdów Japończyków za granicę (o blisko 46%)¹⁴. Podobny mechanizm, aczkolwiek o odwrotnym kierunku oddziaływania, zaobserwowano w krajach Azji Południowo-Wschodniej w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych, podczas tzw. kryzysu azjatyckiego. Deprecjacja walut narodowych wywołała reakcję odwrotną, a mianowicie relatywny spadek kosztów podróży i pobytu w tym regionie, skutkujący wzrostem liczby przyjazdów. Tak więc liczba przyjazdów do Tajlandii wzrosła w latach 1996-2000 o blisko 29%, przy czym dotyczyło to zarówno wizyt z rynków europejskich (wzrost liczby przyjazdów o 24%) i azjatyckich (wzrost o 16%), jak z rynku amerykańskiego (wzrost o 34%).

Korzystne zmiany wielkości ruchu turystycznego zanotowano także w innych krajach, aczkolwiek zmiany te były przesunięte w czasie o dwa, trzy lata (np. w Hongkongu i Malezji tendencje wzrostowe notuje się dopiero od 1999 r.). Jeśli chodzi o reakcję międzynarodowego ruchu turystycznego na zmiany kursów walut, nawet te krótkookresowe, wydaje się, że podobna sytuacja wystąpiła również w 2001 roku w Polsce. Liczba wizyt znacząco zmalała – zarówno z tych państw, których obywatele przyjeżdżają głównie po zakupy, jak i z innych.

Dość spektakularną reakcję na zjawisko zmiany kursów zanotowano w połowie 2001 roku w odniesieniu do przyjazdów z Ukrainy do Polski. Na skutek chwilowego spadku wartości złotego w relacji do dolara zaobserwowano wówczas nie tylko wzrost liczby przyjazdów z tego kraju, ale i wydatków poniesionych na zakupy w strefach przygranicznych. Gwałtownie wzrosło również saldo obrotów niesklasyfikowanych, obrazujące przede wszystkim saldo obrotów kantorowych¹⁵. Tak szybka i silna reakcja jest z reguły możliwa tylko w przypadku wymiany turystycznej z krajami sąsiedzkimi, a w relacjach Polski i Ukrainy jej „natychmia-

¹⁴ J. Swarbrooke, S. Horner: *Consumer Behaviour in Tourism*, Oxford Butterworth-Heinemann 1999, s. 129-130.

¹⁵ P. Maciejewicz: *Przyjeżdża Ukraińiec na zakupy*, Gazeta Wyborcza, 26.09.2001.

stowość” wynika ponadto z mocnych powiązań gospodarczych i zaopatrzeniowego charakteru części wizyt Ukraińców w Polsce.

3.1. Trendy w turystyce europejskiej w 2002 roku

IPK International¹⁶ szacuje, że w 2002 roku mieszkańcy Europy (wliczając dzieci) odbyli 415 mln podróży zagranicznych z przynajmniej jednym noclegiem: o 2% więcej niż w poprzednim roku.

Liczba noclegów wzrosła o 3% do 4,0 mld, co oznacza, że pobyty uległy dalszemu wydłużeniu: średni czas zagranicznej podróży mieszkańca Europy w 2002 roku wyniósł 9,6 noclegu. W mniejszym stopniu wzrosły łączne wydatki Europejczyków na zagraniczne podróże, osiągając sumę 323 mld euro, co oznacza wzrost o 1% w stosunku do 2001 roku. Przeciętne wydatki na podróż zmalały i wyniosły 933 euro, a przeciętne wydatki na jeden dzień – 97 euro (w 2001 r. – 100 euro). Ponad dwie trzecie podróży podejmowano w celach wakacyjnych-rekreacyjnych (293 mln podróży, wzrost w stosunku do roku poprzedniego o 3%). Liczba podróży służbowych i biznesowych ponownie spadła (o 6%), a liczba odwiedzin u krewnych lub znajomych wzrosła o 2%). 45% wyjazdów organizowano przy (pełnym lub częściowym) udziale biur podróży. Liczba podróży lotniczych spadła o 1%, przy czym tradycyjne linie lotnicze zanotowały spadek o 5%, a nowe, tzw. tanie linie – wzrost.

W 2002 roku największy udział w rynku podróży zagranicznych – mimo spadku liczby wyjazdów na rzecz turystyki krajowej – mieli Niemcy (23%). Następni na rynku są Brytyjczycy (16%), Francuzi (7%), Holendrzy (6%), Włosi (5%), Szwajcarzy i Belgowie (po 4%) oraz Szwedzi, Rosjanie i Hiszpanie (po 3%).

European Travel Commission (ETC)¹⁷ ocenia sytuację w turystyce europejskiej jako zróżnicowaną. Zwraca uwagę spadek liczby wyjazdów zagranicznych Niemców. Spadek ten odczuła nie tylko Polska, ale również Włochy, Hiszpania, Czechy, Węgry, Szwajcaria, Malta i Cypr. Bardzo dobre wyniki osiągnęły mniejsze kraje Europy Wschodniej i Południowej, jak Chorwacja, Łotwa, Słowacja, Bułgaria i Słowenia.

Dane te, jakkolwiek interesujące, należy traktować z pewnym sceptycyzmem, ponieważ są oparte na niejednorodnych źródłach – w przypadku niektórych krajów na statystyce bazy noclegowej, a w wypadku innych – na statystyce ruchu granicznego. Polska należy do tej drugiej grupy. Jak wiemy, największy udział w ruchu przyjazdowym mają u nas odwiedzający jednodniowi, a przecież spadek tej kategorii przyjazdów nie jest wskaźnikiem sytuacji w turystyce.

3.2. Podstawowe rynki generujące i przyjmujące międzynarodowy ruch turystyczny

W latach dziewięćdziesiątych do najczęściej odwiedzanych krajów na świecie należały: Francja, Hiszpania, USA, Włochy, Chiny i Wielka Brytania. Skład tej czołówki pozostał niezmieniony w bieżącej dekadzie. Do czołowej dziesiątki w Europie należą ponadto: Rosja, Austria, Niemcy, Węgry, Polska i Grecja.

Według danych WTO, największą roczną stopę wzrostu w latach 1995-2001 osiągnęły: Chorwacja, Estonia, Rosja i Litwa (ponad 10%), a następnie Holandia, Finlandia, Norwegia, Słowenia, Irlandia, Czechy, Hiszpania, Turcja, Włochy, Niemcy i Cypr (od 5% do 9%). Spadek w tym okresie zanotowały Łotwa, Polska, Bułgaria i Węgry. Warto podkreślić, że Polska i Węgry zapoczątkowały ten okres stosunkowo wysokim poziomem ruchu przyjazdowego (po

¹⁶ *First World Travel Monitor Results 2002 Press Release*; Berlin, March 10, 2003; <http://www.ipkinternational.com/documents/news/ITB%20Press%20Release.doc>

¹⁷ *The Latest Global Travel Trends*; <http://www.etc-europe-travel.org>

ponad 19 mln przyjazdów turystów w 1995 r.), a obecnie zabiegają o utrzymanie pozycji na rynku. Jeśli chodzi o turystykę wyjazdową, zdecydowanym liderem w Europie są Niemcy. Za Niemcami czołowe pozycje zajmują: Wielka Brytania, Francja, Włochy i Holandia.

Należy zastrzec, że WTO oblicza wartość przeciętnych wpływów z jednej podróży dzieląc globalną kwotę przychodów z turystyki przyjazdowej (na którą składają się wpływy zarówno z tytułu przyjazdów turystów jak i przyjazdów odwiedzających jednodniowych) przez liczbę przyjazdów turystów. W wypadku krajów o dużym udziale przyjazdów jednodniowych, jak Polska czy Węgry, ten sposób obliczania nie jest prawidłowy. Warto zwrócić uwagę, że dwa kraje europejskie (Austria i Słowacja) zanotowały w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych ujemne roczne tempo wzrostu zarówno łącznych przychodów z turystyki przyjazdowej, jak i przychodów uzyskanych z jednej podróży. Ciekawe zjawisko można zaobserwować analizując dane dla Chorwacji. W kraju tym zanotowano bardzo wysokie dodatnie tempo wzrostu przychodów łącznych (+27,3% rocznie) i zdecydowanie ujemne tempo wzrostu przychodów z jednej podróży (-5,9%). Świadczy to o bardzo szybkim przyroście liczby podróży do Chorwacji i o nastawieniu się na turystykę tańszą, bardziej masową.

Jeśli chodzi o Polskę, druga połowa lat dziewięćdziesiątych przyniosła szybsze tempo wzrostu przychodów z jednej podróży niż przeciętne dla całej Europy (7,6% rocznie w Polsce wobec 4,5% w Europie), wolniejsze zaś – przychodów łącznych (5,5% wobec 9,1%).

W 2002 roku według szacunków WTTC¹⁸ łączny popyt turystyczny na świecie wyniósł około 4,26 bln USD (w 2001 – 4,17 bln, a w 2000 – 4,3 bln USD). Optymistyczne przewidywania na 2003 rok mówią o 4,5 bln USD, a ponad dwukrotnym wzroście do 2013 roku (do ok. 8,9 bln USD).

W 2002 roku w skali całego świata przemysł związany z turystyką i podróżami przyczynił się do wytworzenia 3,74% PKB – Produktu Krajowego Brutto (1 122 mld USD). W okresie 2003-2013 roku spodziewany jest wzrost tego wskaźnika do 3,8%. W przemyśle turystycznym w 2002 roku znalazło zatrudnienie 67,4 mln osób (2,66% ogółu miejsc pracy). Szacuje się, że do 2013 roku zatrudnienie wzrośnie do 83,9 mln osób (2,85%); wzrost ten jest mniejszy niż zakładano wcześniej.

Wpływ szeroko rozumianej gospodarki turystycznej jest znacznie większy: szacuje się, że jej udział w GDP wzrośnie z 10,2% w 2002 roku (3 342 mld USD) do 10,8% w 2013 roku. Liczba zatrudnionych w 2002 roku wyniosła 191,8 mln osób (7,57% ogółu miejsc pracy) i powinna wzrosnąć w ciągu najbliższych dziesięciu lat do 247,2 mln (8,4%).

WTTC szacuje, że w 2002 roku łączny popyt turystyczny w Unii Europejskiej wyniósł około 1,36 bln USD (w 2001 r. 1,29 bln USD), a optymistyczne przewidywania¹⁹ na 2003 rok mówią o 1,49 bln USD. Do 2013 roku można się spodziewać wzrostu do około 2,84 bln USD.

W 2002 roku przemysł związany z turystyką i podróżami w krajach UE przyczynił się do wytworzenia 4,2% PKB (357 mld USD). W okresie 2003-2013 roku spodziewany jest wzrost tego wskaźnika do 4,4%. W przemyśle turystycznym w 2002 roku znalazło zatrudnienie 7,5 mln osób (4,5% ogółu miejsc pracy). Szacuje się, że do 2013 roku zatrudnienie wzrośnie do 8,4 mln osób (4,8%). Liczba zatrudnionych w szeroko rozumianej gospodarce turystycznej wyniosła w 2002 roku 20,83 mln (12,56%).

¹⁸ Szczegółowe dane są do pobrania z witryny <http://www.wttc.org/measure.htm>; Tamże – warta lektury analiza konsekwencji wojny z Irakiem (<http://www.wttc.org/News6.htm>).

¹⁹ To, co określono jako „optymistyczne przewidywania”, zakłada pomyślny rozwój konfliktu irackiego.

CZĘŚĆ III. WYNIKI BADAŃ INSTYTUTU TURYSTYKI: STAN I TENDENCJE WIELOLETNIE

4. Ruch przyjazdowy do Polski

Jako tło dla wyników badań ankietowych Instytutu Turystyki przedstawiamy informacje o ruchu przyjazdowym do Polski w 2002 roku i tendencje w tym zakresie w latach 1997-2002.

Omówienie ruchu na przejściach granicznych

W 2002 roku utrzymywał się spadkowy trend w ruchu na przejściach granicznych. W ciągu dwunastu miesięcy 2002 roku Straż Graniczna zanotowała 50,7 mln przyjazdów cudzoziemców do Polski (o 17,4% mniej niż w 2001 r.). W okresie od września do grudnia tempo spadku liczby przyjazdów było niższe niż w ciągu poprzednich miesięcy.

Obserwuje się znaczny spadek ruchu przyjazdowego na wszystkich granicach; warto zauważyć, że liczba przyjazdów cudzoziemców w portach lotniczych spadła najmniej (o 4,1%). Zawdzięczamy to temu, że od września 2002 roku lotniczy ruch przyjazdowy zaczął wzrastać w porównaniu analogicznymi miesiącami 2001 roku, osiągając poziom zbliżony do 2000 roku.

Tab. 2. Przyjazdy cudzoziemców do Polski według granic (w tys.)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Rok 2001=100
Przyjazdy ogółem	87 817,4	88 592,4	89 117,9	84 514,9	61 431,3	50 734,6	82,6
Niemcy	49 172,0	50 700,0	52 448,2	47 046,6	29 606,5	22 339,2	75,5
Republika Czeska	20 854,6	21 373,3	18 239,1	16 803,2	13 442,4	12 073,5	89,8
Ukraina	4 944,0	4 392,4	4 840,6	5 743,3	5 941,6	5 404,9	91,0
Republika Białoruś	4 146,8	3 170,0	5 124,9	6 514,8	5 610,0	4 632,7	82,6
Republika Słowacka	3 849,8	4 092,2	3 512,2	3 133,4	2 016,6	1 790,0	88,8
Republika Litewska	1 661,4	1 738,1	1 483,9	1 390,1	1 373,4	1 314,1	95,7
Granica morska	1 276,5	1 384,2	1 339,8	1 512,7	1 224,5	1 201,1	98,1
Lotniska	927,0	1 011,0	1 069,4	1 160,7	1 174,2	1 125,8	95,9
Federacja Rosyjska	985,3	731,1	1 059,8	1 210,0	1 042,0	853,3	81,9

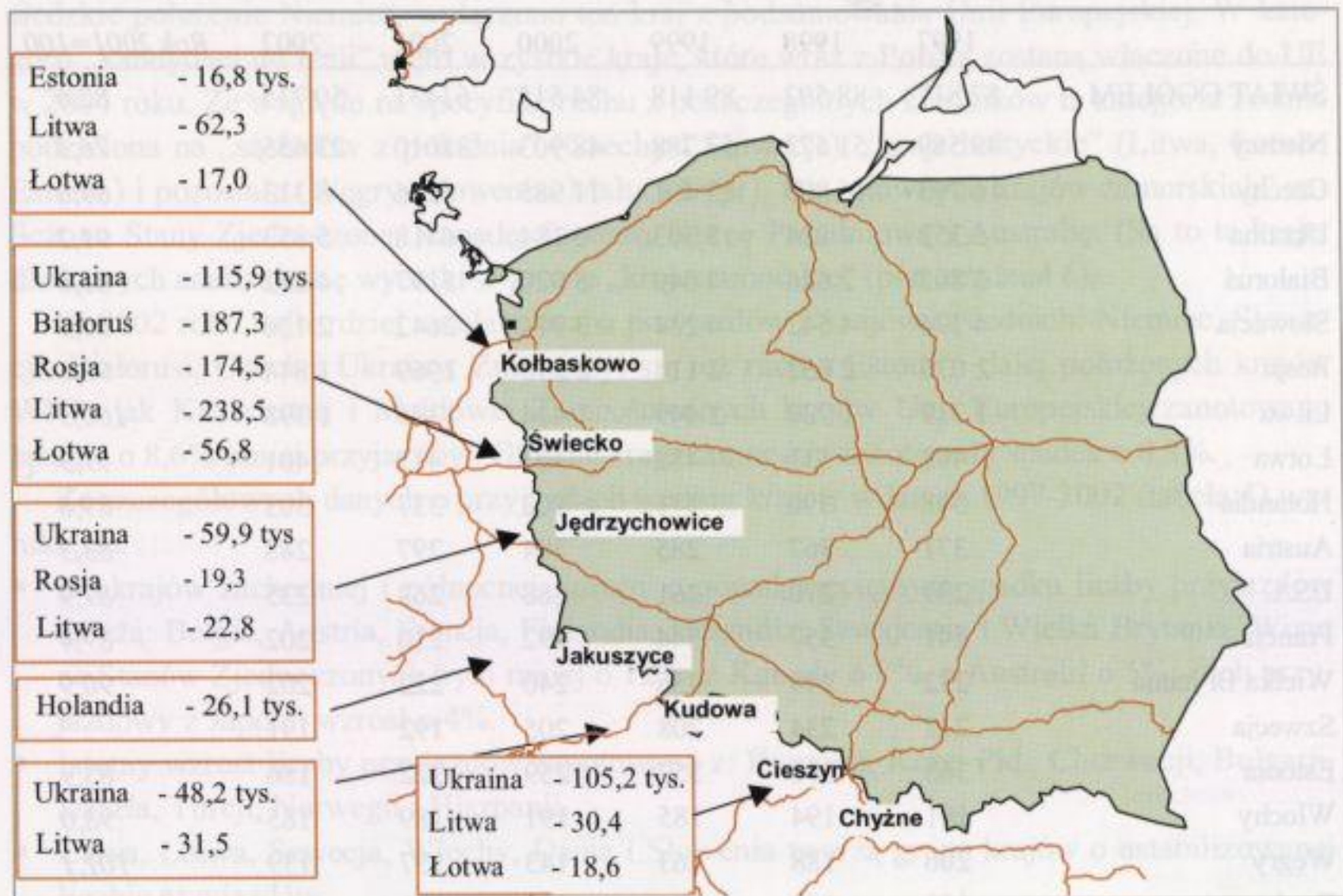
Źródło: GUS na podstawie danych Straży Granicznej.

Ruch tranzytowy wschód-zachód na przejściach z Niemcami jest zdominowany przez podróżnych z Rosji, Litwy, Białorusi, Ukrainy, Łotwy i Estonii; 29% wszystkich przyjazdów Litwinów zanotowano na zachodzie. Udział przekroczeń granicy zachodniej wśród Łotyszy wyniósł 22%, Estończyków – 20%, Białorusinów – 7%, a Ukraińców – 6%. W 2002 roku łącznie 11% ogółu przyjazdów mieszkańców tych krajów zanotowano na granicy zachodniej (w 2001 r. – 9%), z czego ponad połowa przypada na Świecko. Najbardziej wzrósł ruch tranzytowy na przejściu w Kołbaskowie, które wysunęło się na drugie miejsce pod względem znaczenia dla ruchu tranzytowego w kierunku wschód-zachód, oraz w Kunowicach (przejście kolejowe) i Kostrzynie.

Na przejściach z Czechami w ruchu tranzytowym uczestniczą, oprócz wymienionych wyżej, również Holendrzy. Blisko co czwarty Holender odwiedzający Polskę przekroczył granicę z Republiką Czeską (głównie Jakuszycach i Porajowie-Hradku). Zarazem od czterech lat w Jakuszycach notuje się spadek liczby przyjazdów Szwedów i Duńczyków.

Udział przekroczeń granicy polsko-czeskiej wyniósł 10% wśród Estończyków, 9% – wśród Łotyszy – 9% i po 5% wśród Litwinów i Rosjan.

Rys. 2. Przejścia graniczne o dużym nasileniu ruchu tranzytowego

Źródło: GUS, mapa i obliczenia IT

Przyjazdy według krajów

Tab. 3. Przyjazdy do Polski według grup krajów (w tys.)

	2000	2001	2002	Zmiana 2001/2000	Zmiana 2002/2001
Ogółem	84 514,9	61 431,3	50 734,6	-27,3%	-17,4%
Niemcy	48 902,7	31 010,5	23 654,7	-36,6%	-23,7%
Unia Europejska (poza Niemcami)	2 110,1	1 861,0	1 700,3	-11,8%	-8,6%
Kandydaci do UE:					
sąsiedzi z południa	15 898,9	11 918,2	10 439,2	-25,0%	-12,4%
kraje bałtyckie	2 093,9	2 026,6	1 984,5	-3,2%	-2,1%
pozostałe	161,6	156,2	158,5	-3,4%	1,5%
Pozostałe kraje Europy	224,3	237,1	261,7	5,7%	10,4%
Rosja, Białoruś, Ukraina	14 379,2	13 583,9	11 939,0	-5,5%	-12,1%
Inne kraje WNP	214,6	125,7	108,1	-41,4%	-14,0%
Główne kraje zamorskie	365,7	340,9	311,1	-6,8%	-8,8%
Reszta świata	164,0	171,1	177,6	4,4%	3,8%

Źródło: GUS na podstawie danych Straży Granicznej.

Tab. 4. Przyjazdy cudzoziemców do Polski według krajów (w tys.)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Rok 2001=100
ŚWIAT OGÓŁEM	87 817	88 592	89 118	84 515	61431	50 735	82,6
Niemcy	49 589	51 573	53 788	48 903	31010	23 655	76,3
Czechy	16 793	16 808	13 491	11 985	9276	8 313	89,6
Ukraina	5 352	4 824	5 303	6 184	6418	5 853	91,2
Białoruś	3 805	2 626	4 640	5 920	5197	4 242	81,6
Słowacja	4 174	4 542	4 234	3 914	2642	2 126	80,5
Rosja	2 036	2 062	2 114	2 275	1969	1 844	93,6
Litwa	1 719	1 720	1 449	1 414	1393	1 398	100,3
Łotwa	492	533	482	421	412	401	97,3
Holandia	348	390	371	402	337	303	89,8
Austria	371	367	285	304	297	248	83,3
USA	239	270	261	288	268	235	87,9
Francja	341	357	344	292	230	202	87,4
Wielka Brytania	232	248	236	240	222	202	90,9
Szwecja	212	234	208	205	192	191	97,3
Estonia	363	396	352	259	222	186	83,9
Włochy	191	194	185	191	189	185	98,0
Węgry	206	188	163	143	137	139	101,1
Dania	153	152	174	144	123	123	100,3
Belgia	175	181	177	160	112	93	82,8
Norwegia	59	63	60	57	60	64	107,1
Bułgaria	64	51	41	35	48	57	118,4
Rumunia	90	67	51	48	43	54	125,1
Kazachstan	88	97	78	105	61	51	82,5
Finlandia	64	77	71	66	56	51	89,8
Izrael	28	28	32	39	43	49	111,8
Mołdowa	118	83	69	84	50	44	87,1
Hiszpania	49	51	48	43	38	41	106,6
Szwajcaria	69	63	62	45	42	38	90,7
Chorwacja	18	18	19	21	24	29	123,1
Grecja	38	39	34	30	29	28	95,1
Japonia	19	18	23	26	25	26	103,7
Turcja	24	20	21	19	19	21	109,0
Korea Południowa	17	10	12	16	15	19	124,2
Kanada	26	24	22	21	19	18	92,1
Irlandia	10	12	14	16	17	18	104,8
Słowenia	14	14	16	17	17	17	101,0
Portugalia	17	19	20	15	16	17	104,0
Australia	15	14	16	15	14	13	95,5
Pozostałe kraje	199	158	153	154	148	145	98,5

Źródło: GUS na podstawie danych Straży Granicznej.

Przytoczone dane dotyczą wszystkich przyjazdów cudzoziemców do Polski. Obejmują one zarówno gości jednodniowych, jak i turystów (czyli tych cudzoziemców, którzy spędzili w Polsce co najmniej jedną noc, lecz nie pozostawali dłużej niż przez rok).

Tabela 3 zawiera dane o przyjazdach do Polski według grup krajów. Ze względu na sąsiedzkie położenie Niemiec, wyłączono ten kraj z podsumowania Unii Europejskiej. W kategorii „kandydaci do Unii” ujęto wszystkie kraje, które wraz z Polską zostaną włączone do UE w 2004 roku. Ze względu na specyfikę ruchu z poszczególnych kierunków ta kategoria została podzielona na „sąsiadów z południa” (Czechy i Słowacja), „kraje bałtyckie” (Litwa, Łotwa, Estonia) i pozostałe (Węgry, Słowenia, Malta i Cypr). Do „głównych krajów zamorskich” zaliczono Stany Zjednoczone, Kanadę, Japonię, Koreę Południową i Australię. (Są to te kraje, dla których analizuje się wydatki w grupie „kraje zamorskie” (por. rozdział 6).

W 2002 roku najbardziej zmalała liczba przyjazdów z krajów sąsiednich: Niemiec, Słowacji, Białorusi, Czech i Ukrainy. Zmniejszył się też ruch z Estonii i dalej położonych krajów WNP, jak Kazachstan i Mołdowa. Z nieościennej krajów Unii Europejskiej zanotowano łącznie o 8,6% mniej przyjazdów. Główne kraje zamorskie zanotowały spadek o 8,8%.

Ze szczegółowych danych o przyjazdach według krajów w latach 1997-2002 (tabela 4) wynika, że:

- Do krajów zachodniej i północnej Europy o ponadprzeciętnym spadku liczby przyjazdów należą: Belgia, Austria, Francja, Finlandia, Holandia, Szwajcaria i Wielka Brytania. Wizyt ze Stanów Zjednoczonych było mniej o 12%, z Kanady o 8%, z Australii o 5%; ruch przyjazdowy z Japonii wzrósł o 4%.
- Istotny wzrost liczby przyjazdów zanotowano z: Rumunii, Korei Płd., Chorwacji, Bułgarii, Izraela, Turcji, Norwegii i Hiszpanii.
- Litwa, Łotwa, Szwecja, Włochy, Dania i Słowenia tworzą grupę krajów o ustabilizowanej liczbie przyjazdów.

Przyjazdy turystów do Polski

Instytut Turystyki szacuje, że wśród osób odwiedzających Polskę w 2002 roku było blisko 14 mln turystów²⁰, a więc cudzoziemców, którzy spędzili u nas przynajmniej jedną noc. Oznacza to spadek o 6,8% w stosunku do poprzedniego roku.

- W grupie krajów sąsiednich spadek liczby przyjazdów turystów dotyczył wszystkich krajów z wyjątkiem Litwy: Słowacji (o 25%), Białorusi (o 18,3%), Niemiec (o 5,5%), Ukrainy (o 4,9%) i Rosji (o 4,1%).
- Spadły również liczby przyjazdów turystów z Estonii (o 15,8%), Łotwy (o 3%) oraz niesąsiednich krajów WNP (o 10,0%).
- W odniesieniu do pozostałych krajów nie sąsiadujących z Polską udział wizyt jednodniowych jest stosunkowo niewielki, toteż możemy stwierdzić te same tendencje, które zostały zasygnalizowane powyżej w odniesieniu do liczby przyjazdów ogółem. Oznacza to ogólny spadek liczby przyjazdów z tych krajów o 5%, przy czym był on większy w przypadku Unii Europejskiej (o blisko 9%).

Należy podkreślić, że oszacowania Instytutu Turystyki dotyczą wszystkich przyjazdów turystów, bez względu na to, gdzie nocowali i w jakim celu przybyli. Liczba tych turystów zagranicznych, którzy korzystali z noclegów w rejestrowanych przez GUS obiektach zakwaterowania zbiorowego, jest znacznie niższa. Dane GUS nie wskazują na spadek liczby gości w bazie noclegowej w 2002 roku. Spadek taki nastąpił w latach 1997-1999, ale w następnych latach obserwujemy lekką tendencję wzrostową lub stabilizację.

²⁰ Uwaga: oszacowane liczby turystów należy traktować jako przybliżone. Nie dysponujemy żadnymi metodami dokładnego pomiaru liczby przyjeżdżających do Polski turystów, tj. cudzoziemców spędzających w naszym kraju co najmniej jedną noc. Dotyczy to zwłaszcza przyjeźdźców z krajów sąsiednich.

Tab. 5. Przyjazdy turystów do Polski w latach 1997-2002

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Rok 2001=100
Świat ogółem	19 520	18 780	17 950	17 400	15 000	13 980	93,2
Niemcy	6 650	6 700	6 450	5 920	4 400	4 160	94,5
Ukraina	3 285	3 180	2 920	3 090	3 080	2 930	95,1
Białoruś	2 335	1 730	2 180	2 370	2 080	1 700	81,7
Rosja	1 600	1 360	1 160	1 140	980	940	95,9
Litwa	1 100	1 140	960	850	840	840	100,0
Łotwa	400	460	410	360	330	320	97,0
Estonia	300	340	300	220	190	160	84,2
Inne kraje WNP	240	180	150	170	100	90	90,0
Czechy	360	340	300	250	230	230	100,0
Słowacja	90	100	90	90	80	60	75,0
Pozostałe kraje	3 160	3 250	3 030	2 940	2 690	2 550	94,8
W tym:							
Unia Europejska (poza Niemcami)				2 050	1 810	1 650	91,2
Kandydaci do UE (pozostali – bez krajów bałtyckich i sąsiadów z południa)				155	150	155	103,3
Pozostałe kraje Europy				220	230	255	89,1
Główne kraje zamorskie				360	335	310	92,5
Reszta świata				155	165	180	109,1

Źródło: oszacowania Instytutu Turystyki.

Z rejestrowanych przez GUS obiektów zakwaterowania zbiorowego korzystało 3 145 tysięcy turystów zagranicznych (minimalnie mniej niż w 2001 r.). Warto podkreślić wzrost liczby noclegów udzielonych turystom zagranicznym o 1,4%. Lepiej niż przeciętnie przedstawiała się sytuacja w hotelach: w 2002 roku przyjęły one o 2,5% więcej turystów zagranicznych i udzieliły im o 2,1% więcej noclegów.

Tab. 6. Liczba turystów zagranicznych w bazie noclegowej w latach 1997-2002 (w tys.)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Rok 2001=100
Obiekty zakwaterowania zbiorowego ogółem	3 628	3 387	3 229	3 117	3 152	3 145	99,8
W tym hotele	2 759	2 534	2 405	2 400	2 388	2 447	102,5

Źródło: GUS.

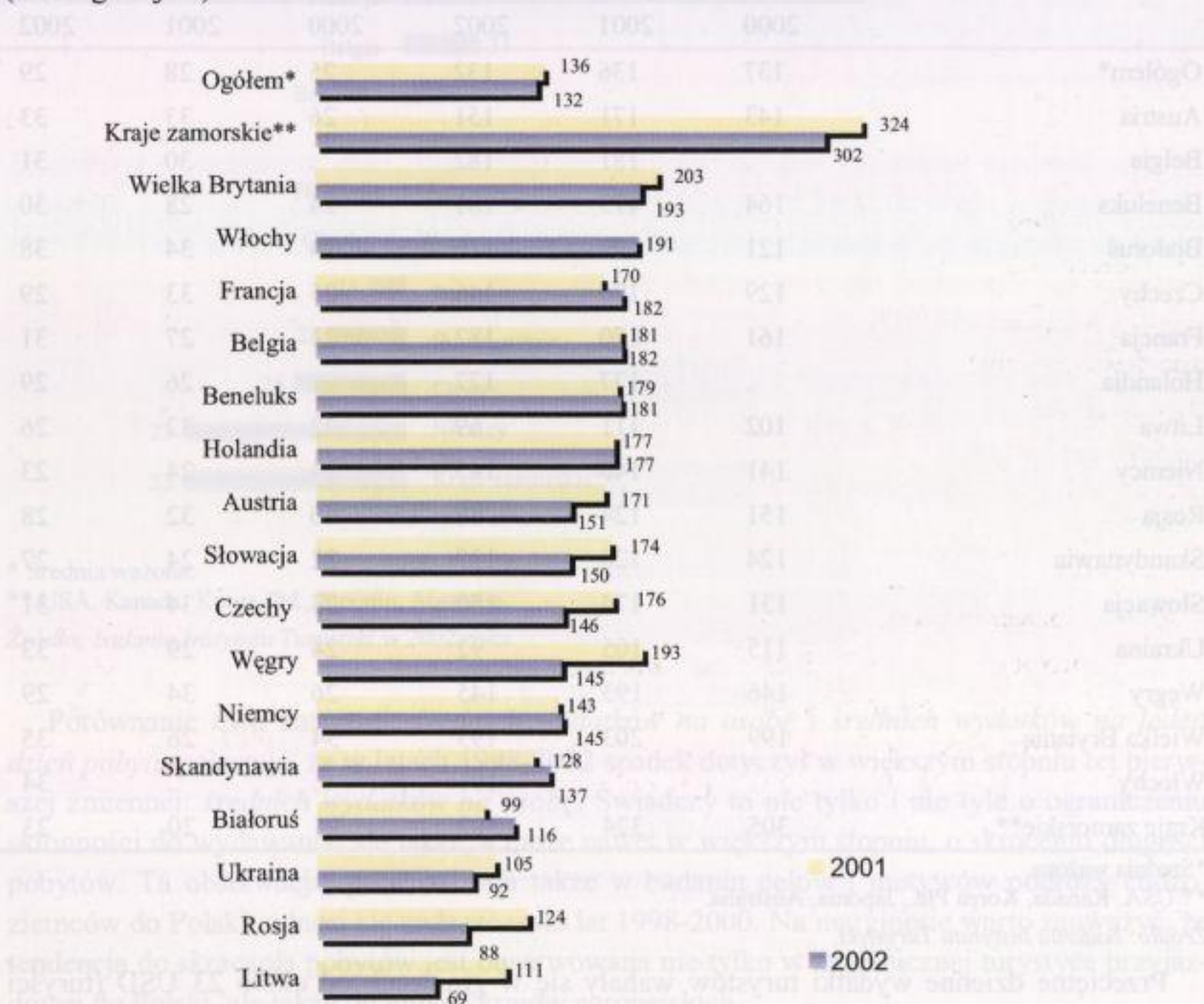
To, że dane pochodzące z rejestrowanej bazy noclegowej nie potwierdzają spadku liczby przyjazdów szacowanych przez Instytut Turystyki, można wyjaśnić (przynajmniej dla lat 2001-2002) zmianą struktury ruchu turystycznego. Rośnie bowiem udział przyjazdów organizowanych przy udziale biur podróży, a segment turystyki biznesowej jest stabilny.

5. Wydatki cudzoziemców w Polsce: podstawowe trendy i kierunki zmian

5.1. Przeciętne wydatki turystów

Na podstawie badań przeprowadzonych w latach 2001-2002 szacuje się, że w 2002 roku przeciętne wydatki turystów poniesione na terenie Polski wyniosły około 132 USD na osobę i blisko 29 USD dziennie (średnie ważone).

Rys. 3. Przeciętne wydatki turystów na osobę w latach 2001-2002 w USD (według krajów)

*Średnia ważona.

** USA, Kanada, Korea Płd., Japonia, Australia.

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 2001-2002.

Wyniki te wskazują na niewielki spadek średniej ważonej wydatków na osobę w stosunku do tych z poprzedniego roku (o 2,9%). Wydatki na osobę według krajów wyniosły od 69 USD (Litwa) do 302 USD (kraje zamorskie). Tendencje zmian nie były jednolite: w największym stopniu wzrosły wydatki turystów z Białorusi (o 17,2%), Francji i krajów skandynawskich (po ok. 7%) oraz Niemiec (o 1,4%) i krajów Beneluksu, zmalały zaś – z większości pozostałych ważnych rynków generujących ruch turystyczny do Polski.

Warto zwrócić uwagę na niewielki wzrost przeciętnych wydatków Niemców, od lat w największym stopniu ważących na rozmiarach łącznych przychodów dewizowych Polski z tytułu zagranicznej turystyki przyjazdowej. Wzrost ten nastąpił przede wszystkim w ostatnich miesiącach roku (świadczą o tym wyniki szóstej tury badań). Należy ponadto odnotować bardzo niejednorodne zmiany w wydatkach turystów z Białorusi: po okresie znacznego spadku (w 2001 r. o 18,2%) nastąpił w ostatnim roku równie zauważalny wzrost, prawie do poziomu z 2000 roku (o 17,2%). O tych wahaniami decyduje zmienne, trudne do przewidzenia, zainteresowanie zakupami czynionymi przez Białorusinów w Polsce. Zdecydowane, utrwalone tendencje spadkowe obserwuje się w poziomie przeciętnych wydatków mieszkańców Rosji i Ukrainy.

Tab. 7. Przeciętne wydatki turystów zagranicznych poniesione na terenie Polski w latach 2000-2002 (według krajów)

	Średnie wydatki w USD na osobę			Średnie wydatki w USD na dzień pobytu		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Ogółem*	137	136	132	25	28	29
Austria	143	171	151	26	33	33
Belgia	.	181	182	.	30	31
Beneluks	164	179	181	24	28	30
Białoruś	121	99	116	24	34	38
Czechy	129	176	146	25	33	29
Francja	161	170	182	24	27	31
Holandia	.	177	177	.	26	29
Litwa	102	111	69	32	32	26
Niemcy	141	143	145	24	24	23
Rosja	151	124	88	40	32	28
Skandynawia	124	128	137	22	24	27
Słowacja	131	174	150	23	34	31
Ukraina	115	105	92	24	29	33
Węgry	146	193	145	26	34	29
Wielka Brytania	199	203	193	34	26	35
Włochy	.	.	191	.	.	34
Kraje zamorskie**	305	324	302	21	20	23

*Średnia ważona.

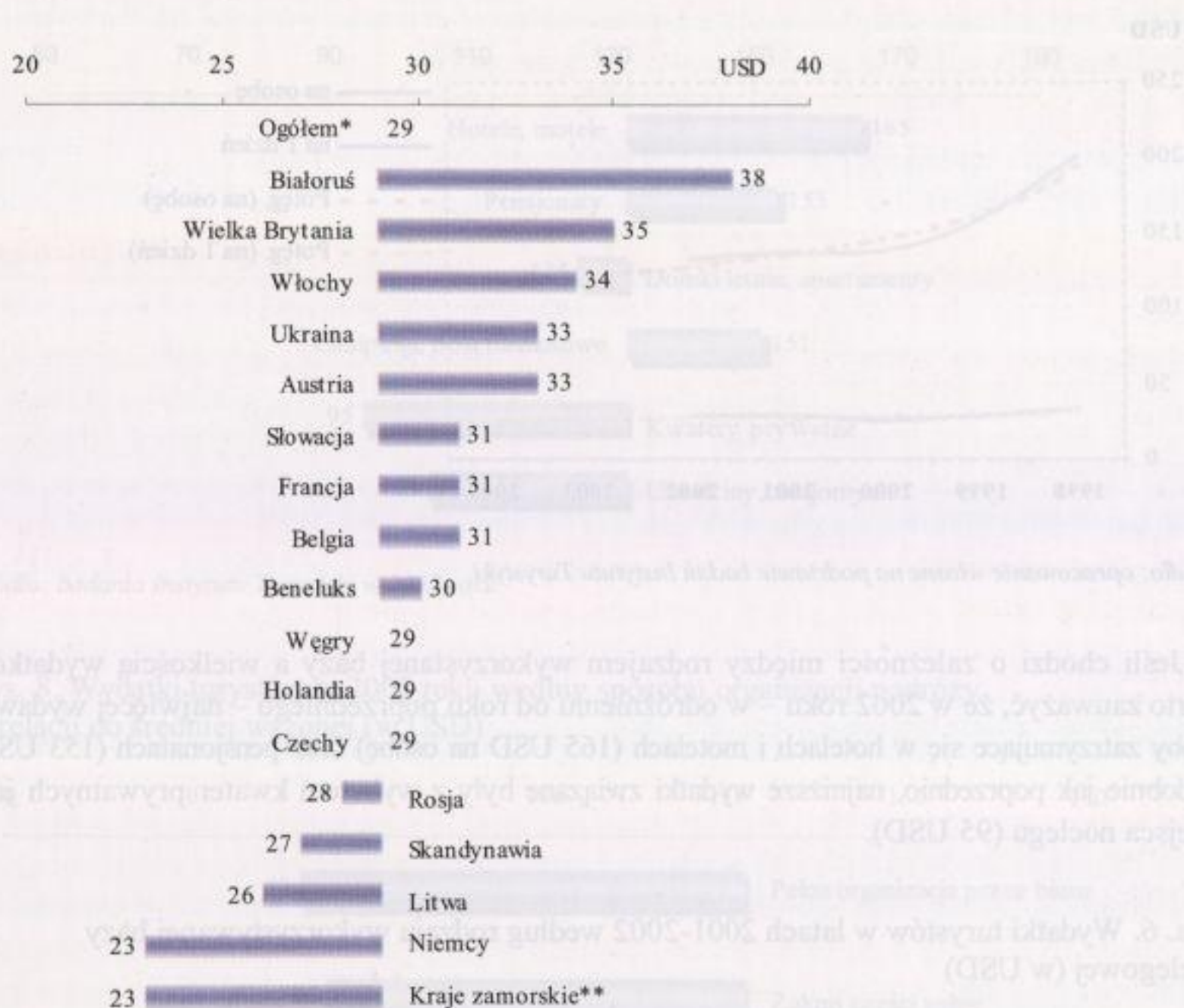
** USA, Kanada, Korea Płd., Japonia, Australia.

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

Przeciętne dzienne wydatki turystów wahały się w granicach od około 23 USD (turyści z krajów zamorskich) do 38 USD (Białoruś). Warto zauważyć, że w 2002 roku w wypadku większości badanych krajów zanotowano wzrost przeciętnych wydatków na jeden dzień pobytu (m.in. Białorusinów, Ukraińców, Francuzów, Belgów, Holendrów, Brytyjczyków, turystów z krajów skandynawskich i z krajów zamorskich). W odniesieniu do niektórych krajów zjawisko to związane jest między innymi ze spadkiem długości pobytu nierezydentów na terenie Polski²¹. Dzielne wydatki, nieznacznie wyższe niż w 2001 roku, były także nieco mniej zróżnicowane: w większym stopniu wzrosła ich dolna granica, w mniejszym – górna.

²¹ Długość pobytu turystów z wschodniej granicy, od lat odbiegająca na niekorzyść w stosunku do średniej dla całej badanej zbiorowości, spadła w 2002 roku do niespotykanie niskiego poziomu i wyniosła nieco ponad 2 noclegi.

Rys. 4. Przeciętne wydatki turystów na jeden dzień pobytu w 2002 roku w relacji do średniej (w USD)

* Średnia ważona.

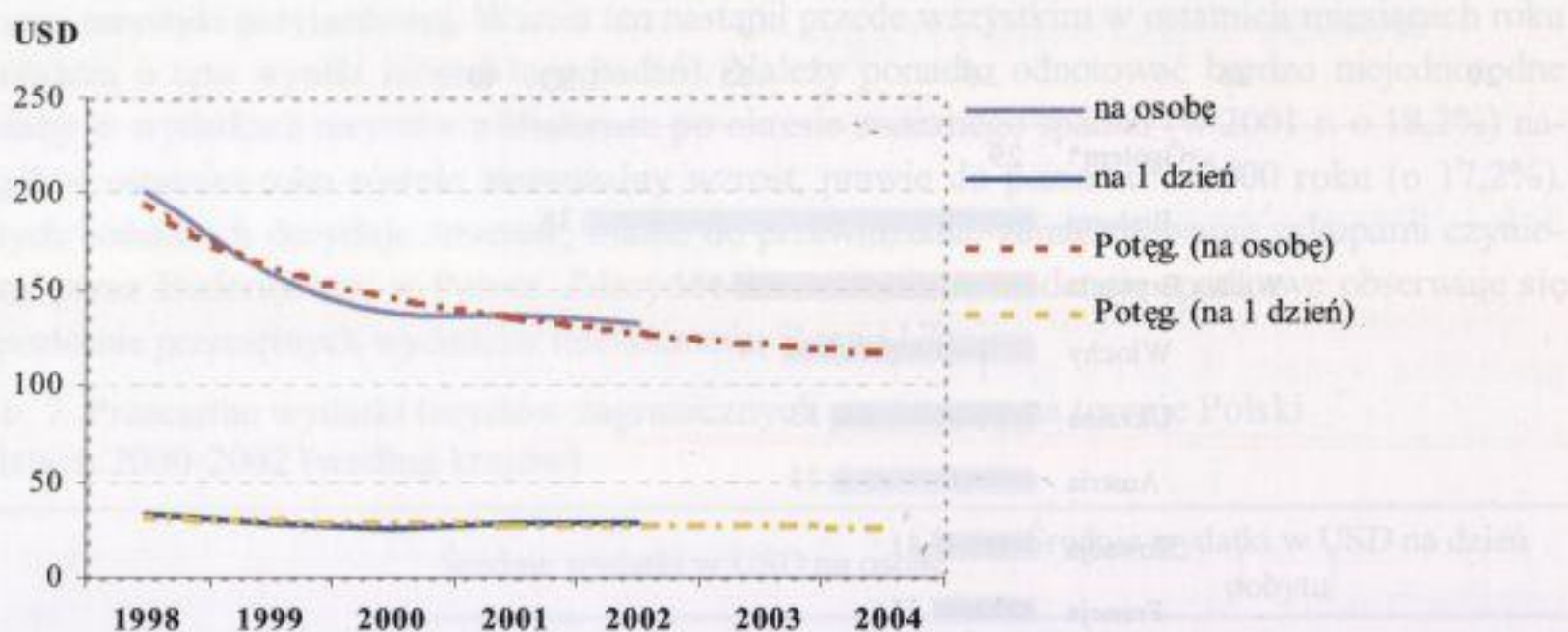
** USA, Kanada, Korea Płd., Japonia, Australia.

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Porównanie dwu kategorii: *średnich wydatków na osobę* i *średnich wydatków na jeden dzień pobytu* pokazuje, że w latach 1998-2002 spadek dotyczył w większym stopniu tej pierwszej zmiennej: *średnich wydatków na osobę*. Świadczy to nie tylko i nie tyle o ograniczeniu skłonności do wydawania, ale także, a może nawet w większym stopniu, o skróceniu długości pobytów. Ta obserwacja, potwierdzona także w badaniu celów i motywów podróży cudzoziemców do Polski, odnosi się zwłaszcza do lat 1998-2000. Na marginesie warto zauważyć, że tendencja do skracania pobytów jest obserwowana nie tylko w zagranicznej turystyce przyjazdowej do Polski, ale także do innych krajów europejskich.

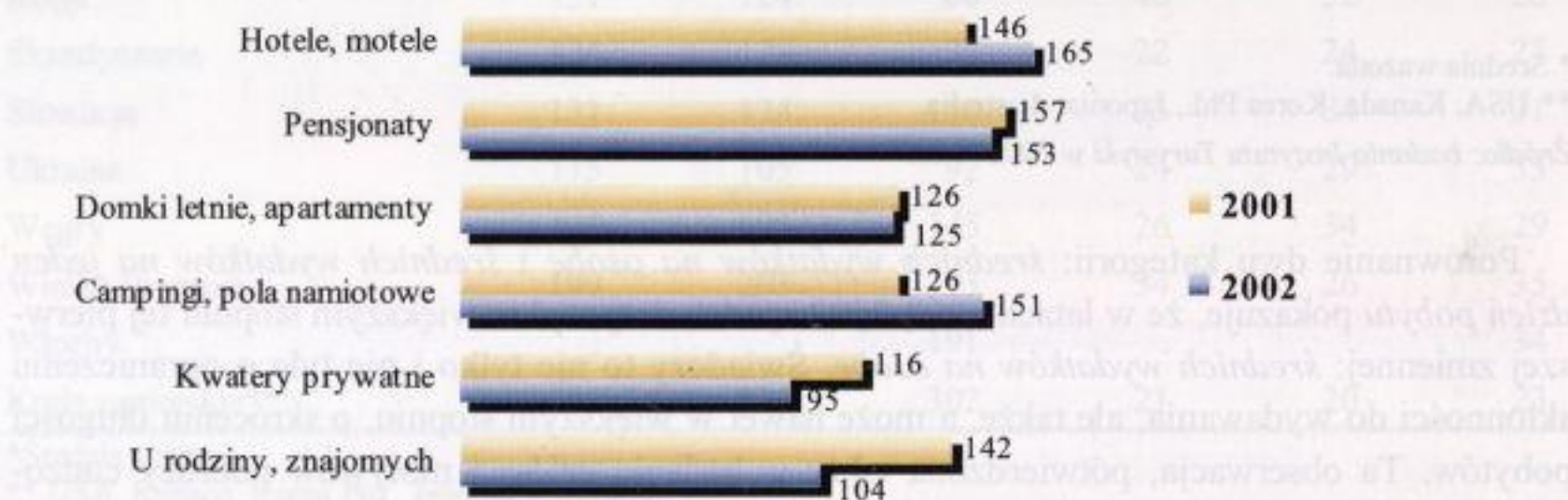
Rys. 5. Zmiany wielkości przeciętnych wydatków nierezydentów w latach 1998-2002, trend do 2004 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań Instytutu Turystyki.

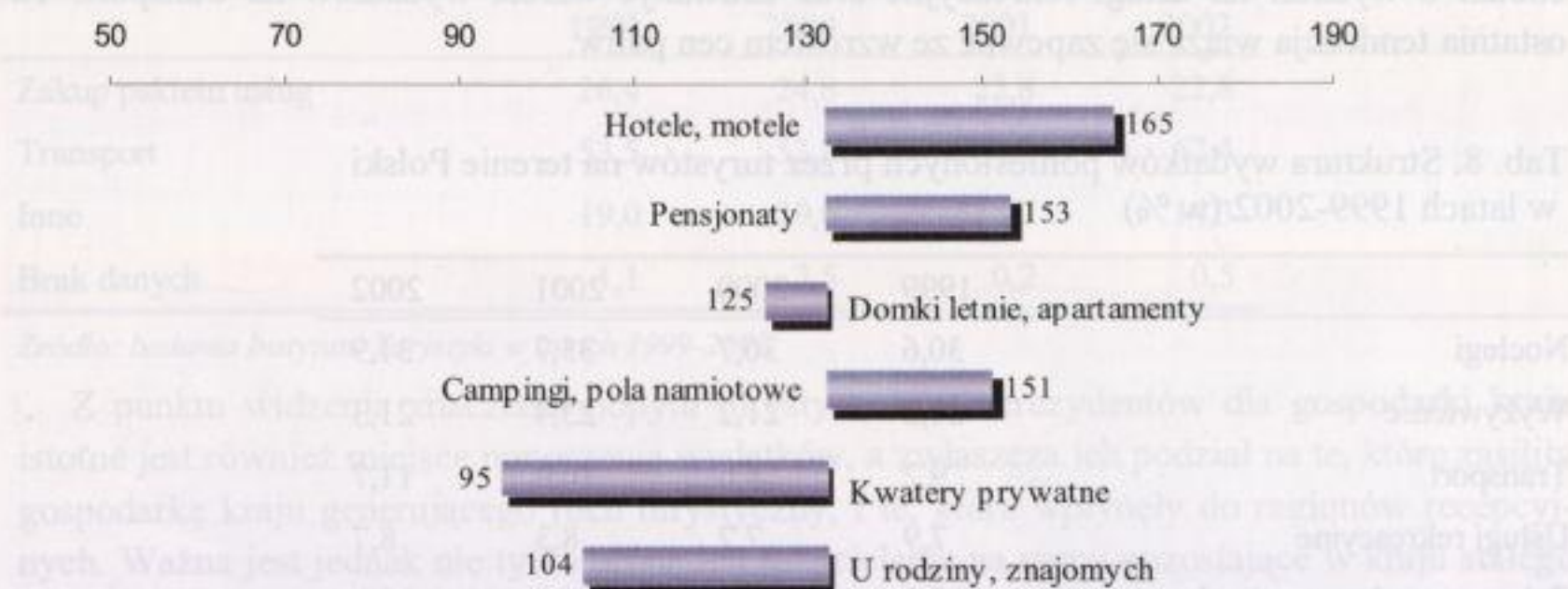
Jeśli chodzi o zależności między rodzajem wykorzystanej bazy a wielkością wydatków, warto zauważyć, że w 2002 roku – w odróżnieniu od roku poprzedniego – najwięcej wydawały osoby zatrzymujące się w hotelach i motelach (165 USD na osobę) oraz pensjonatach (153 USD). Podobnie jak poprzednio, najniższe wydatki związane były z wyborem kwater prywatnych jako miejsca noclegu (95 USD).

Rys. 6. Wydatki turystów w latach 2001-2002 według rodzaju wykorzystywanej bazy noclegowej (w USD)

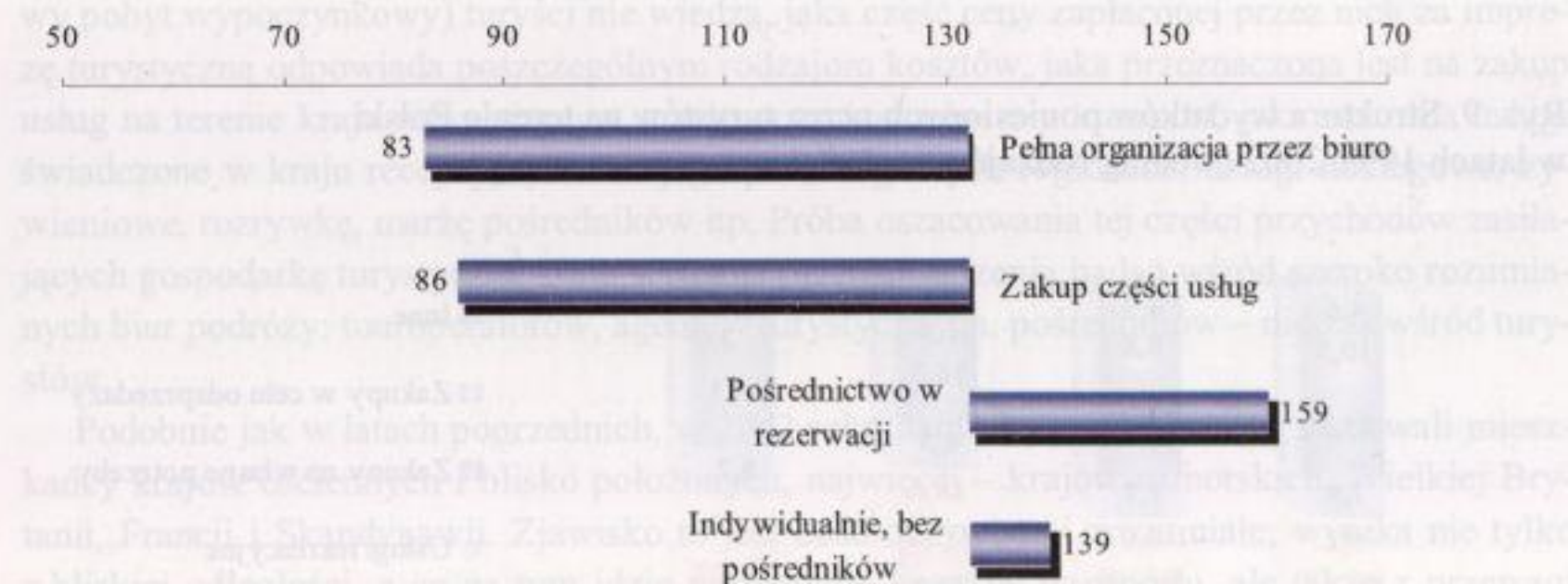
Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 2001-2002.

Rys. 7. Wydatki turystów w 2002 roku według rodzaju wykorzystywanej bazy noclegowej w relacji do średniej ważonej (w USD)

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Rys. 8. Wydatki turystów w 2002 roku według sposobu organizacji podróży w relacji do średniej ważonej (w USD)

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

5.2. Struktura wydatków według rodzajów i miejsca ponoszenia

Wyniki badań wskazują, że blisko 32% wydatków turyści przeznaczają na noclegi, a ponad jedną piątą na wyżywienie (21,3%). W porównaniu z poprzednim rokiem znaczenie obydwu tych pozycji w łącznym budżecie nieco spadło. Więcej natomiast wydawano na zakupy (na własne potrzeby oraz w celu odsprzedaży). Na ten cel turyści przeznaczili łącznie 22,1% ogółu wydatków, wobec 18,2% w poprzednim roku (dla porównania: w 1999 r. – 26,3%, w 2000 r. – 27,1%). Po okresie spadku znaczenie tej pozycji znów nieznacznie wzrosło. Podobnie jak w poprzednich latach, wydatki na zakupy (na własne potrzeby i w celu odsprzedaży łącznie) stanowią bardzo ważną część budżetów osób przyjeżdżających z Białorusi, Ukrainy, Rosji i Litwy.

Analizując strukturę wydatków warto zauważyć, że od pewnego czasu turyści deklarują stosunkowo niewielką rolę zakupów w celu odsprzedaży: w analizowanym okresie stanowiły one zaledwie 3% i właściwie miały znaczenie tylko dla osób przyjeżdżających z Ukrainy

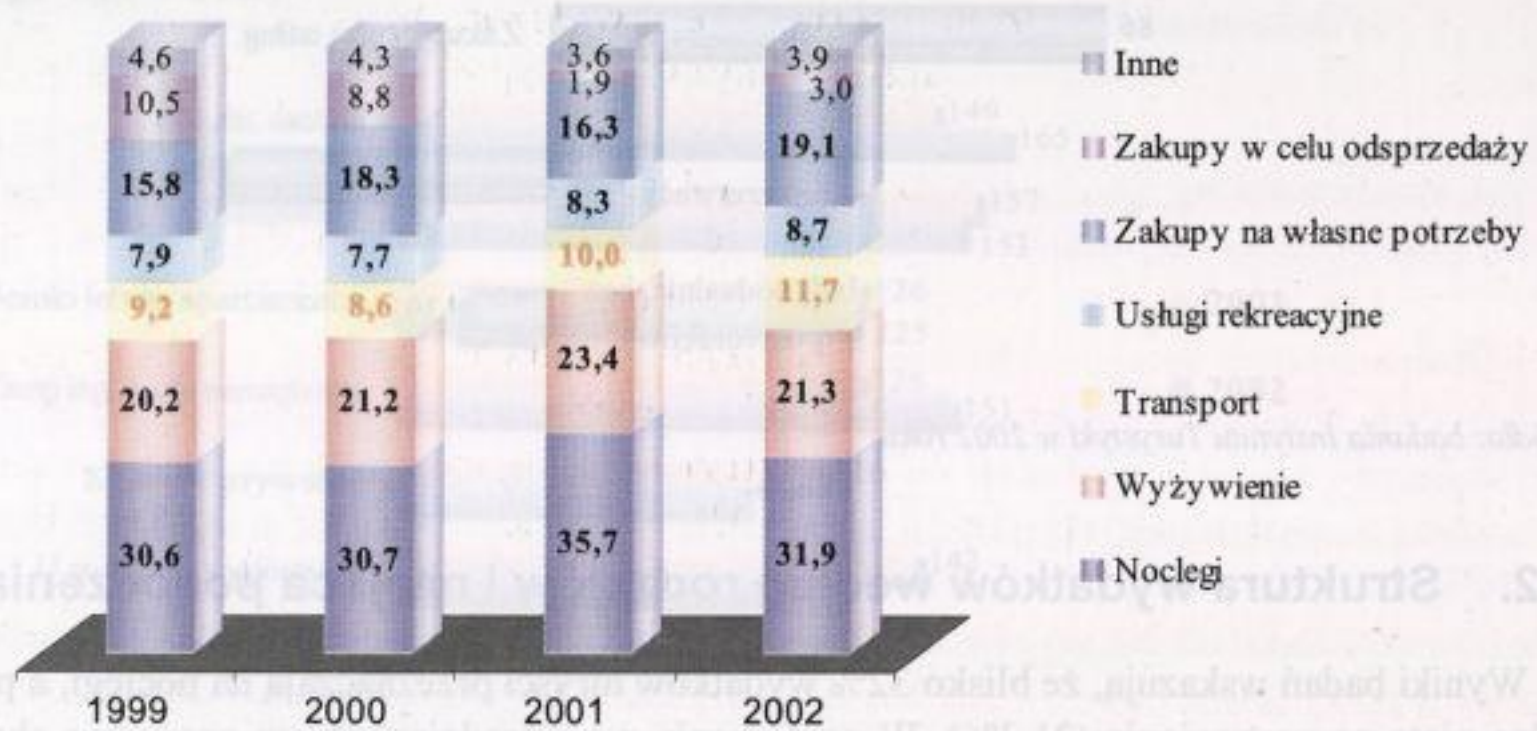
(20,8% ogółu wydatków turystów przyjeżdżających z tego kraju) i Białorusi (odpowiednio 15,8%). Podobnie jak w poprzednim roku, warto podkreślić słaby, ale pozytywny trend jeśli chodzi o wydatki na usługi rekreacyjne oraz zauważyć wzrost wydatków na transport. Ta ostatnia tendencja wiąże się zapewne ze wzrostem cen paliw.

Tab. 8. Struktura wydatków poniesionych przez turystów na terenie Polski w latach 1999-2002 (w %)

	1999	2000	2001	2002
Noclegi	30,6	30,7	35,7	31,9
Wyżywienie	20,2	21,2	23,4	21,3
Transport	9,2	8,6	10,0	11,7
Usługi rekreacyjne	7,9	7,7	8,3	8,7
Zakupy na własne potrzeby	15,8	18,3	16,3	19,1
Zakupy w celu odsprzedaży	10,5	8,8	1,9	3,0
Inne	4,6	4,3	3,6	3,9
Brak danych	1,2	0,4	0,8	0,4

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 1999-2002.

Rys. 9. Struktura wydatków poniesionych przez turystów na terenie Polski w latach 1999-2002 (według rodzajów) w %*

* odsetki nie sumują się do 100 ponieważ pominięto pozycję „brak danych”

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 1999-2002.

Tab. 9. Struktura wydatków turystów poniesionych przed podróżą w latach 1999-2002 (w %)

	1999	2000	2001	2002
Zakup pakietu usług	26,4	24,8	22,8	22,8
Transport	53,5	53,1	61,3	62,4
Inne	19,0	19,6	15,7	14,3
Brak danych	1,1	2,5	0,2	0,5

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 1999-2002.

Z punktu widzenia znaczenia popytu turystycznego nierezydentów dla gospodarki kraju istotne jest również miejsce ponoszenia wydatków, a zwłaszcza ich podział na te, które zasiliły gospodarkę kraju generującego ruch turystyczny, i te, które wpłynęły do regionów recepcyjnych. Ważna jest jednak nie tylko próba ich rozdzielenia na sumy pozostające w kraju stałego zamieszkania turysty i te, które wpłynęły do systemu ekonomicznego kraju recepcyjnego, ale także ustalenie, jakie sumy zasiliły poszczególne odwiedzane regiony. Jest to niezwykle trudne zadanie, zwłaszcza w odniesieniu do turystyki masowej, opartej na sprzedaży całych pakietów usług, niemożliwych do szczegółowego rozdzielenia na podstawie badania ankietowego turystów. Tradycyjne, kompleksowe usługi turystyczne opierają się na zintegrowanym produkcie, złożonym z wielu usług komplementarnych. Kupując pakiet usług (wycieczkę czy kilkudniowy pobyt wypoczynkowy) turyści nie wiedzą, jaka część ceny zapłaconej przez nich za imprezę turystyczną odpowiada poszczególnym rodzajom kosztów, jaka przeznaczona jest na zakup usług na terenie kraju wysyłającego, marżę organizatorów czy transport, jaka zaś – na usługi świadczone w kraju recepcyjnym i w jego poszczególnych regionach: usługi noclegowe, żywieniowe, rozrywkę, marżę pośredników itp. Próba oszacowania tej części przychodów zasilających gospodarkę turystyczną kraju wymaga przeprowadzenia badań wśród szeroko rozumianych biur podróży: touroperatorów, agentów turystycznych, pośredników – nie zaś wśród turystów.

Podobnie jak w latach poprzednich, w 2002 roku najmniej przed podróżą wydawali mieszkańcy krajów ościennych i blisko położonych, najwięcej – krajów zamorskich, Wielkiej Brytanii, Francji i Skandynawii. Zjawisko to jest dość oczywiste i zrozumiałe; wynika nie tylko z bliskiej odległości, a co za tym idzie mniejszych kosztów transportu, ale także z przewagi przyjazdów organizowanych przez biura podróży i większego udziału kosztów zakupu części usług za granicą. Dużą – i w analizowanym okresie coraz większą część kosztów poniesionych przed podróżą przeznaczają się na transport (w 2001 r. – ponad 61%, w 2002 r. – 62,4%).

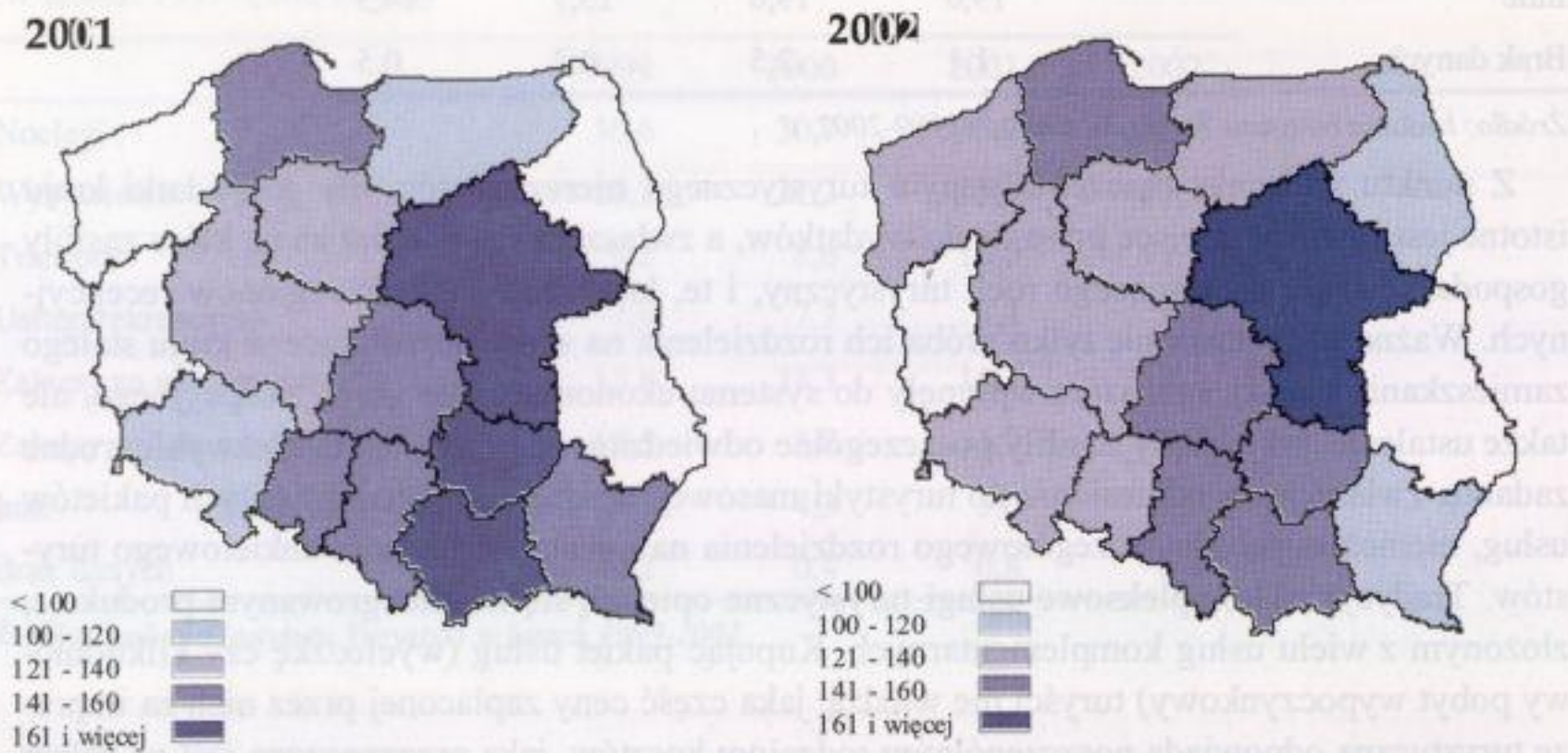
Również rozdzielenie wydatków turystów na poniesione w poszczególnych regionach recepcyjnych kraju nie jest łatwe. Turyści mają z reguły trudności nawet z określeniem ogólnych sum pozostawionych w Polsce, tak więc próba bardziej precyzyjnego ich rozdzielenia wydaje się niecelowa, zwłaszcza w wypadku osób najbardziej ruchliwych, odwiedzających wiele miejsc w trakcie tej samej podróży.

Mimo że takie precyzyjne rozszacowanie jest przy obecnym stanie badań niemożliwe, warto prześledzić poziom wydatków turystów, którzy wskazali poszczególne regiony kraju bądź wybrane wielkie miasta jako miejsce najdłuższego pobytu.

W 2002 roku w sposób istotny zmieniła się wielkość wydatków analizowanych według miejsca najdłuższego pobytu. Znacząco wzrosły wydatki osób zatrzymujących się w województwach północnego pasa Polski (zachodniopomorskie, pomorskie, warmińsko-mazurskie) oraz w podlaskim i dolnośląskim; w nieco mniejszym stopniu – w lubelskim i lubuskim. Zmniejszyły się wydatki osób wskazujących jako miejsca najdłuższego pobytu województwa Polski centralnej (wielkopolskie, świętokrzyskie) i południowej (zwłaszcza podkar-

packie). Wydaje się, że tendencje te związane są z niezwykle korzystną pogodą latem, sprzyjającą dłuższym pobytom nad morzem i na pojezierzach. Warto również zauważyć, że spadły wydatki osób wskazujących wielkie miasta jako miejsca najdłuższego pobytu (z wyjątkiem Szczecina, Częstochowy i Gdańska).

Rys. 10. Przeciętne wydatki turystów w latach 2001-2002 r. według miejsca najdłuższego pobytu (w USD na osobę)

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

Tab. 10. Przeciętne wydatki turystów w latach 1999-2002 według odwiedzanych województw²² (w USD na osobę)

	1999	2000	2001	2002
Zachodniopomorskie	144	89	84	127
Pomorskie	179		125	149
Warmińsko-mazurskie	176	141	118	127
Podlaskie	133	119	97	117
Lubuskie	123	108	76	83
Wielkopolskie	140	116	130	127
Kujawsko-pomorskie	153	130	130	123
Łódzkie	168	132	158	145
Mazowieckie	171	150	163	163
Świętokrzyskie	167	147	172	146
Lubelskie	129	118	90	97
Dolnośląskie	146	102	101	122
Opolskie	143	131	143	133
Śląskie	138	139	144	144
Małopolskie	142	141	167	151
Podkarpackie	155	131	158	106

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 1999-2002.

²² Jeśli turysta odwiedził kilka województw, podajemy wielkość wydatków dla tego województwa, w którym przebywał najdłuższej.

Tab. 11. Przeciętne wydatki turystów w latach 1999-2002 według odwiedzanych miast (w USD na osobę)

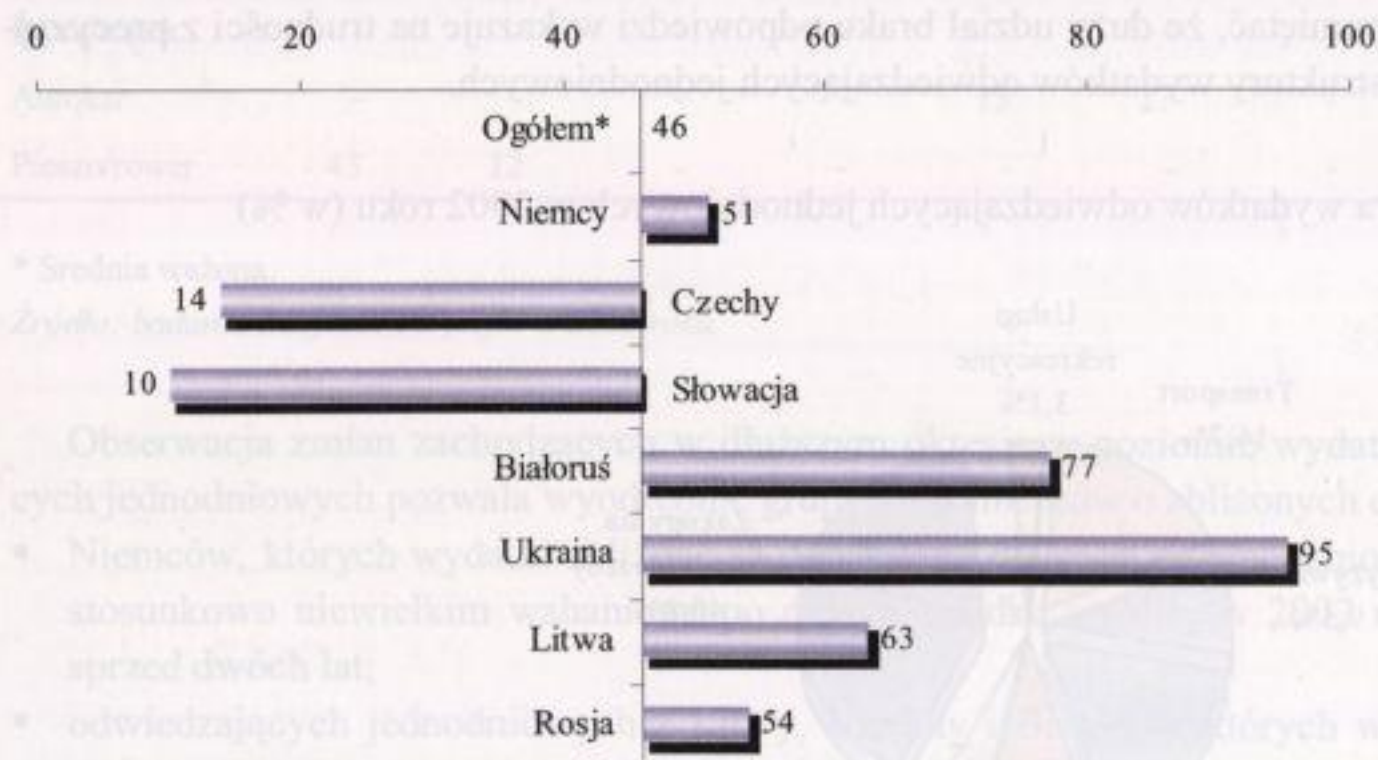
	1999	2000	2001	2002
Białystok	122	164	123	117
Warszawa	178	157	185	181
Katowice	154	139	154	141
Kraków	129	130	164	147
Łódź	166	128	174	162
Poznań	146	125	157	154
Szczecin	141	122	115	118
Lublin	196	117	117	116
Gdańsk	169	111	120	142
Wrocław	147	110	142	131
Częstochowa	74	90	120	127

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 1999-2002.

5.3. Wydatki odwiedzających jednodniowych

W 2002 roku przeciętne wydatki nierezydentów nie korzystających na terenie Polski z noclegu (odwiedzających jednodniowych) wyniosły 46 USD, o 12,2% więcej niż roku poprzednim. Najwyższe wydatki deklarowali Ukraińcy (95 USD), najniższe – Czesi i Słowacy (odpowiednio 14 USD i 10 USD).

Rys. 11. Przeciętne wydatki odwiedzających jednodniowych w 2002 roku według krajów w relacji do średniej ważonej (w USD)

* Średnia ważona

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

Tab. 12. Przeciętne wydatki odwiedzających jednodniowych w latach 2000-2002 (w USD na osobę)

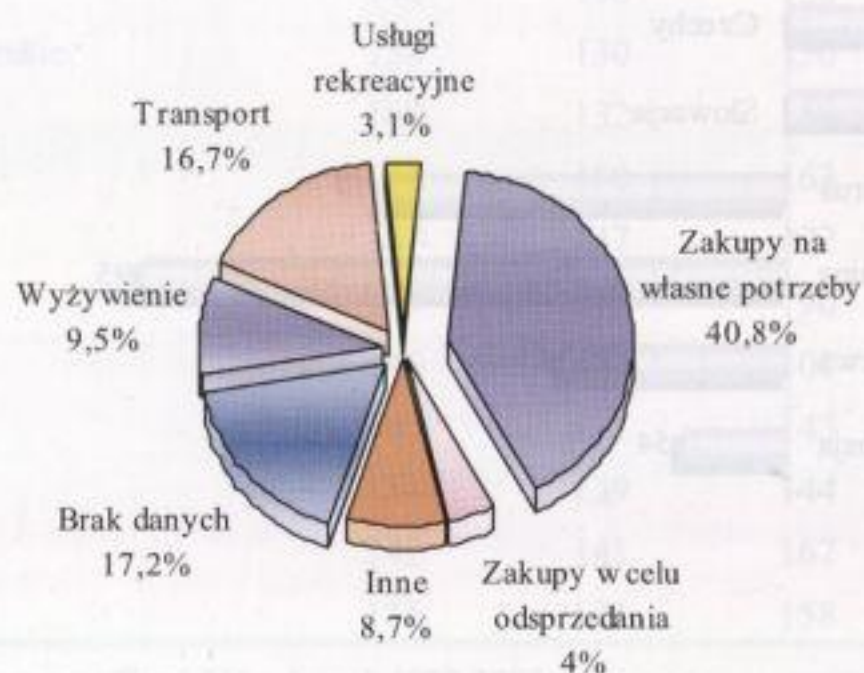
	2000	2001	2002	2001=100
Ogółem*	44	41	46	112,2
Niemcy	53	41	51	124,4
Czechy	14	12	14	116,7
Słowacja	15	12	10	83,3
Białoruś	37	76	77	101,3
Ukraina	51	92	95	103,3
Litwa	52	76	63	82,9
Rosja	115	75	54	72,0

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

Zmiany, które zaszły w ciągu ostatniego roku, nie były jednorodne. Przede wszystkim warto podkreślić wysoki wzrost przeciętnych wydatków ponoszonych przez odwiedzających jednodniowych z Niemiec (o 24,4%) i Czech (o 16,7%). Dość znacznie spadły natomiast wydatki Rosjan (o 28%), Słowaków (o 16,7%) i Litwinów (o 17,1%). W odniesieniu do przyjazdów z Rosji tendencja ta wydaje się być utrwalona.

Z badań wynika, że w 2002 roku odwiedzający jednodniowi wydali największe sumy w związku z zakupami na własne potrzeby. Było to jednak o 10 punktów procentowych mniej niż w 2001 roku (w 2002 r. – 40,8%, w 2001 r. – 50,8%), a ponadto warto pamiętać, że w odniesieniu do poszczególnych krajów udziały te są zmienne. Największy udział wydatków na zakupy na własne potrzeby cechuje odwiedzających jednodniowych ze Słowacji, Czech i Rosji (odpowiednio 87,0%, 86,3% i 56,3%). Na wyżywienie przeznaczono w 2002 roku około 9,5% ogółu wydatków, na transport – 16,7% (wobec 11,9% w roku poprzednim). Odwiedzający jednodniowi deklarują niewielkie, coraz mniejsze wydatki na zakupy w celu odsprzedaży (w 2002 r. ok. 4% wobec 5,3% w 2001 r.). Zakupy na sprzedaż stanowią najbardziej istotną pozycję w odniesieniu do wydatków mieszkańców Ukrainy (15,8%). Analizując uzyskane informacje trzeba pamiętać, że duży udział braku odpowiedzi wskazuje na trudności z precyzyjnym ustalaniem struktury wydatków odwiedzających jednodniowych.

Rys. 12. Struktura wydatków odwiedzających jednodniowych w 2002 roku (w %)

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

W 2002 roku najwięcej wydawały osoby przejeżdżające tranzytem (81 USD), podróżujące samotnie (68 USD), wykorzystujące samochód ciężarowy jako środek transportu (68 USD). Tendencja do ponoszenia wyższych wydatków przez osoby podróżujące samotnie utrzymuje się od kilku lat. Duże wydatki osób podróżujących samochodami ciężarowymi i przejeżdżających tranzytem pozwalają przypuszczać, że kierowcy samochodów ciężarowych podróżujący służbowo są grupą nierezydentów dokonujących na terenie Polski zakupów o dość znacznej wartości. Odnosi się to zwłaszcza do Litwinów, Białorusinów i Ukraińców.

Tab. 13. Wydatki odwiedzających jednodniowych według krajów w 2002 roku (w USD)

	Niemcy	Czechy	Słowacja	Białoruś	Ukraina	Litwa	Rosja	Pozostałe	Ogółem
Razem	51	14	10	77	95	63	54	39	46*
Liczba osób:									
Samotnie	82	19	14	124	134	111	67	44	68
Z rodziną, znajomymi	42	11	8	57	72	43	48	5	37
Cel podróży:									
Przejazd tranzytem	59	10	10	91	114	81	51	28	81
Turystyczny / prywatny	51	13	9	68	79	45	57	139	40
Służbowy / handlowy	48	50	25	91	118	83	52	37	54
Środek transportu:									
Samolot	36	-	-	13	-	-	-	-	38
Samochód osobowy	51	15	10	78	102	64	55	40	47
Samochód ciężarowy	-	15	9	150	77	58	38	30	68
Kolej	44	-	-	-	-	-	-	-	44
Prom/statek	-	-	-	-	-	-	-	-	14
Autokar	-	-	-	-	13	17	-	-	14
Piesz/rower	43	12	-	-	-	-	-	-	14

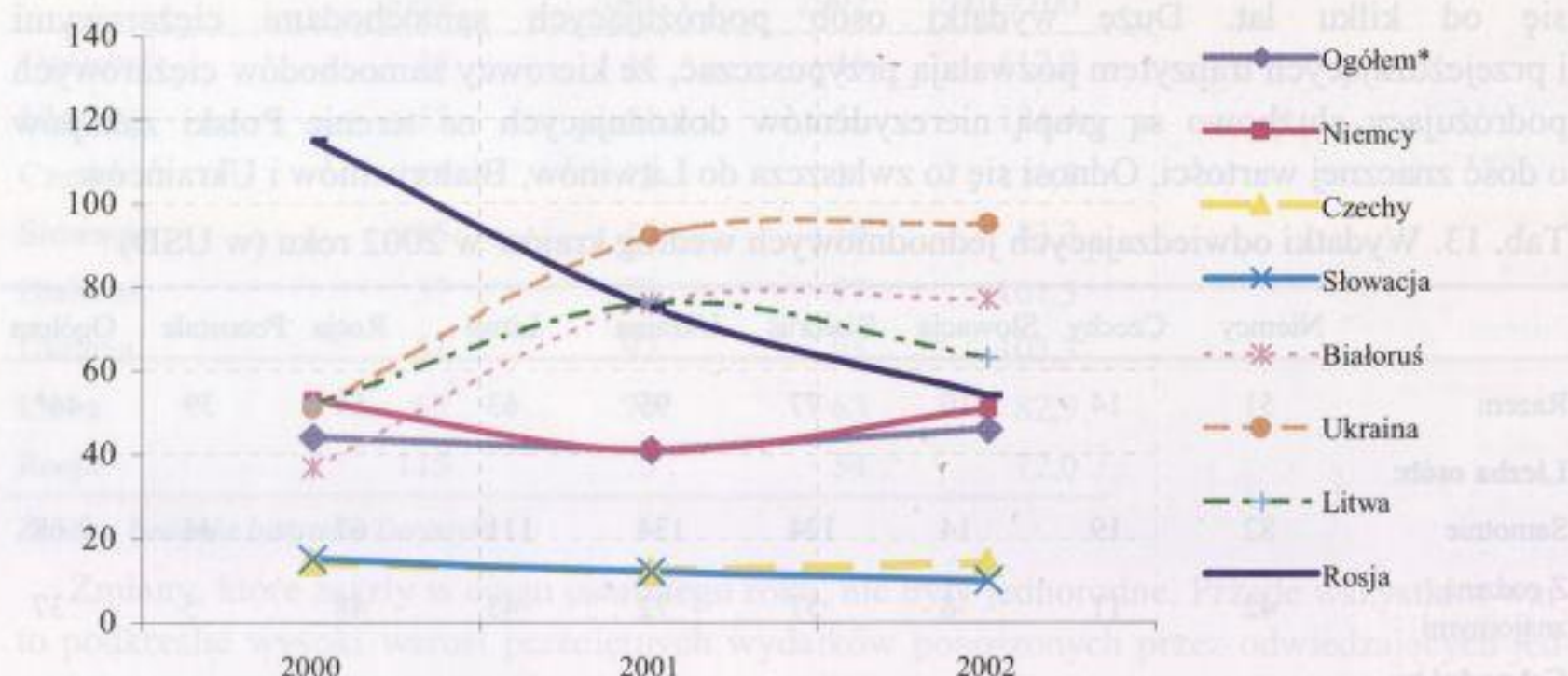
* Średnia ważona.

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Obserwacja zmian zachodzących w dłuższym okresie w poziomie wydatków odwiedzających jednodniowych pozwala wyodrębnić grupy konsumentów o zbliżonych cechach:

- Niemców, których wydatki zbliżone są do średniej dla całej badanej zbiorowości i ulegają stosunkowo niewielkim wahaniom; po okresie spadku wróciły w 2002 roku do poziomu sprzed dwóch lat;
- odwiedzających jednodniowych z Litwy, Ukrainy i Białorusi, których wydatki są bardzo zmienne; po okresie dość gwałtownego wzrostu, który nastąpił w 2001 roku, ustabilizowały się (lub nieco zmalały – Litwa);
- Rosjan – o trwałej tendencji spadkowej;
- Czechów i Słowaków, których wydatki kształtują się na niskim, od lat stabilnym poziomie (10-15 USD).

Rys. 13. Zmiany wielkości przeciętnych wydatków odwiedzających jednostniowych w latach 2000-2002

* Średnia ważona.

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

5.4. Przychody dewizowe Polski z tytułu zagranicznej turystyki przyjazdowej

5.4.1 Wielkość i struktura przychodów w latach 1996-2002

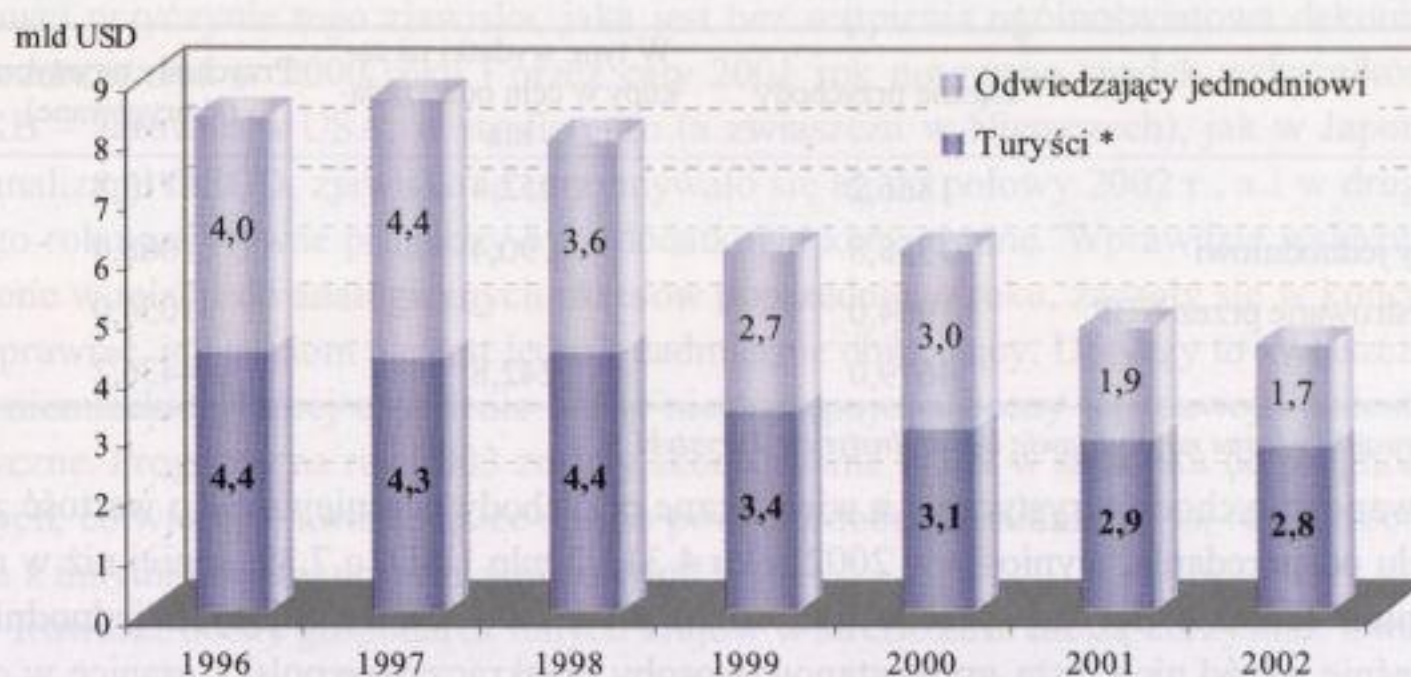
Szacując wielkość łącznych przychodów dewizowych w 2002 roku z tytułu przyjazdów cudzoziemców do Polski wzięto pod uwagę – podobnie jak w poprzednich latach – wydatki turystów, odwiedzających jednostniowych (obydwie pozycje oszacowane na podstawie badań granicznych Instytutu Turystyki) oraz wstępne szacunki NBP, przygotowywane do bilansu płatniczego sporządzanego na bazie płatności. Z tych badań oraz z szacunków NBP wynika, że w 2002 roku łączne przychody wyniosły 4 490,5 mln USD, z czego 2 801,6 mln USD (tj. 62,4%) to wpływy od turystów, pozostała zaś część – od odwiedzających jednostniowych. Wartość ta, liczona w euro, wyniosła 4 679,0 mln.

Tab. 14. Wielkość i struktura łącznych przychodów dewizowych Polski w latach 2000-2002

	2001		2002			
	mln USD	Udział %	mln USD	Udział %	mln EUR	Udział %
Turyści	1993,7	41,4	1804,6	40,2	1866,2	39,9
Odwiedzający jednostniowi	1901,5	39,5	1688,9	37,6	1758,8	37,6
Płatności rejestrowane przez NBP	920,0	19,1	997,0	22,2	1054,0	22,5
Razem	4815,2	100,0	4490,5	100,0	4679,0	100,0

Źródła: badania Instytutu Turystyki w latach 2000-2002, dane NBP.

Rys. 14. Łączne przychody dewizowe Polski z tytułu przyjazdów cudzoziemców w latach 1996-2002

* Łącznie z płatnościami rejestrowanymi przez NBP.

Źródło: oszacowania własne na podstawie badań Instytutu Turystyki w latach 1996-2002.

5.4.2 Korekta przychodów

Badania Instytutu Turystyki pozwalają wyłączyć z grupy wydatków na turystykę wydatki ponoszone na terenie odwiedzanego kraju, ale nie traktowane jako turystyczne. Jest to zgodne z zaleceniami WTO. W wypadku turystyki przyjazdowej do Polski korekcie podlega przede wszystkim wartość zakupów w celach handlowych, tj. w celu odsprzedaży. Ta grupa wydatków może być wyłączona zarówno za pomocą pytania o główne cele przyjazdu do Polski, jak i o rodzajową strukturę wydatków. Należy pamiętać, że w badaniach Instytutu Turystyki wyłączone są także wydatki na transport międzynarodowy, ponoszone poza terytorium ekonomicznym odwiedzanego kraju (zgodnie z zaleceniami MFW i WTO).

Tab. 15. Skorygowane przychody dewizowe Polski w latach 2001-2002 z tytułu turystyki przyjazdowej (w mln USD)

	Łączne przychody		W tym: wydatki na zakupy w celu odsprzedaży		Przychody turystyczne (skorygowane)	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002
Turyści	1993,7	1804,6	50,7	90,8	1943,0	1713,8
Odwiedzający jednodniowi	1901,5	1688,9	114,4	86,5	1787,1	1602,4
Płatności rejestrowane przez NBP	920,0	997,0	-	-	920,0	997,0
Razem	4815,2	4490,5	165,1	177,3	4650,1	4313,2

Źródło: oszacowania własne na podstawie badań Instytutu Turystyki w latach 2001-2002.

Tab. 16. Skorygowane przychody dewizowe Polski w 2002 z tytułu turystyki przyjazdowej (w mln EUR)

	Łączne przychody	W tym: wydatki na zakupy w celu odsprzeda- nia	Przychody turystyczne (skorygowane)
Turyści	1866,2	152,4	1713,8
Odwiedzający jednodniowi	1758,8	90,4	1668,4
Płatności rejestrowane przez NBP	1054,0	-	1054,0
Razem	4679,0	242,8	4436,2

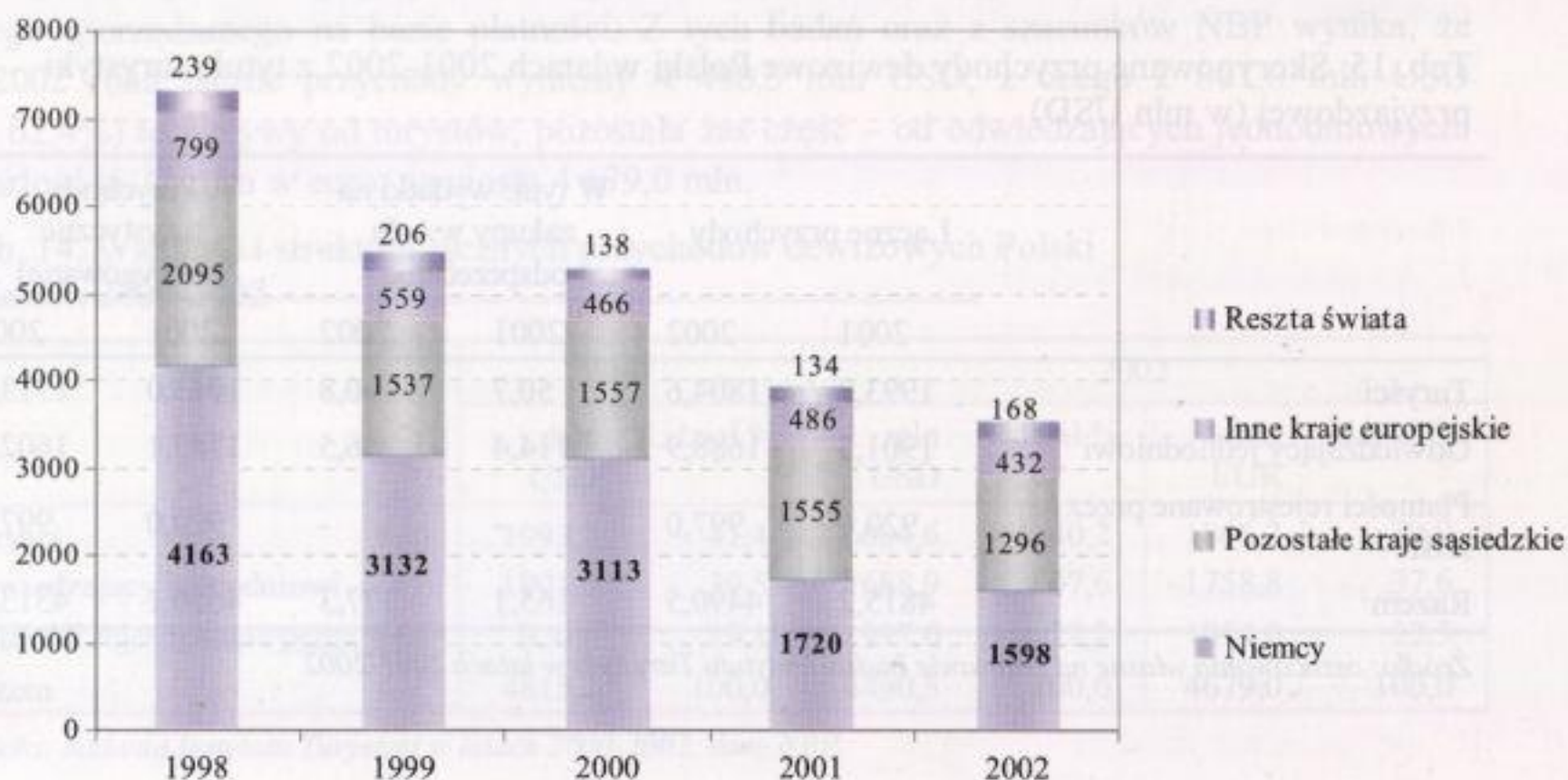
Źródło: oszacowania własne na podstawie badań Instytutu Turystyki

Skorygowane przychody turystyczne, a więc łączne przychody pomniejszone o wartość zakupów w celu odsprzedaży, wyniosły w 2002 roku 4 313,2 mln USD, o 7,3% mniej niż w roku poprzednim. Korekta dotyczy przede wszystkim wydatków odwiedzających jednodniowych: to właśnie wśród nich dużą grupę stanowią osoby przekraczające polską granicę w celach handlowych. Skorygowana wartość przychodów, liczona w euro, wyniosła 4 436,2 mln.

5.4.3 Wielkość i kierunki zmian przychodów z wybranych rynków

Zmiany, które zaszły w 2002 roku w strukturze przychodów z najważniejszych dla Polski rynków, nie były tak spektakularne jak w roku poprzednim. Niewielki wzrost przeciętnych wydatków Niemców wobec spadków na innych rynkach spowodował, że znaczenie rynku niemieckiego znów się nieco umocniło: przychody z tego kraju spadły wprawdzie o około 7,1%, ale jego udział w przychodach ogółem wzrósł z 44,2% do 45,7%. Wielkość przychodów z pozostałych państw, zarówno sąsiedzkich, jak i innych europejskich, uległa nieznacznym zmianom. Na uwagę zasługuje jednak spadek przychodów pozostałych krajów sąsiedzkich (poza Niemcami) i – kolejny już raz – przyrost przychodów z pozasąsiedzkich krajów europejskich (udział wzrósł z 3,4% do 4,8%).

Rys. 15. Struktura przychodów dewizowych w latach 1998-2002 według grup krajów*

* Z wyłączeniem płatności rejestrowanych przez NBP.

Źródło: oszacowania własne na podstawie badań Instytutu Turystyki w latach 1998-2002.

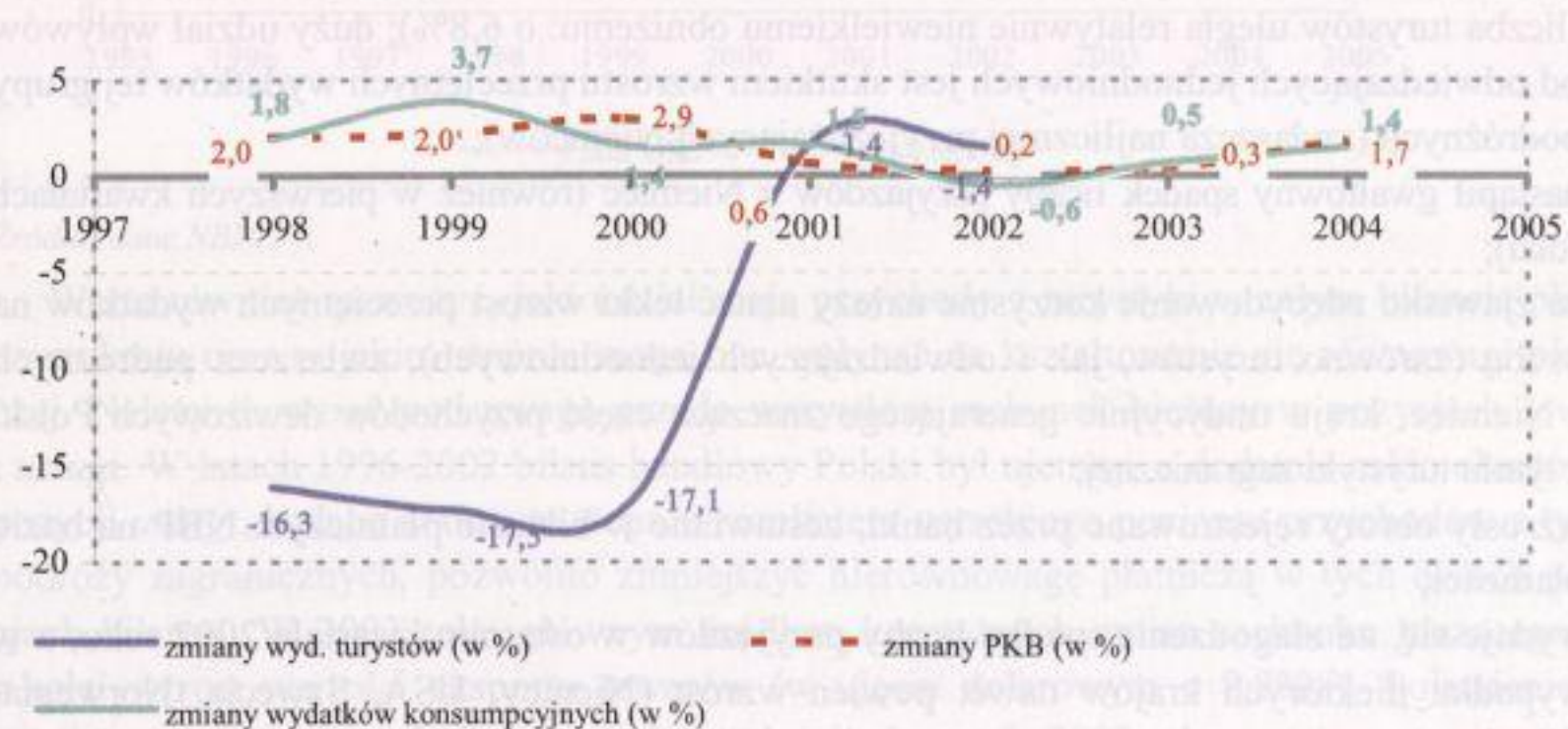
Rozpatrując niekorzystne tendencje, które zaobserwowano w zakresie wielkości przychodów z zagranicznej turystyki przyjazdowej w ostatnich latach, warto zatrzymać się na podstawowej przyczynie tego zjawiska, jaką jest bez wątpienia ogólnoswiatowa dekonunktura gospodarcza. Już w 2000 roku i przez cały 2001 rok notowano spadek wskaźników dynamiki PKB – zarówno w USA, w strefie euro (a zwłaszcza w Niemczech), jak w Japonii. Zgodnie z analizami OECD, zjawisko to utrzymywało się aż do połowy 2002 r., a i w drugiej połowie tego roku pozytywne prognozy były dodatkowo korygowane. Wprawdzie wskaźniki PKB, liczone w relacji do analogicznych okresów poprzedniego roku, zaczęły się w końcu 2002 roku poprawiać, ich poziom nie jest jednak nadmiernie obiecujący. Dotyczy to zwłaszcza gospodarki niemieckiej, której ożywienie wciąż nie następuje, a oceny jej rozwoju pozostają pesymistyczne. Prognozy na rok 2003 zostały skorygowane w dół w stosunku do prognoz wcześniejszych, co więcej – uważa się, że szanse powrotu dobrej koniunktury są tu słabsze w porównaniu z innymi krajami uprzemysłowionymi²³.

Również oceny gospodarek innych krajów w strefie euro nie są korzystne. Uważa się, że w pierwszym kwartale 2003 roku PKB w strefie euro może nawet spaść o 0,1%, a ożywienie jest tu możliwe dopiero w przyszłym roku. *Z nieoficjalnych informacji wynika, że Komisja Europejska przedstawi niebawem znacznie obniżone prognozy wzrostu dla poszczególnych gospodarek UE. W porównaniu z prognozami z jesieni 2002 roku, Niemcy mają w 2003 r. rozwijać się trzy razy wolniej, a Francja i Włochy – prawie dwa razy wolniej*²⁴.

Znacznie bardziej optymistyczne prognozy opracowano dla gospodarki amerykańskiej. Przewiduje się, mimo pewnych zagrożeń w postaci pesymistycznych nastrojów konsumentów, że ożywienie w gospodarce amerykańskiej nastąpi jeszcze w 2003 roku.

Recesja odbija się niekorzystnie na poziomie konsumpcji indywidualnej, a więc także na spożyciu turystycznym na rynkach generujących popyt w turystyce międzynarodowej (w tym także przyjazdy do Polski). Tak np. w USA wskaźnik zaufania konsumentów był w marcu 2003 roku najniższy od dziesięciu lat. Z punktu widzenia polskiego rynku turystycznego największe znaczenie mają jednak tendencje obserwowane od kilku lat w gospodarce niemieckiej. Skutki dekonunktury na tym rynku przejawiają się przede wszystkim spadkiem wielkości ruchu przyjazdowego do Polski.

Rys. 16. Zmiany przeciętnych wydatków Niemców w Polsce na tle wybranych wskaźników ekonomicznych w gospodarce niemieckiej

Źródło: OECD, Quarterly National Accounts database. 5.05.2003, <http://www.oecd.org>.

²³ Okresowa ocena koniunktury w gospodarce światowej; prognozy (luty-marzec 2003, <http://www.mofnet.gov.pl>.

²⁴ Tamże.

Wydatki konsumentów spadły w Niemczech w 2002 roku w stosunku do roku poprzedniego roku o 0,6%; nastąpiło to pomimo niewielkiego wzrostu PKB (o 0,2%). W tym samym czasie w innych krajach strefy euro wydatki te rosły (np. w Wielkiej Brytanii o 3,8%, a we Francji o 1,8%). Podobne dysproporcje notowano już rok wcześniej: w strefie euro spożycie indywidualne wzrosło w 2001 roku o 1,6%, a w Niemczech – tylko o 1,0%²⁵.

Tab. 17. Zmiany w PKB wybranych krajów w latach 2000-2002 (w relacji do analogicznego kwartału poprzedniego roku, w %)

Grupy krajów	2000	2001				2002			
	IV kw.	I kw.	II kw.	III kw.	IV kw.	I kw.	II kw.	III kw.	IV kw.
OECD	3,1	2,2	0,8	0,2	0,1	0,6	1,5	2,4	2,6
Unia Europejska	2,7	2,4	1,6	1,3	0,6	0,4	0,8	1,1	1,4
Strefa Euro	2,8	2,4	1,6	1,3	0,5	0,3	0,6	0,9	1,3
Grupa G7	2,9	2,1	0,7	0,2	-0,2	0,4	1,3	2,3	2,4
Kanada	3,5	2,6	2,0	0,6	0,8	2,2	3,2	4,2	3,9
Niemcy	1,9	1,8	0,7	0,4	0,1	-0,2	0,0	0,4	0,7
Francja	3,7	3,0	2,0	1,9	0,4	0,7	1,2	1,2	1,7
Włochy	2,9	2,6	2,2	1,7	0,7	0,0	0,1	0,4	1,0
Japonia	5,1	3,5	1,1	-0,6	-2,4	-2,8	-0,2	1,7	2,8
W. Brytania	2,2	2,5	2,0	1,8	1,6	1,0	1,3	2,0	2,1
USA	2,3	1,5	-0,1	-0,4	0,1	1,4	2,2	3,3	2,9

Źródło: OECD, *Quarterly National Accounts database*. 5.05.2003, <http://www.oecd.org>.

Komentując wielkość łącznych przychodów z tytułu przyjazdów cudzoziemców i ich spadek w stosunku do poprzedniego roku (o 6,7%) warto podkreślić, że:

- w 2002 roku utrzymała się, zwłaszcza w pierwszych trzech kwartałach, tendencja do znacznego obniżania się liczby przyjazdów cudzoziemców do Polski; należy zauważyć, że liczba przyjazdów ogółem spadła w stosunku do 2001 roku o 17% (w pierwszym kwartale o 27%, w drugim – o 24%);
- spadek liczby przyjazdów dotyczył w większym stopniu odwiedzających jednodniowych (liczba turystów uległa relatywnie niewielkiemu obniżeniu: o 6,8%); duży udział wpływów od odwiedzających jednodniowych jest skutkiem wzrostu przeciętnych wydatków tej grupy podróżnych (zwłaszcza najliczniej przyjeżdżających Niemców);
- nastąpił gwałtowny spadek liczby przyjazdów z Niemiec (również w pierwszych kwartałach roku);
- za zjawisko zdecydowanie korzystne należy uznać lekki wzrost przeciętnych wydatków na osobę (zarówno turystów, jak i odwiedzających jednodniowych), zwłaszcza podróżnych z Niemiec, kraju tradycyjnie generującego znaczącą część przychodów dewizowych Polski z tytułu turystyki zagranicznej;
- wzrosły obroty rejestrowane przez banki, zestawiane w bilansie płatniczym NBP na bazie płatności;
- wydaje się, że złagodzenie spadku liczby przyjazdów w ostatnim kwartale 2002 roku, a w wypadku niektórych krajów nawet pewien wzrost (Niemcy, USA, Szwecja, Norwegia, Włochy, Japonia), może oznaczać początek stabilizacji w turystyce przyjazdowej do Polski.

²⁵ Raport o inflacji w 2001 roku. Narodowy Bank Polski. Rada Polityki Pieniężnej, Warszawa, maj 2002, s. 25.

5.4.4 Przychody z turystyki a bilans płatniczy i handlowy

Mimo krytycznych uwag w odniesieniu do bilansu płatniczego jako źródła informacji o rozmiarach przychodów z turystyki zagranicznej warto podkreślić, że w strukturze przychodów coraz większą rolę odgrywają płatności rejestrowane przez Narodowy Bank Polski, ujmowane właśnie w bilansie płatniczym (sporządzanym na bazie płatności) w pozycji *podróże zagraniczne*. Po stronie przychodów i rozchodów składają się na nie wpływy zarejestrowane w następujących pozycjach:

- przyjazdy obcokrajowców,
- podróże prywatne mieszkańców Polski,
- podróże służbowe,
- rozliczenia z tytułu kart płatniczych,
- wymiana lecznicza,
- wymiana szkoleniowa.

Szczególnie znaczący wzrost przychodów rejestrowanych przez NBP notowany jest począwszy od 1999 roku; w latach 1999-2002 płatności rejestrowane przez polski bank centralny po stronie przychodów wzrosły o 49%. Jest to spowodowane przede wszystkim szybkim wzrostem wielkości rozliczeń z tytułu kart płatniczych.

Rys. 17. Przychody rejestrowane przez NBP w bilansie płatniczym na bazie płatności w latach 1996-2002 (w mln USD), trend

Źródło: dane NBP.

Warto również rozważyć, jaki udział mają przychody z turystyki w całym bilansie płatniczym kraju oraz w jakim stopniu mogą one wpłynąć na kształtowanie się równowagi płatniczej. Należy tu wziąć pod uwagę przede wszystkim rachunek bieżący w pozycjach *towary* i *usługi*. W latach 1996-2002 bilans handlowy Polski był ujemny, a dodatnie saldo obrotów w pozycji *usługi*, będące w dużym stopniu rezultatem wysokiego poziomu przychodów z tytułu podróży zagranicznych, pozwoliło zmniejszyć nierównowagę płatniczą w tych dwóch pozycjach bilansu. W 2002 roku głównym źródłem korzystnych zmian rachunku bieżącego był z kolei wzrost wartości eksportu towarów (w ujęciu dolarowym o 8,8%)²⁶. Pojawienie się trendu wzrostowego zaobserwowano już w drugim kwartale 2002 roku.

²⁶ Bilans płatniczy Rzeczypospolitej Polskiej za 2002 rok NBP 2003, s. 8.

Tab. 18. Przychody z tytułu przyjazdów cudzoziemców a wpływy z eksportu towarów i usług (1996-2002)

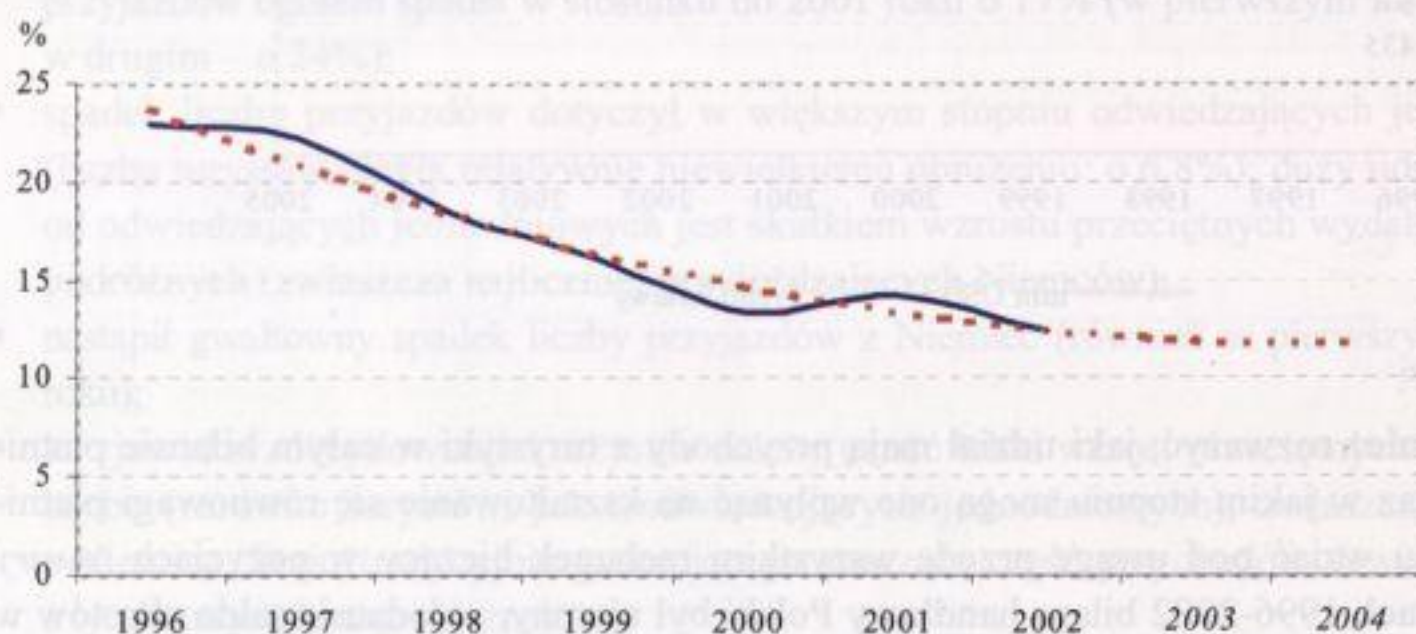
	Wartość eksportu towarów i usług (mln USD)	Przychody z tytułu przyjazdów cudzoziemców (mln USD)	Udział przychodów z turystyki w wartości eksportu towarów i usług (w %)
1996	37 304	8 444	22,64
1997	39 646	8 679	21,89
1998	43 307	7 946	18,35
1999	38 423	6 100	15,88
2000*	46 294	6 092	13,16
2001	34 263	4 815	14,05
2002	36 937	4 491	12,16

Źródła: Bilans płatniczy na bazie transakcji oraz bilans aktywów i pasywów zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej za 2000 rok, op. cit., s. 85; Bilans płatniczy Rzeczypospolitej Polskiej za 2002 rok, NBP, s. 39; badania Instytutu Turystyki w latach 1996-2002.

* Począwszy od 2000 roku NBP szacuje obroty towarowe w bilansie płatniczym według nowej metody (na bazie transakcji, a nie jak poprzednio – płatności). Szacunki te pozwoliły określić wartość obrotów towarowych „szarej strefy” i z pewnością lepiej odzwierciedlają poziom rzeczywistego eksportu. Spowodowało to jednak niepełną porównywalność danych z informacjami za lata poprzednie.

Mimo że dane za lata 1996-2002 nie są w pełni porównywalne, wyraźnie notuje się obniżenie wielkości przychodów z tytułu przyjazdów cudzoziemców w relacji do eksportu towarów i usług. Analizując trend dla ostatnich kilku lat można oczekiwać, że w najbliższym okresie współczynnik ten ustabilizuje się na poziomie 12-13%. Obserwowany od 2002 roku znaczący wzrost eksportu towarów przy równoczesnym spadku wpływów z tytułu spożycia nierezydentów może jednak proporcję tę nieco pogorszyć.

Rys. 18. Udział przychodów z turystyki w wartości eksportu towarów i usług (w %), trend

Źródła: Bilans płatniczy na bazie transakcji oraz bilans aktywów i pasywów zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej za 2000 rok, op. cit., s. 85; Bilans płatniczy Rzeczypospolitej Polskiej za 2002 rok, NBP, badania Instytutu Turystyki w latach 1996-2002.

6. Cele, motywy i formy przyjazdów turystów do Polski w 2002 roku

W niniejszym rozdziale przedstawiamy podstawowe informacje charakteryzujące przyjazdy turystów zagranicznych do Polski w 2002 roku. Zmiany w porównaniu z poprzednim rokiem oznaczono w tabelach w następujący sposób:

- znak "+" oznacza wzrost (od 3 pkt%),
- znak "-" oznacza spadek (od 3 pkt%),
- brak znaku oznacza brak istotnych zmian.

6.1. Cele pobytu

Na ogół przyjazdów turystycznych do Polski składają się trzy podstawowe segmenty:

- przyjazdy w celach typowo turystycznych (wakacje, wypoczynek),
- przyjazdy służbowe i inne formy turystyki biznesowej,
- odwiedziny u krewnych lub znajomych.

W ciągu ostatnich lat obejmują one po około 20%-25% ogółu przyjazdów.

Pozostałe cele wizyty w Polsce występują rzadziej, choć w odniesieniu do turystów z niektórych krajów mają dość istotne znaczenie. W rozdziale 7 szczegółowo omawiamy charakterystykę segmentów wyróżnionych ze względu na cel przyjazdu.

Tab. 19. Podstawowe cele pobytu w Polsce

	Ogółem	Niemcy	Rosja, Białoruś, Ukraina	UE (bez Niemiec)	Nowe kraje UE	Kraje zamorskie
Turystyka, wypoczynek	23,4	28,5	15,9	29,4	26,7 -	37,3 +
Odwiedziny u krewnych, znajomych	21,5	29,3	14,4	26,3 +	19,3	36,2 -
Interesy	27,4	27,7	23,0	39,1 -	27,7 +	25,4 -
Dorywcza praca	1,7	0,2	3,7	0,0	0,2	0,0
Zakupy	9,4	2,5	19,2	0,1	4,2	0,4
Motywy religijne	0,9	1,5	0,7	0,5	0,5	0,0
Odwiedziny w miejscu pochodzenia	0,7	1,2	0,5	0,0	0,3	0,0
Tranzyt	10,6	3,6	18,2	1,8	14,6	0,4
Inne cele	4,5	5,5	4,4 -	2,7	6,6	0,2

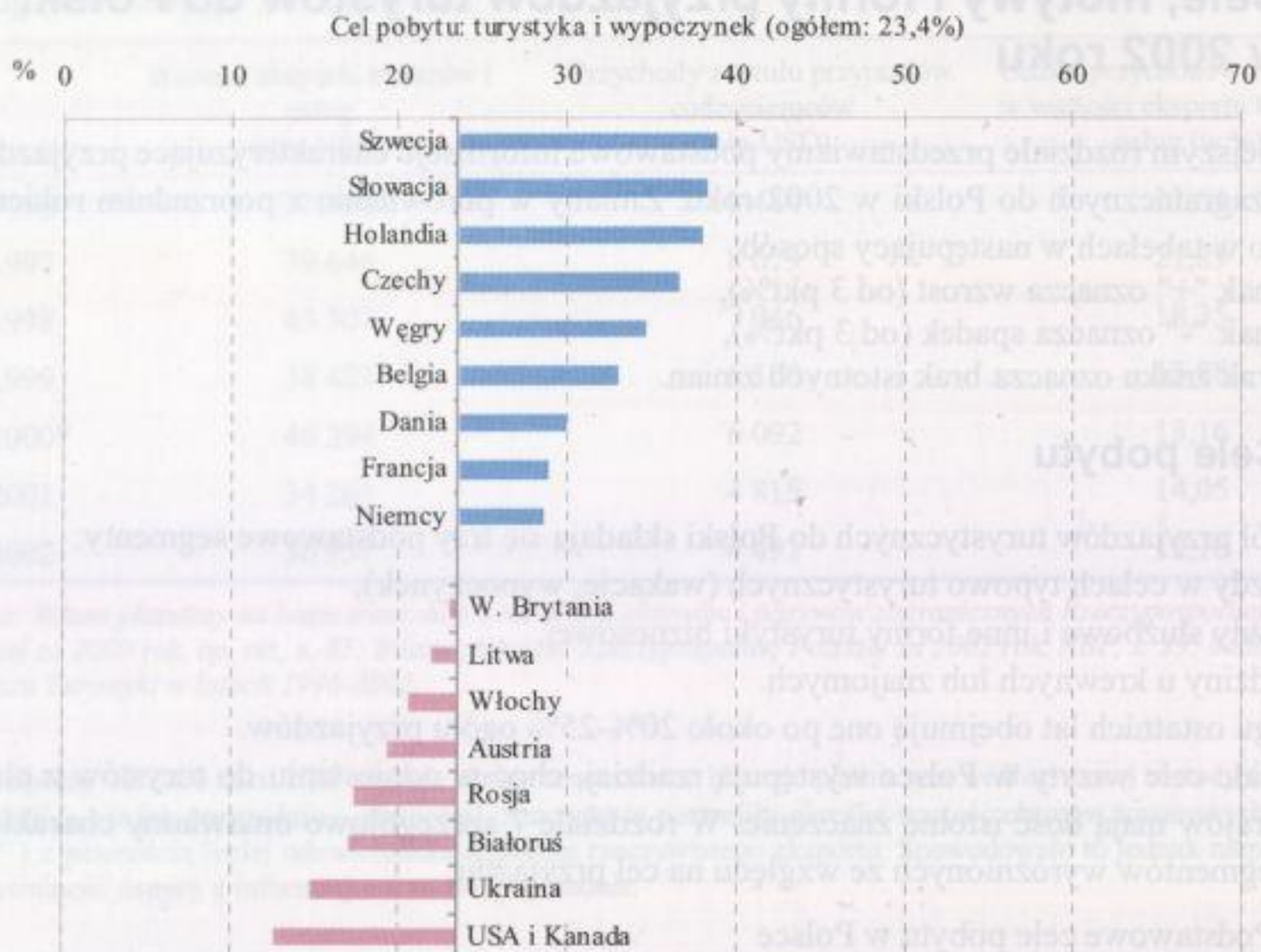
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

W 2002 roku w porównaniu z poprzednim rokiem udział przyjazdów w celach turystycznych i wypoczynkowych zmalał tylko nieznacznie. Niemcy (28,5%) utrzymali poziom z 2001 roku. Stosunkowo duży odsetek przyjazdów w celach typowo turystycznych stwierdzamy wśród turystów z nieościennych krajów Unii Europejskiej oraz z krajów zamorskich.

Rozmiary szeroko pojętej turystyki biznesowej wcześniej podlegały wahaniom, a w ciągu ostatnich dwu lat są stabilne. W latach 1997–2001 obserwowaliśmy stały wzrost udziału przyjazdów biznesowych z krajów Unii Europejskiej; w 2002 roku udział ten nieznacznie zmalał. Nie podlegający koniunkturalnym wahaniom segment wizyt u krewnych lub znajomych jest od kilku lat bardzo trwały; z kolei przyjazdy na zakupy od lat wykazują regularną tendencję spadkową, co znalazło wyraz również w 2002 roku.

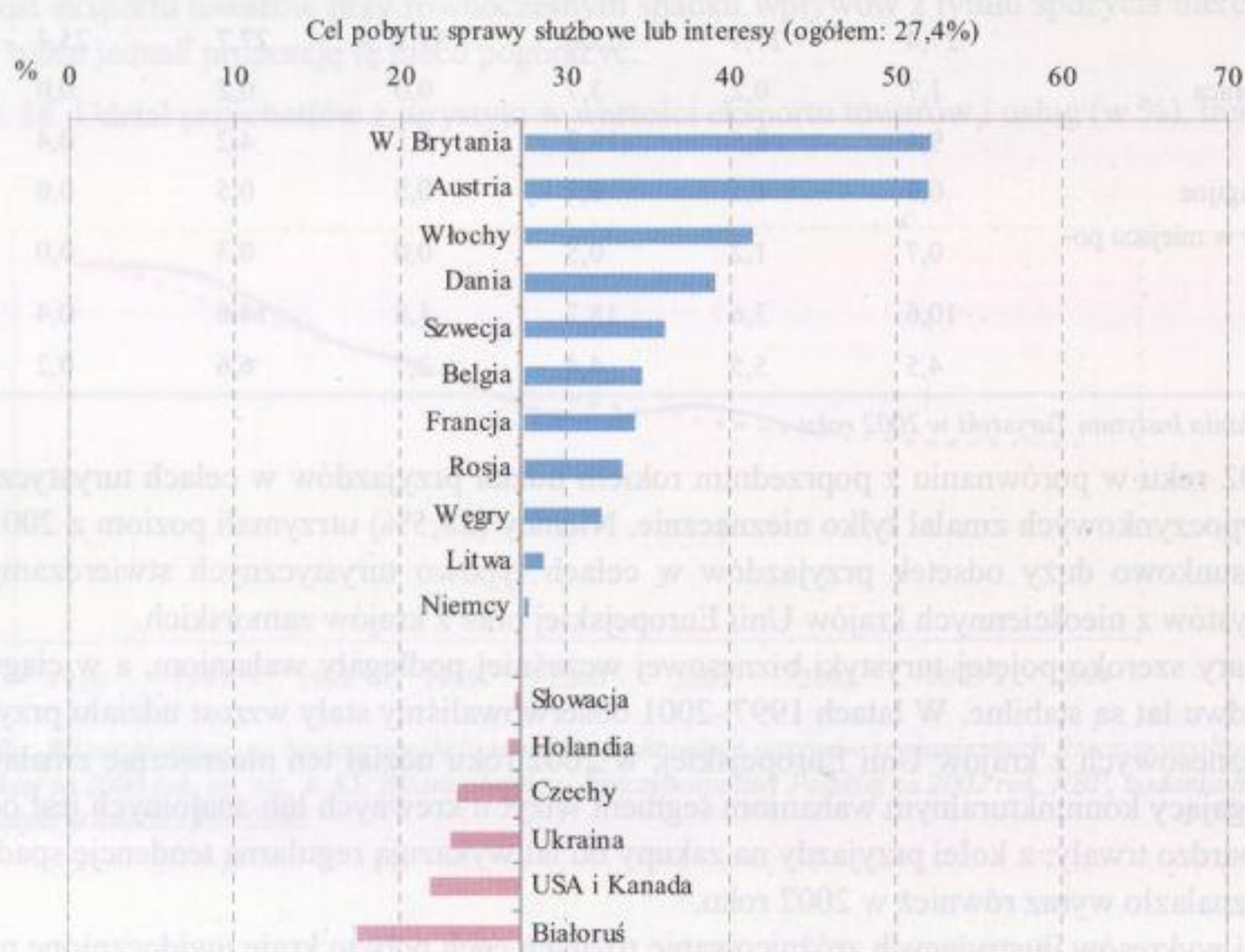
W serii wykresów ilustrujących zróżnicowanie różnych cech pobytu kraje uwidocznione na prawo od osi pionowej charakteryzują się częstszym występowaniem analizowanej cechy, a kraje na lewo od osi – rzadszym.

Rys. 19. Typowa turystyka: różnicowanie według kraju pochodzenia turystów

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Rys. 20. Sprawy służbowe lub interesy według kraju pochodzenia turystów

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Posługując się ogólną nazwą „turystyka biznesowa” lub „przyjazdy w sprawach służbowych” musimy być świadomi, że jest to kategoria wewnętrznie zróżnicowana, a co więcej, jej struktura przedstawia się odmiennie dla różnych grup turystów wyróżnionych ze względu na kraj pochodzenia. Co trzeci przyjazd biznesowy ma na celu prowadzenie samodzielnych interesów, co piąty – prowadzenie interesów w imieniu firmy. Uczestnictwo w targach i wystawach deklaruje co dziesiąty turysta biznesowy, a przyjazd na kongres lub konferencję – 15%. Ten ostatni cel przyjazdów jest szczególnie częsty wśród Niemców i mieszkańców pozostałych krajów Unii Europejskiej. Prowadzenie samodzielnych interesów najczęściej deklarują Rosjanie, Ukraińcy i Białorusini.

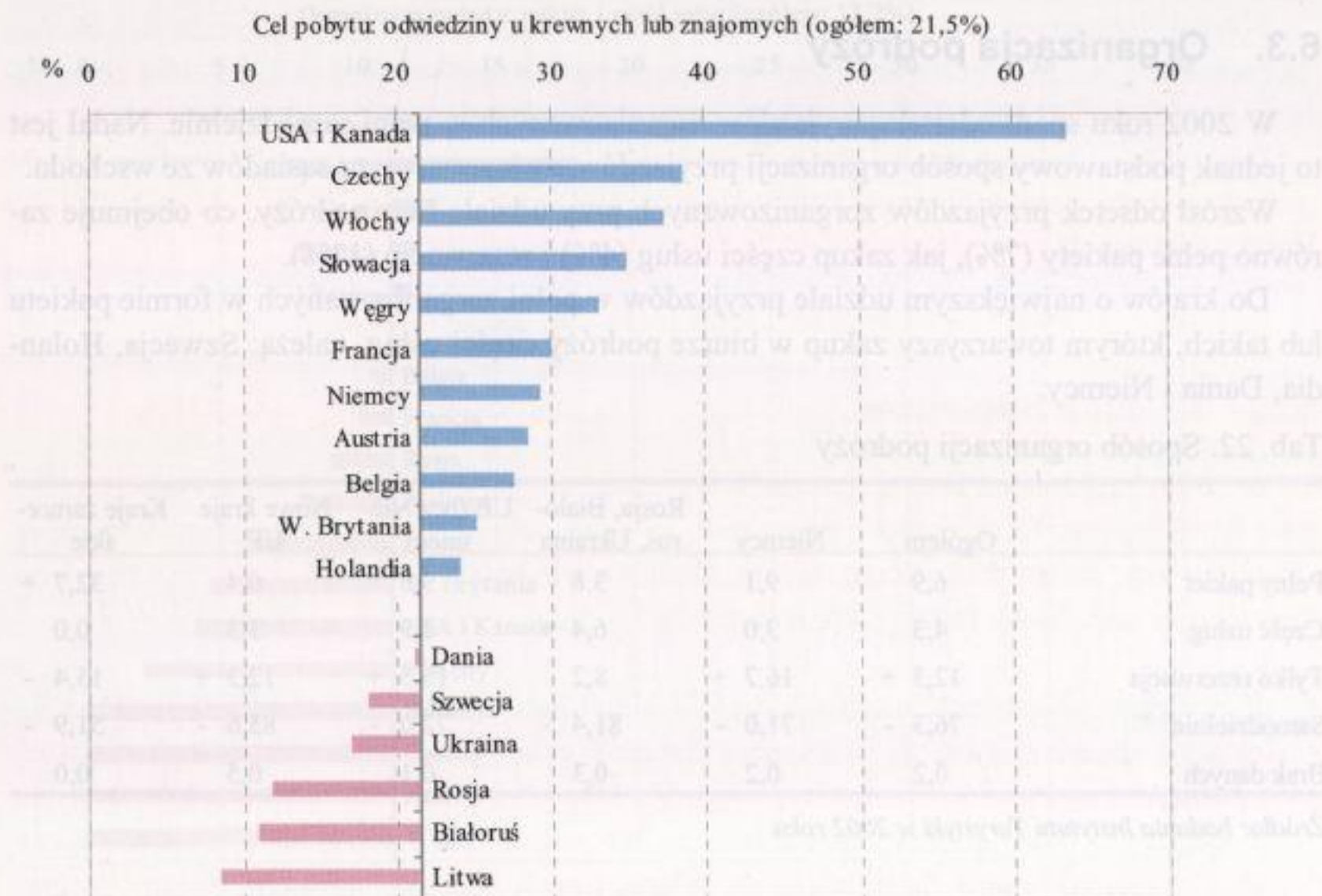
Tab. 20. Struktura przyjazdów w interesach

	Ogółem	Niemcy	Rosja, Białoruś, Ukraina	UE (bez Niemiec)	Nowe kraje UE	Kraje zamorskie
Udział w targach i wystawach	11,3	13,9	4,4 -	21,2	19,2	1,0
Udział w kongresie, konferencji	15,4 -	23,8 -	5,2	23,1 -	8,1	17,9 -
Samodzielne interesy	33,9 +	16,4	52,5 +	23,7	40,8	34,5
Interesy w imieniu firmy	19,9 +	21,8 +	16,1	19,7	14,7 +	42,8 +
Transport	12,2	13,7	14,0 +	7,7	14,3 +	0,0
Inne służbowe	5,5	8,8	5,3 -	3,7	2,4	0,0 -
Brak danych	1,7	1,6	2,5	1,0	0,7	3,9

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

(100% – ci, którzy wskazali "interesy, sprawy służbowe" jako główny cel przyjazdu)

Rys. 21. Odwiedziny u krewnych lub znajomych jako główny cel pobytu: zróżnicowanie według kraju pochodzenia turystów

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Do krajów o największym udziale przyjazdów typowo turystyczno-wypoczynkowych należą: Szwecja, Słowacja, Holandia, Czechy, Węgry, Belgia, Dania, Francja i Niemcy. Odwiedzi-ny u krewnych lub znajomych charakteryzują przyjazdy z Ameryki Północnej, Czech, Włoch, Słowacji, Węgier, Francji, Niemiec, Austrii i Belgii. Szczególnie duży odsetek przyjazdów w interesach i sprawach służbowych wykazują: Wielka Brytania, Austria, Włochy, Dania, Szwecja, Belgia, Francja i Rosja.

6.2. Długość pobytu

W 2002 roku przeciętna długość pobytu zmniejszyła się do 3,9 noclegu. Niemcy gościli w Polsce podobnie długo jak w 2001 roku (5,2 noclegu), zaś średnie długości pobytu turystów z pozostałych krajów nieznacznie spadły. Długość pobytu turystów z Rosji, Białorusi i Ukrainy pozostaje na niskim poziomie i w 2002 roku zmalała do 2,2 noclegu.

Najdłużej przebywali w Polsce turyści z następujących krajów: Stanów Zjednoczonych, Włoch, Słowacji, Czech, Węgier, Austrii, Francji, Belgii, W. Brytanii, Holandii.

Tab. 21. Długość pobytu w Polsce

	Ogółem	Niemcy	Rosja, Białoruś, Ukraina	UE (bez Niemiec)	Nowe kraje UE	Kraje zamorskie
<i>Średnia</i>	3,9 -	5,2	2,2 -	5,1	3,7 -	9,7 -
1 do 3 noclegów	56,5 +	30,2	84,8 +	32,1 +	54,0 +	46,3 +
4 do 7	32,0 -	51,5	12,7 -	49,5	33,7	13,4 -
8 do 28	11,3 -	18,3	2,3 -	18,3 -	12,3 -	33,2 -
Dłużej	0,3	0,0	0,2	0,0	0,0	7,1 -

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

6.3. Organizacja podróży

W 2002 roku spadł odsetek przyjazdów organizowanych w pełni samodzielnie. Nadal jest to jednak podstawowy sposób organizacji przyjazdów, zwłaszcza przez sąsiadów ze wschodu.

Wzrósł odsetek przyjazdów zorganizowanych przy udziale biur podróży, co obejmuje zarówno pełne pakiety (7%), jak zakup części usług (4%) i rezerwacje (12%).

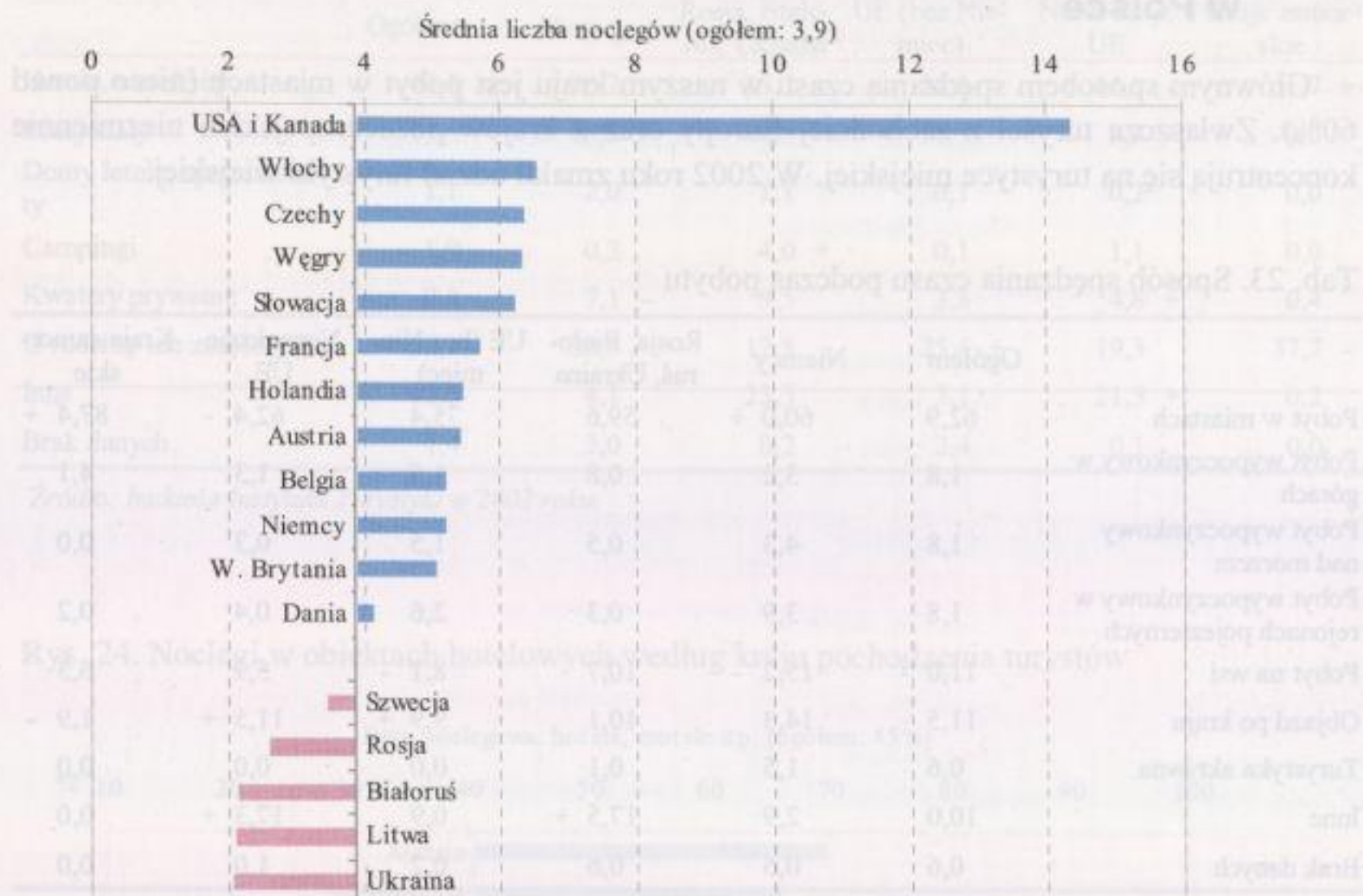
Do krajów o największym udziale przyjazdów w pełni zorganizowanych w formie pakietu lub takich, którym towarzyszy zakup w biurze podróży części usług, należą: Szwecja, Holandia, Dania i Niemcy.

Tab. 22. Sposób organizacji podróży

	Ogółem	Niemcy	Rosja, Białoruś, Ukraina	UE (bez Niemiec)	Nowe kraje UE	Kraje zamorskie
Pełny pakiet	6,9	9,1	3,8	9,6 +	0,4	32,7 +
Część usług	4,3	3,0	6,4 +	2,9	3,3	0,0
Tylko rezerwacja	12,3 +	16,7 +	8,2	15,5 +	12,3 +	15,4 -
Samodzielnie	76,3 -	71,0 -	81,4 -	72,0 -	83,6 -	51,9 -
Brak danych	0,2	0,2	0,3	0,1	0,5	0,0

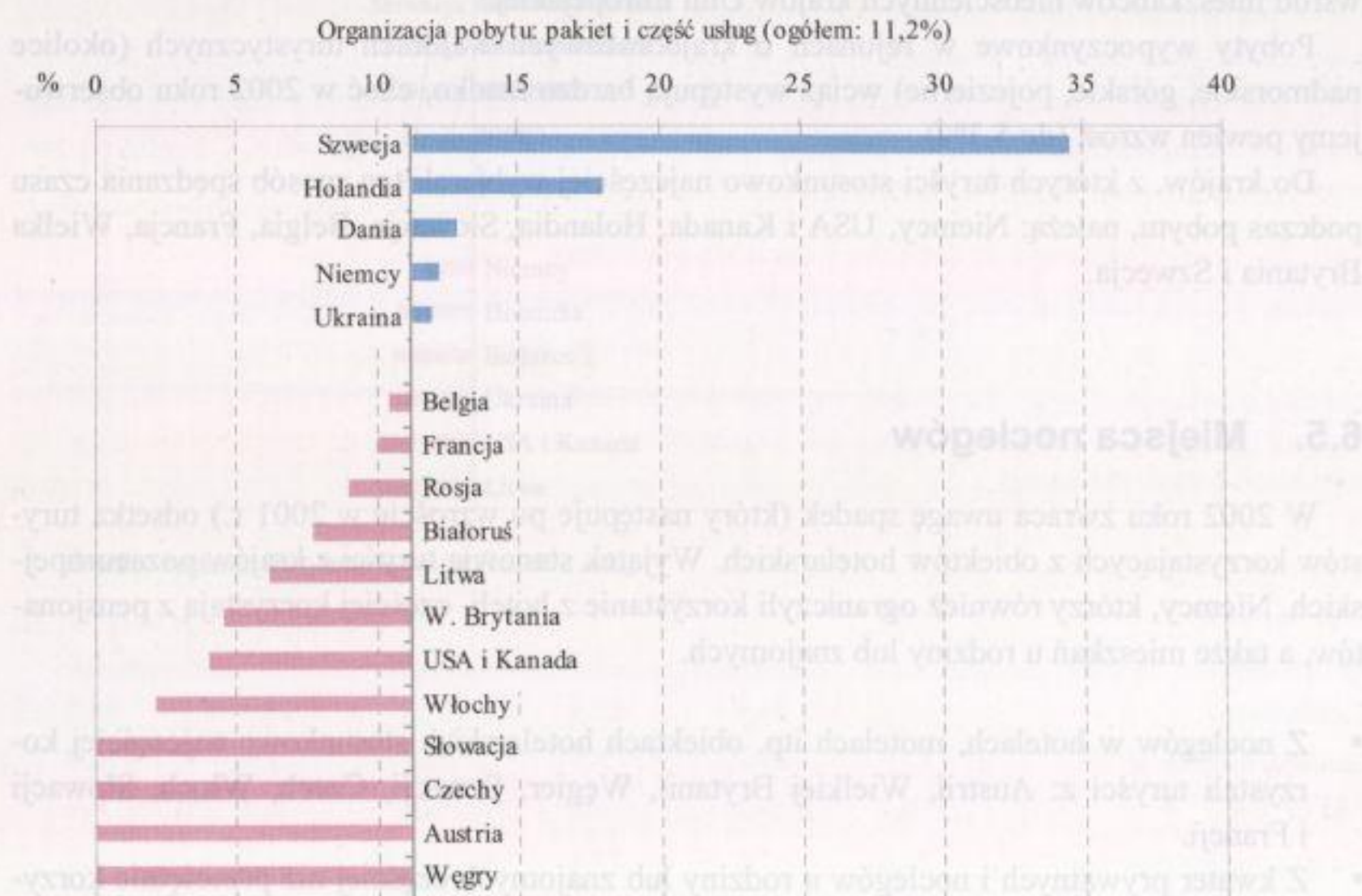
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Rys. 22. Zróżnicowanie długości pobytu według kraju pochodzenia turystów

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Rys. 23. Zakup usług w biurach podróży według kraju pochodzenia turystów

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

6.4. Typy turystyki: sposoby spędzania czasu podczas pobytu w Polsce

Głównym sposobem spędzania czasu w naszym kraju jest pobyt w miastach (nieco ponad 60%). Zwłaszcza turyści z zachodniej Europy oraz z krajów pozaeuropejskich niezmiennie koncentrują się na turystyce miejskiej. W 2002 roku zmalał udział turystyki wiejskiej.

Tab. 23. Sposób spędzania czasu podczas pobytu

	Ogółem	Niemcy	Rosja, Białoruś, Ukraina	UE (bez Niemiec)	Nowe kraje UE	Kraje zamorskie
Pobyt w miastach	62,9	60,0 +	59,6	75,4	62,4 -	87,4 +
Pobyt wypoczynkowy w górach	1,8	3,2	0,8	1,5	1,3	4,1
Pobyt wypoczynkowy nad morzem	1,8	4,3	0,5	1,5	0,3	0,0
Pobyt wypoczynkowy w rejonach pojeziernych	1,8	3,9	0,3	2,6	0,4	0,2
Pobyt na wsi	11,0 -	15,2 -	10,7	8,1 -	5,9	6,3
Objazd po kraju	11,5	14,3	10,1	9,9 +	11,5 +	1,9 -
Turystyka aktywna	0,6	1,5	0,1	0,0	0,0	0,0
Inne	10,0	2,9	17,5 +	0,9	17,3 +	0,0
Brak danych	0,6	0,6	0,6	0,2	1,0	0,0

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Uprzednio notowano rosnące zainteresowanie Niemców pobytami na wsi, ale obecnie ta tendencja uległa odwróceniu. W dalszym ciągu jednak turyści z Niemiec stosunkowo często wybierają tę formę pobytu. Warto zwrócić uwagę na wzrost zainteresowania turystyką objazdową wśród mieszkańców nieościenych krajów Unii Europejskiej.

Pobyty wypoczynkowe w rejonach o krajobrazowych walorach turystycznych (okolice nadmorskie, górskie, pojezierne) wciąż występują bardzo rzadko, choć w 2002 roku obserwujemy pewien wzrost (do 5,3%).

Do krajów, z których turyści stosunkowo najczęściej wybierali ten sposób spędzania czasu podczas pobytu, należą: Niemcy, USA i Kanada, Holandia, Słowacja, Belgia, Francja, Wielka Brytania i Szwecja.

6.5. Miejsca noclegów

W 2002 roku zwraca uwagę spadek (który następuje po wzroście w 2001 r.) odsetka turystów korzystających z obiektów hotelarskich. Wyjątek stanowią turyści z krajów pozaeuropejskich. Niemcy, którzy również ograniczyli korzystanie z hoteli, częściej korzystają z pensjonatów, a także mieszkań u rodziny lub znajomych.

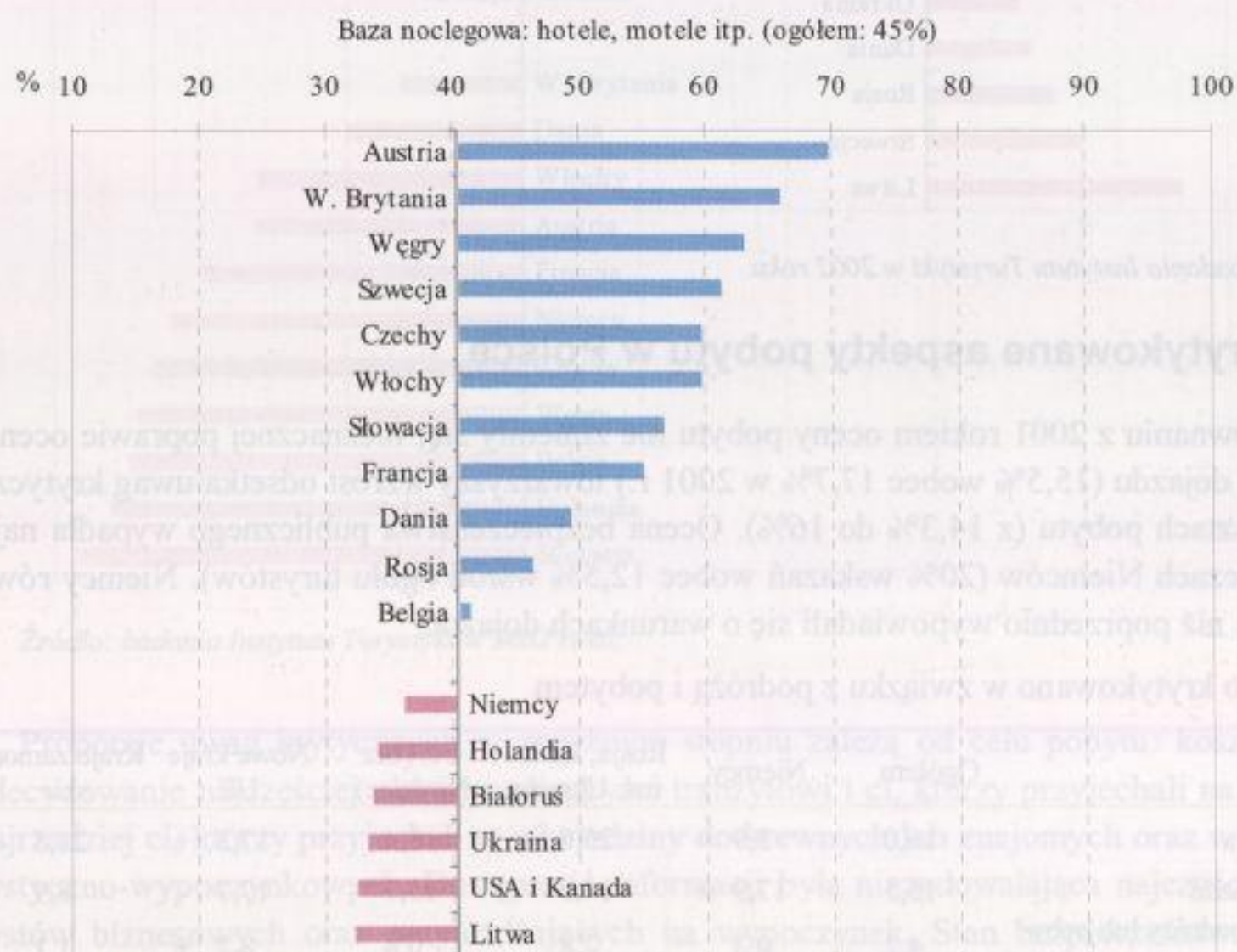
- Z noclegów w hotelach, motelach itp. obiektach hotelarskich stosunkowo najczęściej korzystali turyści z: Austrii, Wielkiej Brytanii, Węgier, Szwecji, Czech, Włoch, Słowacji i Francji.
- Z kwater prywatnych i noclegów u rodziny lub znajomych częściej niż przeciętnie korzystali turyści ze Stanów Zjednoczonych, Włoch, Czech, Niemiec, Słowacji, Belgii i Węgier.

Tab. 24. Główne miejsca noclegów

	Ogółem	Niemcy	Rosja, Białoruś, Ukraina	UE (bez Niemiec)	Nowe kraje UE	Kraje zamorskie
Hotele, motele itp.	40,5 -	36,2 -	35,7 -	54,8 -	44,1 -	61,7 +
Pensjonaty	11,6	18,8 +	8,3	10,3	9,3 +	0,0
Domy letnie, apartamenty	1,1	2,0	1,1	0,1	0,2	0,0
Campingi	1,9	0,3	4,0 +	0,1	1,1	0,0
Kwatery prywatne	7,3	7,1 -	9,5	3,8	4,8 +	0,4
U rodziny lub znajomych	22,7	28,5 +	17,8	25,4 +	19,3	37,7 -
Inne	13,6	4,1	23,3	3,1	21,3 +	0,2
Brak danych	1,4	3,0	0,2	2,4	0,1	0,0

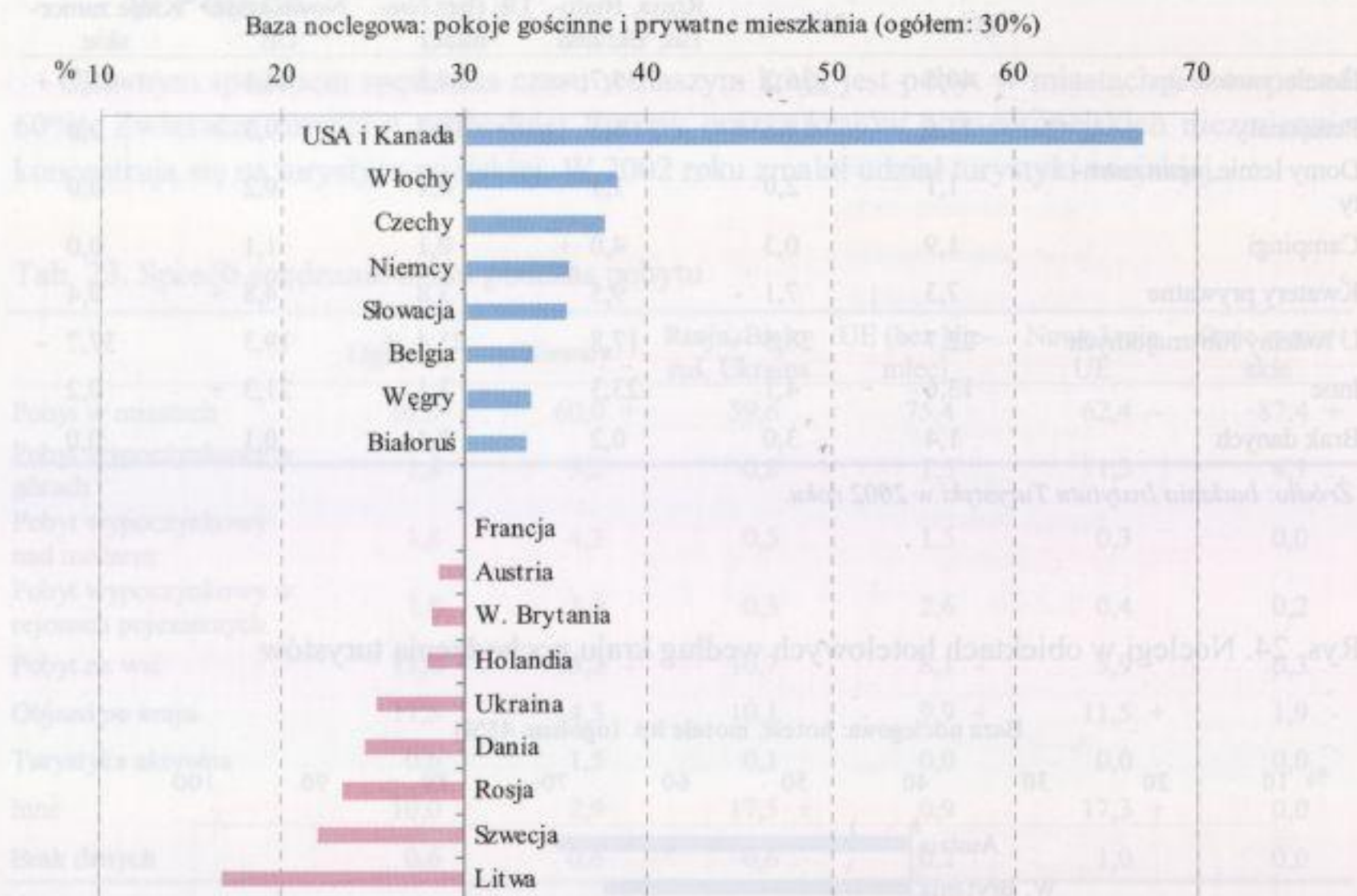
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Rys. 24. Noclegi w obiektach hotelowych według kraju pochodzenia turystów

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Rys. 25. Noclegi w prywatnej bazie noclegowej według kraju pochodzenia turystów

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

6.6. Krytykowane aspekty pobytu w Polsce

W porównaniu z 2001 rokiem oceny pobytu nie zmieniły się; nieznacznej poprawie oceny warunków dojazdu (15,5% wobec 17,7% w 2001 r.) towarzyszy wzrost odsetka uwag krytycznych o kosztach pobytu (z 14,3% do 16%). Ocena bezpieczeństwa publicznego wypadła najgorzej w oczach Niemców (20% wskazań wobec 12,5% wśród ogółu turystów). Niemcy również gorzej niż poprzednio wypowiadali się o warunkach dojazdu.

Tab. 25. Co krytykowano w związku z podróżą i pobytem

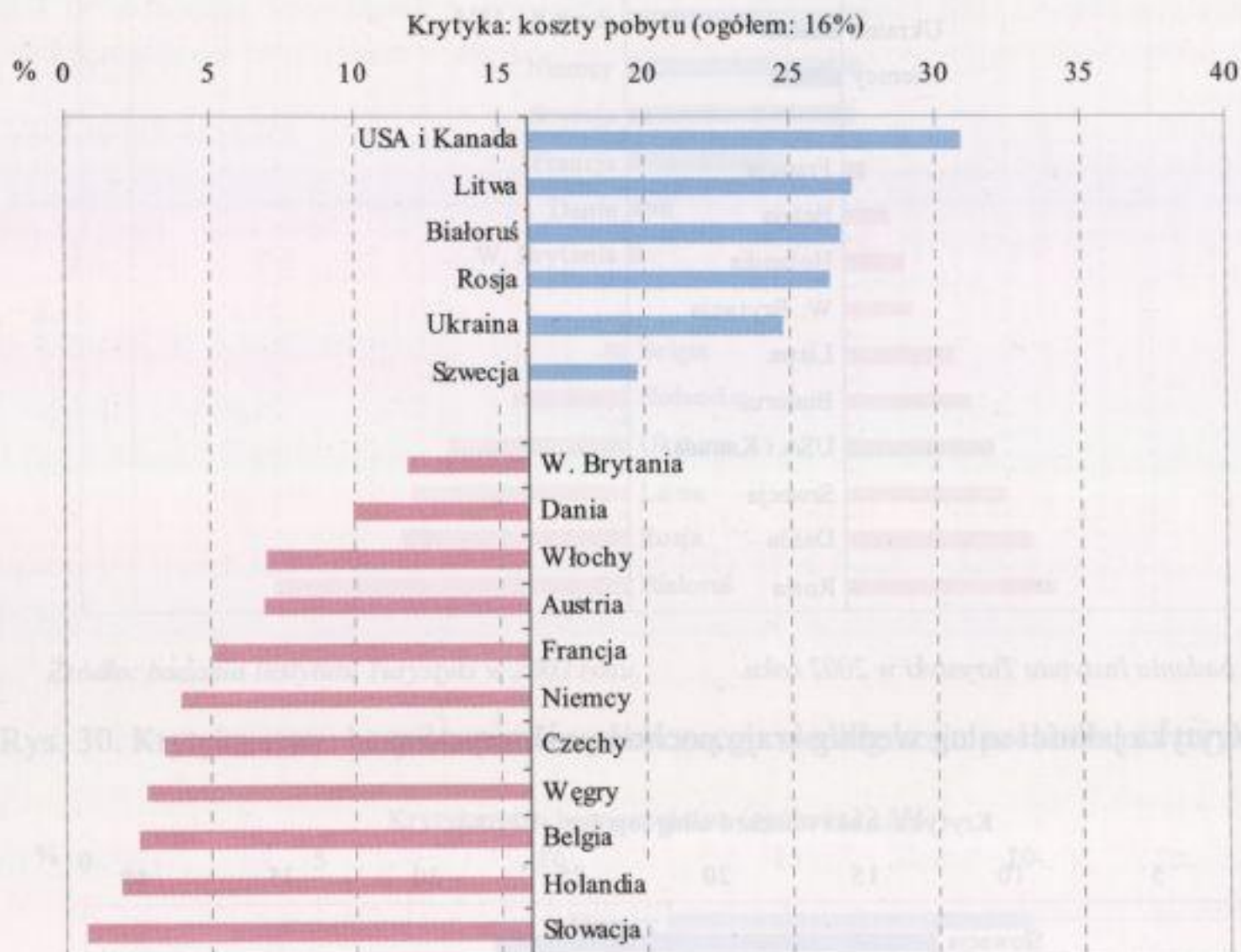
	Ogółem	Niemcy	Rosja, Białoruś, Ukraina	UE (bez Niemiec)	Nowe kraje UE	Kraje zamorskie
Koszty pobytu	16,0	3,9 -	25,6 +	8,4	17,3 +	21,8 -
Warunki dojazdu	15,5	17,9 +	14,5 -	15,7 -	17,7 -	8,9
Organizacja podróży lub pobytu	4,2	0,3	7,8	0,6	8,2 +	1,1
Brak atrakcji turystycznych	2,5	0,9	4,1	1,4	3,1	1,2
Brak informacji	8,9	7,0 -	4,4	16,3	6,8	46,1 +
Jakość usług	12,6	16,7	7,3	16,1 -	9,1	24,2 -
Stan sanitarny	18,8	26,9	10,6	23,9	19,6 +	30,2
Stan bezpieczeństwa	12,5	20,2	8,0	12,3 -	7,4	12,9
Inne	0,2	0,2	0,2	0,0	0,4	0,0
Niczego nie krytykowano	24,7	32,6 +	24,3	23,9 +	11,5 -	1,5

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Turyści z Unii Europejskiej oraz z krajów pozaeuropejskich ocenili poziom bezpieczeństwa nieco lepiej niż w 2001 roku. Warto podkreślić, że mieli oni również lepsze zdanie o jakości usług.

Z drugiej strony niepokoi, że niemal połowa turystów z krajów pozaeuropejskich uważa informację turystyczną za niezadowalającą, a Amerykanie i Kanadyjczycy dość często uważają koszty pobytu za zbyt wysokie.

Rys. 26. Krytyka kosztów pobytu: zróżnicowanie według kraju pochodzenia turystów

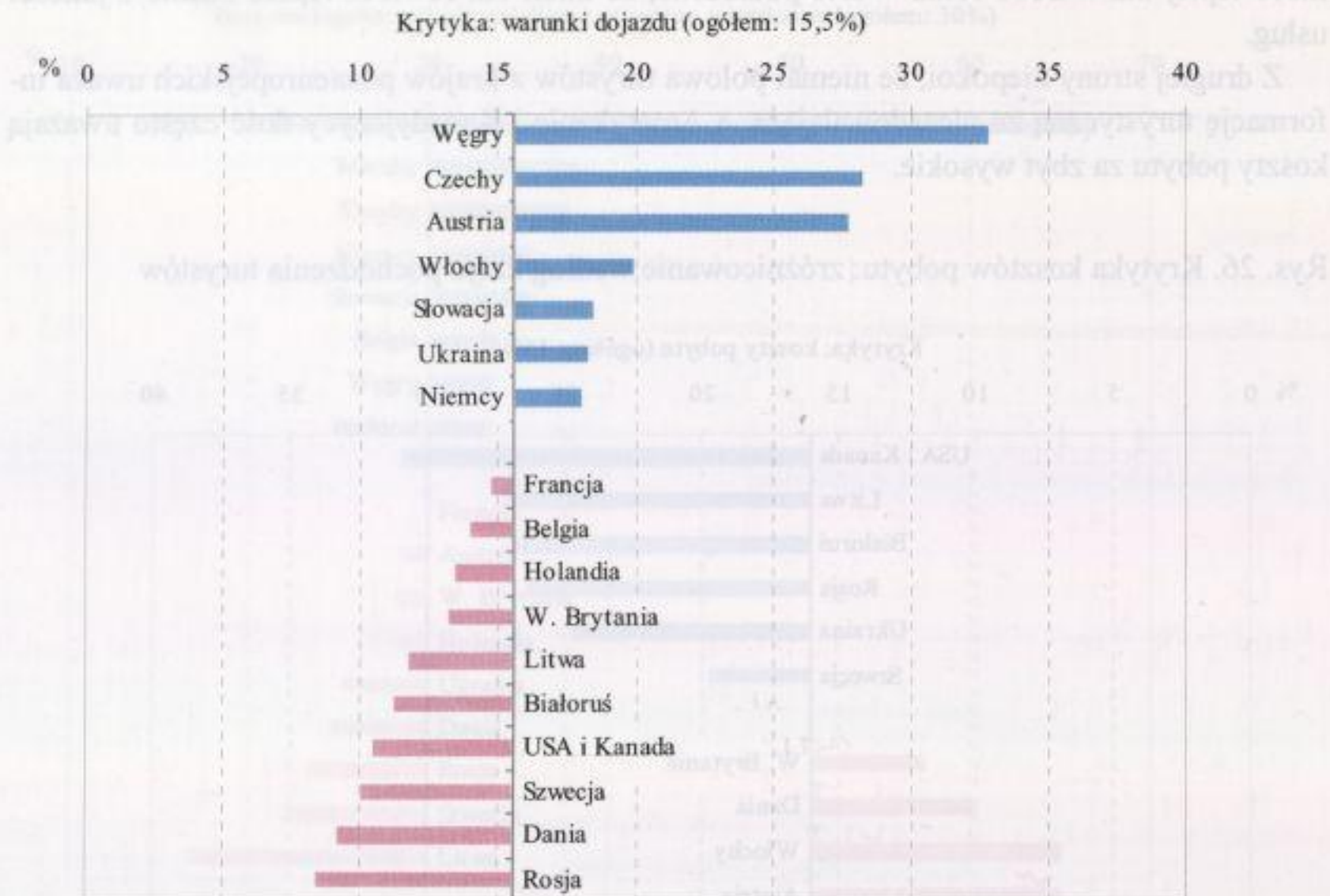

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Proporcje uwag krytycznych w znacznym stopniu zależą od celu pobytu: koszty pobytu zdecydowanie najczęściej wskazywali turyści tranzytowi i ci, którzy przyjechali na zakupy, a najrzadziej ci, którzy przyjechali w odwiedziny do krewnych lub znajomych oraz w celach turystyczno-wypoczynkowych. Dostępność informacji była niezadowalająca najczęściej dla turystów biznesowych oraz przyjeżdżających na wypoczynek. Stan bezpieczeństwa oceniały najgorzej osoby odwiedzające rodziny oraz turyści biznesowi. W 2001 roku również turyści tranzytowi szczególnie często krytykowali stan bezpieczeństwa, ale w 2002 roku nie wyróżniali się już pod tym względem.

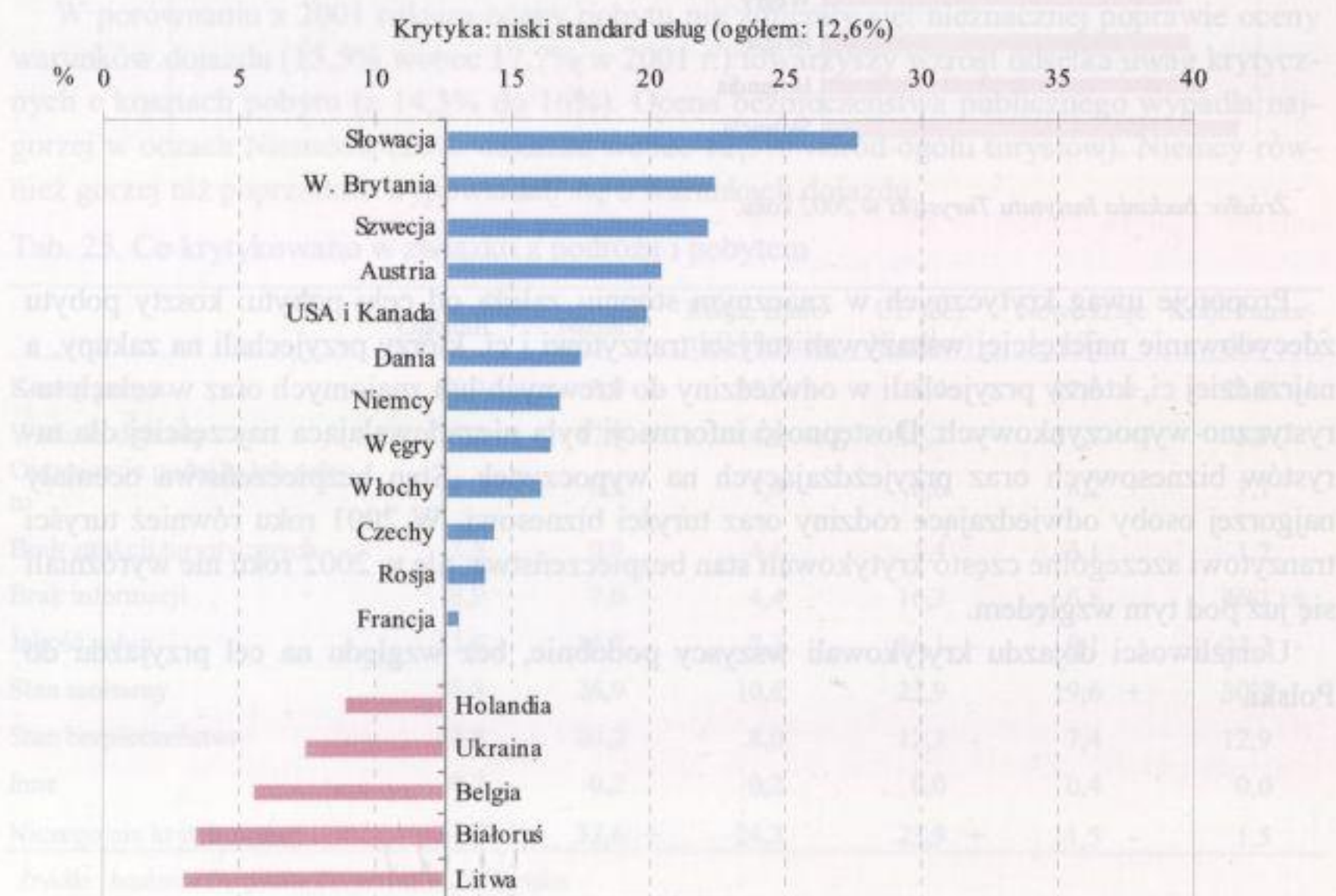
Uciążliwości dojazdu krytykowali wszyscy podobnie, bez względu na cel przyjazdu do Polski.

Rys. 27. Krytyka warunków dojazdu według kraju pochodzenia turystów

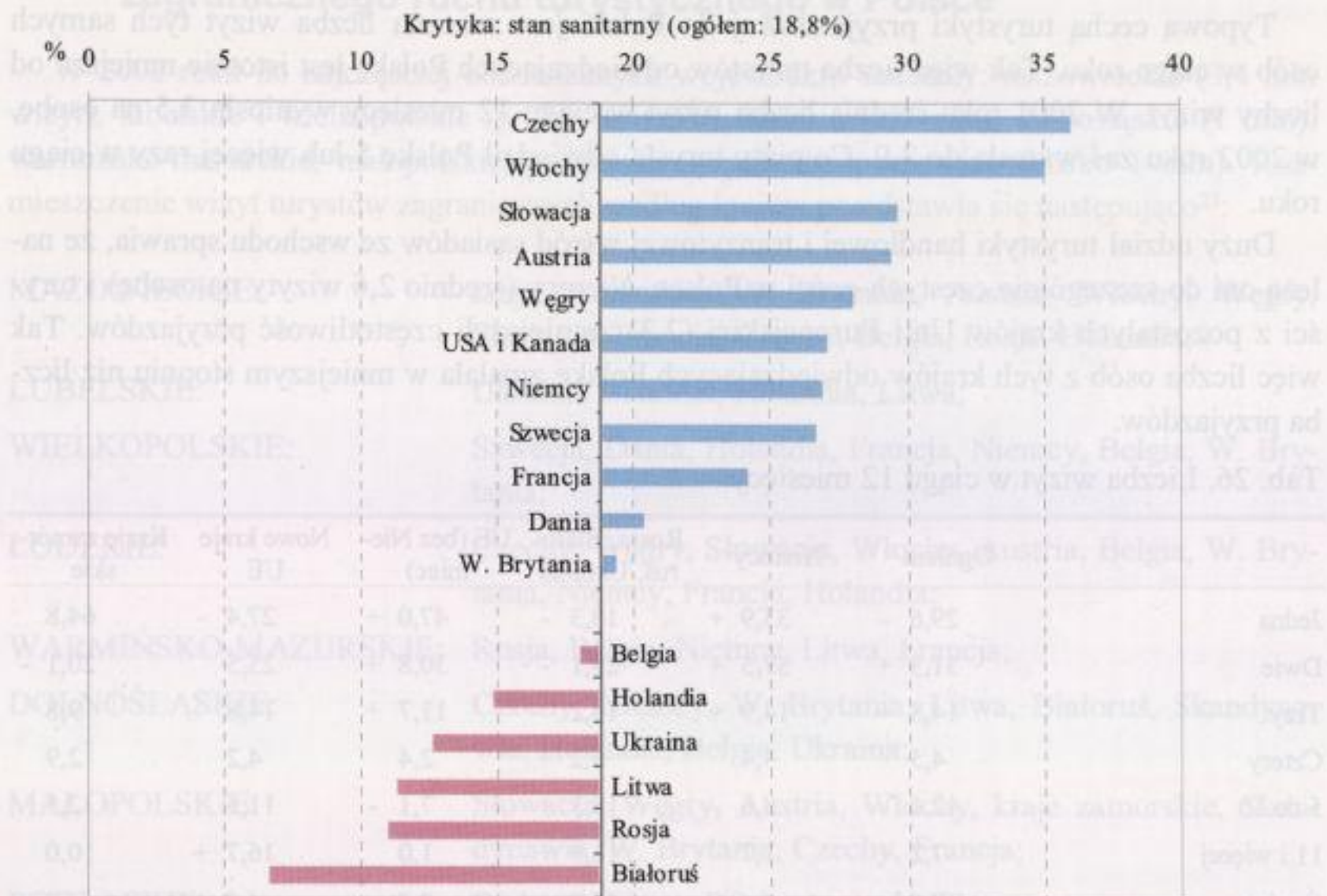
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Rys. 28. Krytyka jakości usług według kraju pochodzenia turystów

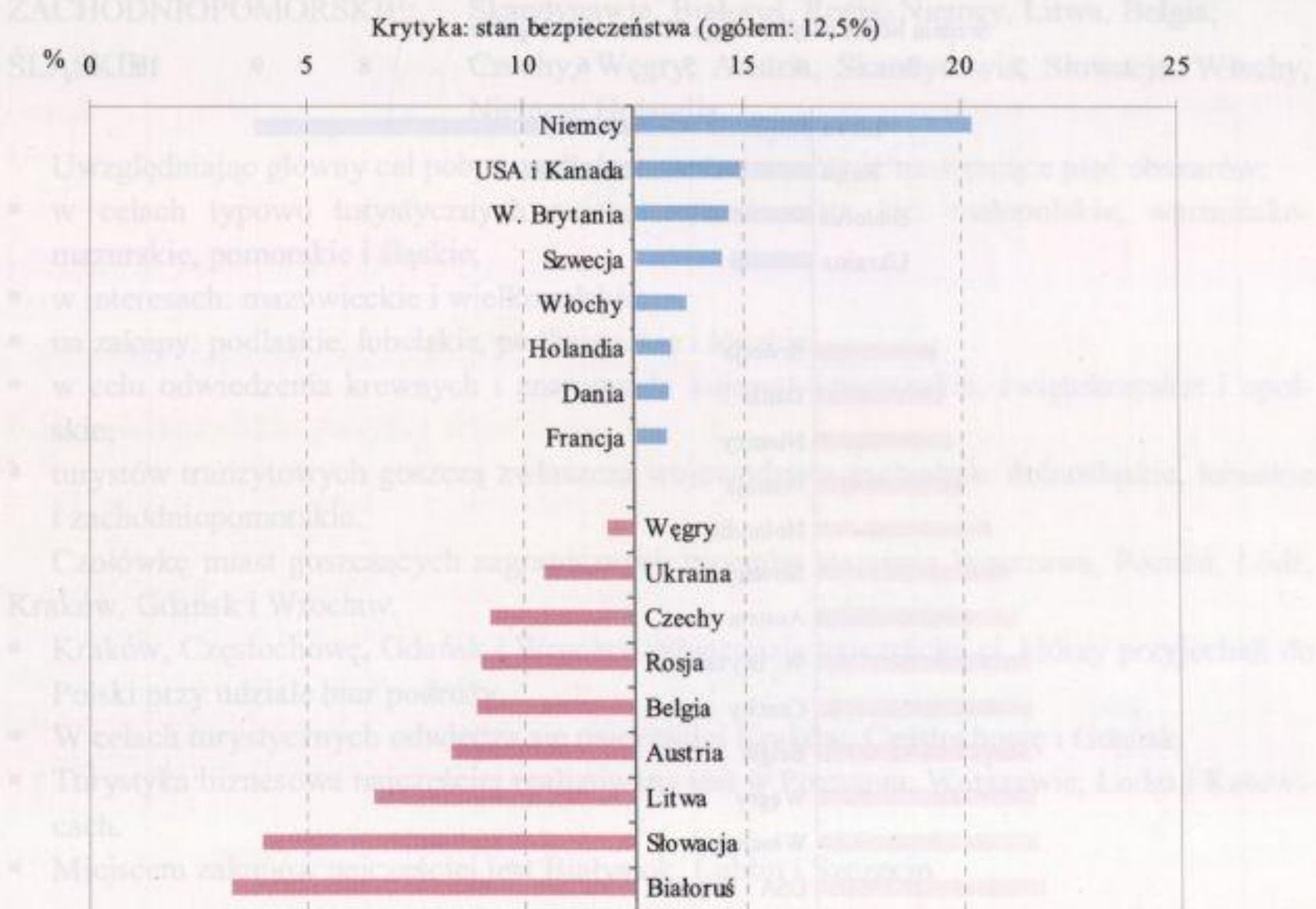
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Rys. 29. Krytyka czystości i stanu sanitarnego według kraju pochodzenia turystów

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Rys. 30. Krytyka stanu bezpieczeństwa publicznego według kraju pochodzenia turystów

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

6.7. Liczba wizyt w ciągu roku

Typową cechą turystyki przyjazdowej do Polski jest znaczna liczba wizyt tych samych osób w ciągu roku. Tak więc liczba turystów odwiedzających Polskę jest istotnie mniejsza od liczby wizyt. W 2001 roku średnia liczba wizyt w ciągu 12 miesięcy wyniosła 3,5 na osobę, w 2002 roku zaś wzrosła do 3,9. Co piąty turysta odwiedził Polskę 5 lub więcej razy w ciągu roku.

Duży udział turystyki handlowej i tranzytowej wśród sąsiadów ze wschodu sprawia, że należą oni do szczególnie częstych gości w Polsce. Niemcy (średnio 2,6 wizyty na osobę) i turyści z pozostałych krajów Unii Europejskiej (2,3) zmniejszyli częstotliwość przyjazdów. Tak więc liczba osób z tych krajów odwiedzających Polskę zmalała w mniejszym stopniu niż liczba przyjazdów.

Tab. 26. Liczba wizyt w ciągu 12 miesięcy

	Ogółem	Niemcy	Rosja, Białoruś, Ukraina	UE (bez Niemiec)	Nowe kraje UE	Kraje zamorskie
Jedna	29,6 -	33,9 +	18,3 -	47,0 +	27,4 -	64,8
Dwie	31,3 +	37,5 +	29,1 -	30,8 +	25,5	20,1 -
Trzy	14,8 +	14,9 +	16,2	11,7 +	14,8	9,8
Cztery	4,5	3,4	6,2 +	2,4	4,2	2,9
5 do 10	12,6 -	8,6 -	18,3 +	7,1 -	11,5	2,5
11 i więcej	7,2 +	1,7	11,9 +	1,0	16,7 +	0,0
<i>Średnia</i>	<i>3,9</i>	<i>2,6 -</i>	<i>5,0 +</i>	<i>2,3 -</i>	<i>6,2 +</i>	<i>1,6</i>

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Rys. 31. Średnia liczba wizyt w Polsce w ciągu roku według kraju pochodzenia turystów

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

6.8. Rozmieszczenie terytorialne zagranicznego ruchu turystycznego w Polsce

W 2002 roku do najczęściej odwiedzanych województw należały: mazowieckie (3,4 mln wizyt), lubelskie i wielkopolskie (po ok. 1,5 mln), łódzkie (1,1 mln), dolnośląskie (1 mln), warmińsko-mazurskie, małopolskie, pomorskie i zachodniopomorskie (blisko 1 mln). Rozmieszczenie wizyt turystów zagranicznych według krajów przedstawia się następująco²⁷:

MAZOWIECKIE:	kraje zamorskie, W. Brytania, Austria, Włochy, Węgry, Słowacja, Francja, Czechy, Belgia, Rosja, Holandia;
LUBELSKIE:	Ukraina, Białoruś, Holandia, Litwa;
WIELKOPOLSKIE:	Szwecja, Dania, Holandia, Francja, Niemcy, Belgia, W. Brytania;
ŁÓDZKIE:	Czechy, Węgry, Słowacja, Włochy, Austria, Belgia, W. Brytania, Niemcy, Francja, Holandia;
WARMIŃSKO-MAZURSKIE:	Rosja, Belgia, Niemcy, Litwa, Francja;
DOLNOŚLĄSKIE:	Czechy, Niemcy, W. Brytania, Litwa, Białoruś, Skandynawia, Holandia, Belgia, Ukraina;
MAŁOPOLSKIE:	Słowacja, Węgry, Austria, Włochy, kraje zamorskie, Skandynawia, W. Brytania, Czechy, Francja;
PODLASKIE:	Białoruś, Litwa, Rosja, Ameryka Płn.;
POMORSKIE:	Holandia, Niemcy, Francja, Skandynawia, Rosja, Belgia;
KUJAWSKO-POMORSKIE:	Belgia, Francja, Holandia, Niemcy;
ZACHODNIOPOMORSKIE:	Skandynawia, Białoruś, Rosja, Niemcy, Litwa, Belgia;
ŚLĄSKIE:	Czechy, Węgry, Austria, Skandynawia, Słowacja, Włochy, Niemcy, Holandia.

Uwzględniając główny cel pobytu w Polsce można wyróżnić następujące pięć obszarów:

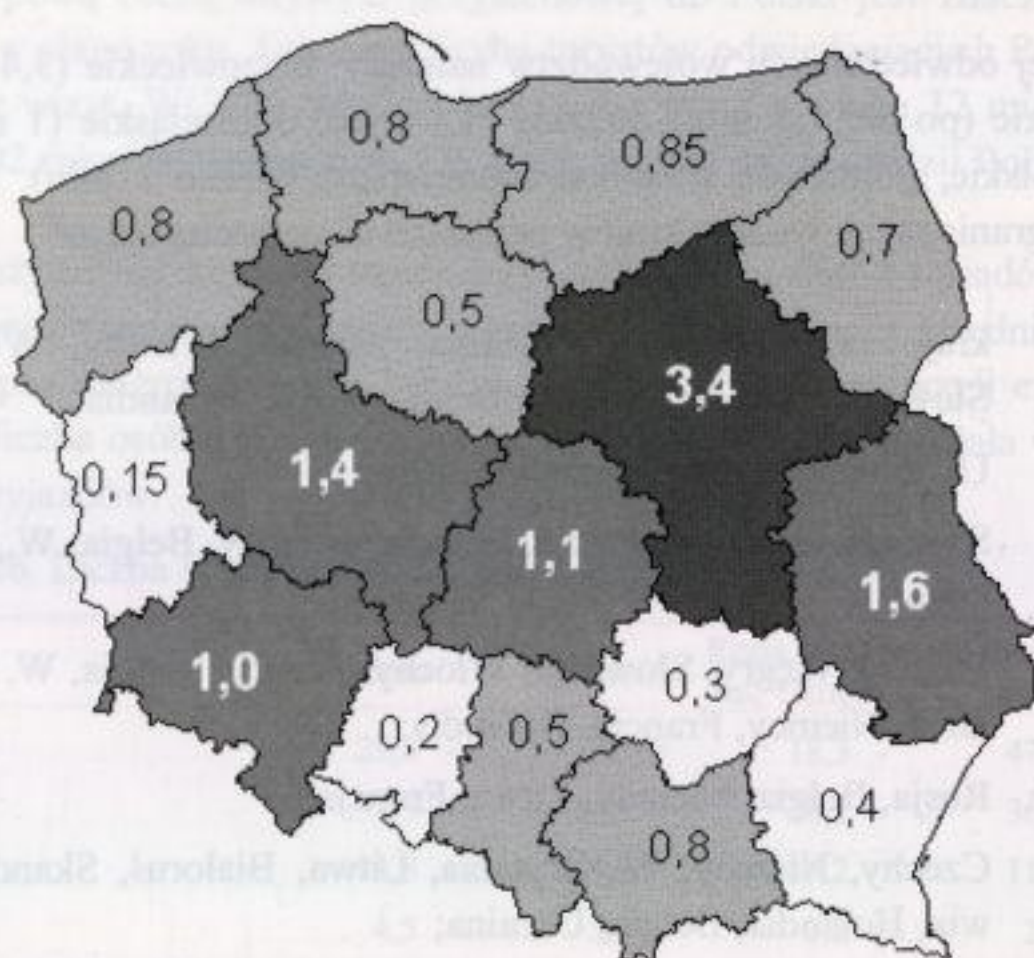
- w celach typowo turystycznych najczęściej odwiedza się: małopolskie, warmińsko-mazurskie, pomorskie i śląskie;
- w interesach: mazowieckie i wielkopolskie;
- na zakupy: podlaskie, lubelskie, podkarpackie i łódzkie;
- w celu odwiedzenia krewnych i znajomych: kujawsko-pomorskie, świętokrzyskie i opolskie;
- turystów tranzytowych goszczą zwłaszcza województwa zachodnie: dolnośląskie, lubuskie i zachodniopomorskie.

Czołówkę miast goszczących zagranicznych turystów stanowią Warszawa, Poznań, Łódź, Kraków, Gdańsk i Wrocław.

- Kraków, Częstochowę, Gdańsk i Wrocław odwiedzają najczęściej ci, którzy przyjechali do Polski przy udziale biur podróży.
- W celach turystycznych odwiedza się najczęściej Kraków, Częstochowę i Gdańsk.
- Turystyka biznesowa najczęściej realizowana jest w Poznaniu, Warszawie, Łodzi i Katowicach.
- Miejscem zakupów najczęściej jest Białystok, Lublin i Szczecin.

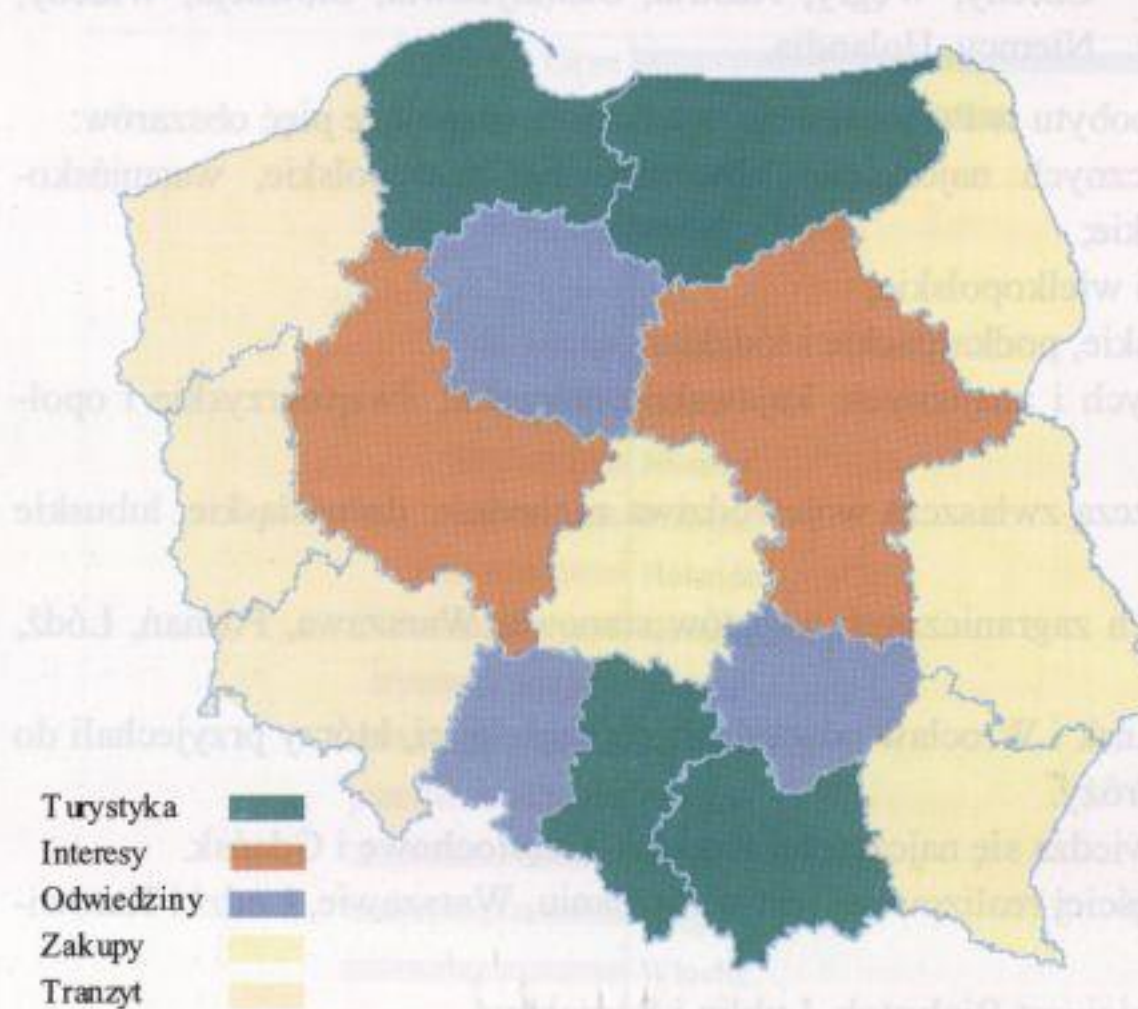
²⁷ Przy nazwie województwa podajemy kraje, z których turyści stosunkowo najczęściej odwiedzali dane województwo.

Rys. 32. Przyjazdy turystów do województw w 2002 roku (liczba wizyt w mln)

Źródło: badania i oszacowania Instytutu Turystyki.

Rys. 33. Rozmieszczenie terytorialne zagranicznego ruchu turystycznego według dominujących celów pobytu

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Tab. 27. Wizyty turystów zagranicznych w wybranych miastach Polski

	Ogółem	Niemcy	Rosja, Białoruś, Ukraina	UE (bez Niemiec)	Nowe kraje UE	Kraje zamorskie
Szczecin	3,0	2,2	3,6	4,0	2,7	0,0
Poznań	5,6	9,0	3,1	7,8	4,5	3,0
Warszawa	17,9 -	13,8	12,8 -	29,0 -	18,5 -	63,5
Wrocław	4,1	5,2	3,6	3,8	4,8	0,0
Lublin	3,1	1,8	5,3	0,6	2,4	1,2
Kraków	4,0	3,5	1,8	8,5	6,4	4,5 -
Gdańsk	3,5	7,4	1,6	3,0	1,5	0,0
Łódź	5,3	6,1	3,5	7,5	10,1	2,0
Białystok	1,9	1,5	2,7	0,4	2,3	0,0
Częstochowa	1,1	2,2	0,1	1,7	0,2	0,0
Katowice	1,5	1,4	1,0	2,1	4,7	0,5 -

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Średnia długość pobytu zmalała w większości z badanych miast. Najdłużej turyści przebywali w Krakowie (4,3 noclegu), Katowicach (4,2), Warszawie (4,1) i Gdańsku (3,6).

Tab. 28. Średnia długość wizyt w wybranych miastach

	Ogółem	Niemcy	Rosja, Białoruś, Ukraina	UE (bez Niemiec)	Nowe kraje UE	Kraje zamorskie
Szczecin	1,8	3,1 +	1,3	1,7	1,5	
Poznań	3,4 -	3,5 -	2,6 -	4,0	3,8	2,7 -
Warszawa	4,1 -	4,1 -	2,9 -	4,6 -	5,2 -	5,3 -
Wrocław	3,1 -	3,8	2,1 -	4,5	3,0 -	-
Lublin	2,9	4,3 +	2,3	5,3	2,2	20,0 +
Kraków	4,3	3,9	3,4 -	4,9	5,4	8,0 +
Gdańsk	3,6	4,1	2,3	3,4	2,6 -	-
Łódź	4,1 -	4,5	2,1 -	5,4	4,9 -	15,1 -
Białystok	2,5 +	3,8 +	2,2 +	2,8 -	1,7	-
Częstochowa	2,0	2,2	3,0 -	1,7 +	2,5	
Katowice	4,2 -	5,2 -	2,5	5,3 -	4,1 -	8,5 -

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

6.9. Charakterystyka demograficzna

W 2002 roku trzy czwarte przyjezdnych turystów stanowili mężczyźni. Znaczną przewagę mężczyzn obserwowaliśmy już w poprzednich latach. Ma to związek ze strukturą przyjazdów: przyjazdy służbowe i podróże tranzytowe są niemal całkowicie zdominowane przez mężczyzn. Stosunkowo wyrównana pod względem płci jest nieliczna grupa tych, którzy odwiedzając Polskę w celach turystyczno-wypoczynkowych spędzają czas w rejonach górskich, nadmorskich lub pojeziernych.

Najliczniej reprezentowana jest grupa wieku od 35 do 44 lat. Turystów w wieku od 25 do 34 lat było 25,5%, starszych zaś, w wieku od 45 do 54 lat – było 18%, więcej niż poprzednim roku. Skrajne grupy wieku: młodzież w wieku od 15 do 24 lat oraz najstarsi (55 i więcej lat), są wśród turystów odwiedzających Polskę stosunkowo nieliczne. Największy udział młodzieży (do 24 lat) stwierdzamy wśród sąsiadów ze wschodu. Wśród turystów z innych krajów udział młodzieży jest bardzo mały.

Tab. 29. Płeć

	Ogółem	Niemcy	Rosja, Białoruś, Ukraina	UE (bez Niemiec)	Nowe kraje UE	Kraje zamorskie
Kobieta	24,1 +	30,0 +	21,9 +	21,0 +	20,7 +	16,9 -
Mężczyzna	75,6 -	69,9 -	77,7 -	78,7	78,9 -	83,1 +
Brak danych	0,3	0,1	0,4	0,2	0,4	0,0

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Tab. 30. Wiek

	Ogółem	Niemcy	Rosja, Białoruś, Ukraina	UE (bez Niemiec)	Nowe kraje UE	Kraje zamorskie
Wiek do 24 lat	3,8	3,5	4,3	1,6	4,7	1,0
25 do 34	25,5	19,4	30,6	23,8	30,9	15,3
35 do 44	47,4 -	47,7 -	44,3 -	55,3	42,0 -	67,7 -
45 do 54	18,0	23,0	14,7	16,9	17,2 +	14,8 +
55 i więcej	5,3	6,3	6,0	2,3	5,0	1,2
Brak danych	0,1	0,1	0,2	0,1	0,3	0,0

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Tab. 31. Poziom wykształcenia

	Ogółem	Niemcy	Rosja, Białoruś, Ukraina	UE (bez Niemiec)	Nowe kraje UE	Kraje zamorskie
Wykształcenie wyższe	37,5 +	55,3 +	19,8 +	52,2 +	23,0 +	76,2 +
Średnie	57,7 -	44,0 -	71,5 -	47,5 -	68,0 -	23,3 -
Podstawowe	4,5	0,3 -	8,2 +	0,2	8,8 +	0,5
Brak danych	0,4	0,4	0,5	0,1	0,2	0,0

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Tab. 32. Inne informacje o turystach

	Ogółem	Niemcy	Rosja, Białoruś, Ukraina	UE (bez Niemiec)	Nowe kraje UE	Kraje zamorskie
Pracują	87,8	93,5	79,9 -	97,9	87,8 -	99,0
Uczą się	2,8	3,6	2,4	1,5	2,1	1,0
Polskie pochodzenie	13,2 +	23,1 +	7,7	6,4	9,8	33,8 -

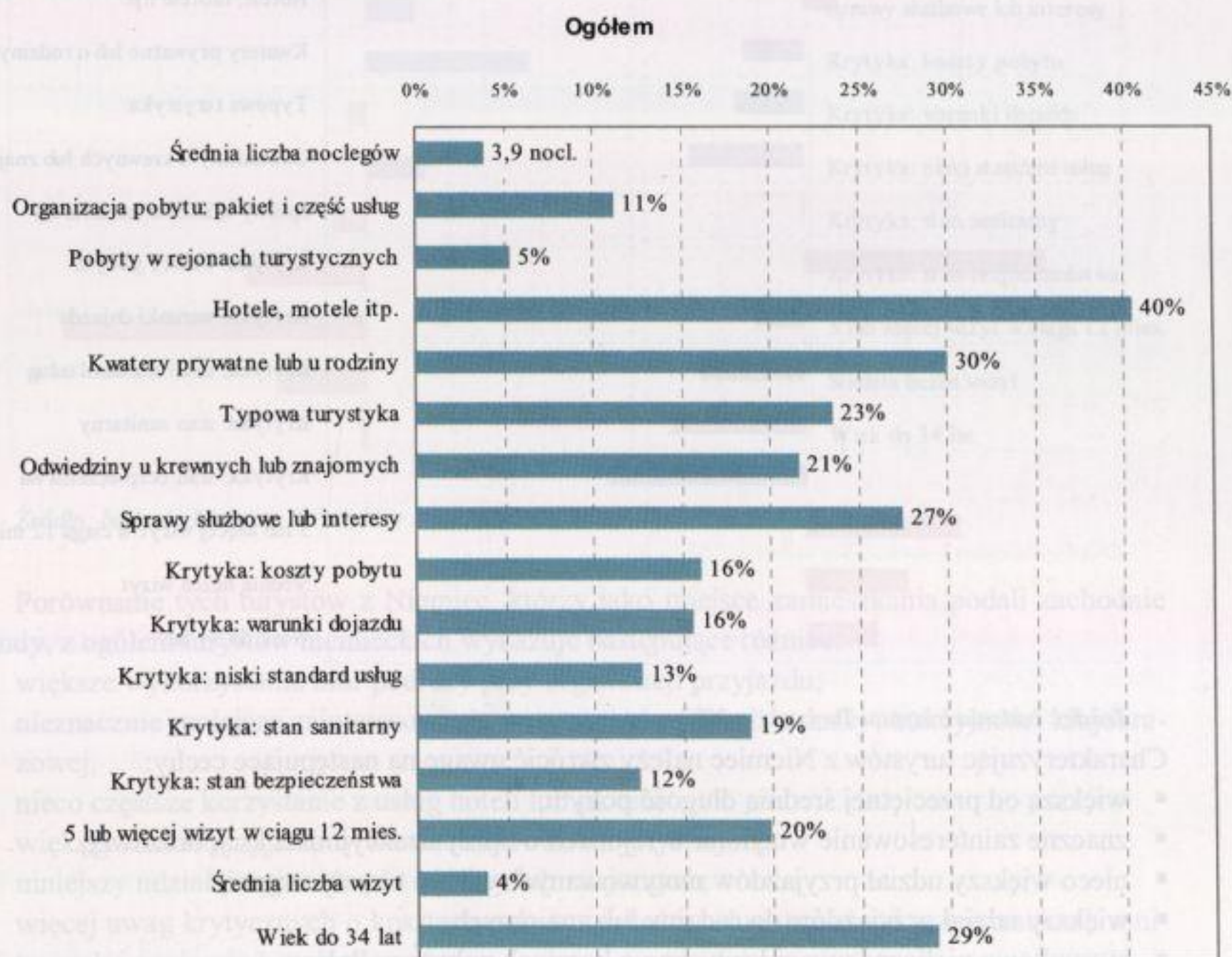
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Udział turystów z wyższym wykształceniem zwiększył się w 2002 roku do 37,5%. Lepiej wykształceni niż pozostali są ci, którzy korzystali z usług biur podróży i przyjechali w celach turystycznych. W 2001 roku co dziesiąty turysta deklarował polskie pochodzenie, a w 2002 – 13%. Ten wzrost wynika głównie z bardzo znacznego – i rosnącego – udziału turystów polskiego pochodzenia przyjeżdżających z Niemiec.

6.10. Profile turystów z wybranych krajów

W niniejszym rozdziale przedstawiono syntetyczne informacje o turystach odwiedzających Polskę w 2002 roku. Punktem wyjścia jest profil ogółu turystów (rys. 34) wykreślony według najistotniejszych i najlepiej skontrastowanych cech. Są to: długość pobytu (średnia liczba noclegów), udział przyjazdów zorganizowanych w pełni (pakiet) lub częściowo przez biura podróży, sposób spędzania czasu w Polsce (wypoczynek w rejonach o dużej atrakcyjności krajo-
brazowej – nad morzem, w górach lub rejonach pojeziernych), noclegi w bazie typu hotelowego (hotele i motele), główny cel przyjazdu (typowa turystyka, wypoczynek, sprawy służbowe, odwiedziny u krewnych lub znajomych), najczęściej krytykowane aspekty pobytu (koszty pobytu, stan sanitarny, poziom usług turystycznych stan bezpieczeństwa), wiek (udział osób w wieku do 34 lat) oraz częstość przyjazdów (udział osób odwiedzających Polskę 5 lub więcej razy w ciągu roku i średnia liczba wizyt w ciągu roku).

Rys. 34. Ogólna charakterystyka turystów zagranicznych odwiedzających Polskę w 2002 roku

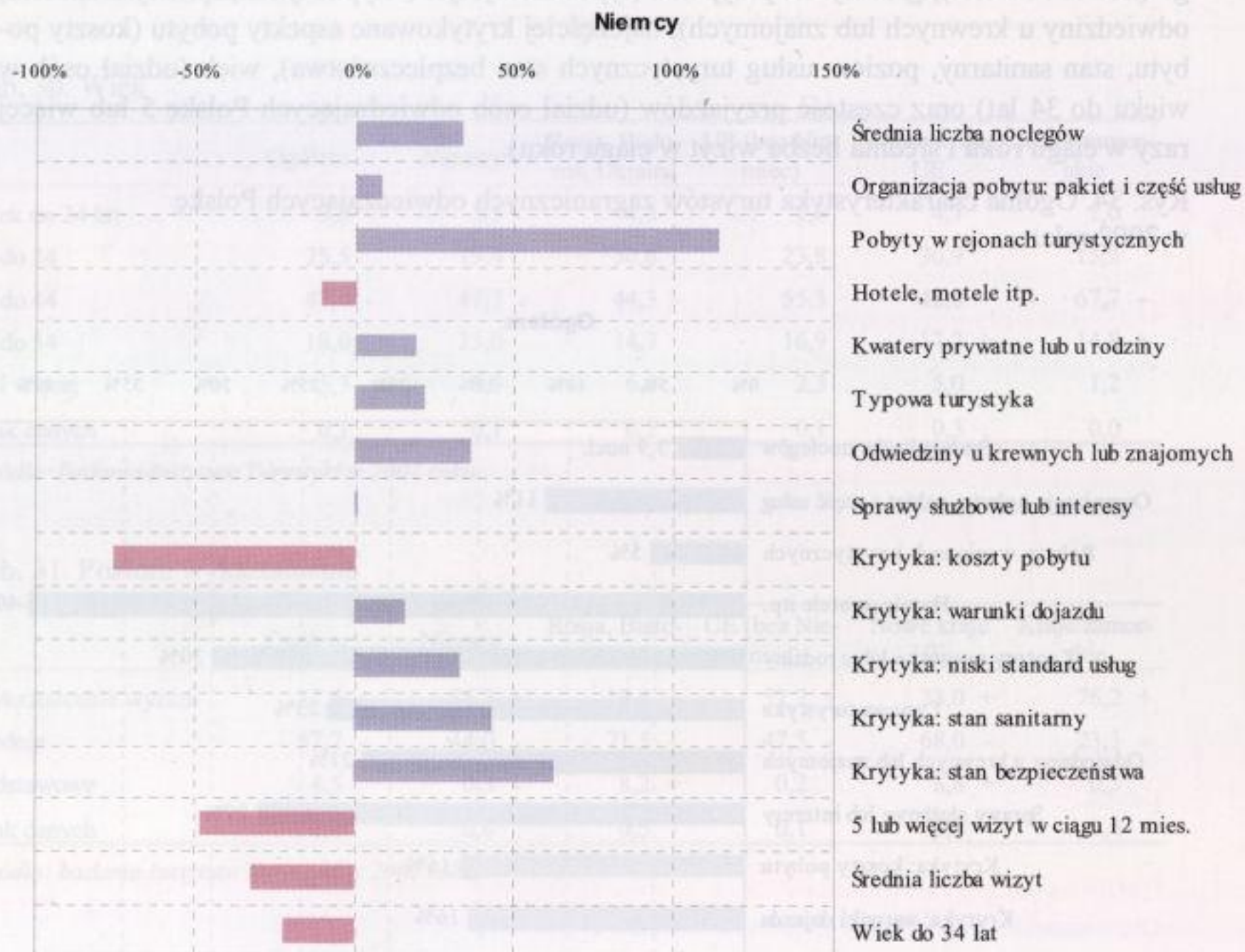
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

- Liczba przyjazdów turystów do Polski wyniosła w 2002 roku 13 980 tysięcy (spadek o 6,8% w porównaniu z 2001 rokiem).
- Przeciętny turysta wydał w Polsce w 2002 roku 132 USD na podróż, a na dzień pobytu – 29 USD.

Rodzaj i wielkość odchylen turystów z danego kraju od profilu odniesienia ilustrują kolejne wykresy (rys. 35-52). Wykresy te należy rozumieć zgodnie z następującym przykładem: 11,4% Niemców poświęciło pobyt w Polsce na wizyty w rejonach turystycznych, natomiast

dla ogółu turystów odsetek ten wynosi 5,3%. Udział tego rodzaju pobytów jest więc wśród Niemców ponad dwukrotnie większy (o 114%) niż wśród wszystkich zagranicznych turystów w Polsce. Wielkość słupków jest miarą wyrażonej w procentach różnicy między udziałem analizowanej cechy wśród danej grupy turystów a wielkością charakteryzującą wszystkich badanych. Orientacja słupków względem osi zerowej informuje o tym, czy dana cecha występuje częściej czy rzadziej niż wśród ogółu turystów.

Rys. 35. Porównanie turystów niemieckich z ogółem turystów odwiedzających Polskę

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

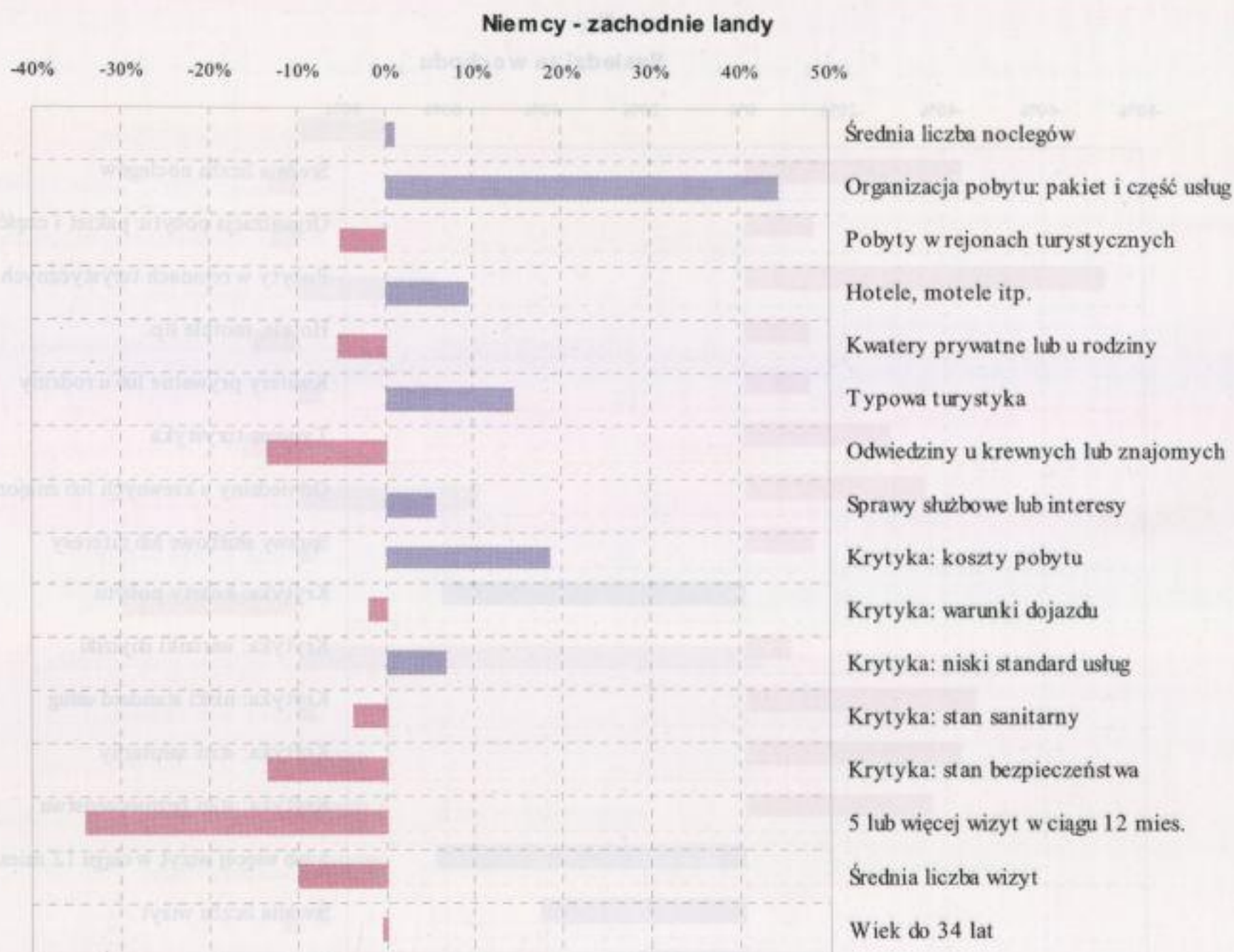
Charakteryzując turystów z Niemiec należy zwrócić uwagę na następujące cechy:

- większą od przeciętnej średnią długość pobytu;
- znaczne zainteresowanie wizytami w rejonach o dużej atrakcyjności krajobrazowej;
- nieco większy udział przyjazdów motywowanych celami turystycznymi;
- większy udział przyjazdów do rodziny lub znajomych;
- stosunkowo nieliczne uwagi krytyczne o kosztach pobytu w Polsce,
- większy niż przeciętnie krytycyzm wobec jakości usług, warunków sanitarnych i poziomu bezpieczeństwa;
- mniejszy niż w populacji wszystkich turystów udział wielokrotnych wizyt w Polsce (wysoka częstość przyjazdów sąsiadów zza wschodniej granicy zawyża ogólną średnią).

Liczba przyjazdów turystów z Niemiec wyniosła w 2002 roku 4 160 tysięcy (spadek o 5,5% w porównaniu z 2001 r.).

Średnie wydatki Niemców na podróż wyniosły 145 USD, a na dzień – 23 USD.

Rys. 36. Porównanie turystów z zachodnich landów z ogółem turystów niemieckich odwiedzających Polskę

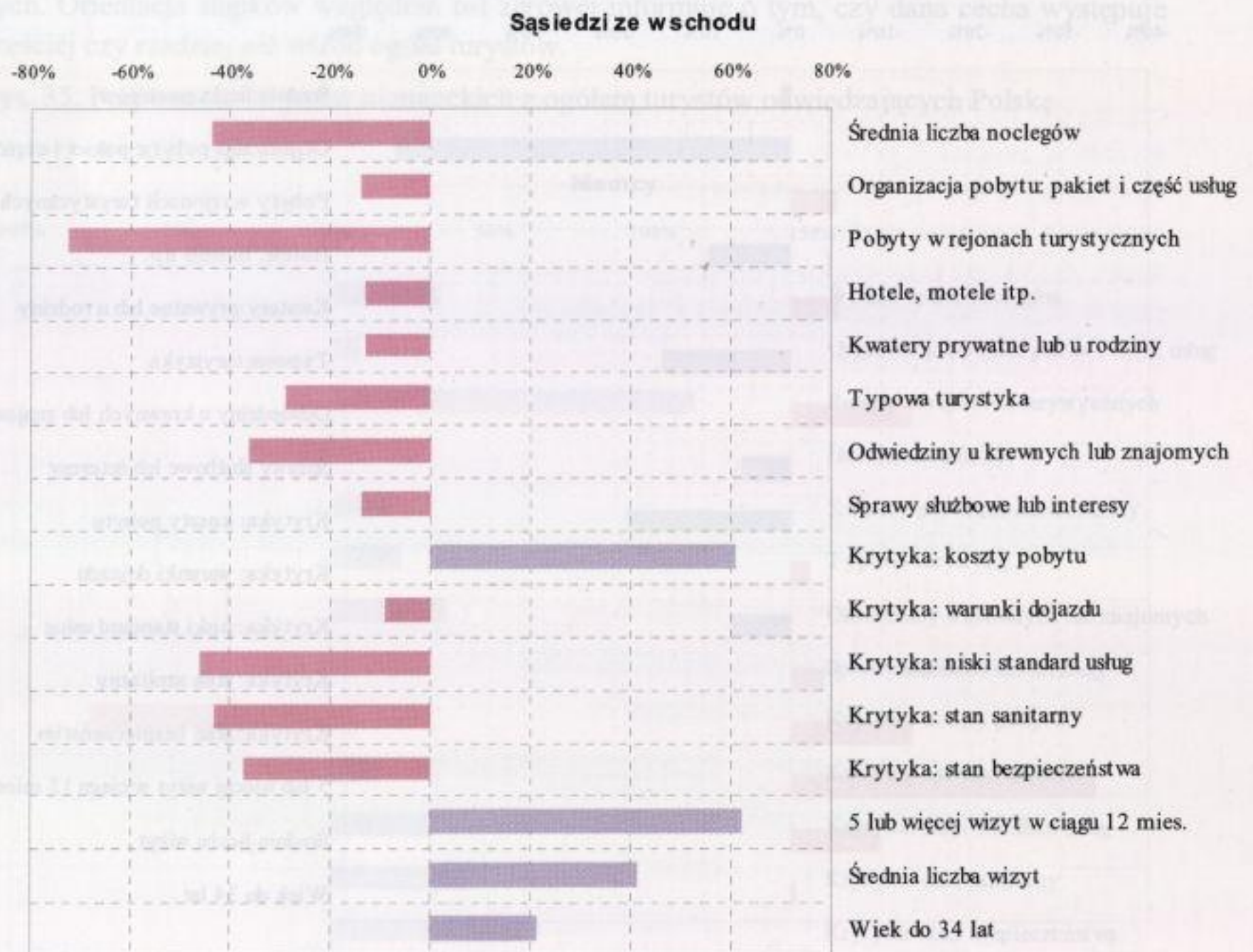

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Porównanie tych turystów z Niemiec, którzy jako miejsce zamieszkania podali zachodnie landy, z ogółem turystów niemieckich wykazuje następujące różnice:

- większe wykorzystanie biur podróży przy organizacji przyjazdu;
- nieznacznie mniejsze zainteresowanie wizytami w rejonach o dużej atrakcyjności krajo-
zowej;
- nieco częstsze korzystanie z usług hoteli lub moteli;
- większy udział przyjazdów w celach typowo turystycznych;
- mniejszy udział przyjazdów do rodziny lub znajomych;
- więcej uwag krytycznych o kosztach pobytu i jakości usług, mniej zaś – o warunkach sani-
tarnych i poziomie bezpieczeństwa;
- mniejszy udział wielokrotnych wizyt w Polsce.

Rys. 37. Porównanie turystów z Rosji, Litwy, Białorusi i Ukrainy z ogółem turystów odwiedzających Polskę

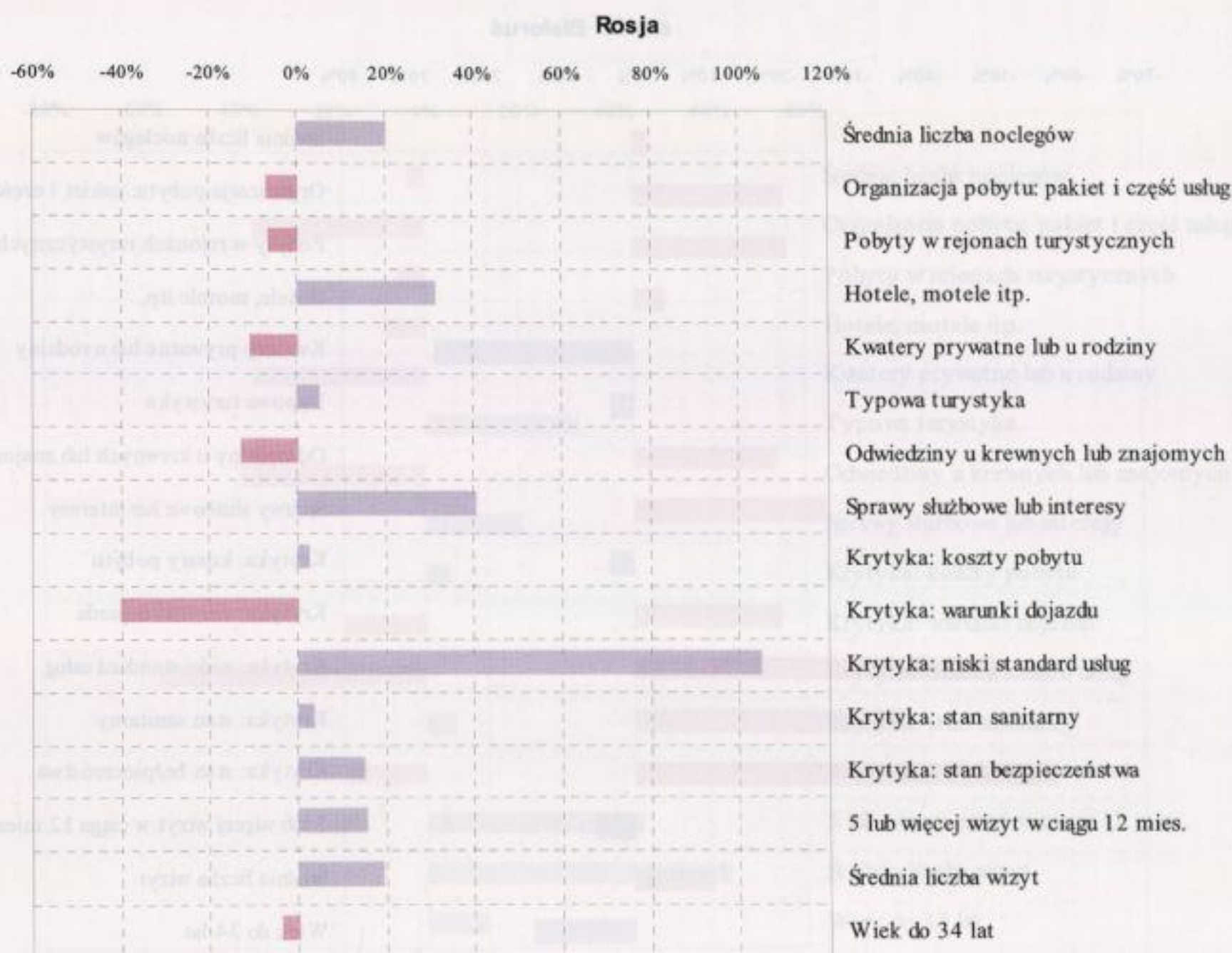

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Turyści z Rosji, Litwy, Białorusi i Ukrainy wyraźnie różnią się od ogółu turystów pod wieloma względami; są to zwłaszcza:

- krótszy pobyt w Polsce;
- niewiele wizyt w regionach atrakcyjnych turystycznie, czemu towarzyszy stosunkowo mały udział przyjazdów typowo turystycznych;
- stosunkowo niewiele uwag krytycznych, z wyjątkiem kosztów pobytu;
- niewielki odsetek korzystających z bazy typu hotelowego – mimo wzrostu w 2002 roku, wciąż jest on poniżej przeciętnej;
- bardzo poważny udział wielokrotnych wizyt, co wiąże się z przyjazdami handlowymi i tranzytem (nie uwidocznionymi na wykresie);
- młody wiek.

Rys. 38. Porównanie turystów z Rosji z ogółem sąsiadów ze wschodu

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Na tle ogółu sąsiadów ze wschodu turystów z Rosji wyróżnia:

- nieco większa średnia długość pobytu;
- większy udział podróży służbowych;
- częstsze wykorzystanie bazy hotelowej;
- dużo większy odsetek uwag krytycznych o jakości usług turystycznych;
- nieco większy udział wielokrotnych wizyt.

Liczba przyjazdów turystów z Rosji wyniosła w 2002 roku 940 tysięcy (spadek o 4,1 %). Średnie wydatki na podróż wyniosły 88 USD, a na dzień – 28 USD.

Rys. 39. Porównanie turystów z Białorusi z ogółem sąsiadów ze wschodu

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Na tle ogółu sąsiadów ze wschodu turystów z Białorusi wyróżnia:

- mały udział podróży służbowych;
- korzystanie z noclegów w kwaterach prywatnych i mieszkań znajomych lub krewnych;
- niski odsetek uwag krytycznych;
- większy udział wielokrotnych wizyt;
- stosunkowo młody wiek (dużo osób w wieku do 34 lat).

Liczba przyjazdów turystów wyniosła w 2002 roku 1 700 tysięcy (spadek o 18,3%).

Średnie wydatki na podróż wyniosły 116 USD, a na dzień – 38 USD.

Rys. 40. Porównanie turystów z Litwy z ogółem sąsiadów ze wschodu

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Na tle ogółu sąsiadów ze wschodu turystów z Litwy wyróżnia:

- większy udział podróży służbowych i typowo turystycznych;
- znaczna przewaga przyjazdów organizowanych w pełni samodzielnie;
- stosunkowo rzadsze korzystanie z noclegów w kwaterach prywatnych i mieszkań znajomych lub krewnych;
- niski odsetek uwag krytycznych;
- znaczna liczba wielokrotnych wizyt.

Liczba przyjazdów turystów wyniosła w 2002 roku 840 tysięcy (bez zmian).

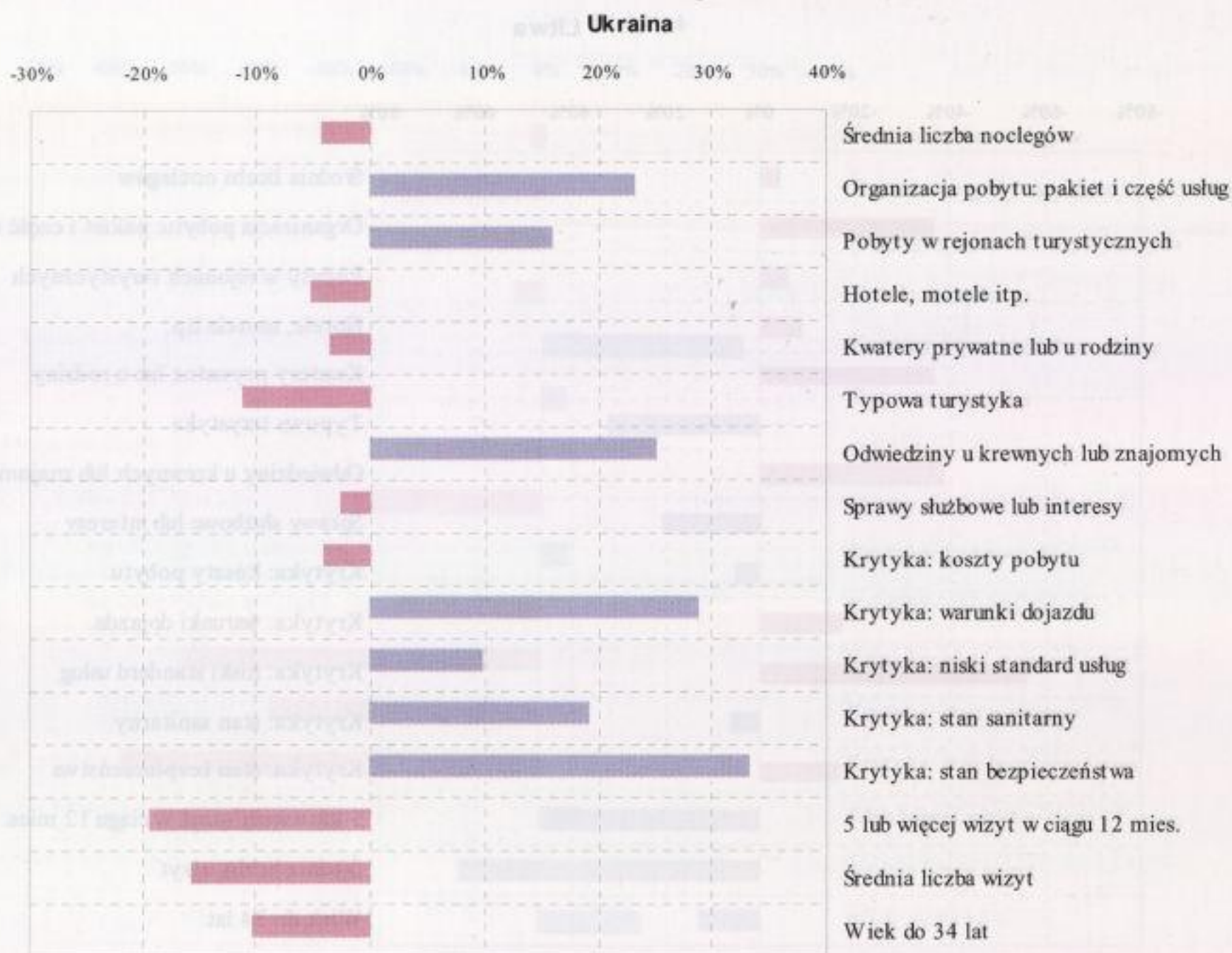
Średnie wydatki na podróż wyniosły 69 USD, a na dzień – 26 USD.

* mniejszą średnią liczbą wizyt w ciągu roku.

Liczba przyjazdów z UE²⁸ (z wyjątkiem Niemców) wyniosła w 2002 roku 1,700,3 tysięcy (spadek o 8,6%).

²⁸ Dla krajów Unii Europejskiej (z wyjątkiem Niemiec) oraz krajów państwowych należących do Unii Europejskiej, dane o przyjazdach turystów do Polski w 2002 roku, zebrane przez Urząd Statystyczny, nie obejmują przyjazdów z krajów UE, które nie przystąpiły do Unii Europejskiej w 2002 roku.

Rys. 41. Porównanie turystów z Ukrainy z ogółem sąsiadów ze wschodu

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

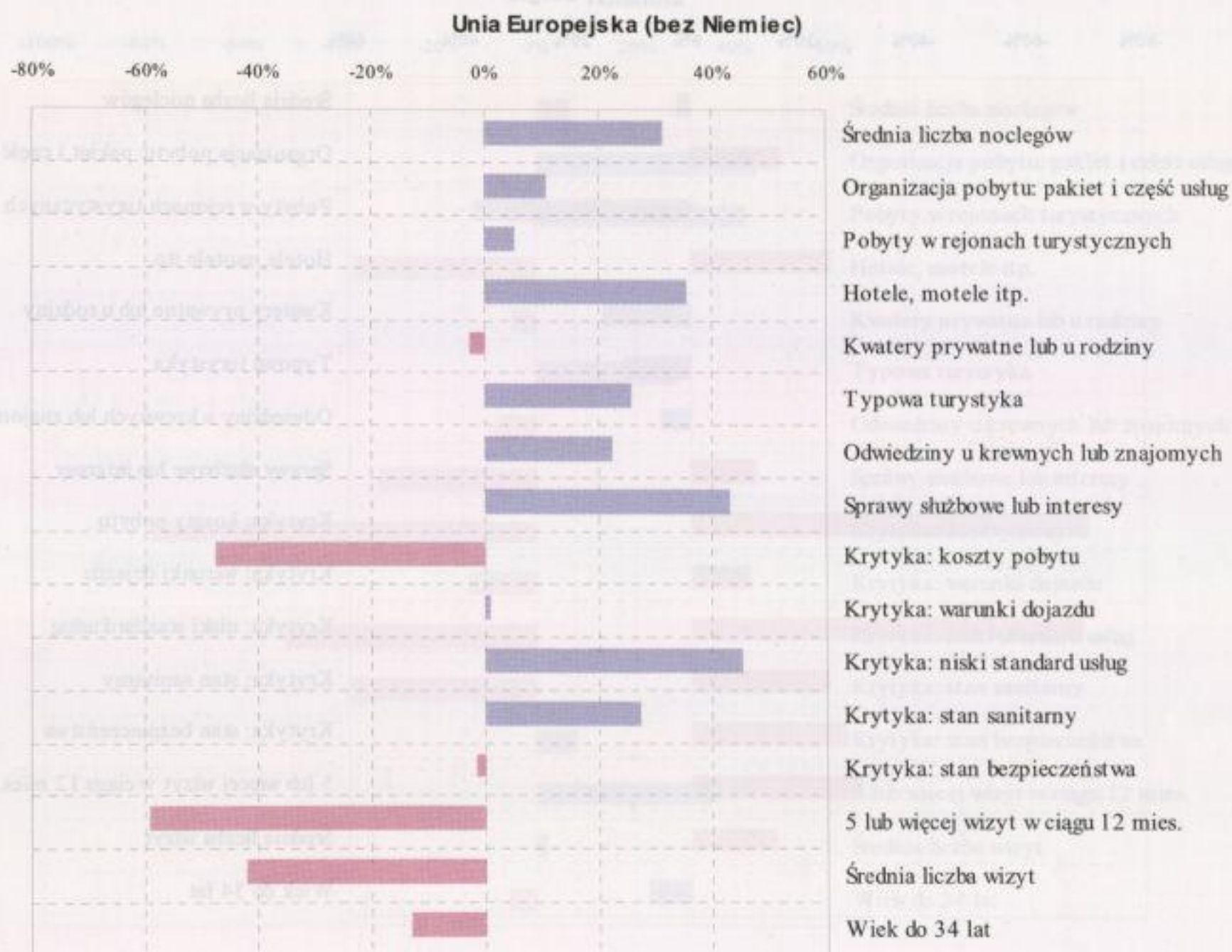
Turyści z Ukrainy :

- częściej niż pozostali sąsiedzi ze wschodu korzystali z pośrednictwa biur podróży;
- częściej korzystali z noclegów w kwaterach prywatnych i mieszkaniach znajomych lub krewnych (jak widać usługi zakupione w biurach nie obejmowały noclegów);
- dobrze oceniają pobyt w Polsce;
- często przyjeżdżają wielokrotnie.

Liczba przyjazdów turystów wyniosła w 2002 roku 2 930 tysięcy (spadek o 4,9%).

Średnie wydatki na podróż wyniosły 92 USD, a na dzień – 33 USD.

Rys. 42. Porównanie turystów z nieościennych krajów Unii Europejskiej z ogółem turystów odwiedzających Polskę

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

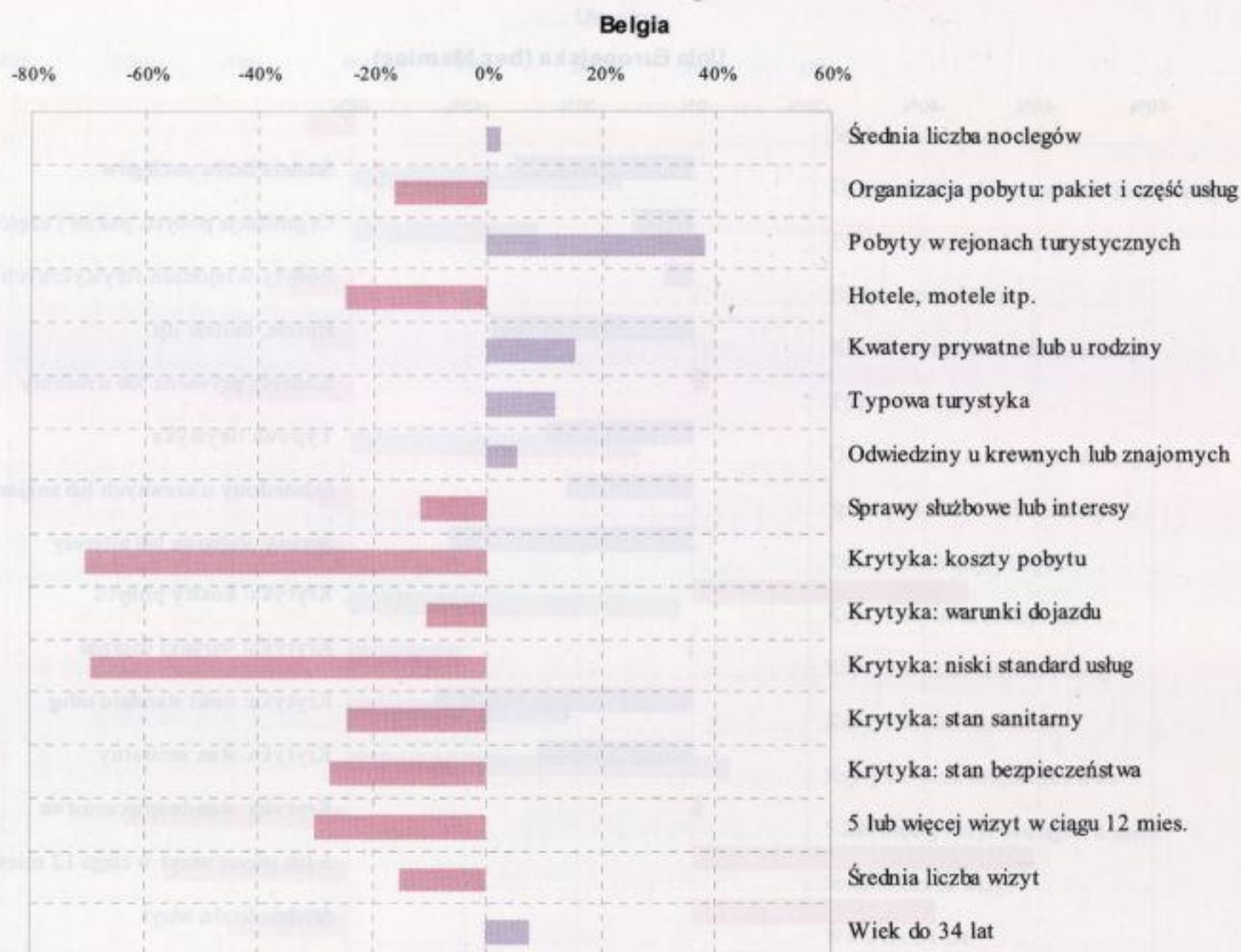
W porównaniu z ogółem badanych turyści z niesąsiadujących z Polską krajów Unii Europejskiej wyróżniają się:

- dłuższym czasem pobytu;
- większym odsetkiem korzystających z noclegów w hotelach lub motelach;
- znacznym odsetkiem przyjazdów służbowych;
- ponadprzeciętnym udziałem typowo turystycznych motywów przyjazdu, a także większym udziałem odwiedzin u krewnych lub znajomych;
- wyraźnie wyższym poziomem krytycyzmu wobec jakości usług turystycznych i warunków sanitarnych;
- mniejszą średnią liczbą wizyt w ciągu roku.

Liczba przyjazdów z UE²⁸ (z wyjątkiem Niemców) wyniosła w 2002 roku 1 700,3 tysięcy (spadek o 8,6%).

²⁸ Dla krajów Unii Europejskich (w wyjątkiem Niemiec) oraz krajów zamorskich podajemy liczbę wszystkich przyjazdów na podstawie danych Straży Granicznej; zakładamy, że liczba przyjazdów turystów z tych krajów jest nieznacznie – o kilka procent – niższa od liczby przyjazdów ogółem.

Rys. 43. Porównanie turystów z Belgii z ogółem turystów z Unii Europejskiej

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

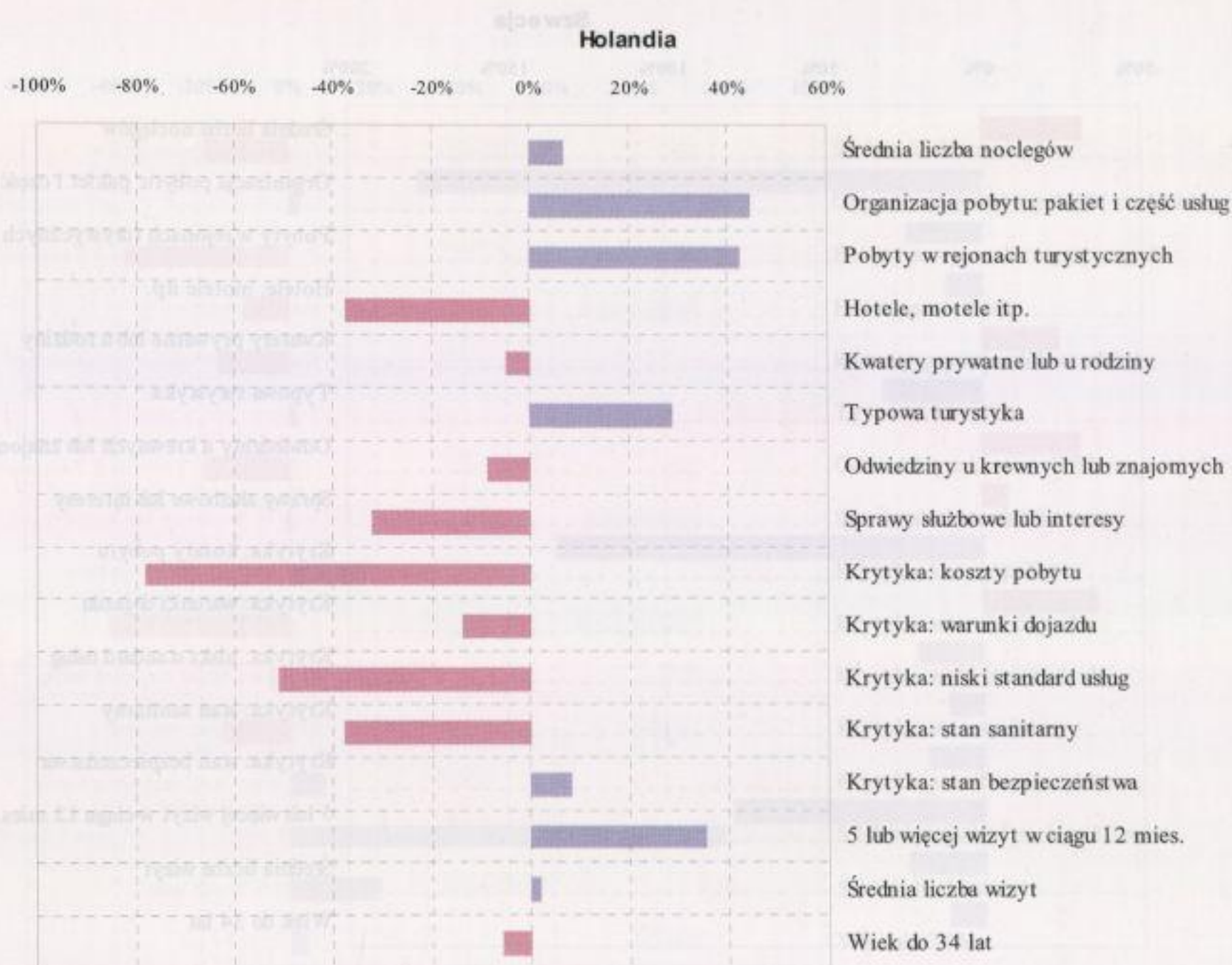
Na tle turystów z pozostałych krajów Unii Europejskiej Belgów charakteryzują:

- ponadprzeciętne zainteresowanie rejonami turystycznymi;
- mniejszy odsetek korzystających z hoteli;
- wyraźnie mniejszy krytycyzm, zwłaszcza w odniesieniu do kosztów pobytu i jakości usług;
- stosunkowo rzadkie wielokrotne wizyty.

Liczba przyjazdów z Belgii wyniosła w 2002 roku 92,6 tysięcy (spadek o 17,2%).

Średnie wydatki na podróż wyniosły 182 USD, a na dzień – 31 USD.

Rys. 44. Porównanie turystów z Holandii z ogółem turystów z Unii Europejskiej

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Na tle turystów z Unii Europejskiej Holendrów charakteryzuje:

- duży udział przyjazdów organizowanych przy pomocy biur podróży;
- mniejszy odsetek korzystających z hoteli;
- większy udział czysto turystycznych motywów wizyty;
- wyraźnie mniejszy krytycyzm, zwłaszcza w odniesieniu do kosztów pobytu i jakości usług;
- znaczny odsetek turystów przyjeżdżających wielokrotnie w ciągu roku.

Liczba przyjazdów z Holandii wyniosła w 2002 roku 302,9 tysięcy (spadek o 10,2%).

Średnie wydatki na podróż wyniosły 177 USD, a na dzień – 29 USD.

Rys. 45. Porównanie turystów ze Szwecji z ogółem turystów z Unii Europejskiej

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

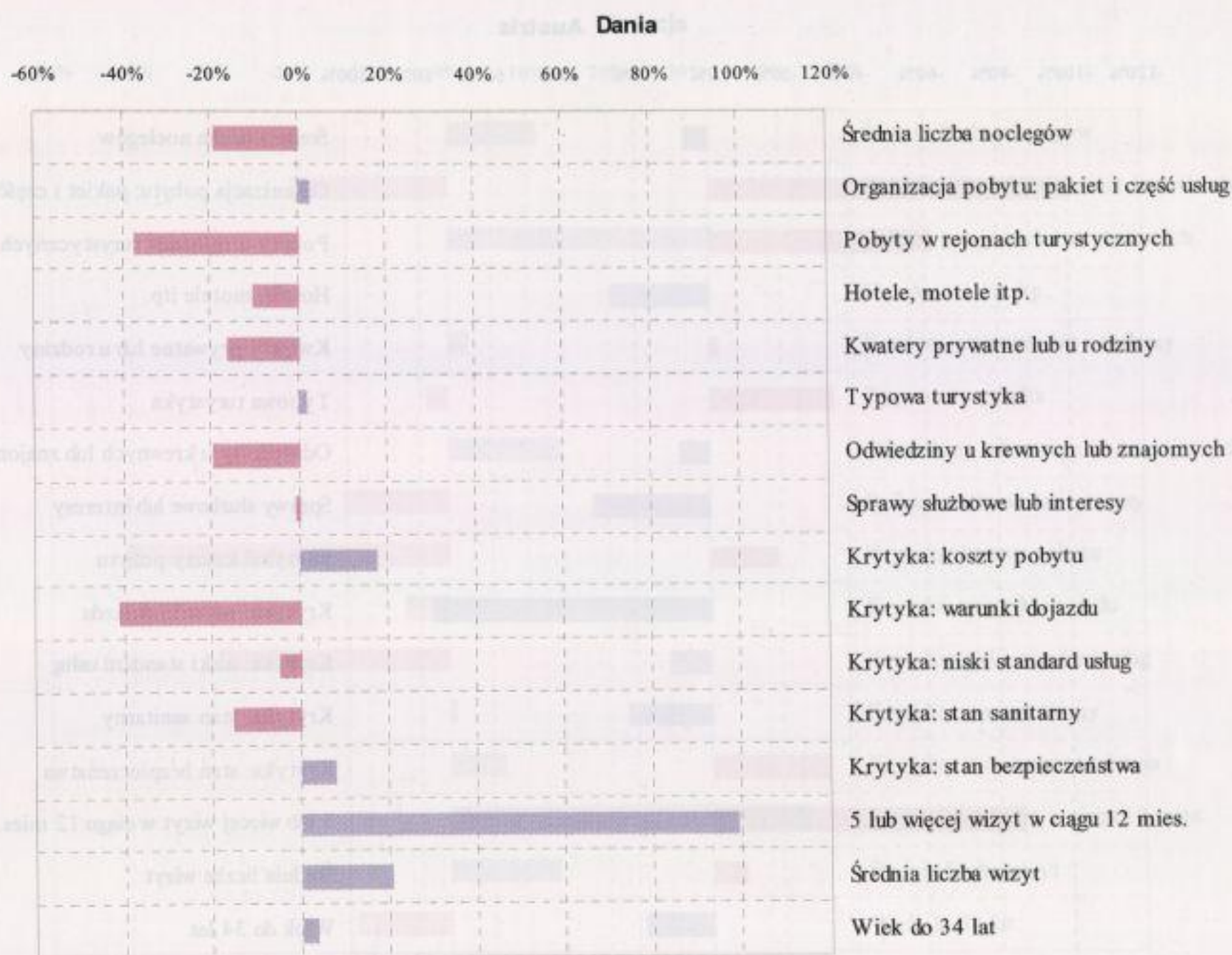
Do podstawowych cech, które wyróżniają turystów ze Szwecji, należą:

- znaczny udział przyjazdów organizowanych przy pomocy biur podróży;
- nieco większy niż przeciętny udział czysto turystycznych motywów wizyty;
- dużo uwag krytycznych o kosztach pobytu;
- znaczny odsetek turystów przyjeżdżających wielokrotnie w ciągu roku;

Liczba przyjazdów ze Szwecji wyniosła w 2002 roku 191,1 tysięcy (brak zmian).

Ogółem w grupie krajów skandynawskich średnie wydatki na podróż wyniosły 137 USD, a na dzień – 27 USD.

Rys. 46. Porównanie turystów z Danii z ogółem turystów z Unii Europejskiej

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

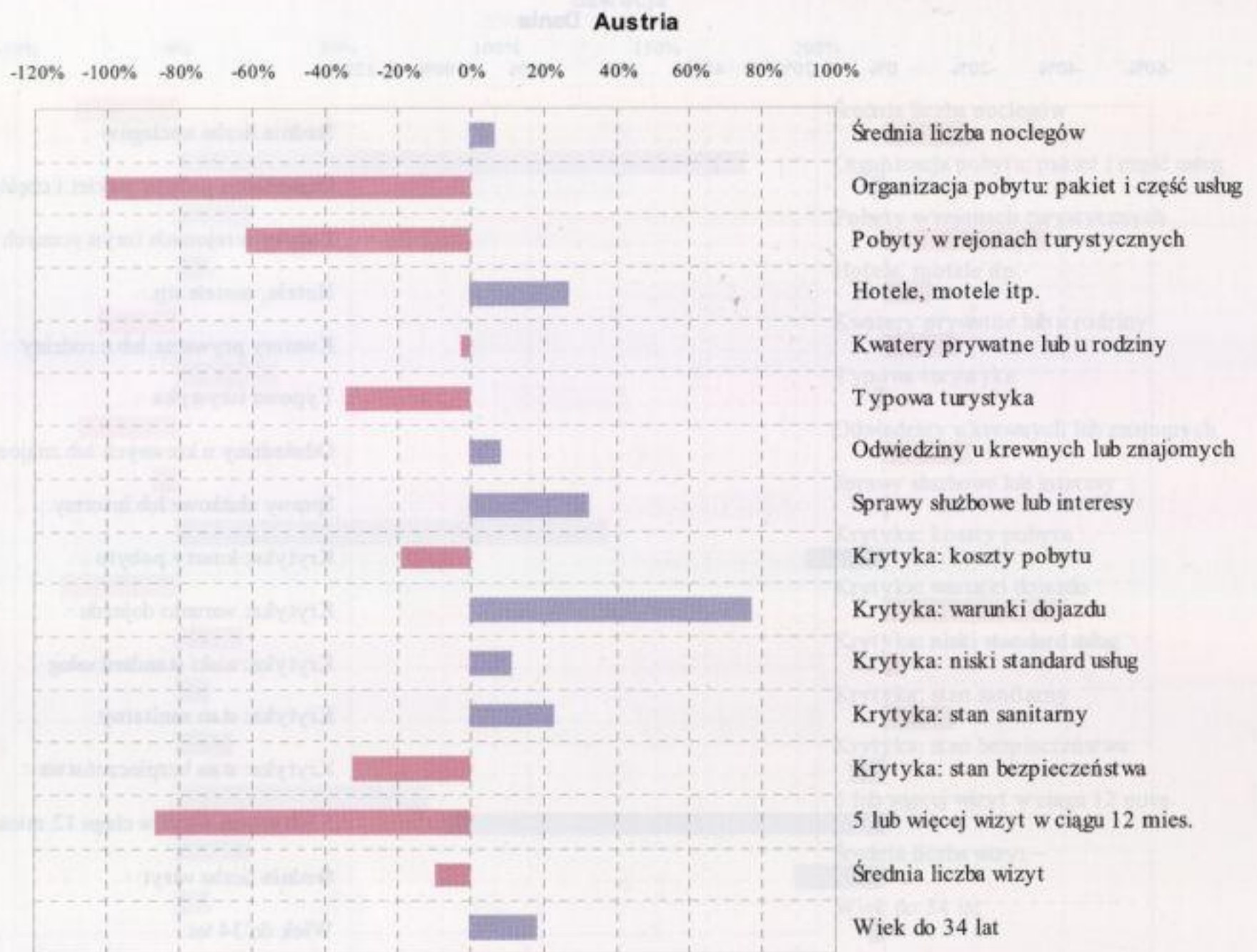
Do podstawowych cech, które wyróżniają turystów z Danii, należą:

- stosunkowo krótki czas pobytu;
- małe zainteresowanie wizytami w rejonach turystycznych;
- niewiele uwag krytycznych – mniej niż przeciętnie wśród ogółu turystów z Europy;
- bardzo znaczny odsetek turystów przyjeżdżających wielokrotnie w ciągu roku.

Liczba przyjazdów z Danii wyniosła w 2002 roku 123,1 tysięcy (brak zmian).

Ogółem w grupie krajów skandynawskich średnie wydatki na podróż wyniosły 137 USD, a na dzień – 27 USD.

Rys. 47. Porównanie turystów z Austrii z ogółem turystów Unii Europejskiej

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

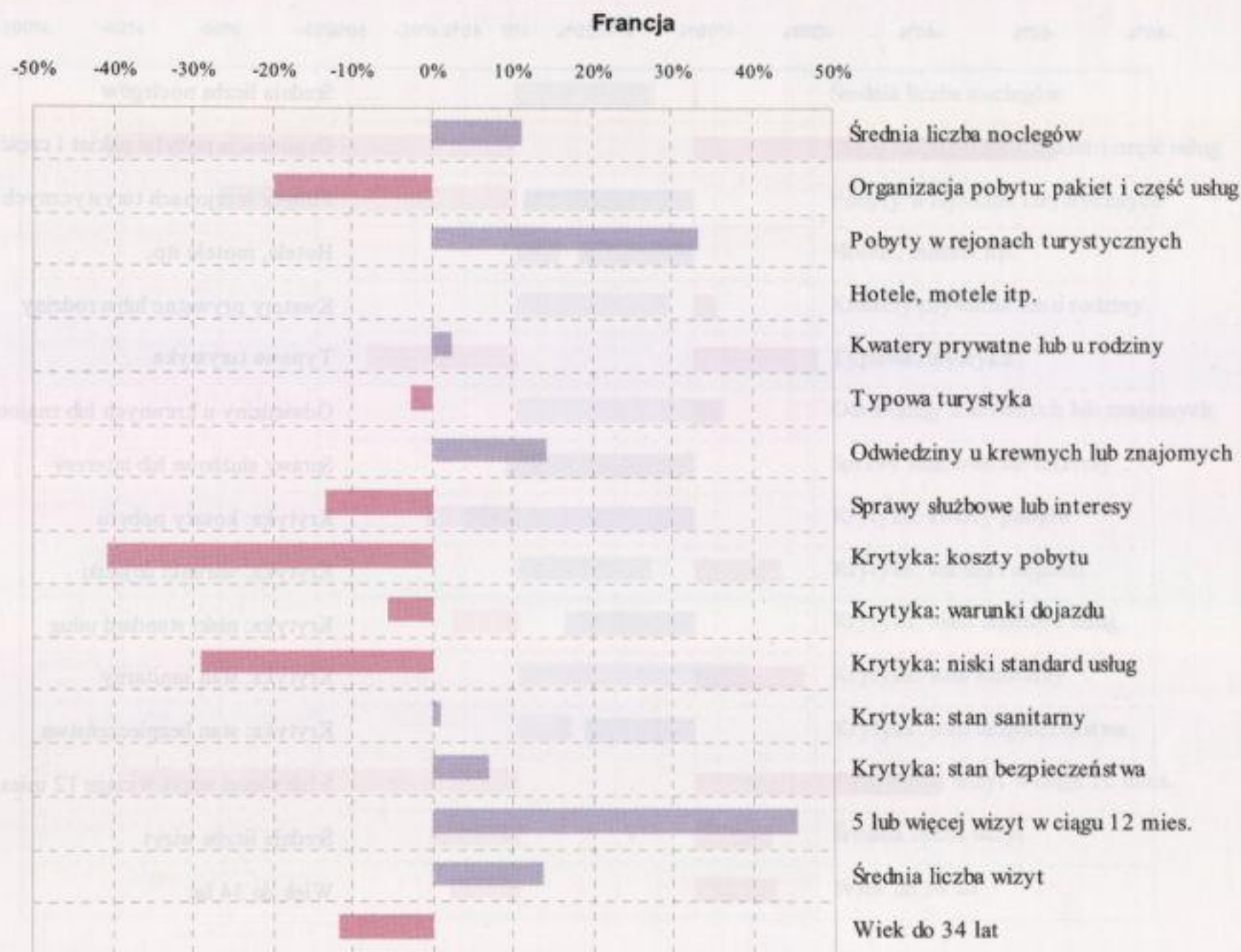
Turystów z Austrii charakteryzują następujące cechy szczególne:

- bardzo mały udział przyjazdów zorganizowanych przez biura podróży;
- małe zainteresowanie wizytami w rejonach turystycznych;
- nieco większy niż przeciętnie udział noclegów w hotelach, co wiąże się z dość licznymi przyjazdami służbowymi;
- większy poziom krytycyzmu (krytykują zwłaszcza warunki dojazdu);
- mały udział wielokrotnych wizyt;
- mniejszy udział skrajnych grup wieku.

Liczba przyjazdów z Austrii wyniosła w 2002 roku 247,8 tysięcy (spadek o 16,7%).

Średnie wydatki na podróż wyniosły 151 USD, a na dzień – 33 USD.

Rys. 48. Porównanie turystów z Francji z ogółem turystów z Unii Europejskiej

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

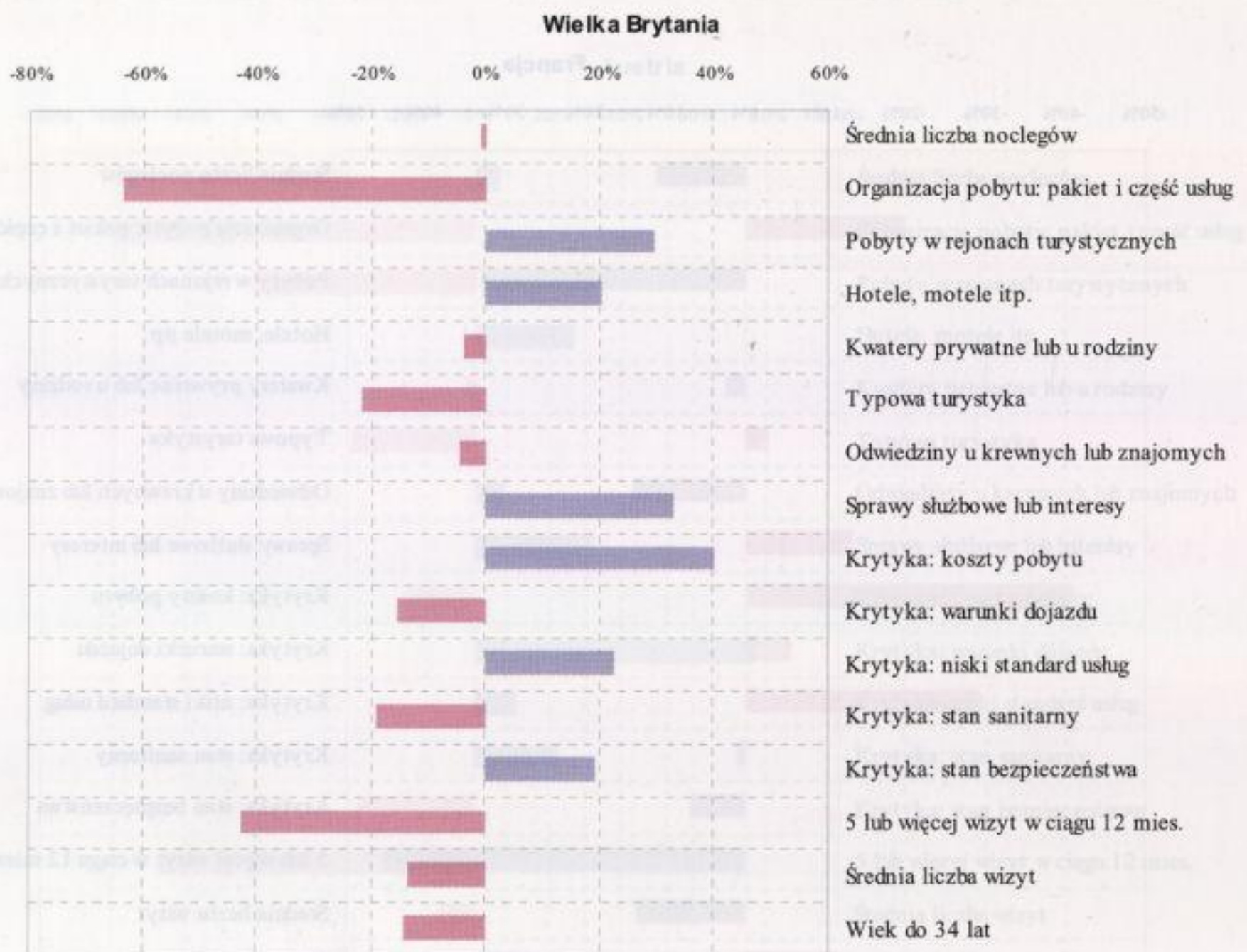
Wśród turystów z Francji zwraca uwagę:

- dłuższy niż przeciętnie czas pobytu;
- przyjazdy organizowane samodzielnie;
- pobyty w rejonach turystycznych;
- mniejszy poziom krytycyzmu od przeciętnego w grupie krajów UE;
- dość dużo odwiedzin u krewnych i znajomych;
- znaczna liczba wielokrotnych wizyt;
- mniejszy udział osób w wieku do 34 lat.

Liczba przyjazdów z Francji wyniosła w 2002 roku 201,5 tysięcy (spadek o 12,6%).

Średnie wydatki na podróż wyniosły 182 USD, a na dzień – 31 USD.

Rys. 49. Porównanie turystów z Wielkiej Brytanii z ogółem turystów Unii Europejskiej

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

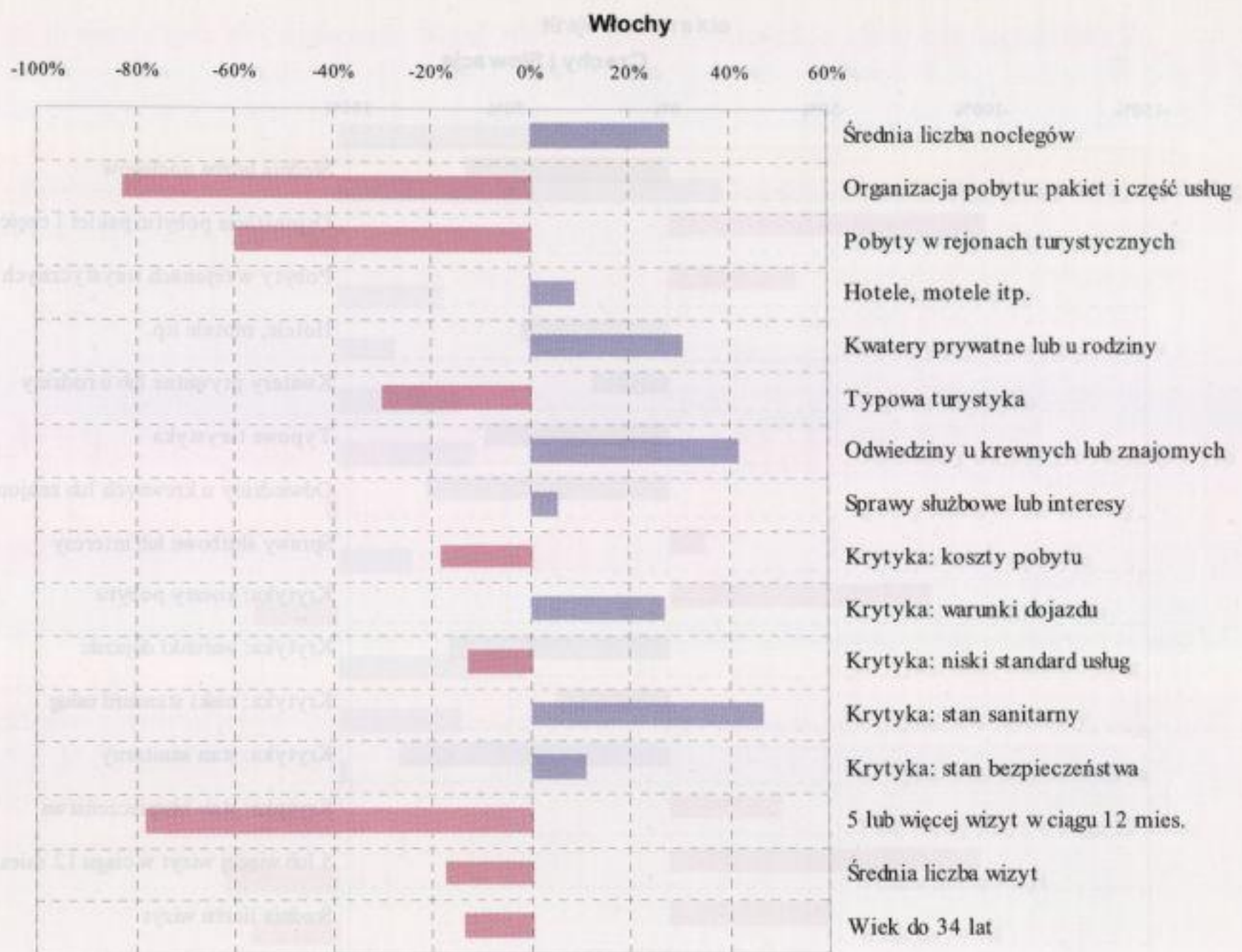
Turystów z Wielkiej Brytanii charakteryzuje:

- rzadkie korzystanie z usług biur podróży przy organizacji przyjazdu;
- stosunkowo liczne pobyty w rejonach turystycznych;
- duży udział podróży służbowych i noclegów w hotelach;
- krytyka kosztów pobytu i jakości usług;
- mała liczba wielokrotnych wizyt;
- stosunkowo mały udział osób w wieku do 34 lat.

Liczba przyjazdów z Wielkiej Brytanii wyniosła w 2002 roku 201,5 tysięcy (spadek o 9,1%).

Średnie wydatki na podróż wyniosły 193 USD, a na dzień – 35 USD.

Rys. 50. Porównanie turystów z Włoch z ogółem turystów Unii Europejskiej

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

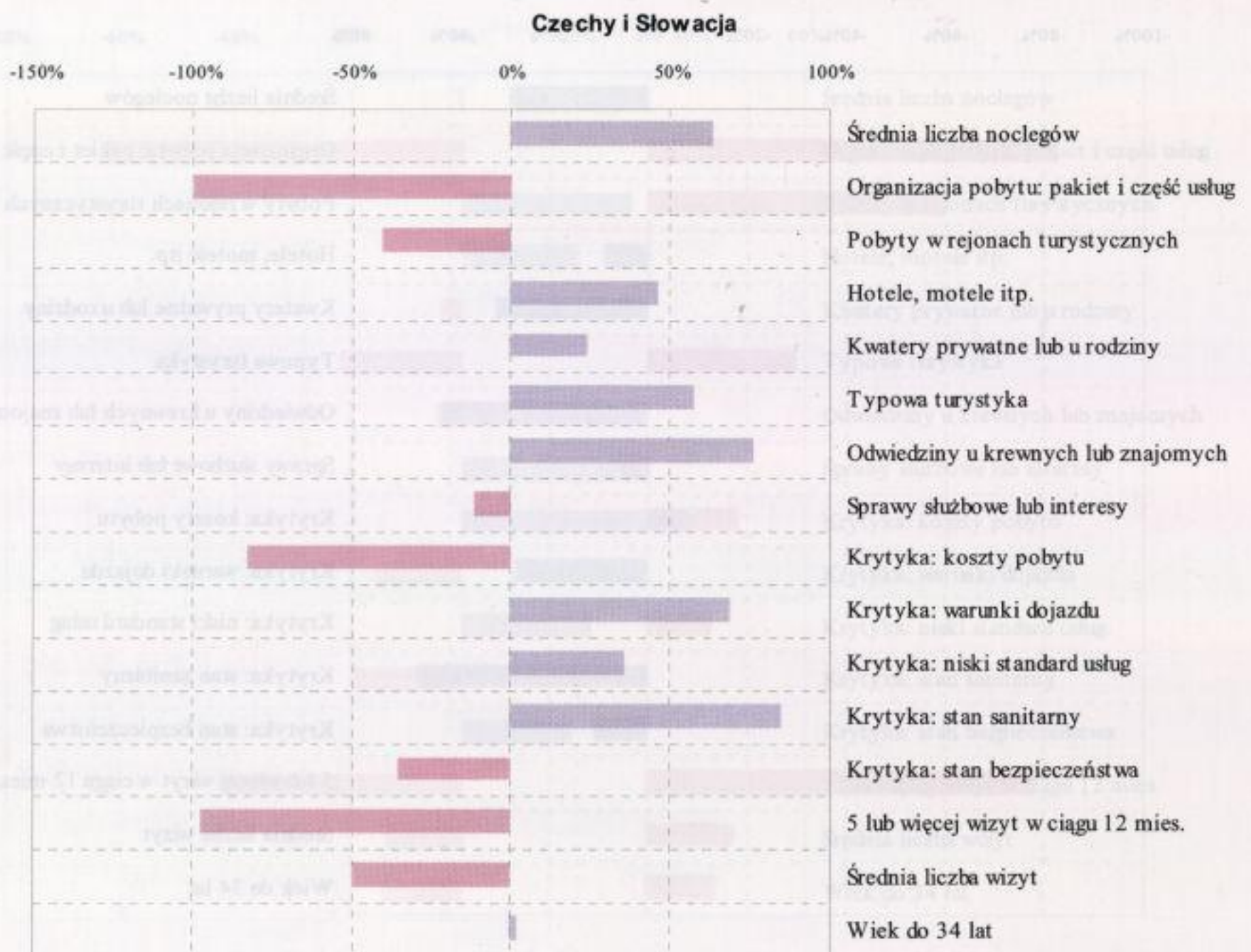
Turystów z Włoch charakteryzuje:

- dłuższy niż przeciętnie czas pobytu;
- rzadkie korzystanie z usług biur podróży przy organizacji przyjazdu;
- nieliczne pobyty w rejonach turystycznych;
- duży udział odwiedzin u krewnych lub znajomych;
- dużo podróży służbowych i noclegów w hotelach;
- uwagi krytyczne dotyczące głównie warunków dojazdu i stanu sanitarnego;
- mała liczba wielokrotnych wizyt;
- stosunkowo mały udział osób w wieku do 34 lat.

Liczba przyjazdów z Włoch wyniosła w 2002 roku 185,1 tysięcy (spadek o 2,0%).

Średnie wydatki na podróż wyniosły 191 USD, a na dzień – 34 USD.

Rys. 51. Porównanie turystów z Czech i Słowacji z ogółem turystów odwiedzających Polskę

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

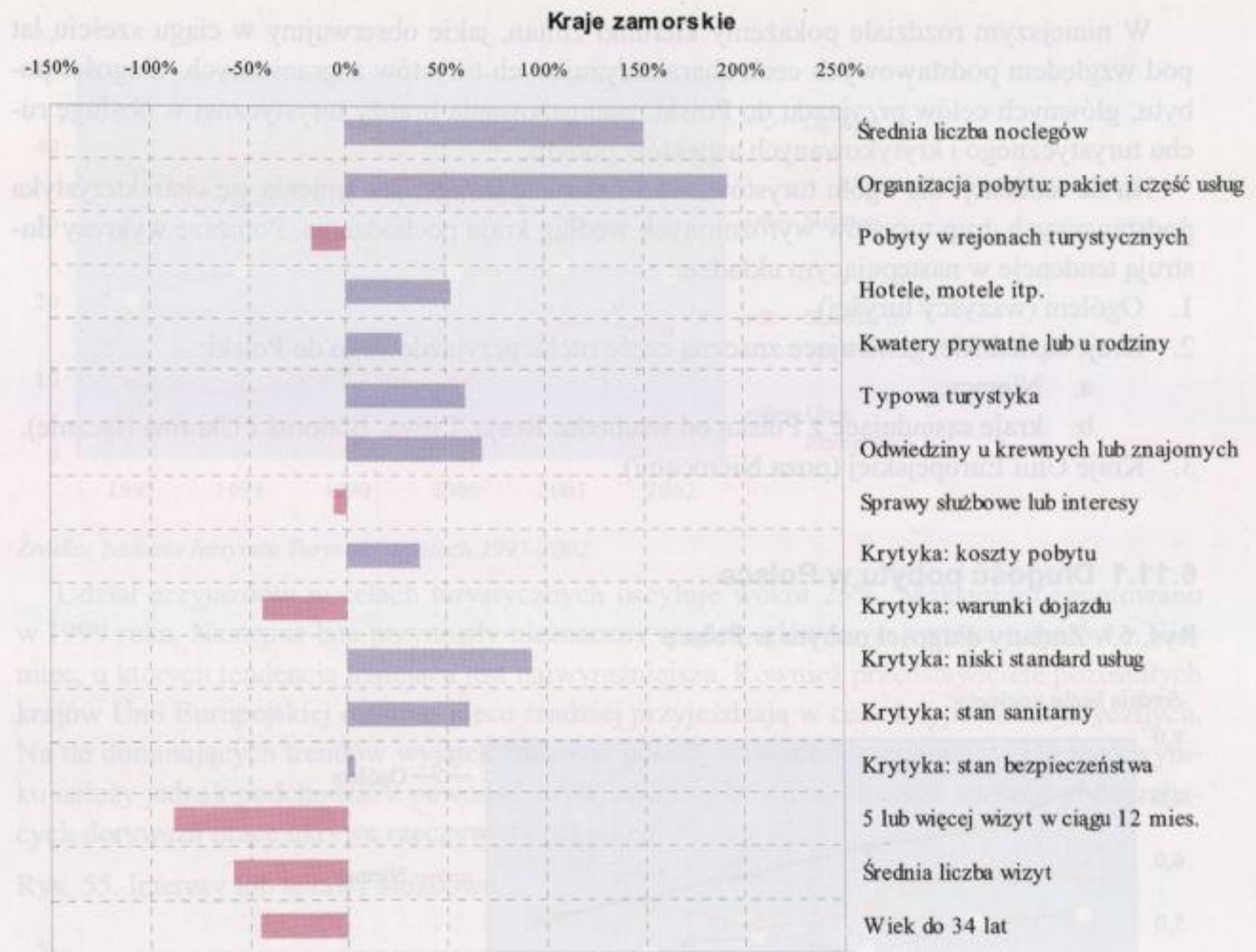
Na tle ogółu turystów odwiedzających Polskę Czechów i Słowaków wyróżnia:

- dłuższy pobyt;
- mniejsze zainteresowanie rejonami turystycznymi (a większe – turystyką miejską);
- dość duży odsetek noclegów w bazie hotelowej;
- liczne odwiedziny u krewnych lub znajomych;
- uwagi krytyczne dotyczące głównie warunków dojazdu i stanu sanitarnego;
- mała liczba wielokrotnych wizyt.

Liczba przyjazdów turystów z Czech wyniosła w 2002 roku 230 tysięcy (bez zmian), a ze Słowacji – 60 tysięcy (spadek o 25%).

Średnie wydatki Czechów na podróż wyniosły 146 USD, a na dzień – 29 USD, średnie wydatki Słowaków na podróż wyniosły 150 USD, a na dzień – 31 USD.

Rys. 52. Porównanie turystów z krajów zamorskich z ogółem turystów odwiedzających Polskę

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2002 roku.

Turystów z krajów pozaeuropejskich charakteryzuje przede wszystkim:

- zdecydowanie najdłuższy pobyt w Polsce;
- duży udział biur podróży przy organizacji przyjazdu;
- częstsze niż przeciętnie korzystanie z noclegów w hotelach lub motelach;
- większy udział typowo turystycznych motywów przyjazdu;
- większy udział odwiedzin u krewnych lub znajomych;
- wyraźnie wyższy odsetek uwag krytycznych o jakości usług turystycznych i warunkach sanitarnych;
- mniejsza średnia liczba wizyt w ciągu roku.

Liczba przyjazdów z głównych krajów zamorskich wyniosła w 2002 roku 311,1 tysięcy (spadek o 8,8%).

Średnie wydatki na podróż wyniosły 302 USD, a na dzień – 23 USD.

6.11. Charakterystyka turystyki przyjazdowej do Polski w latach 1997-2002

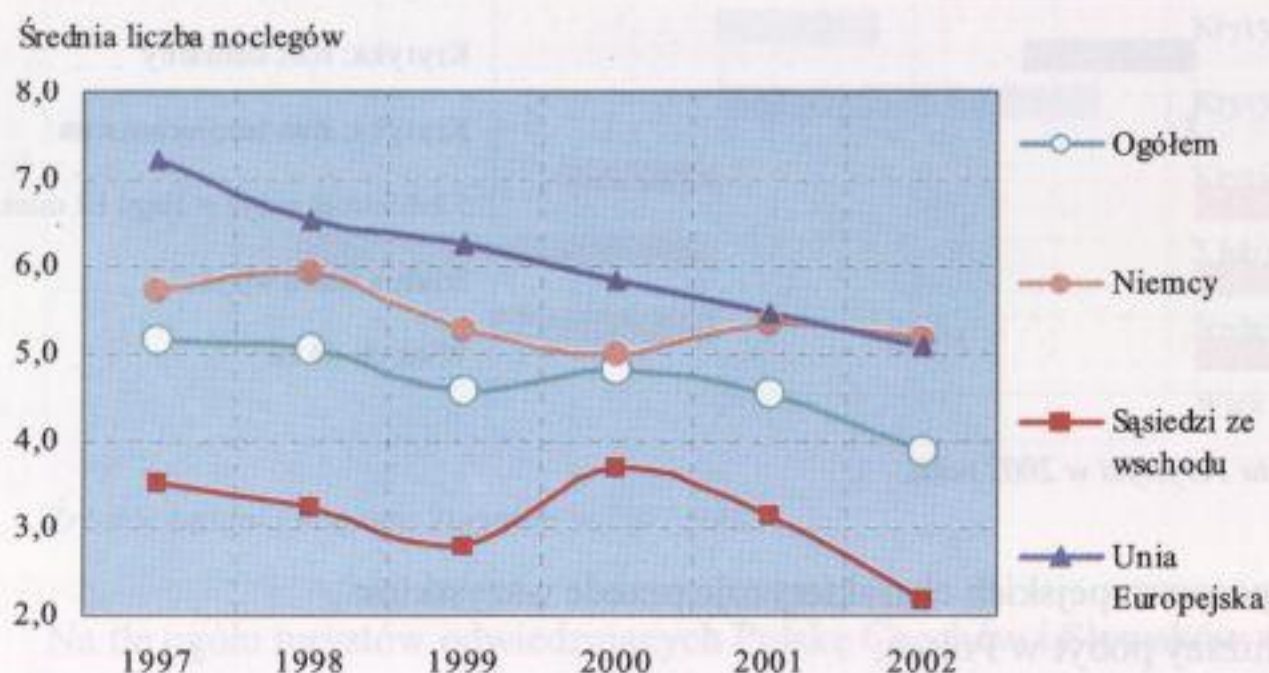
W niniejszym rozdziale pokażemy kierunki zmian, jakie obserwujemy w ciągu sześciu lat pod względem podstawowych cech charakteryzujących turystów zagranicznych: długości pobytu, głównych celów przyjazdu do Polski, zaangażowania branży turystycznej w obsługę ruchu turystycznego i krytykowanych aspektów pobytu.

Na tle tendencji dla ogółu turystów, warto zwrócić uwagę, jak zmienia się charakterystyka podstawowych grup turystów wyróżnionych według kraju pochodzenia. Poniższe wykresy ilustrują tendencje w następującym układzie:

1. Ogółem (wszyscy turyści).
2. Kraje sąsiedzkie, generujące znaczną część ruchu przyjazdowego do Polski:
 - a. Niemcy,
 - b. kraje sąsiadujące z Polską od wschodu: Rosja, Litwa, Białoruś i Ukraina (łącznie).
3. Kraje Unii Europejskiej (poza Niemcami).

6.11.1 Długość pobytu w Polsce

Rys. 53. Zmiany długości pobytu w Polsce

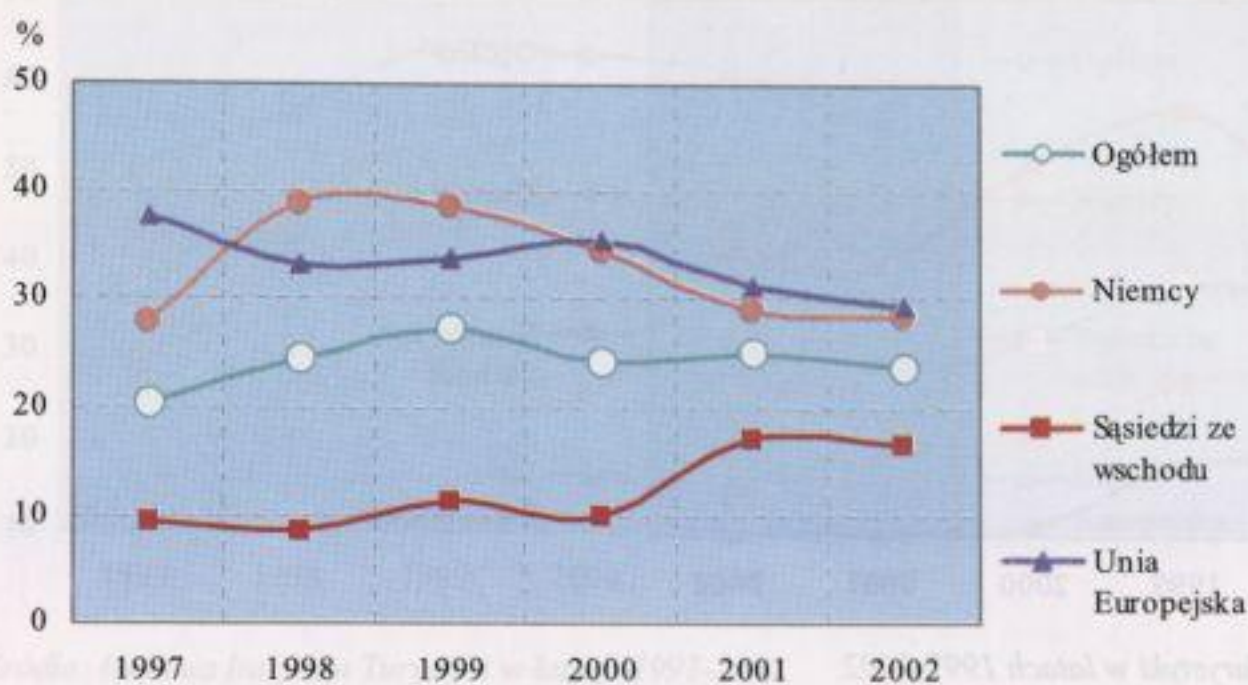
Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 1997-2002.

W ciągu ostatnich sześciu lat zarysowuje się tendencja do skracania długości pobytu. Najwyraźniej to widać na przykładzie turystów z Unii Europejskiej²⁹ (poza Niemcami). Pewne wahania wykazują Niemcy, którzy ostatnio – w latach 2001 i 2002 – przebywali w Polsce nieco dłużej. Sąsiedzi zza wschodniej granicy w 2000 roku przedłużyli czas pobytu (co znalazło wyraz we wzroście średniej długości pobytu ogółu turystów w tym roku), ale następnie obserwujemy zdecydowany powrót spadkowego trendu.

²⁹ Polska jako kraj docelowy nie wyróżnia się pod tym względem – skracanie czasu pobytu powszechnie występuje w turystyce międzynarodowej w ostatniej dekadzie.

6.11.2 Cele pobytu

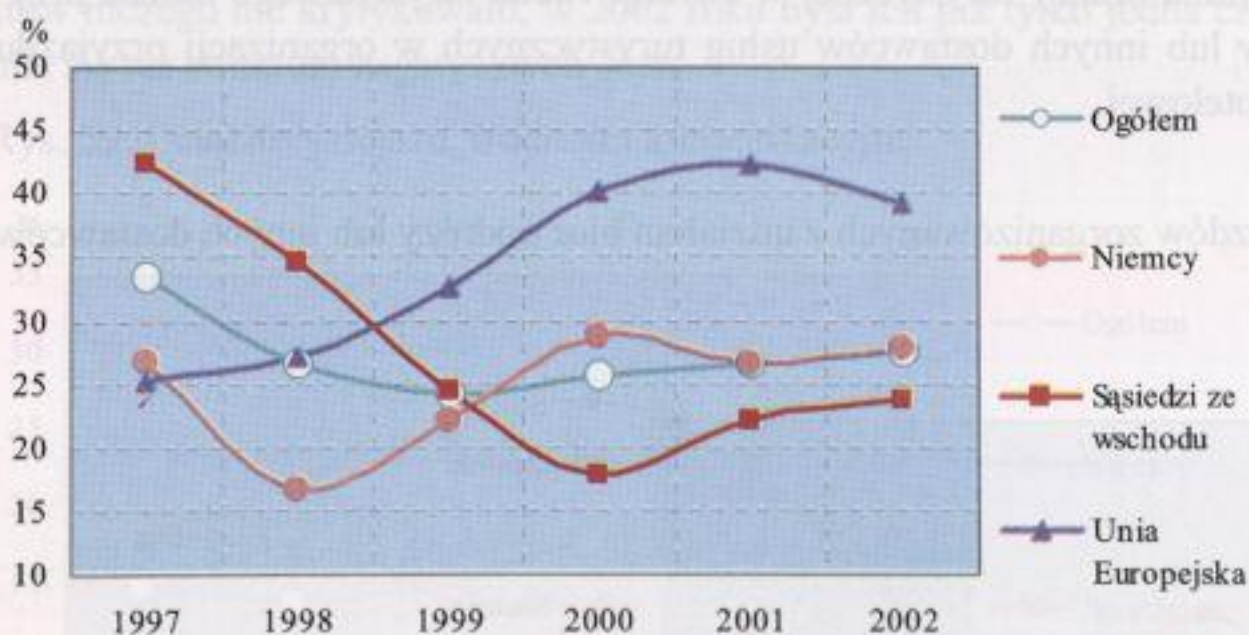
Rys. 54. Turystyka i wypoczynek

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 1997-2002.

Udział przyjazdów w celach turystycznych oscyluje wokół 25%. Maksimum zanotowano w 1999 roku. Następne lata przyniosły nieznaczny spadek, głównie za sprawą turystów z Niemiec, u których tendencja malejąca jest najwyraźniejsza. Również przedstawiciele pozostałych krajów Unii Europejskiej ostatnio nieco rzadziej przyjeżdżają w celach typowo turystycznych. Na tle dominujących trendów wyjątek stanowią goście zza wschodniej granicy. Do tego wyniku należy jednak podchodzić z pewną rezerwą, sądzymy bowiem, że część spośród podejmujących dorywczą pracę ukrywa rzeczywisty cel pobytu³⁰.

Rys. 55. Interesy lub sprawy służbowe

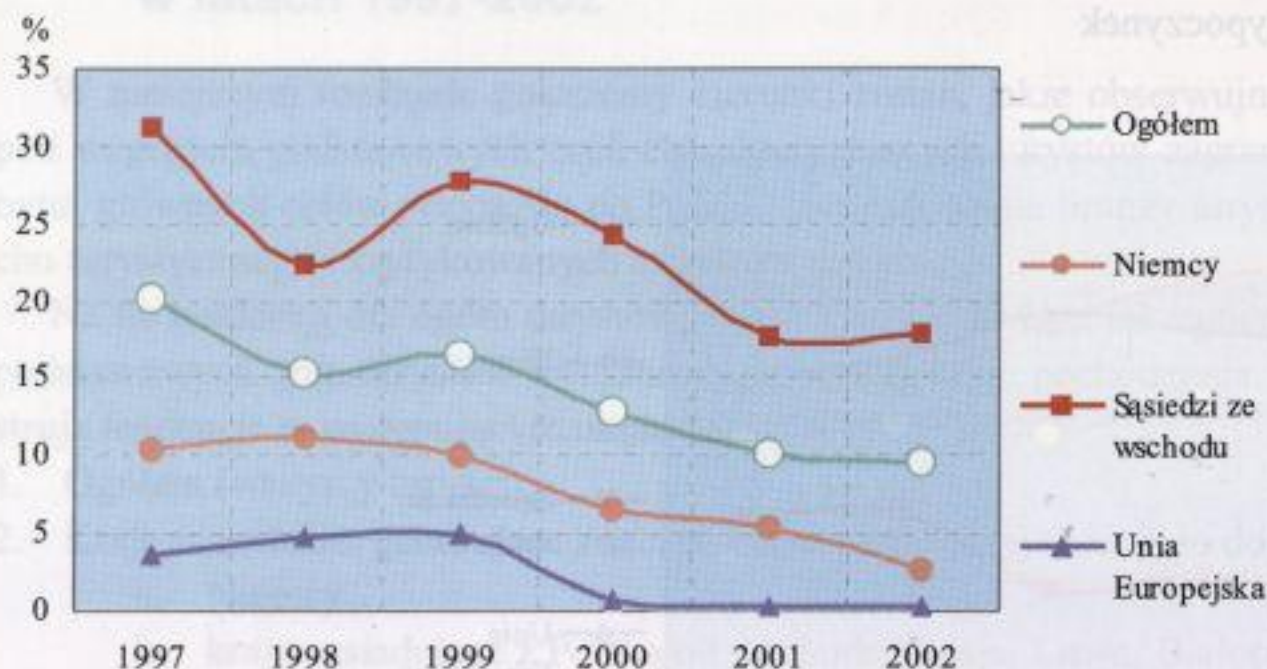

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 1997-2002.

Po wyraźnej tendencji malejącej w latach 1997-2000, następne lata przyniosły nieznaczny wzrost udziału przyjazdów biznesowych z krajów wschodnich. Turyści z Unii Europejskiej regularnie zwiększali udział przyjazdów biznesowych w latach 1997-2001; niewielki spadek w 2002 roku nie wróży, jak sądzymy, zatrzymania trendu wieloletniego.

³⁰ Ta opinia nie jest odosobniona; por. raport *Monitoring wschodnich granic Polski*, którego autorzy, komentując to, że cel turystyczny podróży do Polski wskazało 29% respondentów, piszą: wysoki procent respondentów deklaruujących turystykę jako cel podróży powinien być rozważnie brany pod uwagę, gdyż większość podróżnych z Europy Środkowej i Wschodniej przyjeżdżających na zasadach ruchu turystycznego w trakcie pobytu w danym kraju handluje lub podejmuje nielegalnie pracę, stąd też określa się ich mianem „falszywych turystów”. Fundacja im. Stefana Batorego; Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Warszawa, czerwiec 2003.

Rys. 56. Zakupy

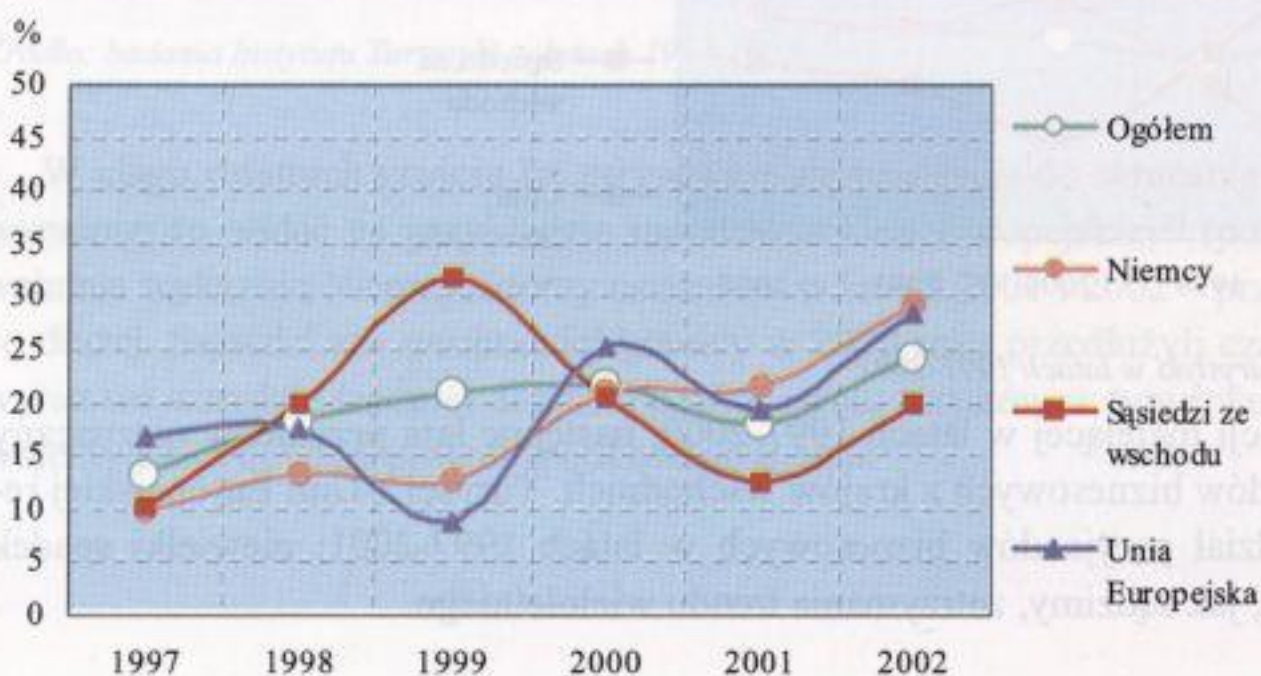
Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 1997-2002.

Zakupy tracą dominującą rolę w przyjazdach do Polski. Można powiedzieć, że w 2000 roku skończyła się dekada turystyki zakupowej. Widzimy to zwłaszcza w odniesieniu do sąsiadów ze wschodu. Udział przyjazdów na zakupy z Niemiec i pozostałych krajów zachodnioeuropejskich również maleje.

6.11.3 Stopień zaangażowania branży turystycznej w obsługę ruchu turystycznego

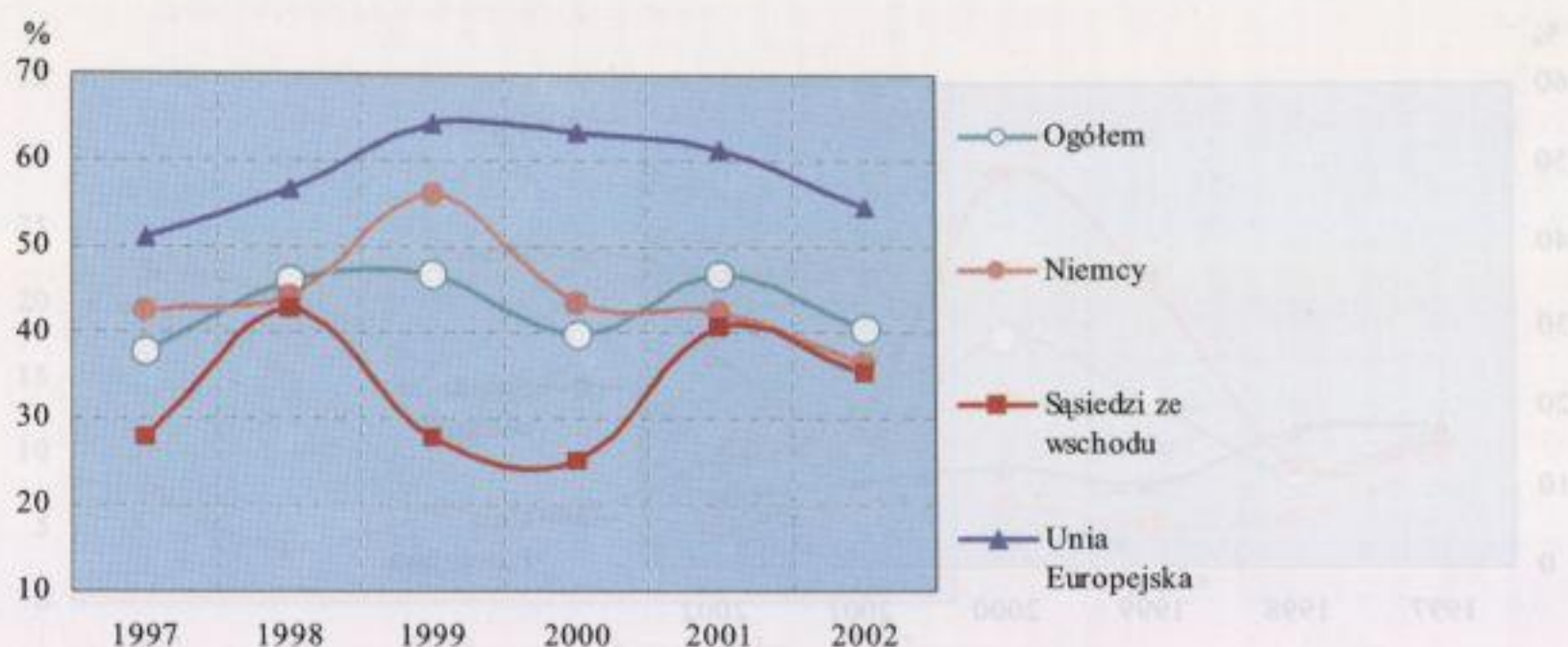
Za miarę zaangażowania branży turystycznej w obsługę ruchu turystycznego można przyjąć udział biur podróży lub innych dostawców usług turystycznych w organizacji przyjazdu i wykorzystanie bazy hotelowej.

Rys. 57. Odsetki przyjazdów zorganizowanych z udziałem biur podróży lub innych dostawców usług turystycznych

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 1997-2002.

Rys. 58. Odsetki turystów korzystających z bazy hotelowej

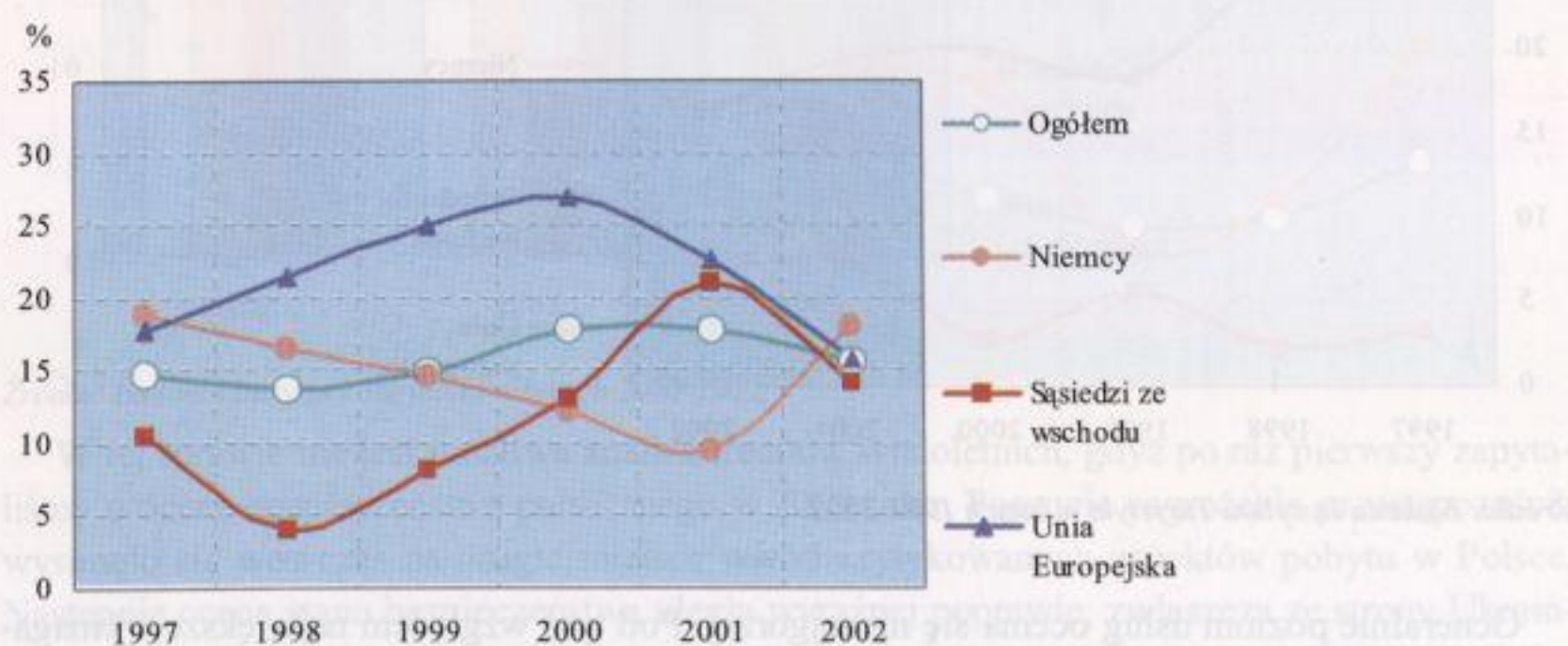
Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 1997-2002.

Wykresy 57 i 58 przedstawiają raczej niejasny obraz tendencji wieloletnich. W analizowanym okresie występowały znaczne wahania poszczególnych grup krajów. Jeśli idzie o korzystanie z pośrednictwa biur podróży lub innych usługodawców – czy to w formie zakupu pakietu lub części usług, czy rezerwacji usług – mimo wspomnianych wahań widać lekką tendencję wzrostową, wyraźniej zaznaczoną w 2002 roku. Jednocześnie korzystanie z noclegów w hotelach, motelach i podobnych obiektach spadło w tym roku, zbliżając się do (dość niskiego) poziomu z 1997 roku.

6.11.4 Uwagi krytyczne o podróży i pobycie w Polsce

W ciągu ostatnich lat ogólny poziom krytycyzmu znacznie wzrósł. W 1996 roku 40% turystów niczego nie krytykowało, w 2002 roku była ich już tylko jedna czwarta. Z czasem zmieniła się też struktura negatywnych ocen.

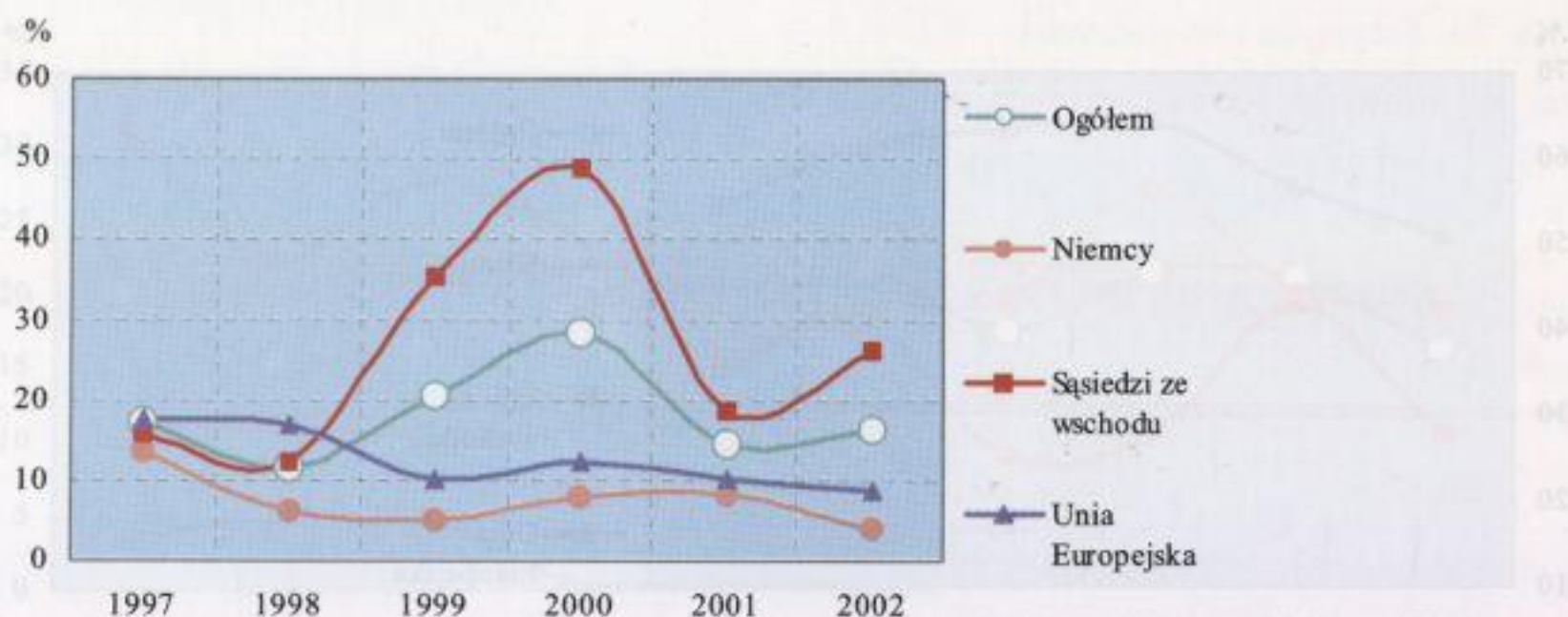
Rys. 59. Uciążliwy dojazd, trudności komunikacyjne

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 1997-2002.

Do najpoważniejszych niedogodności związanych z podróżą do Polski należą trudności komunikacyjne. Ogólnie rzecz biorąc, w ciągu ostatnich sześciu lat nie zanotowano istotnej poprawy. Wprawdzie turyści z Unii Europejskiej od 2000 roku są coraz mniej krytyczni pod tym względem, ale Niemcy, którzy warunki dojazdu oceniali z roku na rok lepiej, w 2002 roku bardzo obniżyli swoją ocenę. Przeciwnie turyści zza wschodniej granicy: postrzegali warunki dojazdu jako coraz uciążliwsze, a ostatnio zmienili zdanie.

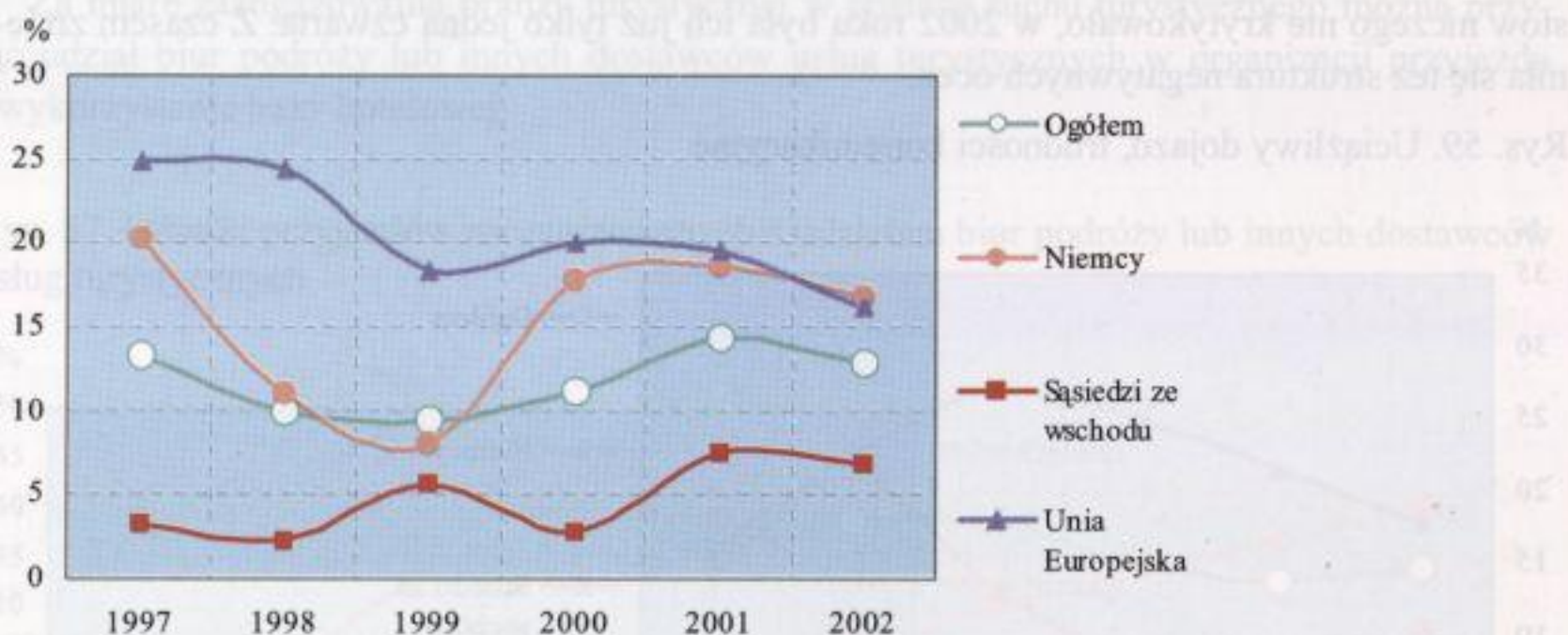
Rys. 60. Koszty pobytu

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 1997-2002.

Koszty pobytu należą do dość często krytykowanych aspektów wizyt w Polsce. W latach 1997-1998 analizowane grupy krajów nie wykazywały zróżnicowania pod tym względem. Następnie, w latach 1999-2000 znacznie wzrósł odsetek narzekających na koszty pobytu wśród sąsiadów ze wschodu, by w 2001 roku powrócić do przeciętnego poziomu, a w 2002 roku znów pójść w górę. Godne uwagi jest, że długoletni trend dla Niemiec i pozostałych krajów UE jest pozytywny. Koszty nie należą do czynników, które kształtują niekorzystny obraz pobytu w Polsce wśród turystów z tych krajów.

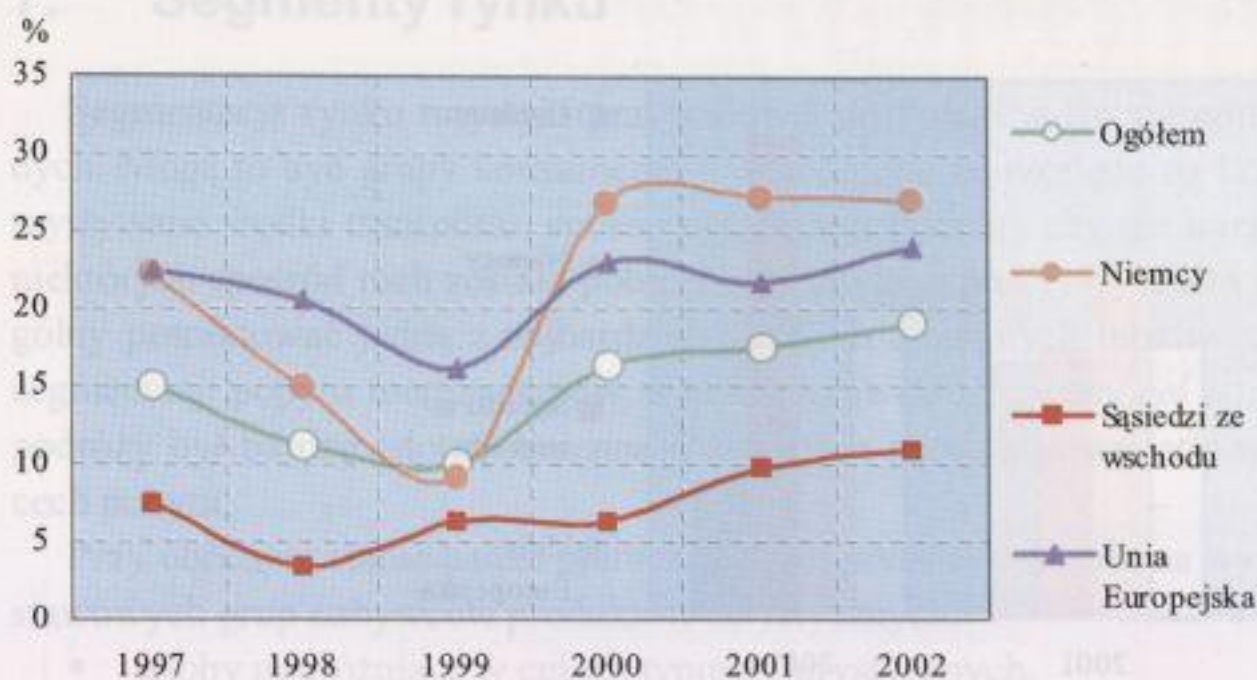
Rys. 61. Jakość usług turystycznych

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 1997-2002.

Generalnie poziom usług ocenia się nienajgorzej. Pod tym względem największe wymagania mają turyści z krajów Unii Europejskiej. Najgorsze były w ich opinii lata 1997 i 1998. W kolejnych latach odnotowujemy poprawę, z wyjątkiem 2000 roku. Po dwóch latach stosunkowo lepszych ocen, w 2000 i 2001 roku, Niemcy zbliżyli się do poziomu pozostałych, bardziej krytycznych krajów UE, ale w 2002 roku solidarnie poprawili ocenę jakości usług.

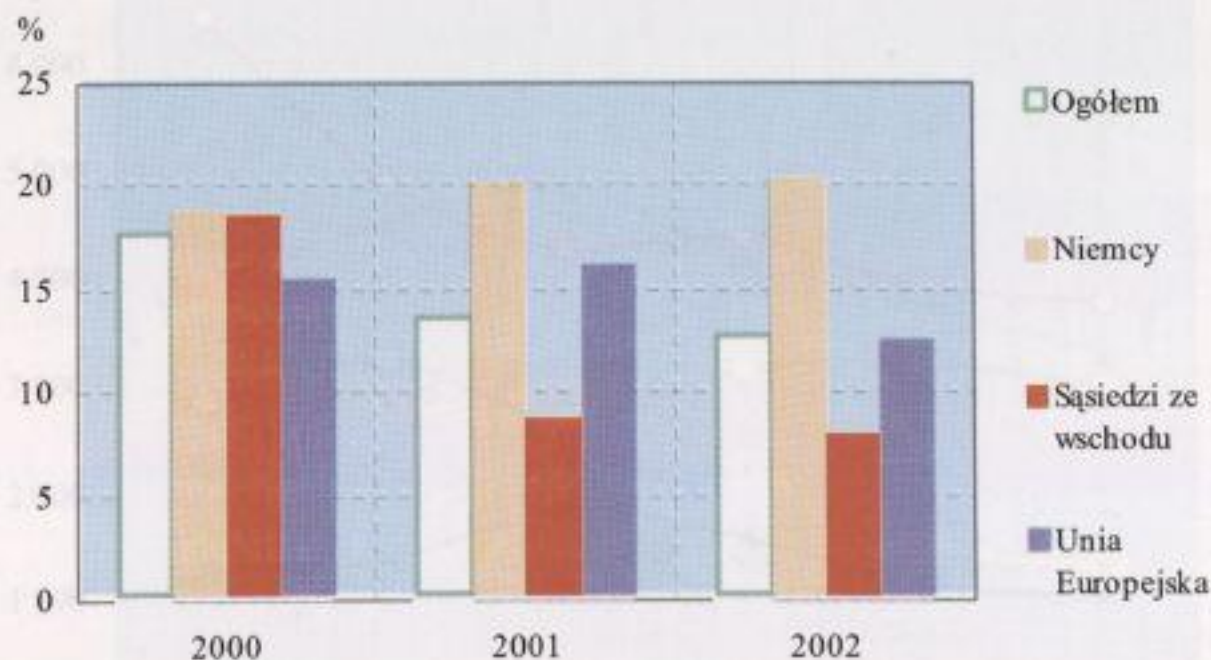
Rys. 62. Stan sanitarny

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 1997-2002.

Ocenę czystości i stanu sanitarnego trudno uznać za zadowalającą. Po poprawie w latach 1998 i 1999, ostatnie trzy lata przyniosły pogorszenie opinii. Niemcy w 2000 roku wyszli na czoło krytyków poziomu czystości wyprzedzając pozostałe kraje Unii i w następnych latach podtrzymują swoją negatywną ocenę warunków sanitarnych. Warto podkreślić, że sąsiedzi ze wschodu stają się pod tym względem coraz bardziej wymagający.

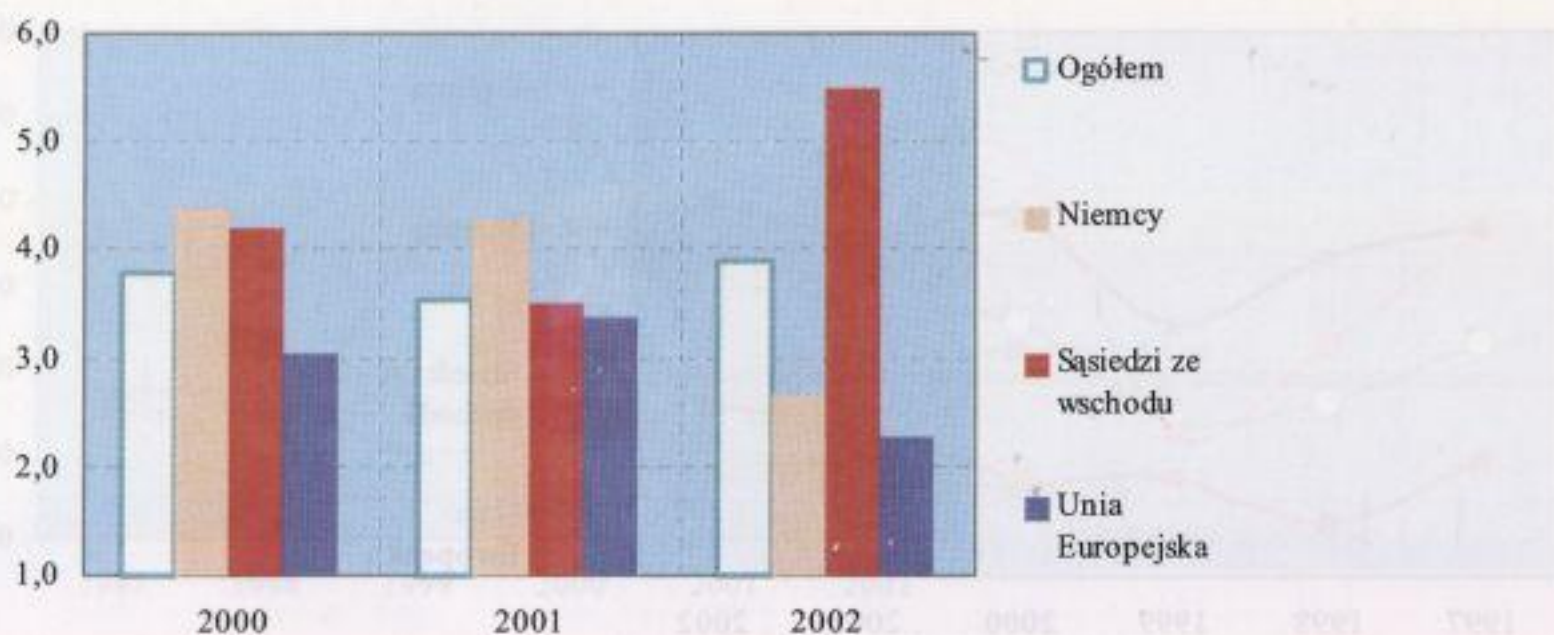
Rys. 63. Stan bezpieczeństwa

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 2000-2002.

W tej sprawie nie jest możliwa analiza trendów wieloletnich, gdyż po raz pierwszy zapytaliśmy o ocenę bezpieczeństwa publicznego w 2000 roku. Poczucie zagrożenia przestępczością wysunęło się wówczas na drugie miejsce wśród krytykowanych aspektów pobytu w Polsce. Następnie ocena stanu bezpieczeństwa uległa wyraźnej poprawie, zwłaszcza ze strony Ukraińców, Białorusinów i Rosjan, a w 2002 roku również turystów z nieościennych krajów Unii Europejskiej. Jednak co piąty Niemiec uważa stan bezpieczeństwa za niezadowalający.

Rys. 64. Średnia liczba wizyt w ciągu 12 miesięcy

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 2000-2002.

Pytanie o liczbę wizyt w ciągu ostatnich 12 miesięcy wprowadzono w 2000 roku. Wyniki potwierdziły wcześniejsze obserwacje, że najczęściej stałych gości rekrutuje się spośród Niemców, mieszkańców Rosji, Białorusi, Ukrainy i krajów bałtyckich. W 2001 roku sąsiedzi ze wschodu nieco zmniejszyli częstotliwość przyjazdów, a w 2002 roku znacznie zwiększyli. W przeciwieństwie do nich Niemcy i pozostali mieszkańcy krajów UE w ostatnim roku przyjeżdżali do Polski wyraźnie rzadziej niż poprzednio.

Rys. 61. Jakość usług turystycznych

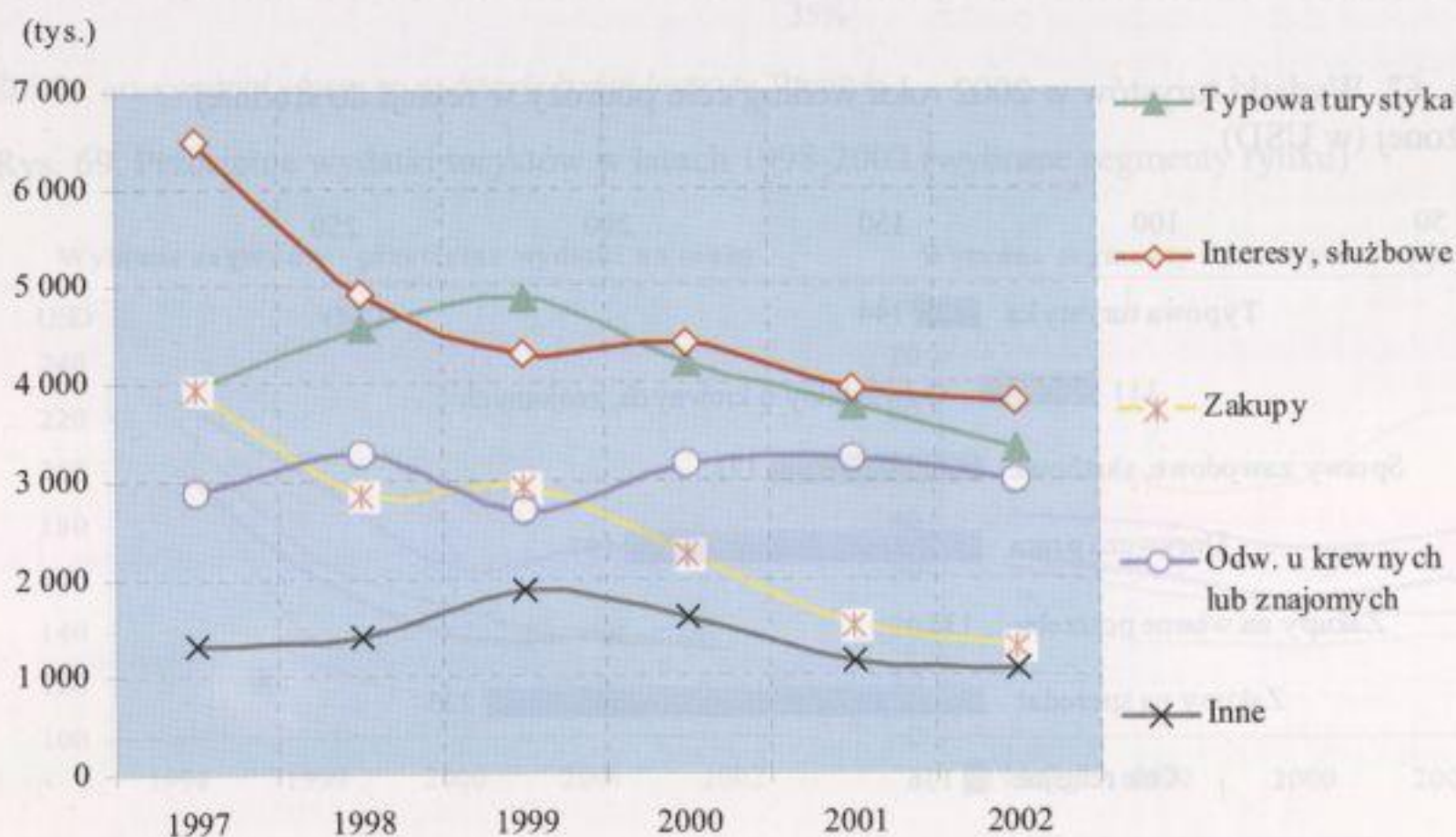
7. Segmenty rynku

Segmentacja rynku turystyki przyjazdowej do Polski może się opierać na różnych zmiennych. Mogą to być grupy konsumentów wyróżnione ze względu na kraj zamieszkania, wykorzystywane środki transportu, sposób organizacji podróży czy też miejsce noclegu; znaczenie niektórych spośród nich zostało pobieżnie omówione powyżej. Warto jednak w sposób szczególny potraktować jedną z najbardziej istotnych zmiennych możliwych do wykorzystania w segmentacji popytu nieczydentów, a mianowicie *deklarowany cel podróży*. W 2002 roku cel podróży był bardzo istotną zmienną różnicującą przeciętne wydatki na osobę i wiele innych cech pobytu.

Przy obecnym stanie badań granicznych *cel podróży* pozwala na wyodrębnienie pięciu podstawowych grup nabywców produktów turystycznych:

- osoby podróżujące w celach typowo turystycznych,
- segment podróży służbowych, zawodowych, w interesach,
- osoby podróżujące do rodzin lub znajomych,
- osoby, dla których głównym celem przyjazdu są zakupy,
- osoby podróżujące tranzytem i przyjeżdżające w celach religijnych.

Rys. 65. Przyjazdy turystów według podstawowych cech pobytu

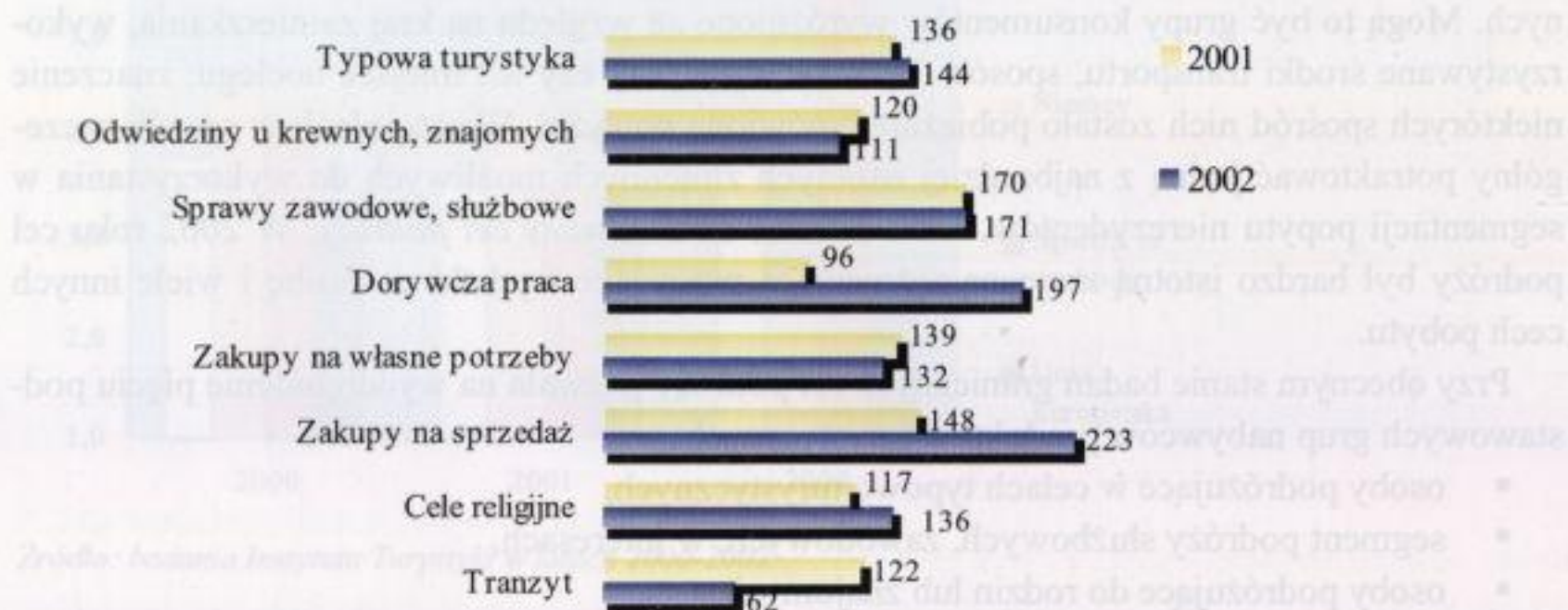

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 1997-2002

Najwięcej, znacznie więcej niż w poprzednim roku pozostawiały w Polsce osoby wskazujące na podjęcie pracy jako główny cel podróży (197 USD na osobę, tj. ponad dwukrotnie więcej niż w 2001 r.). Cel ten nie jest zaliczany przez WTO do turystycznych, ale należy pamiętać, że z ogólnogospodarczego punktu widzenia jest to zjawisko pozytywne, świadczące o tym, że przynajmniej część pieniędzy zarobionych przez cudzoziemców w Polsce pozostaje na terenie naszego kraju. Również wydatki osób przyjeżdżających w celach typowo turystycznych (144 USD na osobę) i służbowych (171 USD) były nieco wyższe niż poprzednio (odpowiednio o 5,9% i 0,6%). Obniżeniu uległy natomiast przeciętne wydatki podróżujących w odwiedzinach do

krewnych i znajomych (o 7,5%) oraz w celu dokonania zakupów (o ok. 5%). Poniżej przeciętnej wydawały osoby deklarujące religijne cele podróży i przejeżdżające tranzytem.

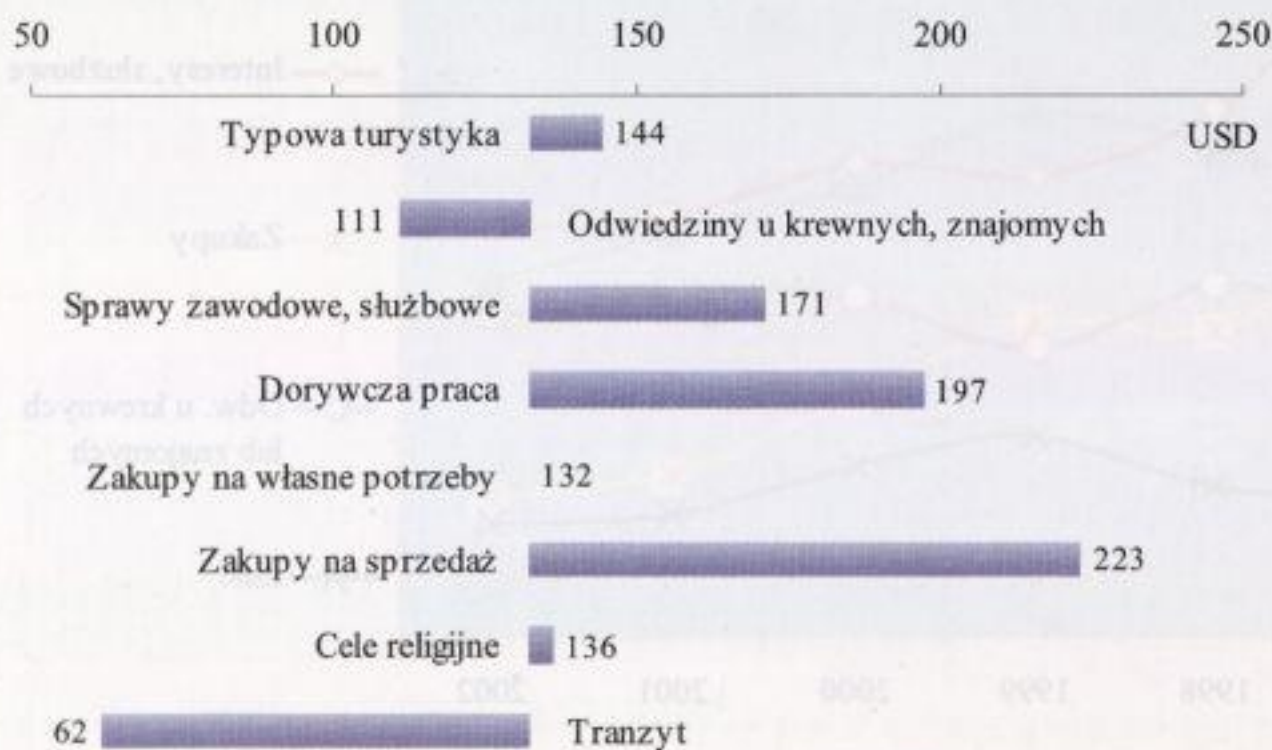
Rys. 66. Wydatki turystów w latach 2001-2002 według celu podróży (w USD)

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 2001-2002.

Dla zagranicznej turystyki przyjazdowej do Polski za najważniejsze należy uznać cztery pierwsze grupy nabywców. W 2002 roku zaliczeni do nich turyści³¹ stanowili łącznie blisko 82% ogółu i ponieśli w sumie około 92,3% łącznych wydatków (1 666,8 mln USD).

Rys. 67. Wydatki turystów w 2002 roku według celu podróży w relacji do średniej ważonej (w USD)

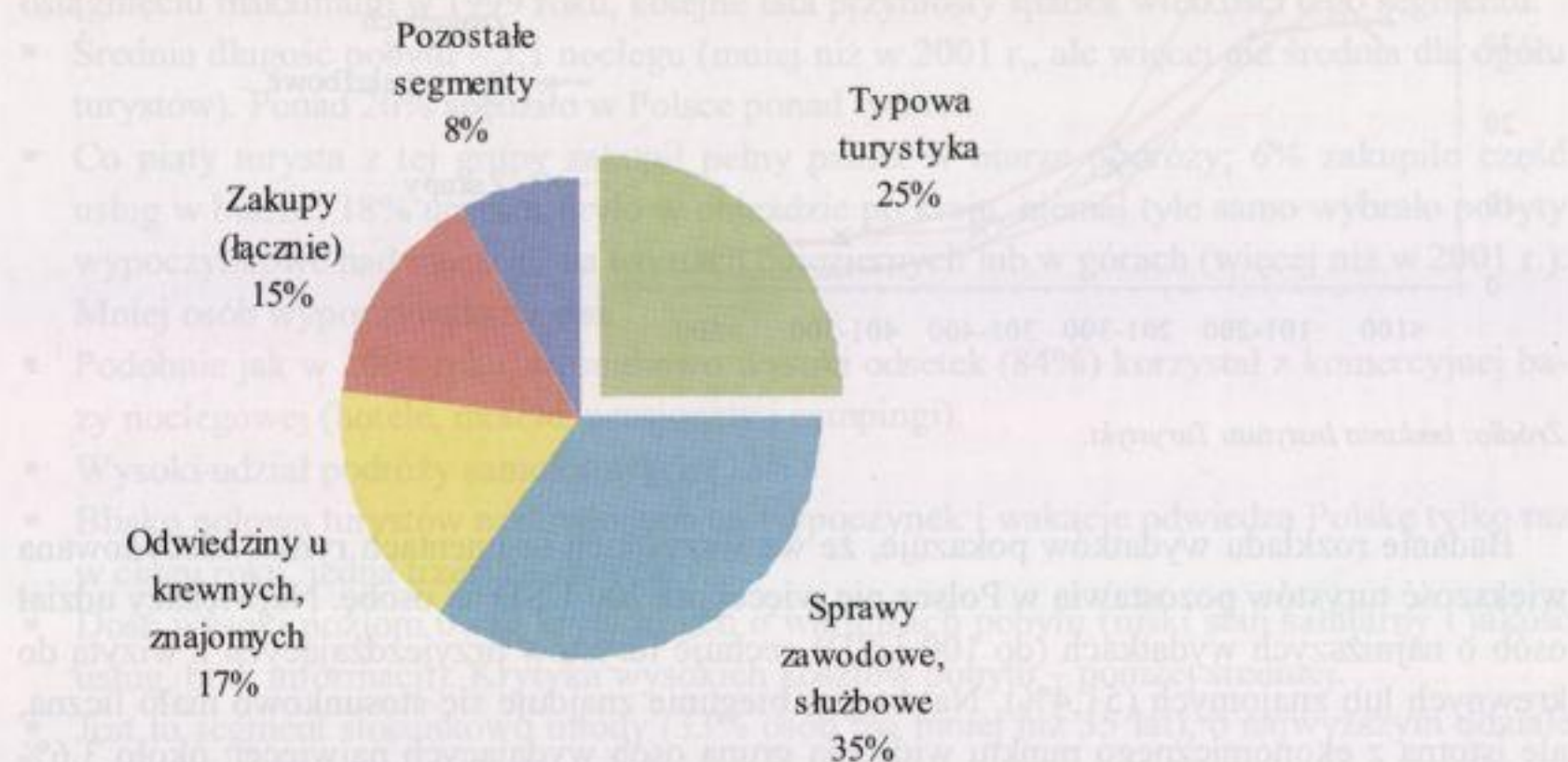
Źródło: badania Instytutu Turystyki.

Z ekonomicznego punktu widzenia największe znaczenie dla polskiej turystyki przyjazdowej mają podróże podejmowane w celach służbowych, zawodowych, związanych z załatwianiem interesów (w tym kongresy i konferencje). Wskazują na to zarówno wyższe wydatki przeciętne, jak i znacząca liczba przyjazdów (w 2002 r. 3,8 mln). Łączne wydatki osób przejeżdżających w tych celach stanowiły ponad jedną trzecią ogółu wydatków turystów, poniesionych na terenie Polski. Drugim pod względem znaczenia segmentem rynku są niere-

³¹ Analiza segmentów rynku nie obejmuje przyjazdów odwiedzających jednodniowych.

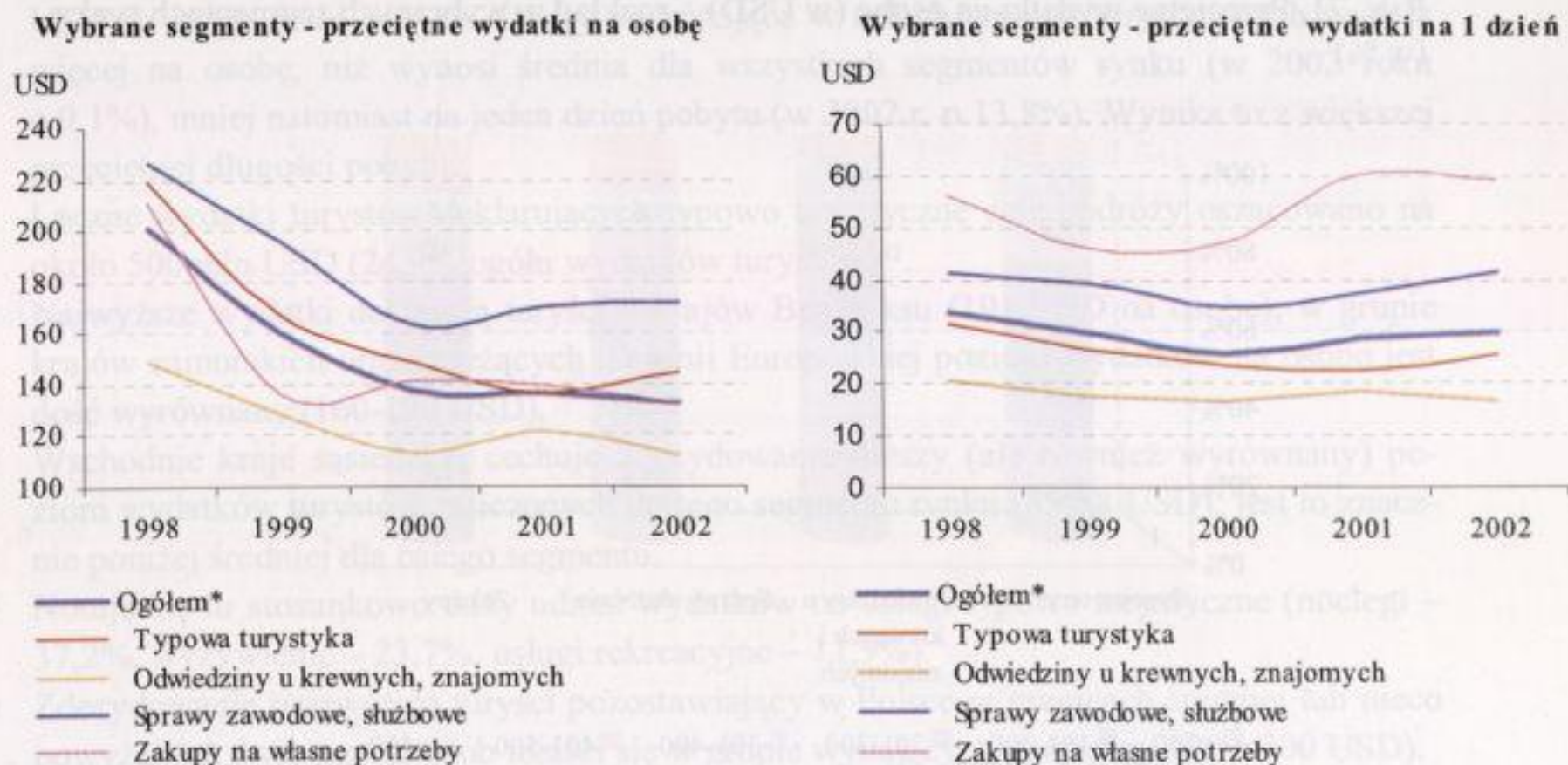
zydenci deklarujący typowo turystyczne cele podróży (wypoczynek, rekreacja, wakacje, zwiedzanie): jedna czwarta wydatków turystów ogółem związana była z ich przyjazdem. Pozostałe dwa segmenty rynku uwzględnione w analizie – wizyty u krewnych i znajomych oraz przyjazdy na zakupy – dają łącznie znacznie niższe przychody.

Rys. 68. Łączne wydatki poniesione przez turystów na terenie Polski według podstawowych segmentów rynku

Źródło: oszacowania własne na podstawie badań Instytutu Turystyki.

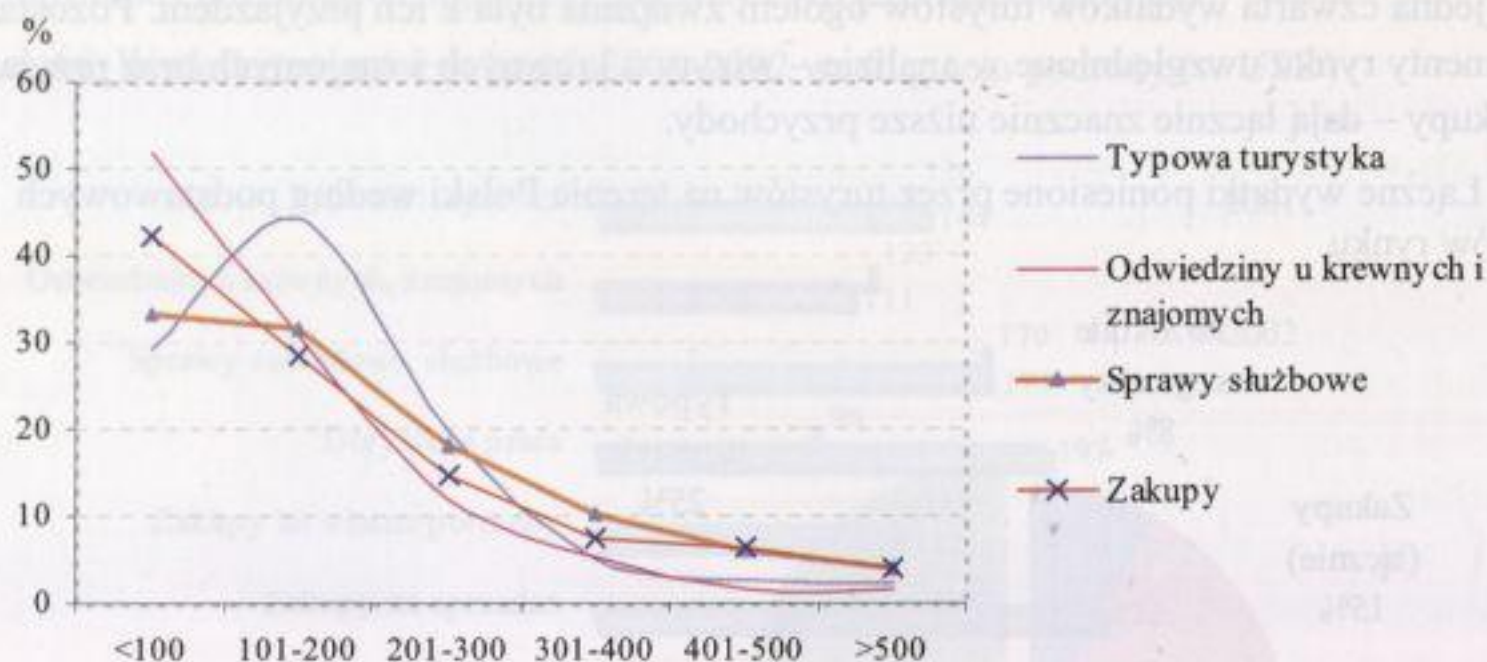
Rys. 69. Przeciętne wydatki turystów w latach 1998-2002 (wybrane segmenty rynku)

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

Jeśli chodzi o tendencje wieloletnie, warto zauważyć, że w latach 1998-2002 spadek przeciętnych wydatków na osobę dotyczył wszystkich segmentów rynku (por. rys. 69). Nieco mniej jednorodne zmiany obserwuje się analizując wydatki na dzień pobytu. Dotyczy to zwłaszcza przyjazdów na zakupy: po osiągnięciu minimum w 1999 roku, kolejne trzy lata przyniosły ponowny wzrost.

Rys. 70. Rozkład przeciętnych wydatków na osobę (w USD) – wybrane segmenty rynku

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

Badanie rozkładu wydatków pokazuje, że we wszystkich segmentach rynku zdecydowana większość turystów pozostawia w Polsce nie więcej niż 200 USD na osobę. Największy udział osób o najniższych wydatkach (do 100 USD) cechuje turystów przyjeżdżających z wizytą do krewnych lub znajomych (51,4%). Na drugim biegunie znajduje się stosunkowo mało liczna, ale istotna z ekonomicznego punktu widzenia grupa osób wydających najwięcej: około 3,6% turystów deklarujących wizyty w celach służbowych pozostawia w Polsce powyżej 500 USD na osobę oraz tyle samo osób przyjeżdżających na zakupy.

Rys. 71. Przeciętne wydatki na osobę (w USD) – rozkład w wybranych segmentach rynku (w %)

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

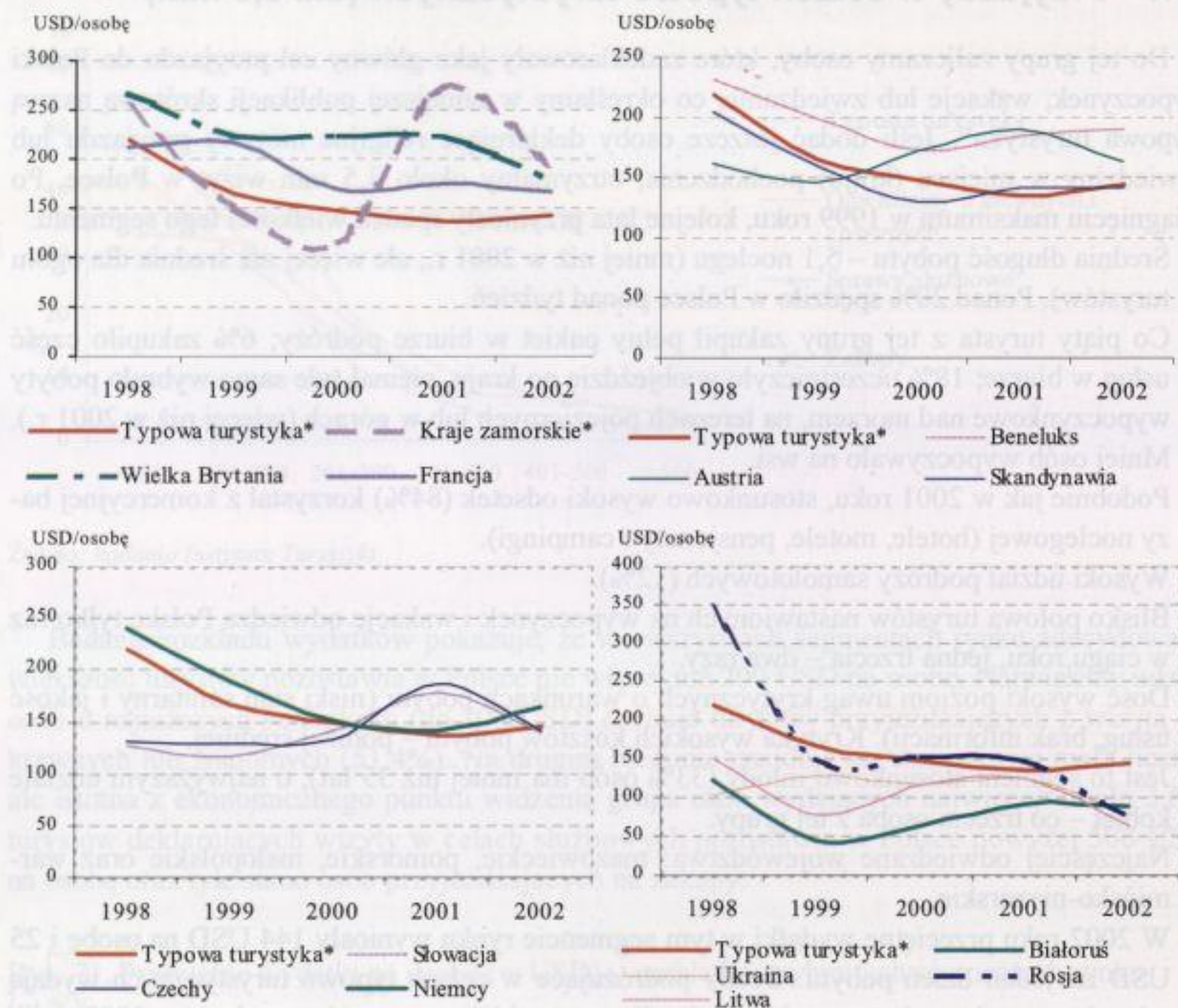
7.1. Przyjazdy w celach typowo turystycznych (ok. 3,3 mln)

Do tej grupy zaliczamy osoby, które zadeklarowały jako główny cel przyjazdu do Polski wypoczynek, wakacje lub zwiedzanie, co określamy w niniejszej publikacji skrótową nazwą „typowa turystyka”. Jeśli dodać jeszcze osoby deklarujące religijne motywy przyjazdu lub odwiedziny w miejscu (kraju) pochodzenia, otrzymamy około 3,5 mln wizyt w Polsce. Po osiągnięciu maksimum w 1999 roku, kolejne lata przyniosły spadek wielkości tego segmentu.

- Średnia długość pobytu – 5,1 noclegu (mniej niż w 2001 r., ale więcej niż średnia dla ogółu turystów). Ponad 20% spędziło w Polsce ponad tydzień.
- Co piąty turysta z tej grupy zakupił pełny pakiet w biurze podróży; 6% zakupiło część usług w biurze; 18% uczestniczyło w objeździe po kraju, niemal tyle samo wybrało pobyty wypoczynkowe nad morzem, na terenach pojeziernych lub w górach (więcej niż w 2001 r.). Mniej osób wypoczywało na wsi.
- Podobnie jak w 2001 roku, stosunkowo wysoki odsetek (84%) korzystał z komercyjnej bazy noclegowej (hotele, motele, pensjonaty i campingi).
- Wysoki udział podróży samolotowych (12%).
- Blisko połowa turystów nastawionych na wypoczynek i wakacje odwiedza Polskę tylko raz w ciągu roku, jedna trzecia – dwa razy.
- Dość wysoki poziom uwag krytycznych o warunkach pobytu (niski stan sanitarny i jakość usług, brak informacji). Krytyka wysokich kosztów pobytu – poniżej średniej.
- Jest to segment stosunkowo młody (33% osób ma mniej niż 35 lat), o najwyższym udziale kobiet – co trzecia osoba z tej grupy.
- Najczęściej odwiedzane województwa: mazowieckie, pomorskie, małopolskie oraz warmińsko-mazurskie.
- W 2002 roku przeciętne wydatki w tym segmencie rynku wyniosły 144 USD na osobę i 25 USD na jeden dzień pobytu. Osoby podróżujące w celach typowo turystycznych wydają więcej na osobę, niż wynosi średnia dla wszystkich segmentów rynku (w 2002 roku o 9,1%), mniej natomiast na jeden dzień pobytu (w 2002 r. o 13,8%). Wynika to z większej przeciętnej długości pobytu.
- Łączne wydatki turystów deklarujących typowo turystyczne cele podróży oszacowano na około 500 mln USD (24,9% ogółu wydatków turystów)³².
- Najwyższe wydatki deklarują turyści z krajów Beneluksu (191 USD na osobę); w grupie krajów zamorskich oraz należących do Unii Europejskiej poziom wydatków na osobę jest dość wyrównany (160-190 USD).
- Wschodnie kraje sąsiedzkie cechuje zdecydowanie niższy (ale również wyrównany) poziom wydatków turystów zaliczonych do tego segmentu rynku (65-88 USD); jest to znacznie poniżej średniej dla całego segmentu.
- Notuje się tu stosunkowo duży udział wydatków na usługi typowo turystyczne (noclegi – 37,2%, wyżywienie – 23,7%, usługi rekreacyjne – 11,9%).
- Zdecydowanie przeważają turyści pozostawiający w Polsce w granicach średniej lub nieco powyżej (aż dwie trzecie osób mieści się w grupie wydających pomiędzy 100 a 300 USD).
- Zmiany w czasie są bardzo niejednolite: w latach 1998-2002 obserwuje się bardzo duże wahania przeciętnych wydatków turystów z krajów zamorskich i Austrii, ogromny spadek wydatków Rosjan oraz stosunkowo stabilną (w relacji do pozostałych rynków) sytuację na rynku brytyjskim (poza znaczącym spadkiem w 2002 r.) i skandynawskim (zwłaszcza w ostatnich dwóch latach).

³² Tzn. bez wydatków odwiedzających jednodniowych oraz bez sum rejestrowanych przez NBP.

Rys. 72. Przeciętne wydatki osób deklarujących cele typowo turystyczne – wybrane kraje

* Wszystkie kraje łącznie.

** USA, Kanada, Japonia, Korea Płd.

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

Rys. 73. Wydatki osób deklarujących cele typowo turystyczne – struktura rodzajowa

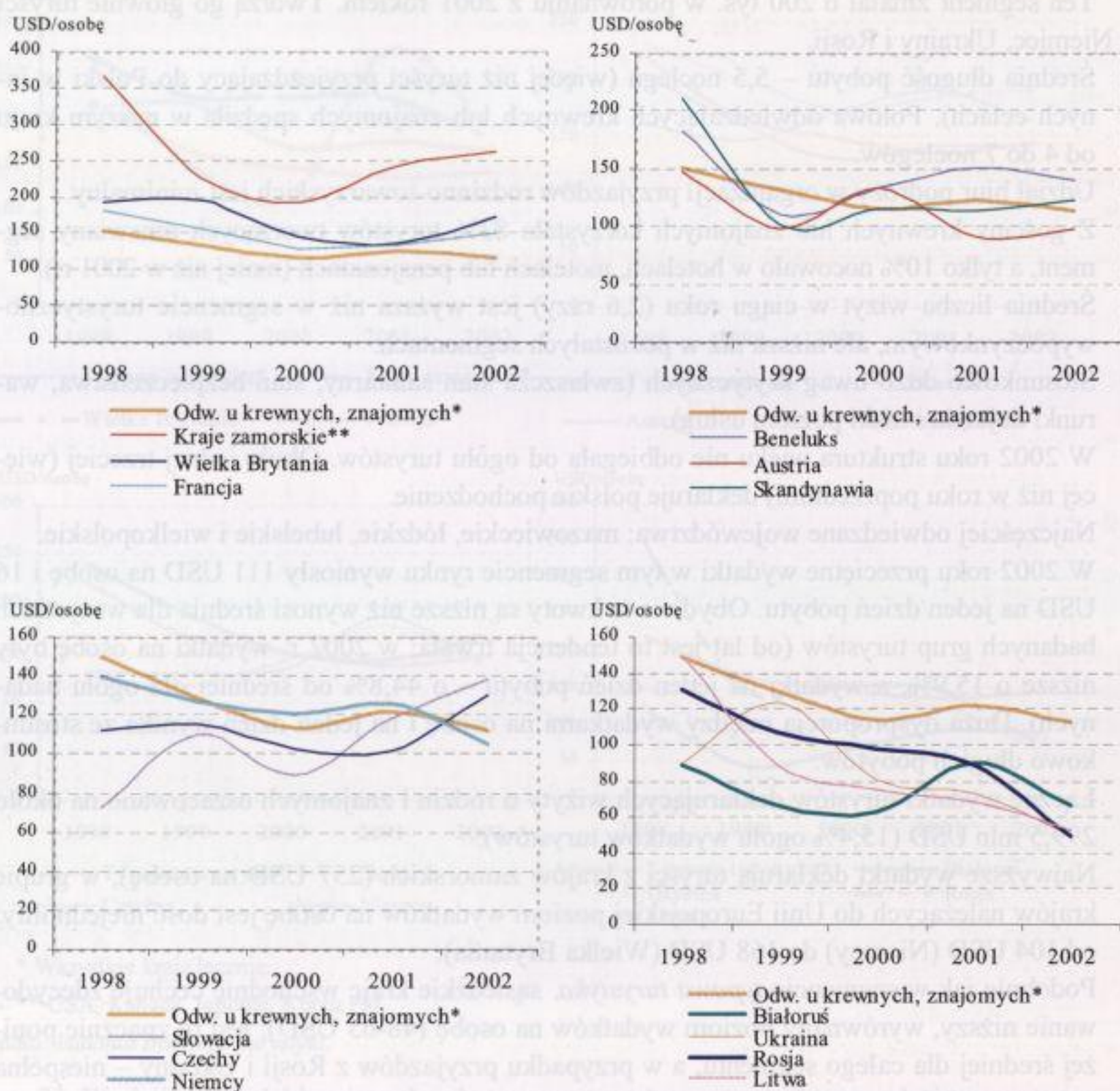
Źródło: badania Instytutu Turystyki.

7.2. Wizyty u krewnych lub znajomych (ok. 3,0 mln)

Ten segment zmalał o 200 tys. w porównaniu z 2001 rokiem. Tworzą go głównie turyści z Niemiec, Ukrainy i Rosji.

- Średnia długość pobytu – 5,5 noclegu (więcej niż turyści przyjeżdżający do Polski w innych celach). Połowa odwiedzających krewnych lub znajomych spędziła w naszym kraju od 4 do 7 noclegów.
- Udział biur podróży w organizacji przyjazdów rodzinno-towarzyskich jest minimalny.
- Z gościny krewnych lub znajomych korzystało 83% turystów tworzących omawiany segment, a tylko 10% nocowało w hotelach, motelach lub pensjonatach (mniej niż w 2001 r.).
- Średnia liczba wizyt w ciągu roku (2,6 razy) jest wyższa niż w segmencie turystyczno-wypoczynkowym, ale niższa niż w pozostałych segmentach.
- Stosunkowo dużo uwag krytycznych (zwłaszcza stan sanitarny, stan bezpieczeństwa, warunki dojazdu i niski poziom usług).
- W 2002 roku struktura wieku nie odbiegała od ogółu turystów. Około jednej trzeciej (więcej niż w roku poprzednim) deklaruje polskie pochodzenie.
- Najczęściej odwiedzane województwa: mazowieckie, łódzkie, lubelskie i wielkopolskie.
- W 2002 roku przeciętne wydatki w tym segmencie rynku wyniosły 111 USD na osobę i 16 USD na jeden dzień pobytu. Obydwie te kwoty są niższe niż wynosi średnia dla wszystkich badanych grup turystów (od lat jest to tendencja trwała; w 2002 r. wydatki na osobę były niższe o 15,9%, a wydatki na jeden dzień pobytu – o 44,8% od średniej dla ogółu badanych). Duża dysproporcja między wydatkami na osobę i na jeden dzień wynika ze stosunkowo długich pobytów.
- Łączne wydatki turystów deklarujących wizyty u rodzin i znajomych oszacowano na około 299,5 mln USD (15,4% ogółu wydatków turystów).
- Najwyższe wydatki deklarują turyści z krajów zamorskich (257 USD na osobę); w grupie krajów należących do Unii Europejskiej poziom wydatków na osobę jest dość niejednorodny: od 104 USD (Niemcy) do 168 USD (Wielka Brytania).
- Podobnie jak w segmencie *typowa turystyka*, sąsiedzkie kraje wschodnie cechuje zdecydowanie niższy, wyrównany poziom wydatków na osobę (48-65 USD); jest to znacznie poniżej średniej dla całego segmentu, a w przypadku przyjazdów z Rosji i Ukrainy – niespełna połowa wydatków przeciętnych.
- Charakterystyczną cechą segmentu jest niski udział wydatków na noclegi (15,4%) i relatywnie duży (największy w porównaniu z innymi segmentami) udział wydatków na usługi rekreacyjne (15,4%) oraz transport (13,4%).
- Zdecydowanie przeważają turyści pozostawiający w Polsce poniżej średniej: więcej niż połowa badanych mieści się w grupie wydających mniej niż 100 USD; zaledwie 0,9% deklaruje wydatki zaliczane do najwyższych – powyżej 500 USD na osobę.
- Wydatki ponoszone przez turystów przyjeżdżających z najważniejszych dla Polski rynków cechują bardzo niejednorodne zmiany w czasie, aczkolwiek w całym segmencie zauważa się tendencję jednoznacznie spadkową (poza niewielkim wzrostem w 2001 r.). Podobnie jak w odniesieniu do segmentu *typowej turystyki*, w latach 1998-2002 obserwuje się bardzo duże wahania przeciętnych wydatków turystów z krajów zamorskich, Austrii i Ukrainy, duży spadek wydatków Rosjan oraz stosunkowo stabilną (w relacji do pozostałych rynków) sytuację na rynku brytyjskim i francuskim. Po okresie spadków notuje się na tych rynkach wzrost przeciętnych wydatków na osobę.

Rys. 74. Przeciętne wydatki osób deklarujących odwiedzinę u krewnych i znajomych jako główny cel podróży – wybrane kraje

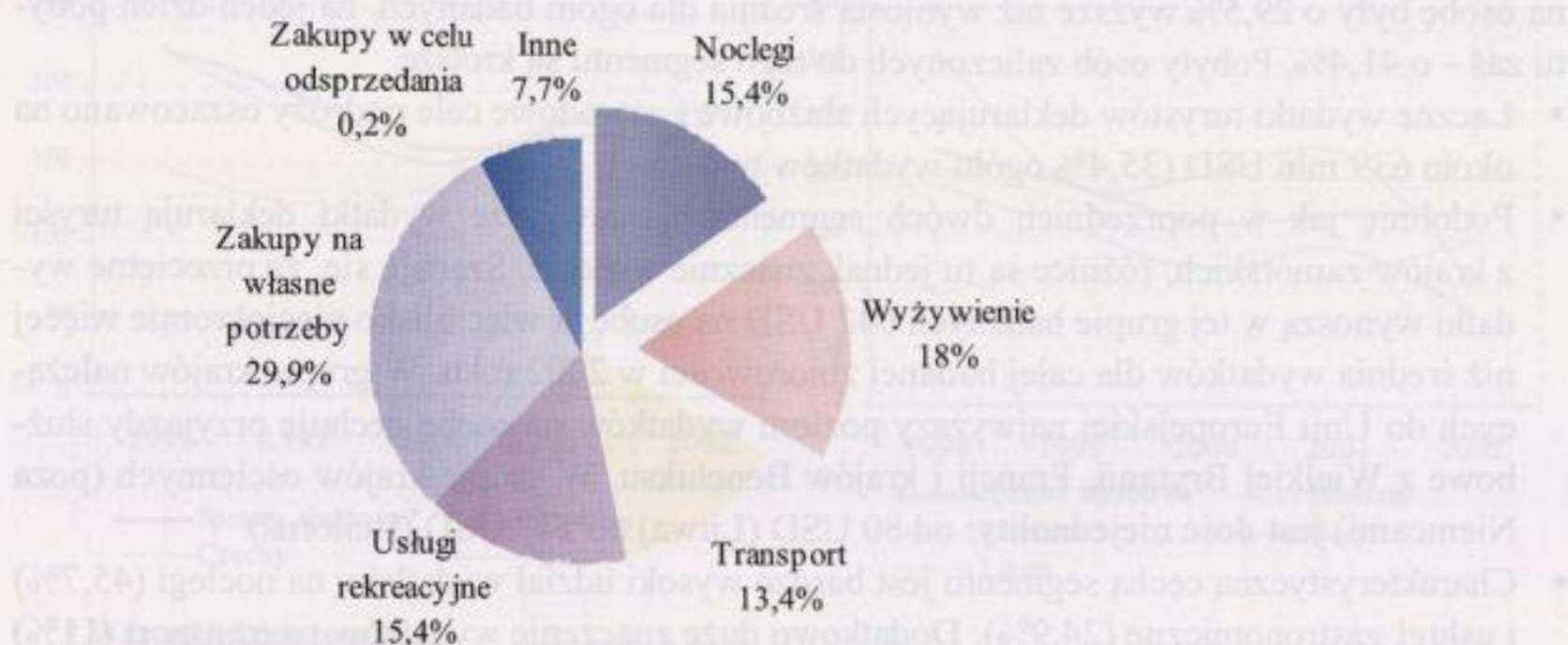

* Wszystkie kraje łącznie.

** USA, Kanada, Japonia, Korea Płd.

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

Rys. 75. Wydatki osób deklarujących odwiedzin u krewnych i znajomych jako główny cel podróży – struktura rodzajowa

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

7.3. Przyjazdy służbowe lub w interesach (ok. 3,8 mln)

Wielkość tego segmentu po systematycznym wzroście do 1997 roku, ulegała wahaniom z tendencją malejącą, potwierdzoną w 2002 roku. W grupie tej dominują Niemcy oraz sąsiedzi ze wschodu.

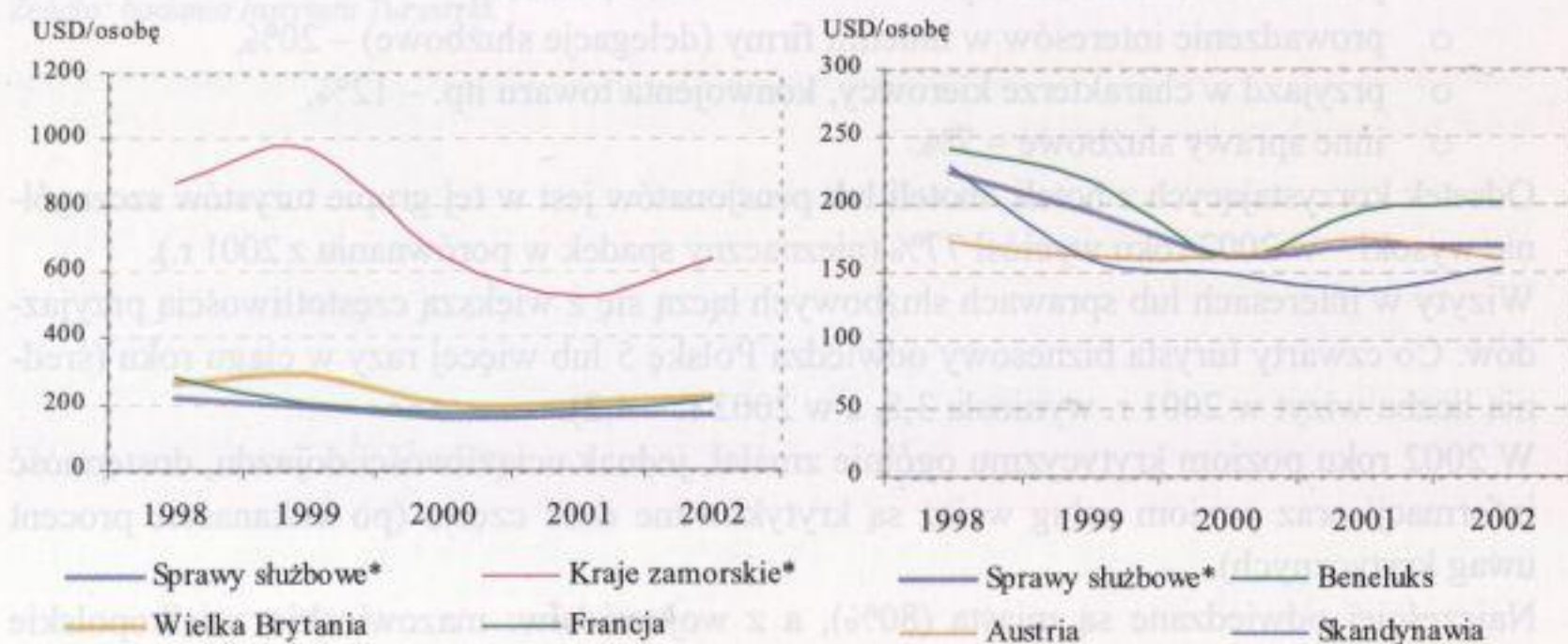
- Średnia długość pobytu – 3,4 noclegu (mniej niż średnia dla ogółu turystów).
- Udział biur podróży w organizacji podróży jest nieznaczny, stosunkowo często natomiast mamy do czynienia z rezerwacją usług.
- Struktura wykorzystywanych środków transportu była w 2002 roku identyczna jak w roku poprzednim: podróże samolotem stanowiły 13%, samochodem – 71%, a pojazdem ciężarowym 11% przyjazdów.
- Istotne jest wewnętrzne zróżnicowanie tego segmentu, na który składają się:
 - udział w kongresach, konferencjach, targach, wystawach – 27% (spadek),
 - prowadzenie samodzielnych interesów – 34% (wzrost),
 - prowadzenie interesów w imieniu firmy (delegacje służbowe) – 20%,
 - przyjazd w charakterze kierowcy, konwojenta towaru itp. – 12%,
 - inne sprawy służbowe – 7%.
- Odsetek korzystających z hoteli, moteli lub pensjonatów jest w tej grupie turystów szczególnie wysoki – w 2002 roku wyniósł 77% (nieznaczny spadek w porównaniu z 2001 r.).
- Wizyty w interesach lub sprawach służbowych łączą się z większą częstotliwością przyjazdów. Co czwarty turysta biznesowy odwiedza Polskę 5 lub więcej razy w ciągu roku (średnia liczba wizyt w 2001 r. wyniosła 3,8, a w 2002 r. – 4,2).
- W 2002 roku poziom krytycyzmu ogólnie zmalał, jednak uciążliwości dojazdu, dostępność informacji oraz poziom usług wciąż są krytykowane dość często (po kilkanaście procent uwag krytycznych).
- Najczęściej odwiedzane są miasta (80%), a z województw: mazowieckie, wielkopolskie i łódzkie.

Z ekonomicznego punktu widzenia jest to najbardziej interesujący segment rynku. Przeciętne wydatki w tym segmencie wyniosły w 2002 roku 171 USD na osobę i 41 USD na jeden

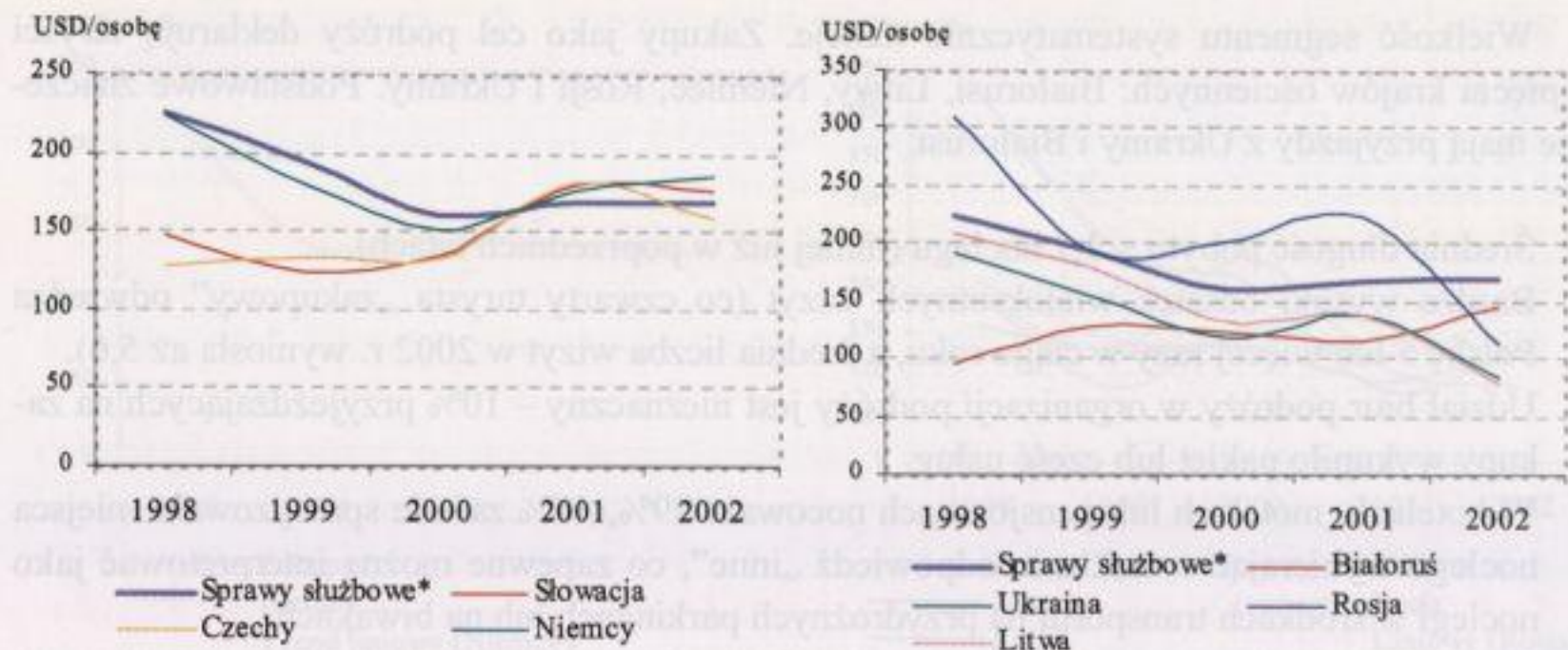
dzień pobytu. Turyści wskazujący sprawy służbowe i interesy jako główny cel wizyty wydają zdecydowanie najwięcej ze wszystkich badanych grup, zarówno w przeliczeniu na osobę, jak i na jeden dzień pobytu. Jest to tendencja wieloletnia, trwała. W 2002 roku przeciętne wydatki na osobę były o 29,5% wyższe niż wyniosła średnia dla ogółu badanych, na jeden dzień pobytu zaś – o 41,4%. Pobyty osób zaliczonych do tego segmentu są krótsze.

- Łączne wydatki turystów deklarujących służbowe i zawodowe cele podróży oszacowano na około 639 mln USD (35,4% ogółu wydatków turystów).
- Podobnie jak w poprzednich dwóch segmentach, najwyższe wydatki deklarują turyści z krajów zamorskich, różnice są tu jednak znacznie większe. Szacuje się, że przeciętne wydatki wynoszą w tej grupie badanych 642 USD na osobę, a więc blisko pięciokrotnie więcej niż średnia wydatków dla całej badanej zbiorowości w 2002 roku. W grupie krajów należących do Unii Europejskiej najwyższy poziom wydatków na osobę cechuje przyjazdy służbowe z Wielkiej Brytanii, Francji i krajów Beneluksu. W grupie krajów ościennych (poza Niemcami) jest dość niejednorodny: od 80 USD (Litwa) do 147 USD (Białoruś).
- Charakterystyczną cechą segmentu jest bardzo wysoki udział wydatków na noclegi (45,7%) i usługi gastronomiczne (24,9%). Dodatkowo duże znaczenie wydatków na transport (11%) powoduje, że większość pozostawionych w Polsce sum przeznaczają na usługi turystyczne. Analizując strukturę wydatków według rodzajów zwrócić należy uwagę na bardzo małe znaczenie usług rekreacyjnych (4%).
- Rozkład wydatków wskazuje na duży udział turystów pozostawiających w Polsce powyżej średniej: ponad 36% osób wskazujących na służbowe cele wizyty zadeklarowało wydatki wyższe niż 200 USD na osobę, 3,6% – wydatki przewyższające 500 USD.
- Zmiany w czasie nie są tak niejednorodne, jak w pozostałych segmentach. Dla krajów Unii Europejskiej najniższy poziom przeciętnych wydatków dotyczył roku 2000; w następnych latach notuje się już wzrost (wyjątkiem jest Austria). W odniesieniu do Ukrainy, Rosji i Litwy najniższy poziom wydatków dotyczy roku 2002. Warto zauważyć, że w latach 1998-2002 nastąpiły bardzo znaczące, niejednorodne zmiany na sąsiedzkich rynkach wschodnich: duży spadek wydatków Rosjan (2,7-krotny), Litwinów (2,6-krotny) i Ukraińców (2,3-krotny) przy równoczesnym istotnym wzroście przeciętnych wydatków Białorusinów (z 98 do 147 USD na osobę, tj. o połowę).

Rys. 76. Przeciętne wydatki turystów deklarujących interesy lub sprawy służbowe jako główny cel podróży – wybrane kraje

Przeciętne wydatki turystów deklarujących interesy lub sprawy służbowe jako główny cel podróży – c.d.

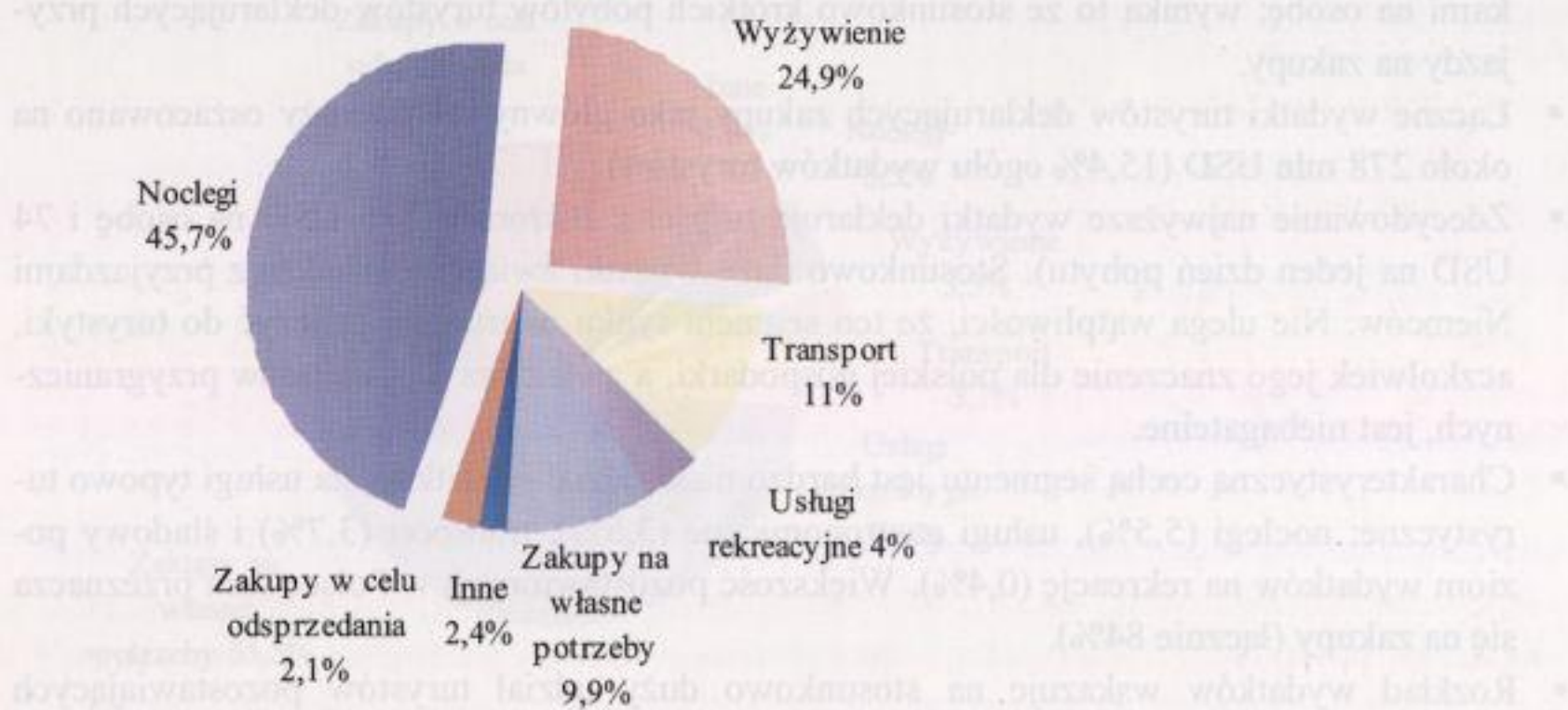

* Wszystkie kraje łącznie.

** USA, Kanada, Japonia, Korea Płd.

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

Rys. 77. Wydatki osób deklarujących interesy lub sprawy służbowe jako główny cel podróży – struktura rodzajowa

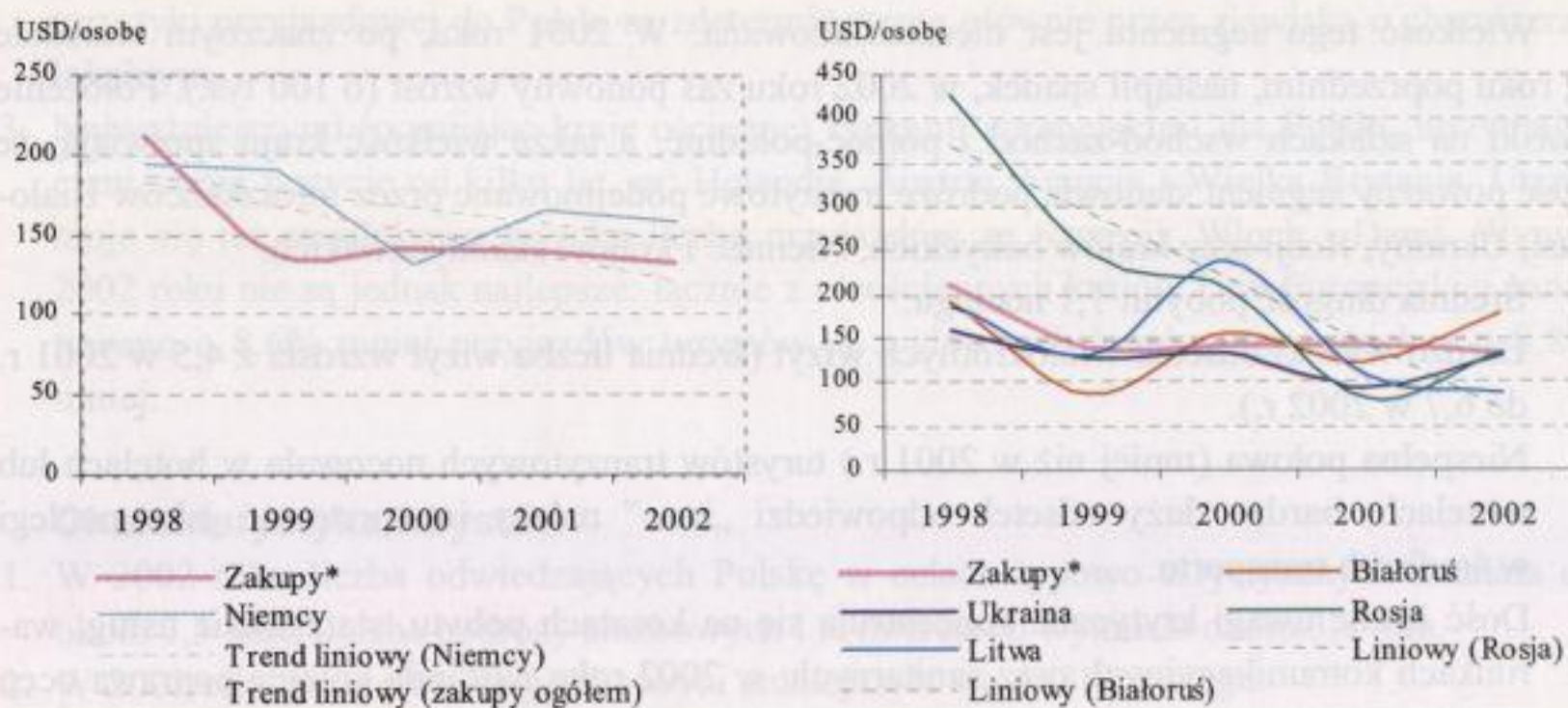
Źródło: badania Instytutu Turystyki.

7.4. Przyjazdy na zakupy (ok. 1,3 mln)

Wielkość segmentu systematycznie maleje. Zakupy jako cel podróży deklarują turyści z pięciu krajów ościennych: Białorusi, Litwy, Niemiec, Rosji i Ukrainy. Podstawowe znaczenie mają przyjazdy z Ukrainy i Białorusi.

- Średnia długość pobytu – 1,7 noclegu (mniej niż w poprzednich latach).
- Bardzo wysoki odsetek wielokrotnych wizyt (co czwarty turysta „zakupowy” odwiedza Polskę 5 lub więcej razy w ciągu roku, a średnia liczba wizyt w 2002 r. wyniosła aż 5,6).
- Udział biur podróży w organizacji podróży jest nieznaczny – 10% przyjeżdżających na zakupy wykupiło pakiet lub część usług.
- W hotelach, motelach lub pensjonatach nocowało 29%, 40% zaś nie sprecyzowało miejsca noclegu wybierając w ankiecie odpowiedź „inne”, co zapewne można interpretować jako noclegi w środkach transportu na przydrożnych parkingach lub na biwakach.
- Niewiele uwag krytycznych o warunkach pobytu, ale wysokie koszty pobytu (a może ceny kupowanych towarów) krytykuje więcej niż 25% osób przyjeżdżających na zakupy.
- Stosunkowo duży udział osób młodych (34% w wieku poniżej 35 lat).
- Najczęściej odwiedzane województwa to lubelskie, a poza nim – mazowieckie, łódzkie i podkarpackie.
- Przeciętne wydatki w tym segmencie rynku wyniosły 132 USD na osobę i 59 USD na jeden dzień pobytu. O ile pierwsza z tych zmiennych ukształtowała się na poziomie średniej dla całej badanej zbiorowości, o tyle przeciętne wydatki na jeden dzień pobytu były dwukrotnie wyższe. Zwraca uwagę, że wydatki dzienne są relatywnie wysokie w porównaniu z wydatkami na osobę; wynika to ze stosunkowo krótkich pobytów turystów deklarujących przyjazdy na zakupy.
- Łączne wydatki turystów deklarujących zakupy jako główny cel podróży oszacowano na około 278 mln USD (15,4% ogółu wydatków turystów).
- Zdecydowanie najwyższe wydatki deklarują turyści z Białorusi (175 USD na osobę i 74 USD na jeden dzień pobytu). Stosunkowo duże wydatki związane są także z przyjazdami Niemców. Nie ulega wątpliwości, że ten segment rynku najtrudniej zaliczyć do turystyki, aczkolwiek jego znaczenie dla polskiej gospodarki, a zwłaszcza dla regionów przygranicznych, jest niebagatelne.
- Charakterystyczną cechą segmentu jest bardzo niski udział wydatków na usługi typowo turystyczne: noclegi (5,5%), usługi gastronomiczne (3,5%), transport (3,7%) i śladowy poziom wydatków na rekreację (0,4%). Większość pozostawionych w Polsce sum przeznacza się na zakupy (łącznie 84%).
- Rozkład wydatków wskazuje na stosunkowo duży udział turystów pozostawiających w Polsce poniżej 100 USD (41,8%) i relatywnie duży udział wydających najwięcej (powyżej 500 USD – 3,6%, podobnie jak w segmencie przyjazdów służbowych).
- W segmencie traktowanym jako całość notuje się jednolitą, trwałą tendencję spadku wydatków przeciętnych. Warto jednak zauważyć, że w odniesieniu do poszczególnych rynków zmiany w czasie nie są jednorodne. Wyznaczone linie trendu pozwalają wnioskować, że najbardziej spektakularny spadek cechuje wydatki Rosjan. W odniesieniu do osób z pozostałych krajów notuje się tendencje zmienne: okresy spadku poziomu wydatków przeplatają się okresami ich ponownego wzrostu. Co więcej, trudno wyznaczyć rok, który byłby wspólnym okresem wzrostu lub spadku. Wydatki Ukraińców i Rosjan osiągnęły minimum w 2001 roku (potem nastąpił wzrost), Niemców – w 2000, a Litwinów – w 2002 roku.

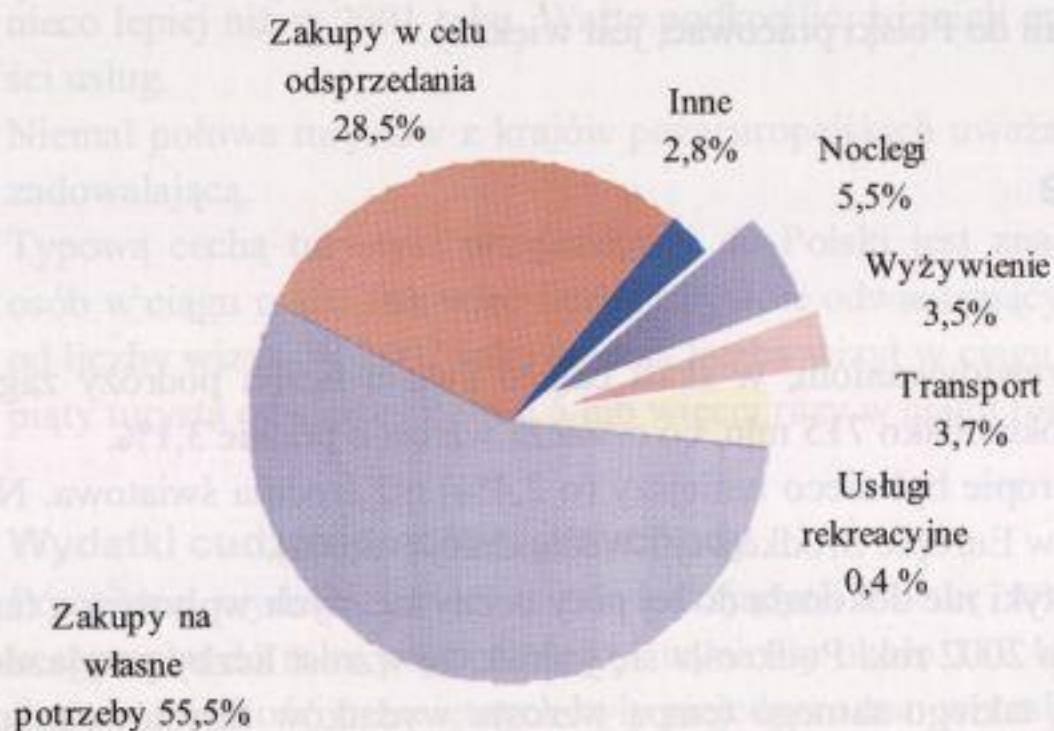
Rys. 78. Przeciętne wydatki osób deklarujących zakupy jako główny cel podróży – wybrane kraje

* Zakupy na własne potrzeby.

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

Rys. 79. Wydatki osób deklarujących zakupy jako główny cel podróży – struktura rodzajowa

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

7.5. Tranzyt (ok. 1,5 mln)

Wielkość tego segmentu jest nieustabilizowana. W 2001 roku, po znacznym wzroście w roku poprzednim, nastąpił spadek, w 2002 roku zaś ponowny wzrost (o 100 tys.). Położenie Polski na szlakach wschód-zachód i północ-południe, a także wielkość kraju sprawiają, że dość poważny segment stanowią podróże tranzytowe podejmowane przez mieszkańców Białorusi, Ukrainy, Rosji oraz krajów bałtyckich, Niemiec i krajów skandynawskich.

- Średnia długość pobytu: 1,1 noclegu.
- Bardzo wysoki odsetek wielokrotnych wizyt (średnia liczba wizyt wzrosła z 4,5 w 2001 r. do 6,7 w 2002 r.).
- Niespełna połowa (mniej niż w 2001 r.) turystów tranzytowych nocowała w hotelach lub motelach; bardzo duży odsetek odpowiedzi „inne” należy interpretować jako noclegi w środkach transportu.
- Dość liczne uwagi krytyczne koncentrują się na kosztach pobytu, standardzie usług, warunkach komunikacyjnych oraz sanitarnych; w 2002 roku nastąpiła kolejna poprawa ocen stanu bezpieczeństwa (już tylko 10% miało w tej sprawie zastrzeżenia).
- W strukturze demograficznej zwraca uwagę znaczny udział mężczyzn w wieku od 35 do 44 lat.

7.6. Inne motywy przyjazdu (ok. 0,9 mln)

Na tę grupę składają się osoby, które nie sprecyzowały wymienionych w ankiecie celów (73%) lub podejmowały dorywczą pracę (27%, więcej niż w 2001 r.). Wydaje się, iż rzeczywisty udział tych, którzy przyjechali do Polski pracować, jest większy.

8. Podsumowanie

Turystyka na świecie

1. Wbrew pesymistycznym przewidywaniom, w skali całego świata liczba podróży zagranicznych osiągnęła w 2002 roku blisko 715 mln, co oznacza wzrost o prawie 3,1%.
2. Wzrost liczby podróży w Europie był nieco mniejszy (o 2,4%) niż średnia światowa. Największy rozwój zanotowano w Europie Środkowej i Wschodniej (+3,9%).
3. Światowa Organizacja Turystyki nie dokonała do tej pory oceny łącznych wpływów z turystyki w skali całego świata za 2002 rok. Podkreśla się jednak, że wzrost liczby przyjazdów może nie pociągnąć za sobą takiego samego tempa wzrostu wydatków turystów, przede wszystkim ze względu na recesję na rynkach generujących ruch turystyczny (Niemcy, USA, Japonia).
4. W 2002 roku według szacunków WTTC łączny popyt turystyczny na świecie wyniósł około 4,26 bln USD (w 2001 roku 4,17 bln, a w 2000 4,3 bln USD). Optymistyczne przewidywania mówią o 4,5 bln USD w 2003 roku i ponad dwukrotnym wzroście do 2013 roku (do ok. 8,9 bln USD).

Turystyka przyjazdowa do Polski

1. Wśród osób odwiedzających Polskę w 2002 roku było około 14,0 mln turystów, a więc cudzoziemców, którzy spędzili u nas przynajmniej jedną noc. Oznacza to spadek o 6,8% w stosunku do poprzedniego roku.

2. Turystyka polska jest zdominowana przez ruch sąsiedzki w większym stopniu niż inne kraje z czołówki światowej o największym ruchu przyjazdowym. Stan obecny i perspektywy turystyki przyjazdowej do Polski są zdeterminowane głównie przez zjawiska o charakterze lokalnym.
3. Najważniejszymi (pomijając kraje ościennie) rynkami europejskimi dla Polski, utrzymującymi swoją pozycję od kilku lat, są: Holandia, Austria, Francja i Wielka Brytania. Utrzymuje się też stosunkowo wysoka liczba przyjazdów ze Szwecji, Włoch i Danii. Wyniki 2002 roku nie są jednak najlepsze: łącznie z nieościennych krajów Unii Europejskiej zanotowano o 8,6% mniej przyjazdów turystów, a z głównych krajów zamorskich – o 8,8% mniej.

Charakterystyka turystów

1. W 2002 roku liczba odwiedzających Polskę w celach typowo turystycznych zmalała do około 3,3 mln. Liczba podróży służbowych i w interesach wyniosła około 3,8 mln.
2. W 2002 roku przeciętna długość pobytu zmniejszyła się do 3,9 noclegu.
3. Wzrósł odsetek przyjazdów organizowanych przy udziale biur podróży lub innych dostawców usług turystycznych. Nadal jednak dominują przyjazdy organizowane samodzielnie, zwłaszcza wśród sąsiadów ze wschodu.
4. W porównaniu z 2001 rokiem oceny pobytu nie zmieniły się; nieznacznej poprawie oceny warunków dojazdu towarzyszy wzrost odsetka uwag krytycznych o kosztach pobytu. Ocena bezpieczeństwa publicznego wypadła najgorzej w oczach Niemców. Niemcy również gorzej niż poprzednio wypowiadali się o warunkach dojazdu.
5. Turyści z Unii Europejskiej oraz z krajów pozaeuropejskich ocenili poziom bezpieczeństwa nieco lepiej niż w 2001 roku. Warto podkreślić, że mieli oni również lepsze zdanie o jakości usług.
6. Niemal połowa turystów z krajów pozaeuropejskich uważa informację turystyczną za niezadowalającą.
7. Typową cechą turystyki przyjazdowej do Polski jest znaczna liczba wizyt tych samych osób w ciągu roku. Tak więc liczba turystów odwiedzających Polskę jest istotnie mniejsza od liczby wizyt. W 2002 roku średnia liczba wizyt w ciągu 12 miesięcy wzrosła do 3,9. Co piąty turysta odwiedził Polskę 5 lub więcej razy w ciągu roku.

Wydatki cudzoziemców i przychody

1. Przeciętne wydatki turystów odwiedzających Polskę w 2002 roku nieznacznie spadły w stosunku do roku poprzedniego i wyniosły około 132 USD na osobę (spadek: o 2,9%). Zmiany wielkości przeciętnych były niejednorodne: wzrosły znacząco średnie wydatki Białorusinów, Francuzów, turystów z krajów skandynawskich. Nieznacznie wzrosły też wydatki turystów z Niemiec zmalały zaś – z większości pozostałych ważnych rynków generujących ruch turystyczny do Polski.
2. Mimo utrzymania wartości złotówki na wysokim poziomie w stosunku do euro i dolara, przeciętne wydatki turystów zagranicznych w Polsce są wciąż znacznie niższe niż w innych krajach europejskich. Dotyczy to wszystkich segmentów rynku.
3. Rok 2002 był kolejnym rokiem spadku łącznych wydatków cudzoziemców na terenie naszego kraju. Szacuje się, że łączne przychody z tytułu przyjazdów turystów i odwiedzających jednodniowych wyniosły 4,5 mld USD, tj. o 6,7% mniej niż w poprzednim roku. Spadek łącznych przychodów dewizowych spowodowany był głównie mniejszym ruchem przyjazdowym, a zwłaszcza gwałtownym spadkiem liczby przyjazdów z Niemiec (szczególnie w pierwszych kwartałach).

OMÓWIENIE STOSOWANYCH POJĘĆ

Turystyka - obejmuje ogół czynności osób, które podróżują i przebywają w celach wypoczynkowych, służbowych lub innych nie dłużej niż przez rok bez przerwy poza swoim codziennym otoczeniem³³. Termin „turystyka” odnosi się do wszystkich czynności osób odwiedzających: zarówno „turystów” (tych, którzy zatrzymują się co najmniej na jedną noc), jak i „odwiedzających jednodniowych”. Pojęcie „zwykłego otoczenia” ma dwa wymiary, które nastrożają pewne trudności interpretacyjne: bliskość i częstość. Okolice położone w pobliżu miejsca zamieszkania należą do „zwykłego otoczenia”, nawet jeśli są rzadko odwiedzane. Miejsca odwiedzane często, rutynowo (przeciętnie raz w tygodniu lub częściej) – również, choćby były położone w znacznej odległości, nawet w innym kraju. Istnieje tylko jedno „zwykłe otoczenie” dla jednej osoby i stosuje się ono (jako kryterium delimitujące) zarówno do turystyki krajowej, jak i międzynarodowej.

Jak zatem traktować osoby często podróżujące jako zawodowi kierowcy, piloci, agenci handlowi itp.? Są zazwyczaj zaliczane w statystyce podróży do *business travellers*, choć zgodnie z kryterium „zwykłego otoczenia” nie powinno się ich uwzględniać. To samo dotyczy zamieszkałych w regionach przygranicznych osób robiących zakupy w sąsiednim kraju. Nie można jednak pomijać ich wydatków, ponoszonych przecież w innym obszarze ekonomicznym.

Odwiedzający międzynarodowy - osoba, która podróżuje do kraju nie będącego miejscem jej stałego zamieszkania ani codziennym otoczeniem na okres nie dłuższy niż 12 miesięcy, przy czym głównym celem wizyty nie jest podjęcie działalności zarobkowej wynagradzanej w odwiedzanej miejscowości³⁴. Niekiedy, zwłaszcza w kontekście wydatków i wpływów z turystyki międzynarodowej, używa się w tym znaczeniu terminu „nierezydent”.

Turysta zagraniczny - odwiedzający, który przynajmniej przez jedną noc korzysta z publicznych bądź prywatnych miejsc zakwaterowania w odwiedzanym kraju³⁵.

Odwiedzający jednodniowy - odwiedzający, który nie korzysta z publicznych ani prywatnych miejsc zakwaterowania w odwiedzanym kraju³⁶. Laurent Vassille³⁷ zwraca uwagę, że pojęcie „odwiedzającego” ma nieco inną naturę niż pojęcie „turysty”. To pierwsze jest bezwzględne, drugie zaś względne i zależy od punktu widzenia obserwatora. Odwiedzający staje się „turystą”, jeśli zatrzyma się przynajmniej na jeden nocleg na danym obszarze. A zatem „odwiedzający”, który podróżuje z jednego obszaru (np. administracyjnego) do drugiego, w części obszarów jest turystą, a w części – odwiedzającym jednodniowym. „Turysta” z punktu widzenia całego kraju może być „odwiedzającym jednodniowym” w jakimś regionie tego kraju. To rozróżnienie jest neutralne dla określenia konsumpcji turystycznej dla całego kraju, ale nabiera znaczenia, jeśli chcemy uzyskać proporcję konsumpcji turystów i odwiedzających jednodniowych w kraju i w poszczególnych regionach. Suma regionalnych konsumpcji tworzy konsumpcję krajową, ale jeśli nie wprowadzimy do kwestionariuszy odpowiednio szczegółowych pytań o czas pobytu w odwiedzanych miejscach, sumy te nie będą się zgadzać.

Odwiedzający, podróż i wizyta - podstawowe jednostki stosowane w badaniach rozmiarów ruchu turystycznego. Nie należy tych pojęć utożsamiać, choć potocznie tak się czyni.

³³ Terminologia turystyczna. Zalecenia WTO. ONZ - WTO Warszawa 1995, s. 5.

³⁴ Jw., s. 8.

³⁵ Jw., s. 8.

³⁶ Jw., s. 8. Do tej grupy należą także: uczestnicy rejsów, czyli osoby, które przyjeżdżają do danego kraju statkiem wycieczkowym i nocują na pokładzie statku, nawet jeśli statek pozostaje w porcie przez kilka dni oraz członkowie załóg.

³⁷ L. Vassille: *Establishing Regional Tourism Satellite Accounts: Learning from the French Experience*. (Materiał na konferencję WTO, Vancouver 2001).

W wypadku podróży do jednego kraju (regionu) wszystkie trzy jednostki są równoważne: jeden podróżny odbył jedną podróż i podczas niej złożył jedną wizytę w danym kraju (regionie). Ale często jest inaczej – ta sama osoba może podczas jednej podróży odwiedzić dany obszar kilkakrotnie, na przykład raz przejeżdżając do innego, a drugi raz wracając.

Konsumpcja turystyczna - wartość dóbr i usług użytych w celu bezpośredniego zaspokojenia potrzeb odwiedzających. Pojęcie konsumpcji turystycznej, poza przypadkiem, kiedy ma związek z pośrednią konsumpcją przedsiębiorstw, jest zgodne z pojęciem konsumpcji finalnej w krajowym rachunku ekonomicznym, bez względu na rodzaj konsumenta³⁸.

Wydatki na turystykę - są definiowane jako całkowite wydatki konsumpcyjne poniesione przez odwiedzającego lub w jego imieniu na jego podróż oraz pobyt w miejscu docelowym³⁹. Pojęcie wydatków na turystykę obejmuje bardzo wiele pozycji, począwszy od zakupu dóbr i usług konsumpcyjnych związanych z podróżą i pobytem, kończąc zaś na zakupie drobnych przedmiotów osobistego użytku, pamiątek i prezentów dla rodziny i przyjaciół. Wydatki, które należy wykluczyć z grupy wydatków na turystykę, to:

- zakupy w celach handlowych, tj. w celu odsprzedaży, niezależnie od kategorii odwiedzających, a także zakupy dokonywane przez osoby będące w podróży służbowej na zlecenie pracodawców;
- inwestycje kapitałowe i transakcje zawarte przez gości, takie jak zakup ziemi, mieszkań, nieruchomości, dzieł sztuki i inne poważne zakupy (np. samochód, przyczepa, łódka, domek letniskowy), nawet jeśli w przyszłości miałyby być wykorzystane w podróży turystycznej;
- gotówka dawana krewnym lub przyjaciołom w czasie urlopu, nie będąca opłatą za dobra lub usługi turystyczne, a także darowizny dla instytucji.

Pakiet turystyczny - obejmuje sprzedaż łącznych usług turystycznych, w których skład wchodzi przynajmniej zakwaterowanie i transport. Do pakietów turystycznych włączane są często także inne usługi: wyżywienie, wycieczki autokarowe, wynajem samochodów, bilety do muzeów czy innych atrakcji turystycznych⁴⁰. Pakiety turystyczne sprzedawane są przez touroperatorów, lokalne biura podróży, banki, duże domy towarowe itp. Klienci kupujący pakiety turystyczne mają bardzo ograniczoną informację (bądź nie mają jej w ogóle) na temat kosztów poszczególnych usług wchodzących w skład pakietu. Tak więc wydatki ponoszone na zakup pakietów powinny być analizowane osobno. WTO zaleca, aby wtedy, kiedy jest to możliwe, dzielić wydatki ponoszone na zakup pakietów na poszczególne rodzaje (noclegi, wyżywienie, transport, rekreacja, kultura, sport, zakupy i inne.)

Przychody z turystyki przyjazdowej - określane są jako wydatki osób odwiedzających dany kraj, włączając w to opłaty za transport międzynarodowy na rzecz miejscowych przewoźników. Należy do nich zaliczyć wszystkie przedpłaty na dobra i usługi odbierane w kraju docelowym. W praktyce należy do nich również zaliczyć przychody od odwiedzających jednodniowych, poza przypadkami, kiedy są one na tyle istotne, że usprawiedliwia to ich wyodrębnienie. Ze względu na zgodność z zaleceniami Międzynarodowego Funduszu Walutowego dotyczącymi bilansu płatniczego, przychody z tytułu przewozów międzynarodowych powinny być klasyfikowane osobno⁴¹.

³⁸ Terminologia turystyczna... op. cit., s. 21.

³⁹ Jw., s. 21.

⁴⁰ Concepts, Definitions and Classifications for Tourism Statistics. A Technical Manual. WTO Madryt 1995, s. 89.

⁴¹ Terminologia turystyczna..., op. cit., s. 21.

LITERATURA

- [1] Bartoszewicz W.: *Cele i motywy przyjazdów do Polski w 1998 r.* Warszawa Instytut Turystyki 1999.
- [2] Bartoszewicz W.: *Cele, motywy i formy przyjazdów turystów zagranicznych do Polski w 2001 roku.* Warszawa Instytut Turystyki 2002.
- [3] Bartoszewicz W., Skalska T.: *Zagraniczna turystyka przyjazdowa do Polski w 2001 roku.* Warszawa Instytut Turystyki 2002.
- [4] *Bilans płatniczy na bazie transakcji oraz bilans aktywów i pasywów zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej za 2000 rok.* Narodowy Bank Polski, Warszawa 2001.
- [5] *Bilans płatniczy Rzeczypospolitej Polskiej za 2002 rok.* Warszawa Narodowy Bank Polski 2003.
- [6] *Collection of Tourism Expenditure Statistics. A Technical Manual.* Madryt WTO 1995.
- [7] *Compendium of Tourism Statistics. 2001 Edition.* Madryt WTO 2001.
- [8] *Concepts, Definitions and Classifications for Tourism Statistics. A Technical Manual.* Madryt WTO 1995.
- [9] *Global Tourism Report.* Global Insight 2003.
- [10] *The Latest Global Travel Trends.* European Travel Commision [@:] <http://www.etc-europe-travel.org>
- [11] *First World Travel Monitor Results 2002 Press Release.* IPK International. Materiał niepublikowany, prezentowany na konferencji prasowej ITB, Berlin, marzec 2003 [@:] <http://www.ipkinternational.com/documents/news/ITB%20Press%20Release.doc>
- [12] *The 2003 Travel & Tourism Economic Research.* WTTC [@:] <http://www.wttc.org/measure>
- [13] Maciejewicz P.: *Przyjeżdża Ukraińiec na zakupy.* Gazeta Wyborcza, 26.09.2001.
- [14] *Measuring Visitor Expenditure for Inbound Tourism.* WTO [@:] [http://www.world-tourism.org/statistics/tsa_project/Visitor expenditure_en la web/tablecontents.htm](http://www.world-tourism.org/statistics/tsa_project/Visitor%20expenditure_en%20la%20web/tablecontents.htm)
- [15] *Monitoring wschodnich granic Polski.* Fundacja im. Stefana Batorego; Helsińska Fundacja Praw Człowieka. Warszawa, czerwiec 2003
- [16] *Okresowa ocena koniunktury w gospodarce światowej; prognozy.* (luty-marzec 2003) [@:] <http://www.mofnet.gov.pl>
- [17] *Raport o inflacji w 2001 roku.* Narodowy Bank Polski; Rada Polityki Pieniężnej. Warszawa, maj 2002.
- [18] *Ruch graniczny i wydatki cudzoziemców w Polsce oraz Polaków za granicą w 2001 r.* Warszawa GUS 2002.
- [19] Skalska T.: *Wydatki cudzoziemców w Polsce w 1998 r.* Warszawa Instytut Turystyki 1999.
- [20] Skalska T.: *Wydatki cudzoziemców w Polsce w 1999 r.* Warszawa Instytut Turystyki 2000.
- [21] Skalska T.: *Wydatki turystów zagranicznych w Polsce w 2000 r.* Warszawa Instytut Turystyki 2001.
- [22] Swarbrooke J., Horner S.: *Consumer Behaviour in Tourism.* Oxford Butterworth-Heinemann 1999.
- [23] *Terminologia turystyczna. Zalecenia WTO.* Warszawa ONZ – WTO 1995.
- [24] Vassille L.: *Establishing Regional Tourism Satellite Accounts: Learning from the French Experience.* Materiał na konferencję WTO, Vancouver 2001.
- [25] *World Tourism in 2002: Better Than Expected.* Materiał niepublikowany, prezentowany na konferencji prasowej WTO. ITB Berlin, marzec 2003 [@:] <http://www.world-tourism.org/newsroom/Releases/2003/jan/numbers2002.htm>.

1. W jakim kraju mieszka Pan/Pani na stałe?		2. Czy jest Pan/Pani osobą polskiego pochodzenia?	
3. W jaki sposób zorganizował(a) Pan/Pani swój wyjazd?		4. Czy wyjazd związany z podjęciem ponoszą(a) Pan/Pani:	
5. Jeśli wyjazd związany z podjęciem ponoszą(a) Pan/Pani wydatki z budżetu lub z własnych oszczędności (wpisać kwotę):		6. W związku z podjęciem do Polski wyjechał(a) Pan/Pani:	
7. W czasie pobytu na terenie Polski wyjechał(a) Pan/Pani:		8. W związku z podjęciem do Polski wyjechał(a) Pan/Pani:	
9. W jaki sposób zorganizował(a) Pan/Pani swój wyjazd?		10. W jaki sposób zorganizował(a) Pan/Pani swój wyjazd?	
11. Kto z następujących osób miał wpływ na decyzję o wyjeździe?		12. Kto z następujących osób miał wpływ na decyzję o wyjeździe?	

Aneks – wzory ankiet

A. Nazwa przejścia
granicznego.....

B. Rodzaj transportu:

1. Samolot
2. Samochód osobowy
3. Samochód ciężarowy, bagażówka
4. Pociąg
5. Prom/statek (bez samochodu)
6. Autokar
7. Pieszko, rower

C. Dzień [][] Miesiąc [][]

ITTZ – 1

**Wydatki turystów zagranicznych
w Polsce****Instytut Turystyki**

ul. Merliniego 9a,
02 511 Warszawa
Tel. (022) 844-63-47
Fax (022) 844-12-63

Drogi Turysto,

Instytut Turystyki w Warszawie prowadzi anonimowe badania nad wydatkami turystów przebywających w Polsce. Prosimy o poświęcenie chwili czasu, wypełnienie poniższej ankiety i oddanie jej ankieterowi.

1. W jakim kraju mieszka Pan/Pani na stałe?

.....

2. Czy jest Pan/Pani osobą polskiego pochodzenia?

[] TAK

[] NIE

3. W jaki sposób zorganizował(a) Pan/Pani swój wyjazd?

- ☐ 1) PAKIET - wyjazd w całości zorganizowany przez biuro podróży lub innego organizatora (wcześniej zakupione zostały wszystkie podstawowe usługi: noclegi, transport, wyżywienie)
- ☐ 2) ZAKUP CZĘŚCI USŁUG - wcześniej zostały wykupione w biurze podróży (lub gdzie indziej) tylko niektóre usługi (np. tylko noclegi i/lub transport itp.)
- ☐ 3) TYLKO REZERWACJA - korzystałem(am) z usług pośredników jedynie przy rezerwacji usług (biletów na przejazd, rezerwacji hotelu, samochodu itp.)
- ☐ 4) SAMODZIELNIE - wyjazd zorganizowany zupełnie samodzielnie, bez żadnej wcześniejszej rezerwacji i pośrednictwa biura podróży

4. Czy wydatki związane z podróżą ponosił (a) Pan/Pani:

- ☐ 1) razem z rodziną lub znajomymi (używając wspólnego budżetu)
- ☐ 2) sam / sama

5. Jeśli wydatki związane z pobytem/podróżą ponosił(a) Pan/Pani wspólnie z rodziną lub znajomymi (używając wspólnego budżetu)

to było Was razem: osób

6. W związku z podróżą do Polski wydał (a) Pan/Pani lub wydaliście wspólnie u siebie w kraju ogółem:

(kwota)

(nazwa waluty)

w tym na:

- 1) zakup całego pakietu lub opłacenie części świadczonych usług w Polsce - (vouchery, noclegi, wycieczki itp.)

(kwota)

(nazwa waluty)

- 2) transport (bilety na podróż, paliwo na dojazd do Polski itp.)

(kwota)

(nazwa waluty)

- 3) inne wydatki poniesione przed podróżą

(kwota)

(nazwa waluty)

7. W czasie pobytu na terenie Polski wydał(a) Pan(i) lub wydaliście razem około

(kwota)

(nazwa waluty)

w tym na:

- 1) noclegi

(kwota)

(nazwa waluty)

- 2) wyżywienie

(kwota)

(nazwa waluty)

- 3) transport na terenie Polski (zakupy biletów, paliwo itp.)

(kwota)

(nazwa waluty)

- 4) usługi rekreacyjne (np. imprezy rozrywkowe, sportowe, bilety do muzeów, kasyno itp.)

(kwota)

(nazwa waluty)

- 5) upominki, zakupy na własne potrzeby

(kwota)

(nazwa waluty)

- 6) zakupy w celu odsprzedaży

(kwota)

(nazwa waluty)

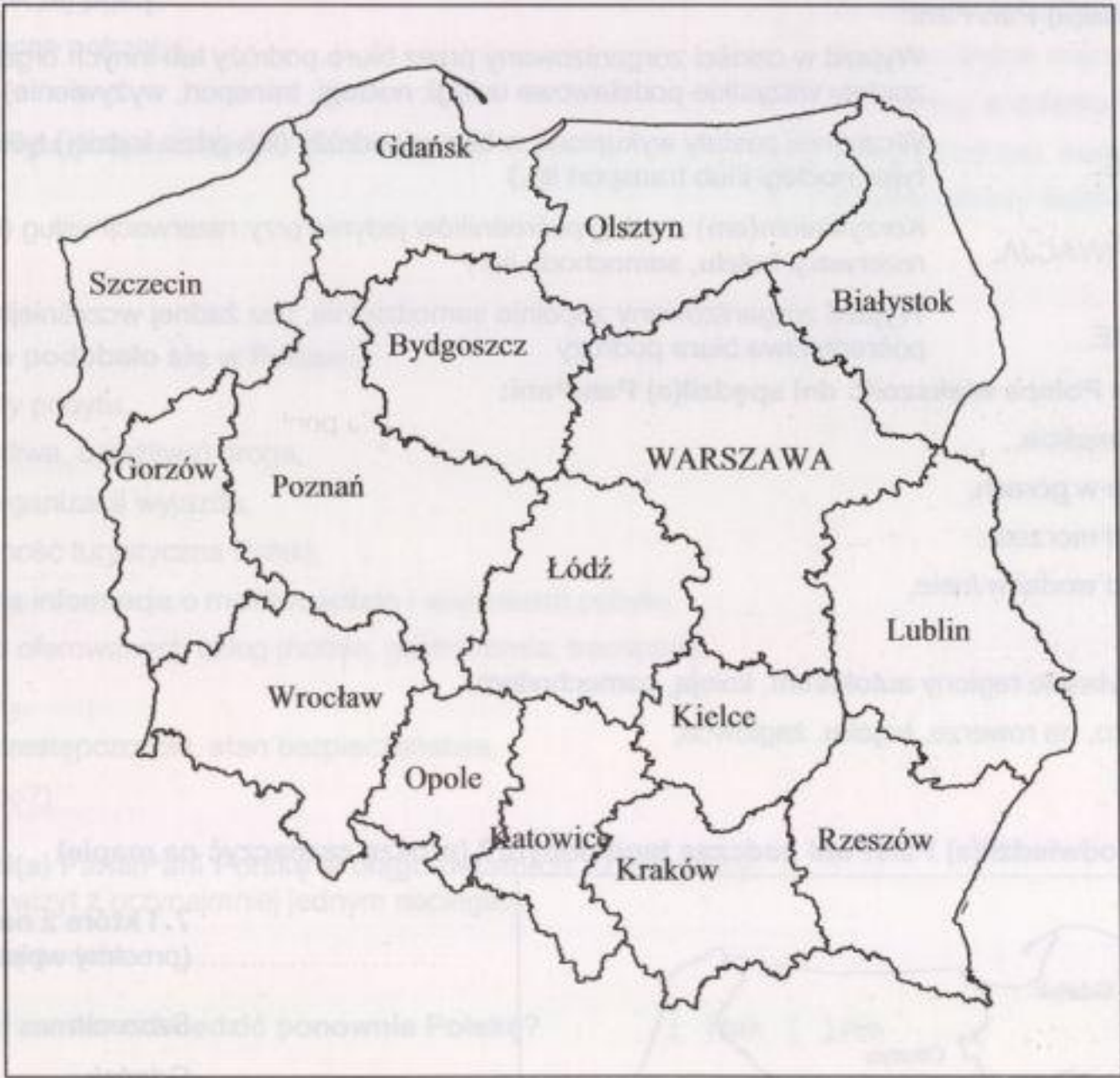
- 7) inne wydatki

(kwota)

(nazwa waluty)

8. W Polsce spędziście nocy	10. W czasie pobytu w Polsce korzystał(a) Pan(i) głównie z:
9. Co było głównym celem Pana (i) przyjazdu do Polski? (proszę wybrać jedną odpowiedź)	
☐ 1) turystyka - zwiedzanie kraju, wypoczynek, rozrywka, uprawianie sportu, hobby	☐ 1) hoteli, moteli
☐ 2) odwiedziny krewnych lub znajomych	☐ 2) pensjonatów
☐ 3) sprawy zawodowe, służbowe, załatwianie interesów	☐ 3) domów letnich, apartamentów, studio itp.
☐ 4) podjęcie dorywczej pracy	☐ 4) campingów i pól namiotowych
☐ 5) zakupy na własne potrzeby	☐ 5) kwater prywatnych
☐ 6) zakupy w celu dalszego odsprzedażania	☐ 6) mieszkań rodziny lub znajomych
☐ 7) cele religijne	☐ 7) innych noclegów
☐ 8) tranzyt	
☐ 9) inne cele	

11. Jakie regiony Polski odwiedził (a) Pan/Pani podczas tego pobytu? (proszę zaznaczyć na mapie)

12. Które z następujących miast odwiedził (a) Pan/Pani podczas tego pobytu? (prosimy wpisać liczbę noclegów)

..... Szczecin	 Gdańsk	 Poznań	 Łódź	 Warszawa	 Białystok
..... Wrocław	 Częstochowa	 Kraków	 Katowice	 Lublin	

DZIĘKUJEMY ZA POMOC

A. Nazwa przejścia granicznego.....

B. Rodzaj transportu:

1. Samolot
2. Samochód osobowy
3. Samochód ciężarowy, bagażówka
4. Pociąg
5. Prom/stątek (bez samochodu)
6. Autokar
7. Pieszo, rower

C. Dzień [][] Miesiąc [][]

ITTZ – 4

Wydatki odwiedzających jednodniowych w Polsce

Instytut Turystyki

ul. Merliniego 9a,
02 511 Warszawa
Tel. (022) 844-63-47
Fax (022) 844-12-63

Drogi Turysto,

Instytut Turystyki w Warszawie prowadzi anonimowe badania nad wydatkami turystów przebywających w Polsce.

Prosimy o poświęcenie chwili czasu, wypełnienie poniższej ankiety i oddanie jej ankieterowi.

1. W jakim kraju mieszka Pan/Pani na stałe?

2. Czy wydatki związane z podróżą ponosił (a) Pan/Pani:

- ☐ 1) razem z rodziną lub znajomymi (używając wspólnego budżetu)
- ☐ 2) sam / sama

3. Jeśli wydatki związane z pobytem/podróżą ponosi Pan (i) wspólnie z rodziną lub znajomymi

(używając wspólnego „budżetu”) to było Was razem osób

4. W czasie pobytu wydaliście razem około

.....
(kwota)

.....
(nazwa waluty)

w tym na:

1) wyżywienie

.....
(kwota)

.....
(nazwa waluty)

2) transport na terenie Polski
(zakupy biletów, paliwa itp.)

.....
(kwota)

.....
(nazwa waluty)

3) upominki, zakupy na własne potrzeby

.....
(kwota)

.....
(nazwa waluty)

4) zakupy w celu odsprzedania

.....
(kwota)

.....
(nazwa waluty)

5) usługi rekreacyjne (np. bilety na imprezy
sportowe, rozrywkowe, muzea itp.)

.....
(kwota)

.....
(nazwa waluty)

6) inne wydatki

.....
(kwota)

.....
(nazwa waluty)

5. Przyjazd do Polski miał charakter:

- ☐ 1) przejazdu tranzytowego
- ☐ 2) turystyczny lub prywatny
- ☐ 3) służbowy lub handlowy

DZIĘKUJEMY ZA POMOC

9473

ISBN 83-88376-31-4